? నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

మోగ్గల్లానసుత్తపాఠో

(౧) పఠమో కణ్డో (సఞ్ఞాది)

౧. అఆదయో తితాలీస వణ్ణా.

౨. దసా-దో సరా.

౩. ద్వేద్వే సవణ్ణా.

౪. పుబ్బో రస్సో.

౫. పరో దీఘో.

౬. కాదయో బ్యఞ్జనా.

౭. పఞ్చ పఞ్చకా వగ్గా.

౮. బిన్దు నిగ్గహీతం.

౯. ఇయువణ్ణా ఝలా నామస్సన్తే.

౧౦. పిత్థియం.

౧౧. ఘా.

౧౨. గో స్యాలపనే.

(సఞ్ఞా)

౧౩. విధిబ్బిసేసనన్తస్స.

౧౪. సత్తమియం పుబ్బస్స.

౧౫. పఞ్చమియం పరస్స.

౧౬. ఆదిస్స .

౧౭. ఛట్ఠియన్తస్స.

౧౮. వానుబన్ధో.

౧౯. టానుబన్ధా-నేకవణ్ణా సబ్బస్స.

౨౦. ఙకానుబన్ధాద్యన్తా.

౨౧. మానుబన్ధో సరానమన్తా పరో.

౨౨. విప్పటిసేధే.

౨౩. సఙ్కేతో-నవయవో-నుబన్ధో.

౨౪. వణ్ణపరేన సవణ్ణో-పి.

౨౫. న్తు వన్తుమన్త్వావన్తుతవన్తుసమ్బన్ధీ.

పరిభాసా

౨౬. సరో లోపో సరే.

౨౭. పరో క్వచి.

౨౮. న ద్వే వా.

౨౯. యువణ్ణానమేఓ లుత్తా.

౩౦. యవా సరే.

౩౧. ఏఓనం.

౩౨. గోస్సావఙ.

౩౩. బ్యఞ్జనే దీఘరస్సా.

౩౪. సరమ్హా ద్వే.

౩౫. చతుత్థదుతియేస్వేసం తతియపఠమా.

౩౬. వీ-తిస్సే-వే వో.

౩౭. ఏఓనమ వణ్ణే.

౩౮. నిగ్గహీతం.

౩౯. లోపో.

౪౦. పరసరస్స.

౪౧. వగ్గే వగ్గన్తో.

౪౨. యేవహిసు ఞో.

౪౩. యే సంస్స.

౪౪. మయదా సరే.

౪౫. వనతరగా చా-గమా.

౪౬. ఛా ళో.

౪౭. తదమినాదీని.

౪౮. తవగ్గవరణానం యే చవగ్గబయఞా.

౪౯. వగ్గలసేహి తే.

౫౦. హస్స విపల్లాసో.

౫౧. వే వా.

౫౨. తథనరానం టఠణలా.

౫౩. సంయోగాదిలోపో.

౫౪. విచ్ఛాభిక్ఖణ్ణేసు ద్వే.

౫౫. స్యాదిలోపో పుబ్బస్సే-కస్స.

౫౬. సబ్బాదీనం వీతిహారే.

౫౭. యావబోధం సమ్భమే.

౩౮. బహులం.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే సఞ్ఞాదికణ్డో పఠమో.

(౨) దుతియో కణ్డో (స్యాది)

౧. ద్వే ద్వేకా-నేకేసు నామస్మా సి యో, అం యో, నా హి, స నం, స్మా హి, స నం, స్మిం సు.

౨. కమ్మే దుతియా.

౩. కాలద్ధానమచ్చన్తసంయోగే.

౪. గతిబోధాహారసద్దత్థాకమ్మకభజ్జాదీనం పయోజ్జే.

౫. హరాదీనం వా.

౬. న ఖాదాదీనం.

౧. వహిస్సా-నియన్తుకే (గణ).

౨. భక్ఖిస్సాహింసాయం (గణ).

౭. ధ్యాదీహి యుత్తా.

౮. లక్ఖణిత్థమ్భూతవిచ్ఛాస్వభినా.

౯. పతిపరీహి భాగే చ.

౧౦. అనునా.

౧౧. సహత్థే.

౧౨. హీనే.

౧౩. ఉపేన.

౧౪. సత్తమ్యాధిక్యే.

౧౫. సామిత్తే-ధినా .

౧౬. కత్తుకరణేసు తతియా.

౧౭. సహత్థేన.

౧౮. లక్ఖణే.

౧౯. హేతుమ్హి.

౨౦. పఞ్చమీణే వా.

౨౧. గుణే.

౨౨. ఛట్ఠీ హేత్వత్థేహి.

౨౩. సబ్బాదితో సబ్బా.

౨౪. చతుత్థీ సమ్పదానే.

౨౫. తాదత్థ్యే.

౨౬. పఞ్చమ్యవధిస్మా.

౨౭. అపపరీహి వజ్జనే.

౨౮. పటినిధిపటిదానేసు పతినా.

౨౯. రితే దుతియా చ.

౩౦. వినా-ఞ్ఞత్ర తతియా చ.

౩౧. పుథనానాహి.

౩౨. సత్తమ్యాధారే.

౩౩. నిమిత్తే.

౩౪. యబ్భావో భావలక్ఖణం.

౩౫. ఛట్ఠీ చా-నాదరే.

౩౬. యతో నిద్ధారణం.

౩౭. పఠమా-త్థమత్తే.

౩౮. ఆమన్తణే.

౩౯. ఛట్ఠీ సమ్బన్ధే.

౪౦. తుల్యత్థేన వా తతియా.

౪౧. అతో యోనం టాటే.

౪౨. నినం వా.

౪౩. స్మాస్మిన్నం.

౪౪. సస్సా-య చతుత్థియా.

౪౫. ఘపతే-కస్మిం నాదీనం యయా.

౪౬. స్సా వా తే-తి-మామూహి.

౪౭. నమ్హి నుక ద్వాదీనం సత్తరసన్నం.

౪౮. బహుకతిన్నం.

౪౯. ణ్ణంణ్ణన్నం తితో ఝా.

౫౦. ఉభిన్నం.

౫౧. సుఉ సస్స.

౫౨. స్సంస్సాస్సాయేస్వితరేకఞ్ఞేతిమానమి.

౫౩. తాయ వా.

౫౪. తేతిమాతో సస్స స్సాయ.

౫౫. రత్యాదీహి టో స్మినో.

౫౬. సుహిసు-భస్సో.

౫౭. ల్తుపితాదీన మా సిమ్హి.

౫౮. గే అ చ.

౫౯. అయూనం వా దీఘో.

౬౦. ఘు బ్రహ్మాదితే.

౬౧. నా-మ్హాదీహి.

౬౨. రస్సో వా.

౬౩. ఘో స్సంస్సాస్సాయంతింసు.

౬౪. ఏకవచనయోస్వఘోనం.

౬౫. గే వా.

౬౬. సిస్మింనా-నపుంసకస్స.

౬౭. గోస్సాగసిహినంసు గావగవా.

౬౮. సుమ్హి వా.

౬౯. గవం సేన.

౭౦. గున్నం చ నంనా.

౭౧. నాస్సా.

౭౨. గావుమ్హి.

౭౩. యం పీతో.

౭౪. నంఝితో.

౭౫. యోనం నోనే పుమే.

౭౬. నో.

౭౭. స్మింనో ని.

౭౮. అమ్బ్వాదీహి .

౭౯. కమ్మాదితో.

౮౦. నాస్సే-నో.

౮౧. ఝలా సస్స నో.

౩. ఇతో క్వచి సస్స టానుబన్ధో (గణ).

౮౨. నా స్మాస్స.

౮౩. లా యోనం వో పుమే.

౮౪. జన్త్వాదితో నో చ.

౮౫. కూతో.

౮౬. లోపో-ముస్మా.

౮౭. న నో సస్స.

౮౮. యోలోపనిసు దీఘో.

౮౯. సునంహిసు.

౯౦. పఞ్చాదీనం చుద్దసన్న మ.

౯౧. య్వాదో న్తుస్స.

౯౨. న్తస్స చ ట వంసే.

౯౩. యోసు ఝిస్స పుమే.

౯౪. వేవోసు లుస్స.

౯౫. యోమ్హి వా క్వచి.

౯౬. పుమా-లపనే వేవో.

౯౭. స్మాహిస్మిన్నం మ్హాభిమ్హి.

౯౮. సుహిస్వస్సే .

౯౯. సబ్బాదీనం నంమ్హి చ.

౪. పుబ్బపరావరదక్ఖిణుత్తరాధరాని వవత్థాయమసఞ్ఞాయం (గణ).

౧౦౦. సంసానం.

౧౦౧. ఘపా సస్స స్సా వా.

౧౦౨. స్మినో స్సం.

౧౦౩. యం.

౧౦౪. తింసభాపరిసాయ.

౧౦౫. పదాదీహి సి.

౧౦౬. నాస్స సా.

౧౦౭. కోధాదీహి.

౧౦౮. అతేన.

౧౦౯. సిస్సో.

౧౧౦. క్వచే వా.

౧౧౧. అం నపుంసకే.

౧౧౨. యోనం ని.

౧౧౩. ఝలా వా.

౧౧౪. లోపో.

౧౧౫. జన్తుహేత్వీఘపేహి వా.

౧౧౬. యే పస్సివణ్ణస్స.

౧౧౭. గసీనం .

౧౧౮. అసఙ్ఖ్యేహి సబ్బాసం.

౧౧౯. ఏకత్థతాయం.

౧౨౦. పుబ్బస్మా మాదితో.

౧౨౧. నా-తో-మపఞ్చమియా.

౧౨౨. వా తతియాసత్తమీనం.

౧౨౩. రాజస్సి నామ్హి.

౧౨౪ సునంహిసూ.

౧౨౫. ఇమస్సానిత్థియం టే.

౧౨౬. నామ్హ-నిమి.

౧౨౭. సిమ్హ-నపుంసకస్సాయం.

౧౨౮. త్యతేతానం తస్స నో.

౧౨౯. మస్సా-ముస్స.

౧౩౦. కే వా.

౧౩౧. తతస్స నో సబ్బాసు.

౧౩౨. ట సస్మాస్మింస్సాయస్సంస్సాసంమ్హామ్హిస్విమస్స చ.

౧౩౩. టే సిస్సిసిస్మా.

౧౩౪. దుతియస్స యోస్స.

౧౩౫. ఏకచ్చాదీహ-తో.

౧౩౬. న నిస్స టా.

౧౩౭. సబ్బాదీహి.

౧౩౮. యోనమేట .

౧౩౯. నాఞ్ఞం-చ నామప్పధానా.

౧౪౦. తతియత్థయోగే.

౧౪౧. చత్థసమాసే.

౧౪౨. వేట.

౧౪౩. పుబ్బాదీహి ఛహి.

౧౪౪. మనాదీహి స్మింసంనాస్మానం సిసోఓసాసా.

౫. సుమేధాదీన మవుద్ధిచ (గణ).

౬. సరవయాయవాసచేతా జలాసయక్ఖయలోహపటమనేసు (గణ).

౧౪౫. సతోసబభే.

౧౪౬. భవతో వా భోన్తో గయోనాసే.

౧౪౭. సిస్సగ్గితో ని.

౧౪౮. న్తస్సం.

౧౪౯. భూతో.

౧౫౦. మహన్తారహన్తానం టా వా.

౧౫౧. న్తుస్స.

౧౫౨. అంఅం నపుంసకే.

౧౫౩. హిమవతో వా ఓ.

౧౫౪. రాజాదియువాదిత్వా.

౭. ధమ్మో వా-ఞ్ఞత్థే (గణ).

౮. ఇమో భావే (గణ).

౧౫౫. వా-మ్హానఙ.

౧౫౬. యోనమానో.

౧౫౭. ఆయోనో చ సఖా.

౧౩౮. టే స్మినో.

౧౩౯. నోనాసేస్వి.

౧౮౦ స్మానంసు వా.

౧౮౧. యోస్వంహిసు చారజ.

౧౮౨. ల్తుపితాదీనమసే.

౧౮౩. నంమ్షి వా.

౧౮౪. ఆ.

౧౮౫. సలోపో.

౧౮౬. సుహిస్వారజ.

౧౮౭. నజ్ఞాయోస్వామ.

౧౮౮. టి కతిమ్హా.

౧౮౯. ట పఞ్చాదీహి చుద్దసహి.

౧౭౦. ఉభగోహి టో.

౧౭౧. ఆరజస్మా.

౧౭౨. టోటే వా.

౧౭౩. టా నాస్మానం.

౧౭౪. టి స్మినో.

౧౭౫. దివాదితో .

౧౭౬. రస్సారజ.

౧౭౭. పితాదీనమనత్వాదీనం.

౧౭౮. యువాదీనం సుహిస్వానజ.

౧౭౯. నోనానేస్వా.

౧౮౦. స్మాస్మింనం నానే.

౧౮౧. యోనం నోనే వా.

౧౮౨. ఇతో-ఞ్ఞత్థే పుమే.

౧౮౩. నే స్మినో క్వచి.

౧౮౪. పుమా.

౧౮౫. నామ్హి.

౧౮౬. సుమ్హా చ.

౧౮౭. గస్సం.

౧౮౮. సాస్సం సే చానఙ.

౧౮౯. వత్తహా సనన్నం నోనానం.

౧౯౦. బ్రహ్మస్సు వా.

౧౯౧. నామ్హి.

౧౯౨. పుమకమ్మథామద్ధానం వా సస్మాసు చ.

౧౯౩. యువా సస్సినో.

౧౯౪. నో-త్తాతుమా.

౧౯౫. సుహిసు నక.

౧౯౬. స్మాస్సా నా బ్రహ్మా చ.

౧౯౭. ఇమేతానమేనా-న్వాదేసే దుతియాయం.

౧౯౮. కిస్స కో సబ్బాసు.

౧౯౯. కి సస్మింసు వా-నిత్థియం.

౨౦౦. కిమంసిసు సహ నపుంసకే.

౨౦౧. ఇమస్సిదం వా.

౨౦౨. అముస్సాదుం.

౨౦౩. సుమ్హా-ముస్సా-స్మా.

౨౦౪. నంమ్హి తిచతున్నమిత్థియం తిస్సచతస్సా.

౨౦౫. తిస్సో చతస్సో యోమ్హి సవిభత్తీనం.

౨౦౬. తీణిచత్తారి నపుంసకే.

౨౦౭. పుమే తయోచత్తారో.

౨౦౮. చతురో వా చతుస్స.

౨౦౯. మయమస్మా-మ్హాస్స.

౨౧౦. నంసేస్వ-స్మాకంమమం.

౨౧౧. సిమ్హి-హం.

౨౧౨. తుమ్హస్స తువం త్వమమ్హి చ.

౨౧౩. తయాతయీనం త్వ వా తస్స.

౨౧౪. స్మామ్హి త్వమ్హా.

౨౧౫. న్తన్తూనం న్తో యోమ్హి పఠమే.

౨౧౬. తం నంమ్హి.

౨౧౭. తోతాతితా సస్మాస్మింనాసు.

౨౧౮. టటాఅం గే.

౨౧౯. యోమ్హి ద్విన్నం దువే ద్వే.

౨౨౦. దువిన్నం నంమ్హి వా.

౨౨౧. రాజస్స రఞ్ఞం.

౨౨౨. నాస్మాసు రఞ్ఞా.

౨౨౩. రఞ్ఞోరఞ్ఞస్సరాజినో సే.

౨౨౪. స్మింమ్హి రఞ్ఞోరాజిని.

౨౨౫. సమాసే వా.

౨౨౬. స్మింమ్హి తుమ్హమ్హానం తయిమయి.

౨౨౭. అంమ్హి తం మం తవం మమం.

౨౨౮. నాస్మాసు తయామయా.

౨౨౯. తవ మమ తుయ్హం మయ్హం సే.

౨౩౦. వంవాకం నంమ్హి.

౨౩౧. దుతియే యోమ్హి వా.

౨౩౨. అపాదాదో పదతేకవాక్యే.

౨౩౩. యోనంహిస్మ-పఞ్చమ్యా వోనో.

౨౩౪. తేమే నాసే.

౨౩౫. అన్వాదేసే.

౨౩౬. సపుబ్బా పఠమన్తా వా.

౨౩౭. న చ వాహాహేవయోగే.

౨౩౮. దస్సనత్తే-నాలోచనే .

౨౩౯. ఆమన్తణం పుబ్బమసన్తంవ.

౨౪౦. న సామఞ్ఞవచనమేకత్థే.

౨౪౧. బహూసు వా.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే స్యాదికణ్డో దుతియో.

(౩) తతియో కణ్డో (సమాసో)

౧. స్యాది స్యాదినేకత్థం.

౨. అసఙ్ఖ్యం విభత్తిసమ్పత్తిసమీపసాకల్యా-భావయథా పచ్ఛాయుగపదత్థే.

౩. యథా న తుల్యే.

౪. యావా-వధారణే.

౫. పయ్యపాబహితిరోపురేపచ్ఛా వా పఞ్చమ్యా.

౬. సమీపాయామేస్వను.

౭. తిట్ఠగ్వాదీని.

౮. ఓరే పరి పతి పారే మజ్ఝే హేట్ఠుద్ధా ధోన్తో వా ఛట్ఠియా.

౯. తం నపుంసకం.

౧౦. అమాది.

౧౧. విసేసనమేకత్థేన.

౧౨. నఞ.

౧౩. కుపాదయో నిచ్చమస్యాదివిధిమ్హి.

౯. పాదయో గతాద్యత్థే పఠమాయ. (గణ)

౧౦. అచ్చాదయో కన్తాద్యత్థే దుతియాయ. (గణ)

౧౧. అవాదయో కుట్ఠాద్యత్థే తతియాయ. (గణ)

౧౨. పరియాదయో గిలానాద్యత్థే చతుత్థియా. (గణ)

౧౩. న్యాదయో కన్తాద్యత్థే పఞ్చమియా. (గణ)

౧౪. చీ క్రియత్థేహి.

౧౫. భూసనా-దరా-నాదరేస్వలంసాసా.

౧౬. అణ్ణో చ.

౧౭. వా-నేకణ్ణత్థే.

౧౮. తత్థ గహేత్వా తేన పహరిత్వా యుద్ధే సరూపం.

౧౯. చత్థే.

౨౦. సమాహారే నపుంసకం.

౨౧. సఙ్ఖ్యాది.

౨౨. క్వచే-కత్తఞ్చ ఛట్ఠియా.

౨౩. స్యాదీసు రస్సో.

౨౪. ఘపస్సన్తస్సా-ప్పధానస్స.

౨౫. గోస్సు.

౨౬. ఇత్థియమత్వా.

౨౭. నదాదితో ఙీ.

౧౪. గోతో వా. (గణ)

౨౮. యక్ఖాదిత్వినీ చ.

౨౯. ఆరామికాదీహి.

౧౫. సఙ్ఖాయం మానుసో. (గణ)

౩౦. యువణ్ణేహి నీ.

౩౧. క్తిమ్హా-ఞత్థే.

౩౨. ఘరణ్యాదయో.

౧౬. ఆచరియా వా యలోపో చ. (గణ)

౩౩. మాతులాదిత్వానీ భరియాయం.

౧౭. అభరియాయం ఖత్తియా వా. (గణ)

౧౮. పున్నామస్మా యోగా అపాలకన్తా. (గణ)

౩౪. ఉపమాసంహితసహితసంయతసహసఫవామలక్ఖణాదితూరుతూ.

౩౫. యువా తి.

౩౬. న్తన్తూనం జీమ్హితో వా.

౩౭. భవతో భోతో.

౩౮. గోస్సా-వజ.

౩౯. పుథుస్స పథవపుథవా.

౪౦. సమాసన్త్వ.

౪౧. పాపాదీహి భూమియా.

౪౨. సఙ్ఖ్యాహి.

౪౩. నదీగోదావరీనం.

౪౪. అసఙ్ఖ్యేహి చాఙ్గుల్యానఞ్ఞాసఙ్ఖ్యత్థేసు.

౪౫. దీఘాహోవస్సేకదేసేహి చ రత్యా.

౪౬. గోత్వచత్థే చాలోపే.

౪౭. రత్తిన్దివదారగవచతురస్సా.

౪౮. ఆయామే-నుగవం.

౪౯. అక్ఖిస్మా-ఞ్ఞత్థే.

౫౦. దారుమహ్యఙ్గుల్యా.

౫౧. చి వీతిహారే.

౫౨. ల్ల్యిత్థియూహి కో.

౫౩. వా-ఞ్ఞతో.

౫౪. ఉత్తరపదే.

౫౫. ఇమస్సిదం.

౫౬. పుం పుమస్స వా.

౫౭. ట న్తన్తూనం.

౫౮. అ.

౫౯. మనాద్యాపాదీన మో మయేచ.

౬౦. పరస్స సఙ్ఖ్యాసు.

౬౧. జనే పుథస్సు.

౬౨. సో ఛస్సా-హాయతనే వా.

౬౩. ల్తుపితాదీన మారఙ్గరఙ్గ.

౬౪. విజ్జాయోనిసమ్బన్ధానమా తత్ర చత్థే.

౬౫. పుత్తే.

౬౬. చిస్మిం.

౬౭. ఇత్థియం భాసితపుమిత్థీ పుమేవే-కత్థే.

౬౮. క్వచి పచ్చయే.

౬౯. సబ్బాదయో వుత్తిమత్థే.

౭౦. జాయాయ జయం పతిమ్హి.

౭౧. సఞ్ఞాయ ముదోదకస్స.

౭౨. కుమ్భాదీసు వా.

෭෩. సోతాదీసూ లోపో.

෭෪. ట నఊస్స.

෭෫. అన సరే.

෭෬. నఖాదయో.

෭෭. నగో వా-ప్పాణిని.

෭෮. సహస్స నోఞ్ఞత్థే.

෭෯. సఞ్ఞాయం.

෮෦. అప్పచ్చక్ఖే.

෮෧. అకాలే సకత్థే.

෮෨. గన్థన్తా-ధిక్యే.

෮෩. సమానస్స పక్ఖాదీసు వా.

෮෪. ఉదరే ఇయే.

෮෫. రీరిక్ఖకేసు.

෮෬. సబ్బాదీనమా.

෮෭. న్తకిమిమానం టాకీటీ.

෮෮. తుమ్హా-మ్హానం తామేకస్మిం.

෮෯. తం మమ-ఞ్ఞత్ర.

෯෦. వే-తస్సేట.

෯෧. విధాదీసు ద్విస్స దు.

෯෨. ది గుణాదీసు.

෯෩. తీస్వ.

౯౪. ఆ సఙ్ఖ్యాయాసతాదోనఞ్ఞత్థే.

౯౫. తిస్సే.

౯౬. చత్తాలీసాదో వా.

౯౭. ద్విస్సా చ.

౯౮. బాచత్తాలీసా దో.

౯౯. వీసతిదసేసు పఞ్చస్స పణ్ణపన్నా.

౧౦౦. చతుస్స చుచో దసే.

౧౦౧. ఛస్స సో.

౧౦౨. ఏకట్ఠానమా.

౧౦౩. ర సఙ్ఖ్యాతో వా.

౧౦౪. ఛతీహి ళో చ.

౧౦౫. చతుత్థతతియానమడ్ఢుడ్ఢతియా.

౧౦౬. దుతియస్స సహ దియడ్ఢదివడ్ఢా.

౧౦౭. సరే కద కుస్సుత్తరత్థే.

౧౦౮. కా-ప్పత్థే.

౧౦౯. పురిసే వా.

౧౧౦. పుబ్బా-పరజ్జసాయమజ్ఝేహా-హస్స ణ్హో.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే సమాసకణ్డో తతియో.

(౪) చతుత్థో కణ్డో (ణాది)

౧. ణో వా పచ్చే.

౨. వచ్ఛాదితో ణానణాయనా.

౧౯. కతా ణియోవ. (గణ)

౨౦. కణ్వో బ్రాహ్మణే. (గణ)

౩. కత్తికావిధవాదీహి ణేయ్యణేరా.

౪. ణ్య దిచ్చాదీహి.

౫. ఆ ణి.

౬. రాజతో ణ్ణో జాతియం.

౭. ఖత్తా యియా.

౮. మనుతో స్ససణ.

౯. జనపదనామస్మా ఖత్తియా రఞ్ఞే చ ణో.

౧౦. ణ్య కురుసివీహి.

౧౧. ణ రాగా తేన రత్తం.

౧౨. నక్ఖత్తే-నిన్దుయుత్తేన కాలే.

౧౩. సా-స్స దేవతా పుణ్ణమాసీ.

౧౪. తమధీతే తం జానాతి కణికా చ.

౧౫. తస్స విసయే దేసే.

౧౬. నివాసే తన్నామే.

౧౭. అదూరభవే.

౧౮. తేన నిబ్బత్తే.

౧౯. తమీధత్థి .

౨౦. తత్ర భవే.

౨౧. అజ్జాదీహి తనో.

౨౨. పురాతో ణో చ.

౨౩. అమాత్వచ్చో.

౨౪. మజ్ఝాదిత్వీమో.

౨౫. కణ ణేయ్య ణేయ్యక యియా.

౨౬. ణికో.

౨౭. తమస్స సిప్పం సీలం పణ్యం పహరణం పయోజనం.

౨౮. తం హన్త రహతి గచ్ఛతుఞ్ఛతి చరతి.

౨౯. తేన కతం కీతం బద్ధమభిసఙ్ఖతం సంసట్ఠం హతం హన్తి జితం జయతి దిబ్బతి ఖణతి తరతి చరతి వహతి జీవతి.

౩౦. తస్స సంవత్తతి.

౩౧. తతో సమ్భూతమాగతం.

౩౨. తత్థ వసతి విదితో భత్తో నియుత్తో.

౩౩. తస్సిదం.

౩౪. ణో.

౩౫. గవాదీహి యో.

౩౬. పితితో భాతరి రేయ్యణ.

౩౭. మాతితో చ భగినియం ఛో.

౩౮. మాతాపితూస్వా-మహో.

౩౯. హితే రేయ్యణ.

౪౦. నిన్దా-ఞ్ఞాత-ప్పటిభాగరస్స దయాసఞ్ఞాసు కో.

౨౧. వడ్ఢితో ఇవత్థే ఏయ్యో. (గణ)

౨౨. సిలాయ ణేయ్యో చ. (గణ)

౨౩. సాఖాదీహి ఇయో. (గణ)

౨౪. ముఖాదీహి యో. (గణ)

౨౫. ఆకస్మికే భిధేయే ఈయో. (గణ)

౨౬. సక్కరాదీహి ణో. (గణ)

౨౭. అఙ్గుల్యాదీహి ణికో. (గణ)

౪౧. తమస్స పరిమాణం ణికో చ.

౪౨. యతే-తేహి త్తకో.

౪౩. సబ్బా చా-వన్తు.

౪౪. కిమ్హా రతి రీవ రీవతక రిత్తకా.

౪౫. సఞ్జాతం తారకాదిత్వితో.

౪౬. మానే మత్తో.

౪౭. తగ్గో చుద్ధం.

౪౮. ణో చ పురిసా.

౪౯. అయుభద్వితీహంసే.

౫౦. సఙ్ఖ్యాయ సచ్చుతీసా-స, దసన్తా-ధికా-స్మిం సతసహస్సే డో.

౫౧. తస్స పూరణే-కాదసాదితో వా.

౫౨. మ పఞ్చాదికతీహి.

౫౩. సతాదీనమి చ.

౫౪. ఛా ట్ఠట్ఠమా.

౫౫. ఏకా కాక్య-సహాయే.

౫౬. వచ్ఛాదీహి తనుత్తే తరో.

౫౭. కిమ్హా నిద్ధారణే రతర రతమా.

౫౮. తేన దత్తే లియా.

౫౯. తస్స భావకమ్మేసు త్త తా త్తన ణ్య ణేయ్యణియ ణియా.

౬౦. బ్య వద్ధదాసా వా.

౬౧. నణ యువా టో చ వస్స.

౬౨. అణ్వాదిత్విమో.

౬౩. భావా తేన నిబ్బత్తే.

౬౪. తర తమి-స్సికియిట్ఠాతిసయే.

౬౫. తన్నిస్సితే ల్లో.

౬౬. తస్స వికారావయవేసు ణ ణిక ణేయ్య మయా.

౬౭. జతుతో స్సణ వా.

౬౮. సమూహే కణ ణ ణికా.

౬౯. జనాదీహి తా.

౭౦. ఇయో హితే.

౭౧. చక్ఖ్వాదితో స్సో.

౭౨. ణ్యో తత్థ సాధు.

౭౩. కమ్మా నియఞ్ఞా.

౭౪. కథాదిత్వికో.

౭౫. పథాదీహి ణేయ్యో.

౭౬. దక్ఖిణాయా-రహే.

౭౭. రాయో తుమన్తా.

౭౮. తమేత్థ-స్స-త్థీతి మన్తు.

౭౯. వన్త్వవణ్ణా.

౮౦. దణ్డాదిత్విక ఈ వా.

౨౮. ఉత్తమీణే వ ధనా ఇకో. (గణ)

౨౯. అసన్నిహితే అత్థా. (గణ)

౩౦. తదన్తా చ. (గణ)

౩౧. వణ్ణన్తా ఈయేవ. (గణ)

౩౨. హత్థ దన్తేహి జాతియం. (గణ)

౩౩. వణ్ణతో బ్రహ్మచారిమ్హి. (గణ)

౩౪. పోక్ఖరాదితో దేసే. (గణ)

౩౫. నావాయి-కో. (గణ)

౩౬. సుఖదుక్ఖా ఈ. (గణ)

౩౭. బలా బాహూరుపుబ్బా చ. (గణ)

౮౧. తపాదీహి స్సీ.

౮౨. ముఖాదితో రో.

౩౮. దన్తస్సు చ ఉన్నతదన్తే. (గణ)

౮౩. తున్ద్యాదీహి భో.

౮౪. సద్ధాదిత్వ .

౮౫. ణో తపా.

౮౬. ఆల్వభిజ్ఝాదీహి.

౮౭. పిచ్ఛాదిత్విలో.

౮౮. సీలాదితో వో.

౩౯. అణ్ణా నిచ్చం. (గణ)

౪౦. గాణ్డిరాజీహి సఞ్ఞాయం. (గణ)

౮౯. మాయామేధాహి వీ.

౯౦. సిస్సరే ఆమ్యువామీ.

౯౧. లక్ఖ్యా ణో అ చ.

౯౨. అఙ్గా నో కల్యాణే.

౯౩. నో లోమా.

౯౪. ఇమియా.

౯౫. తో పఞ్చమ్యా.

౯౬. ఇతో తేత్తో కుతో.

౯౭. అభ్యాదీహి.

౯౮. ఆద్యాదీహి.

౯౯. సబ్బాదితో సత్తమ్యా త్రత్థా.

౧౦౦. కత్థే-త్థకుత్రా-త్రక్వే-హిధ.

౧౦౧. ధి సబ్బా వా.

౧౦౨. యా హిం.

౧౦౩. తా హం చ.

౧౦౪. కుహిం కహం.

౧౦౫. సబ్బే-కఞ్ఞ య తేహి కాలే దా.

౧౦౬. కదా కుదా సదా-ధునే-దాని.

౧౦౭. అజ్జసజ్జ్వపరజ్జ్వే-తరహికరహ్.

౧౦౮. సబ్బాదీహి పకారే ధా.

౧౦౯. కథమిత్థం.

౧౧౦. ధా సఙ్ఖ్యాహి.

౧౧౧. వేకా జ్ఝం.

౧౧౨. ద్వితీహేధా.

౧౧౩. తబ్బతి జాతియో.

౧౧౪. వారసఙ్ఖ్యాయ క్ఖత్తుం.

౧౧౫. కతిమ్హా.

౧౧౬. బహుమ్హా ధా చ పచ్చాసత్తియం.

౧౧౭. సకిం వా.

౧౧౮. సో వీచ్ఛా పకారేసు.

౧౧౯. అభూతతబ్భావే కరాసభూయోగే వికారా చీ.

౧౨౦. దిస్సన్తఞ్ఞేపి పచ్చయా.

౧౨౧. అఞ్ఞస్మిం.

౧౨౨. సకత్థే.

౧౨౩. లోపో.

౧౨౪. సరానమాదిస్సా-యువణ్ణస్సా ఏ ఓ ణానుబన్ధే.

౧౨౫. సంయోగే క్వచి.

౧౨౬. మజ్ఝే.

౧౨౭. కోసజ్జాజ్జవ పారిసజ్జ సోహజ్జ మద్దవారిస్సాసభాజఞ్ఞ థేయ్య బాహుసచ్చా.

౧౨౮. మనాదీనం సక.

౧౨౯. ఉవణ్ణస్సా-వజ సరే.

౧౩౦. యమ్హి గోస్స చ.

౧౩౧. లోపో-వణ్ణివణ్ణానం.

౧౩౨. రానుబన్ధే-న్తసరాదిస్స.

౧౩౩. కిసమహతమిమే కసమహా.

౧౩౪. ఆయుస్సా-యస మన్తుమ్హి.

౧౩౫. జో వుద్ధస్సియిట్ఠేసు.

౧౩౬. బాళ్హన్తికపసత్థానం సాధ నేద సా.

౧౩౭. కణకనా-ప్పయువానం.

౧౩౮. లోపో వీమన్తువన్తూనం.

౧౩౯. డే సతిస్స తిస్స.

౧౪౦. ఏతస్సేట త్తకే.

౧౪౧. ణికస్సి యో వా.

౧౪౨. అధాతుస్స కే-స్యాదితో ఘే-స్సి.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే కాదికణ్డో చతుత్థో.

(౫) పఞ్చమో కణ్డో (ఖాది)

౧. తిజమానేహి ఖసా ఖమావీమంసాసు.

౨. కితా తికిచ్ఛాసంసయేసు ఛో.

౩. నిన్దాయం గుపబధా బస్స భోచ.

౪. తుంస్మా లోపో చిచ్ఛాయం తే.

౫. ఈయో కమ్మే.

౬. ఉపమా-నాచారే.

౭. ఆధారా.

౮. కత్తుతా-యో.

౯. చ్యత్థే.

౧౦. సద్దాదీని కరోతి.

౧౧. నమోత్వాస్సో.

౧౨. ధాత్వత్థే నామస్మి.

౧౩. సచ్చాదీహాపి.

౧౪. క్రియత్థా.

౧౫. చురాదితో ణి.

౧౬. పయోజకబ్యాపారే కాపి చ.

౧౭. క్యో భావకమ్మేస్వపరోక్ఖేసు మానన్తత్యాదీసు.

౧౮. కత్తరి లో.

౧౯. మం చ రుధాదీనం.

౨౦. ణిణాప్యాపీహి వా.

౨౧. దివాదీహి యక.

౨౨. తుదాదీహి కో.

౨౩. జ్యాదీహిక్నా.

౨౪. క్యాదీహి క్ణా.

౨౫. స్వాదీహి క్ణో.

౨౬. తనాదిత్వో.

౨౭. భావకమ్మేసు తబ్బానీయా.

౨౮. ఘ్యణ.

౨౯. ఆస్సే చ.

౩౦. వదాదీహి యో.

౪౧. భుజాన్నే. (గణ)

౩౧. కిచ్చ ఘచ్చ భచ్చ భబ్బ లేయ్యా.

౪౨. సఞ్ఞాయం భరా. (గణ)

౩౨. గుహాదీహి యక.

౩౩. కత్తరి ల్తుణకా.

౩౪. ఆవీ.

౩౫. ఆసింసాయ-మకో.

౩౬. కరా ణనో.

౩౭. హాతో వీహికాలేసు.

౩౮. విదా కూ.

౩౯. వితో ఞాతో.

౪౦. కమ్మా .

౪౧. క్వ చణ.

౪౨. గమా రూ.

౪౩. సమానసఞ్ఞభవన్తయాదితూపమానా దిసా కమ్మేరీరిక్ఖకా.

౪౪. భావకారకే స్వఘణఘకా.

౪౫. దాధాత్వి.

౪౬. వమాదీహ్యథు.

౪౭. క్వి.

౪౮. అనో.

౪౯. ఇత్థియమణ త్తి క యకయా చ.

౫౦. జాహాహి ని.

౫౧. కరా రిరియో.

౫౨. ఇ కి తీ సరూపే.

౫౩. సీలా-భిక్ఖణ్హా-వస్సకేసు ణీ.

౫౪. థావరి-త్తర, భఙ్గుర, భిదుర, భాసుర, భస్సరా.

౫౫. కత్తరి భూతే క్వన్తుత్తావీ.

౫౬. క్తో భావకమ్మేసు.

౫౭. కత్తరి చారమ్భే.

౫౮. ఠా-స, వస, సిలిస, సీ, రుహ, జర, జనీహి.

౫౯. గమనత్థా కమ్మకాధారే చ.

౬౦. ఆహారత్థా .

౬౧. తుం తాయే తవే భావే భవిస్సతి క్రియాయం తదత్థాయం.

౬౨. పటిసేధే-లంఖలూనం, తునక్త్వాన, క్త్వా వా.

౬౩. పుబ్బే-కకత్తుకానం.

౬౪. న్తో కత్తరి వత్తమానే.

౬౫. మానో.

౬౬. భావకమ్మేసు.

౬౭. తే స్సపుబ్బా-నాగతే.

౬౮. ణ్వాదయో.

౬౯. ఖఛసానమేకస్సరోది ద్వే.

౭౦. పరోక్ఖాయఞ్చ.

౭౧. ఆదిస్మా సరా.

౭౨. న పున.

౭౩. యథిట్ఠం స్యాదినో.

౭౪. రస్సో పుబ్బస్స.

౭౫. లోపో-నాదిబ్యఞ్జనస్స.

౭౬. ఖఛసేస్వస్సి.

౭౭. గుపిస్సుస్స.

౭౮. చతుత్థ దుతియానం తతియపఠమా.

౭౯. కవగ్గహానం చవగ్గజా.

౮౦. మానస్స వీ పరస్స చ మం.

౮౧. కితస్సా-సంసయే తి వా.

౮౨. యువణ్ణానమే ఓ పచ్చయే.

౮౩. లహుస్సుపాన్తస్స.

౮౪. అస్సా ణానుబన్ధే.

౮౫. న తే కానుబన్ధనాగమేసు.

౮౬. వా క్వచి.

౮౭. అఞ్ఞత్రా పి.

౮౮. ప్యే సిస్సా.

౮౯. ఏఓనమయవా సరే.

౯౦. ఆయావా ణానుబన్ధే.

౯౧. ఆస్సా ణాపిమ్హి యుక.

౯౨. పదాదీనం క్వచి.

౯౩. మం వా రుధాదీనం.

౯౪. క్విమ్హి లోపో-న్త బ్యఞ్జనస్స.

౯౫. పరరూపమయకారే బ్యఞ్జనే.

౯౬. మనానం నిగ్గహీతం.

౯౭. న బ్రూస్సో.

౯౮. కగా చజానం ఘానుబన్ధే.

౯౯. హనస్స ఘాతో ణానుబన్ధే.

౧౦౦. క్విమ్హి ఘో పరిపచ్చాసమోహి.

౧౦౧. పరస్స ఘంసే.

౧౦౨. జిహరానం గీ.

౧౦౩. ధాస్స హో.

౧౦౪. ణిమ్హి దీఘో దుసస్స.

౧౦౫. గుహిస్స సరే.

౧౦౬. ముహబహానఞ్చ తే కానుబన్ధే త్వే.

౧౦౭. వహస్సుస్స.

౧౦౮. ధాస్స హి.

౧౦౯. గమాదిరానం లోపో-న్తస్స.

౧౧౦. వచాదీనం వస్సుట వా.

౧౧౧. అస్సు.

౧౧౨. వద్ధస్స వా.

౧౧౩. యజస్స యస్స టియీ.

౧౧౪. ఠాస్సి.

౧౧౫. గాపానమీ.

౧౧౬. జనిస్సా.

౧౧౭. సాసస్స సిస వా.

౧౧౮. కరస్సా తవే.

౧౧౯. తుంతునతబ్బేసు వా.

౧౨౦. ఇూస్స సే జా.

౧౨౧. సకాపానం కుణకూ ణే.

౧౨౨. నితో చిస్స ఛో.

౧౨౩. జరసదానమీమ వా.

౧౨౪. దిసస్స పస్స దస్స దస ద దక్ఖా.

౧౨౫. సమానా రో రీరిక్ఖకేసు.

౧౨౬. దహస్స దస్స డో.

౧౨౭. అనఘుణస్సాపరీహి ళో.

౧౨౮. అత్యాదిన్తేస్వత్థిస్స భూ.

౧౨౯. అఆస్సఆదీసు.

౧౩౦. న్తమానాన్తియియుం స్వాదిలోపో.

౧౩౧. పాదితో ఠాస్స వా ఠహో క్వచి.

౧౩౨. దాస్సి యజ.

౧౩౩. కరోతిస్స ఖో.

౧౩౪. పురా స్మా.

౧౩౫. నితో కమస్స.

౧౩౬. యువణ్ణానమియజవజ సరే.

౧౩౭. అఞ్ఞాదిస్సాస్సీ క్యే.

౧౩౮. తనస్సా వా.

౧౩౯. దీఘో సరస్స.

౧౪౦. సా-నన్తరస్స తస్స ఠో.

౧౪౧. కసస్సిమ చ వా.

౧౪౨. ధస్తోత్రస్తా.

౧౪౩. పుచ్ఛాదితో.

౧౪౪. సాస , వస, సంస, ససా థో.

౧౪౫. థో ధహభేహి.

౧౪౬. దహా ఢో.

౧౪౭. బహస్సుమ చ.

౧౪౮. రుహాదీహి హో ళ చ.

౧౪౯. ముహా వా.

౧౫౦. భిదాదితో నో క్తక్తవన్తూనం.

౧౫౧. దాత్విన్నో.

౧౫౨. కిరాదీహి ణో.

౧౫౩. తరాదీహి రిణ్ణో.

౧౫౪. గో భఞ్జాదీహి.

౧౫౫. సుసా ఖో.

౧౫౬. పచా కో.

౧౫౭. ముచా వా.

౧౫౮. లోపో వడ్ఢా క్తిస్స.

౧౫౯. క్విస్స.

౧౬౦. ణిణాపీనం తేసు.

౧౬౧. క్వచి వికరణానం.

౧౬౨. మానస్స మస్స.

౧౬౩. ఈ లస్సే.

౧౬౪. ప్యో వా త్వాస్స సమాసే.

౧౬౫. తుంయానా.

౧౬౬. హనా రచ్చో.

౧౬౭. సాసాధికరా చ చ రిచ్చా.

౧౬౮. ఇతో చ్చో.

౧౬౯. దిసా వానవాస చ.

౧౭౦. ఈ బ్యఞ్జనస్స.

౧౭౧. రా నస్స ణో.

౧౭౨. న స్తమానత్యాదీనం.

౧౭౩. గమయమిసాసదిసానం వా చ్ఛఙ.

౧౭౪. జరమరానమీయఙ.

౧౭౫. ఠాపానం తిట్ఠ పివా.

౧౭౬. గమవదదానం ఘమ్మ వజ్జ దజ్జా.

౧౭౭. కరస్స సోస్స కుబ్బ కురు కయిరా.

౧౭౮. గహస్స ఘేప్పో.

౧౭౯. ణో నిగ్గహీతస్స.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే ఖాదికణ్డో పఞ్చమో.

(౬) ఛట్ఠో కణ్డో (త్యాది)

౧. వత్తమానే తి అన్తి, సి థ, మి మ, తే అన్తే, సే వ్హే, ఏ మ్హే.

౨. భవిస్సతి స్సతి స్సన్తి, స్ససి స్సథ, స్సామి స్సామ, స్సతే స్సన్తే, స్ససే స్సవ్హే, స్సం స్సామ్హే.

౩. నామే గరహావిమ్హయేసు.

౪. భూతే ఈ ఉం, ఓ త్థ, ఇం మ్హా, ఆ ఊ, సే వ్హం, అ మ్హే.

౫. అనజ్జతనే ఆ ఊ, ఓ త్థ, అ మ్హా, త్థ త్థుం, సే వ్హం, ఇం మ్హసే.

౬. పరోక్ఖే అ ఉ, ఏ త్థ, అ మ్హ, త్థ రే, త్థో వ్హో, ఇ మ్హే.

౭. ఏయ్యాదో వా తిపత్తియం స్సా స్సంసు, స్సే స్సథ, స్సం స్సామ్హా, స్సథ స్సింసు, స్ససే స్సవ్హే, స్సిం స్సామ్హసే.

౮. హేతుఫలేస్వేయ్య ఏయ్యుం, ఏయ్యాసి ఏయ్యాథ, ఏయ్యామి ఏయ్యామ, ఏథ ఏరం, ఏథో ఏయ్యావ్హో, ఏయ్యం ఏయ్యామ్హే.

౯. పఞ్చపత్థనావిధీసు.

౧౦. తు అన్తు, హి థ, మిమ, తం అన్తం, స్సు వ్హో, ఏ ఆమధస.

౧౧. సత్యరహేస్వేయ్యాదీ.

౧౨. సమ్భావనే వా.

౧౩. మాయోగే ఈఆఆదీ.

౧౪. పుబ్బాపరచ్ఛక్కాన మేకానేకేసు తుమ్హామ్హసేసేసు ద్వేద్వే మజ్ఝిముత్తమపఠమా.

౧౫. ఆఈస్సాదీస్వఉ వా.

౧౬. అఆదీస్వాహో బ్రూస్స.

౧౭. భూస్స వుక.

౧౮. పుబ్బస్స అ.

౧౯. ఉస్సం స్వాహ వా.

౨౦. త్యన్తీనం టటూ.

౨౧. ఈఆదో వచస్సోమ.

౨౨. దాస్స దం వా మిమేస్వద్విత్తే.

౨౩. కరస్స సోస్స కుం.

౨౪. కా ఈఆదీసు.

౨౫. హాస్స చాహఙ స్సేన.

౨౬. లభవసచ్ఛిదభిదరుదానం చ్ఛఙ.

౨౭. భుజ ముచ వచ విసానం క్ఖఙ.

౨౮. ఆఈఆదీసు హరస్సా.

౨౯. గమిస్స.

౩౦. డంసస్స చ ఞఛఙ.

౩౧. హూస్స హే హేహి హోహీ స్సత్యాదో.

౩౨. ణానాసు రస్సో.

౩౩. ఆఈఊష్మాస్సాస్సష్మానం వా.

౩౪. కుసరుహేహీ-స్స ఛి.

౩౫. అఈస్సఆదీనం బ్యఞ్జనస్సిఉ.

౩౬. బ్రూతో తిస్సీఉ.

౩౭. క్యస్స.

౩౮. ఏయ్యాథస్సేఅఆఈథానం ఓఅఅంత్థత్థోష్మోక.

౩౯. ఉంస్సిం స్వంసు.

౪౦. ఏఓత్తా సుం.

౪౧. హూతో రేసుం.

౪౨. ఓస్స అఇత్థత్థో.

౪౩. సి .

౪౪. దీఘా ఈస్స.

౪౫. ష్మాత్థాన ష్మ.

౪౬. ఇంస్స చ సిఉ.

౪౭. ఏయ్యుంస్సుం.

౪౮. హిస్స-తో లోపో.

౪౯. క్యస్స స్సే.

౫౦. అత్థితేయ్యాదిచ్ఛన్నం స సు స సథ సం సామ.

౫౧. ఆదిద్వన్నమియాఇయుం.

౫౨. తస్స థో.

౫౩. సిహిస్వట.

౫౪. మిమానం వా మిమ్హా చ.

౫౫. ఏసుజ.

౫౬. ఈఆదో దీఘో.

౫౭. హిమిమేస్వస్స.

౫౮. సకా ణాస్స ఖ ఈఆదో.

౫౯. స్సే వా.

౬౦. తేసు సుతో క్ణోక్ణానం రోట.

౬౧. ఞాస్స సనాస్స నాయో తిమ్హి.

౬౨. ఞామ్హి జం.

౬౩. ఏయ్యాస్సియాఞా వా.

౬౪. ఈస్సత్యాదీసు క్నాలోపో.

౬౫. స్సస్స హి కమ్మే.

౬౬. ఏతిస్మా.

౬౭. హనా ఛ ఖా.

౬౮. హతో హ.

౬౯. దక్ఖఖహేహిహి హోహీహిహి లోపో.

౭౦. కయిరేయ్యస్సేయ్యుమాదీనం.

౭౧. టా.

౭౨. ఏథస్సా.

౭౩. లభా ఇంఈనం థంథా వా.

౭౪. గురుపుబ్బా రస్సా రే-న్తే-న్తినం.

౭౫. ఏయ్యేయ్యాసేయ్యన్నం టే.

౭౬. ఓవికరణస్సు పరచ్ఛక్కే.

౭౭. పుబ్బచ్ఛక్కే వా క్వచి.

౭౮. ఏయ్యామస్సే ముచ.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే త్యాదికణ్డో ఛట్ఠో.

(౭) సత్తమో కణ్డో (ణ్వాది)

౧. చర దర కర రహ జన సన తల సాద సాధ కసాస చటా య వాహి ణు.

౨. భర మర చర తర అర గర హన తన మన భమ కిత ధన బంహ కమ్బుమ్బు చక్ఖ భిక్ఖ సంకిన్దన్ద యజ పటాణాస వస పస పంస బన్ధా ఉ.

౩. బన్ధా ఊ వధో చ.

౪. జమ్బ్వాదయో.

౫. తపుస విధ కుర పుథ ముదా కు.

౬. సిన్ధాదయో.

౭. ఇ.

౮. దధ్యాదయో.

౯. యువణ్ణుపన్తా కి.

౧౦. వప వర వస రస నభ హర హన పణా ఈణ.

౧౧. భూ గమా ఈణ.

౧౨. తన్ద లక్ఖా ఈ.

౧౩. గమా రో.

(ఇతి సరపచ్చయా)

౧౪. ఇ భీ కా కరార వక సక వాహి కో.

౧౫. ఊకాదకో.

౧౬. భీత్వా నకో.

౧౭. సిఙ్ఘా ఆణి కాటకా.

౧౮. కరాదిత్వకో.

౧౯. బల పతే హ్యకో.

౨౦. సామాకాదయో.

౨౧. విచ్ఛా ల గమ ముసా కికో.

౨౨. కిం కణికాదయో.

౨౩. ఇ సా కీకో.

౨౪. కమ పదా ణుకో.

౨౫. మణ్డ సలా ణూకో.

౨౬. లూకాదయో.

౨౭. కసా సకో.

౨౮. కరా తికో.

౨౯. ఇసా ఠకన.

౩౦. సమా ఖో.

౩౧. ముఖాదయో.

౩౨. అజ వజ ముద గద గమా గక.

౩౩. సిఙ్గాదయో.

౩౪. అగా గి.

౩౫. యావలా గు.

౩౬. ఫేగ్వాదయో.

౩౭. జనా ఘో.

౩౮. మేఘాదయో .

(ఇతి కవగ్గపచ్చయా)

౩౯. చుసర వరా చో.

౪౦. మరా చుఈచీచ.

౪౧. కుస పసా ఛిక.

౪౨. కసఉసా ఛుక.

౪౩. అస మస వస కుచ కచా ఛో.

౪౪. గుచ్ఛాదయో.

౪౫. అరా జు ఉట చ.

౪౬. రజ్జాదయో.

౪౭. గిధా ఝుక.

౪౮. వఞ్ఛ్యాదయో.

౪౯. కమ యజా ఞో.

౫౦. పుఞ్ఞం.

౫౧. అరహాఞ్ఞో హాస్స హిర చ.

(ఇతి చవగ్గపచ్చయా)

౫౨. కిర తరా కీటో.

౫౩. సకాదీహ్యాటో.

౫౪. మకుటావాట కవాట కుక్కుటా.

౫౫. కముస కుస కసా రో.

౫౬. కుట్ఠాదయో.

౫౭. వర కరా అణ్డో.

౫౮. మనన్తా డో.

౫౯. కుణ్డాదయో.

౬౦. తిజ కస తస దక్ఖా కిణో జస్సు ఖో చ.

౬౧. వీఆదితో ణి.

౬౨. గహాదీహ్యా ణి.

౬౩. రీవీభాహి ణు.

౬౪. ఖాణ్వాదయో.

౬౫. క్వాదితోణో.

౬౬. సువీహి ణక.

౬౭. తిణాదయో.

౬౮. రవణ వరణ పూరణాదయో.

(ఇతి టవగ్గపచ్చయా)

౬౯. పావసా అతి.

౭౦. ధాహిసి తన జన జర గమ సచా తు.

౭౧. అరిస్సుట చ.

౨౨. పిత్వాదయో.

౨౩. జన కరా రతు.

౨౪. సకా ఉన్తో.

౨౫. కపా ఓతో.

౨౬. వసాదీహ్యాన్తో.

౨౭. హిసీనం ముక చ.

౨౮. హర రుహ కులా ఇతో.

౨౯. భరాదీహ్యాతో.

౩౦. కిరాదీహ్య-తక.

౩౧. అమాదీహ్యా-త్తో.

౩౨. వాదీహి తో.

౩౩. ఘురాదీహి తక.

౩౪. సేత్తాదయో.

౩౫. సమాదీహ్యథో.

౩౬. ఉపవసా వస్సోట చ.

౩౭. రమా థక.

౩౮. తిత్థాదయో.

౩౯. వస మస కుసా థు.

౪౦. సక వసా థి.

౪౧. వీతో థిక.

౪౨. సారిస్మా రథి.

౯౩. తా తా ఇధి.

౯౪. ఇసా ధీ.

౯౫. రుద ఖుద ముద మద ఛిద సూద సప కమా దక.

౯౬. కున్దాదయో.

౯౭. దదా దు.

౯౮. ఖనాన దమ రమా ధో.

౯౯. ముద్ధాదయో.

౧౦౦. సీతో ధుక.

౧౦౧. వరార కర తర దర యమఅజ్జ మిథసకా కునో.

౧౦౨. అజా ఇనో.

౧౦౩. విపినాదయో.

౧౦౪. కిరా కనో.

౧౦౫. దీ జి ఇ మీహి నక.

౧౦౬. సి ధా వీ వాహి నో.

౧౦౭. ఊనాదయో.

౧౦౮. వీపతా తనో.

౧౦౯. రమా తనక.

౧౧౦. సూ భాహి నుక.

౧౧౧. ధాస్సే చ.

౧౧౨. వత్తా టావ ధమాసేహ్యాని.

౧౧౩. యుతో ని.

(ఇతి తవగ్గపచ్చయా)

౧౧౪. చమాప పా వపా పో.

౧౧౫. యు ధు కునం దీఘో చ.

౧౧౬. ఖిప సుప నీ సూ పూహి పక.

౧౧౭. సిప్పాదయో.

౧౧౮. సాసా అపో.

౧౧౯. విటపాదయో.

౧౨౦. గుపా ఫో.

౧౨౧. గర సరాదీహి బో.

౧౨౨. నిమ్బాదయో.

౧౨౩. దరా బి.

౧౨౪. కర సర సల కల వల్ల వసా అభో.

౧౨౫. గదా రభో.

౧౨౬. ఉసరా సా కతో.

౧౨౭. ఇతో భక.

౧౨౮. గరావా భో.

౧౨౯. నోబ్బాదయో.

౧౩౦. ఉస కుస పద సుఖా కుమో.

౧౩౧. వటుమాదయో.

౧౩౨. గుధా ఉమో.

౧౩౩. పఠ చరా అమిమా.

౧౩౪. హి ధూహి మక.

౧౩౫. తీతో రీసనో చ.

౧౩౬. ఖీ సు వీ యా గా హి సా లూ ఖు హు మర ధర కర ఘుర జమా మ సామా మో.

౧౩౭. అస్మాదయో.

౧౩౮. నీతో మి.

౧౩౯. ఊమి భూమి నిమి రస్మి.

(ఇతి పవగ్గపచ్చయా)

౧౪౦. మా ఛాహి యో.

౧౪౧. జనిస్స జా చ.

౧౪౨. హాదయాదయో.

౧౪౩. ఖీ సి సినీ సీ సు వీ కు సూ హి రక.

౧౪౪. హిచి దు మినం దీఘో చ.

౧౪౫. ధాతా నమీ చ.

౧౪౬. భద్రాదయో .

౧౪౭. మన్దజ్క ససా స మ ధ చతా ఉరో.

౧౪౮. విధురాదయో.

౧౪౯. తిమరుహరుధబధమదమన్దవజా జరుచకసా కిరో.

౧౫౦. థిరాదయో.

౧౫౧. దదగరేహి దుర భరా.

౧౫౨. చర దర జర గర మరేహితే.

౧౫౩. పీతో క్వరో.

౧౩౪. చీవరాదయో.

౧౩౫. కుతో క్ర్రో.

౧౩౬. వసాసా ఛరో.

౧౩౭. మసా ఛేరో చ.

౧౩౮. ధూవాతో సరో.

౧౩౯. భమాదీహ్యారో.

౧౬౦. వదిస్స బద చ.

౧౬౧. వదజనానం రజ చ.

౧౬౨. పచిస్సిరజ చ.

౧౬౩. వకా అరణ.

౧౬౪. సిగ్యఙ్గాగ మజ్జకలా లా ఆరో.

౧౬౫. కమిస్స స్సు చ.

౧౬౬. భిఙ్గా (జ్కా) రాదయో.

౧౬౭. కరా మారో.

౧౬౮. పుస సరేహి ఖరో.

౧౬౯. సర వస కలా కీరో వస్సుట చ.

౧౭౦. గబ్భిరాదయో.

౧౭౧. ఖజ్జ వల్ల మసా ఊరో.

౧౭౨. కప్పూరాదయో.

౧౭౩. కఠ చకా ఓరో.

౧౭౪. మోరాదయో.

౧౭౫. కుతో ఏరక.

౧౭౬. భూసూహి రిక.

౧౭౭. మీకసీనీహి రు.

౧౭౮. సినా ఏరు.

౧౭౯. భీరుహి రుక.

౧౮౦. తమా బూలో.

౧౮౧. సితో లకవాలా.

౧౮౨. మఙ్గ కమ సమ్బ సబ సక వస విస కేవ కల పల్ల కఠ పట కుణ్డ మణ్డా అలో.

౧౮౩. ముసా కలో.

౧౮౪. థలాదయో.

౧౮౫. కులా కాలో చ.

౧౮౬. ముళాలాదయో.

౧౮౭. చణ్డ పతా ణాలో.

౧౮౮. మాదితో లో.

౧౮౯. అన సన కల కుక సఠ మహా ఇలో.

౧౯౦. కుటా కిలో.

౧౯౧. సిథిలాదయో.

౧౯౨. చట కణ్డ వట్ట పుథా కులో.

౧౯౩. తుములాదయో.

౧౯౪. కల్ల కప తక్క పటా ఓలో.

౧౯౫. అజ్ఞొ ఉలో లి.

౧౯౬. అజ్ఝా లి.

౧౯౭. ఛదా లి.

౧౯౮. అల్యాదయో.

౧౯౯. పిలాదీ హ్యా వో.

౨౦౦. సాళవాదయో.

౨౦౧. సరా ఆవో.

౨౦౨. అల మల బిలా ణువో.

౨౦౩. గాత్వీవో.

౨౦౪. సుతో క్వ క్వా.

౨౦౫. విద్వా.

౨౦౬. థుతో రే వో.

౨౦౭. సమా రివో.

౨౦౮. ఛదా రవి.

౨౦౯. పూర తిమా కినో రన్సో చ.

౨౧౦. కరా ఈనో.

౨౧౧. సిరీసాదయో.

౨౧౨. కరా రిబ్బి నో.

౨౧౩. ససాస వస విస హన వన మనాన కమా నో.

౨౧౪. ఆమి థు కుసీతో సక.

౨౧౫. ఘస్సాదయో.

౨౧౬. సుతో ణిసక.

౨౧౭. పే తా త యు పనా ల కల చమా అనో.

౨౧౮. వయ దివ కర కరే హ్య సణసకపాస కసా.

౨౧౯. సస మస దంసా సా సు.

౨౨౦. విదా దసుక.

౨౨౧. ససా రీహో.

౨౨౨. జీవామా హో వమా చ.

౨౨౩. తణ్హాదయో.

౨౨౪. పణుస్సహా హీహీ ణోలజ చ.

౨౨౫. ఖీ మి పీ చు మా వా కాహి ళో ఉస్స వా దీఘో చ.

౨౨౬. గుతో ళక చ.

౨౨౭. పజ్జళాదయో.

౨౨౮. పాతో ళి.

౨౨౯. వీతో ళు.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే ణ్వాదికణ్డో సత్తమో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

మోగ్గల్లానబ్యాకరణం

౧. పఠమో సఞ్ఞాదికణ్డో

సిద్ధమిద్ధగుణం సాధు, నమస్సిత్వా తథాగతం;

సధమ్మసఙ్ఘం భాసిస్సం, మాగధం సద్దలక్ఖణం.

౧. అఆదయో తితాలీస వణ్ణా.

అకారాదయో నిగ్గహీతన్తా తేచత్తాలీస-క్ఖరా వణ్ణా నామ హోన్తి. అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఏ ఏ ఓ ఓ, క ఖ గ ఘ ఙ చ ఛ జ ఝ ఞ, ట ఠ డ ఢ ణ, త థ ద ధ న, ప ఫ బ భ మ, య ర ల వ స హ ళ అం. తేన క్వత్థో? "ఏ ఓ న మవణ్ణే" ౧. ౩౭. తితాలీసాభి వచనం కత్థచి వణ్ణలోపం ఞాపేతి. తేన 'పటిసఙ్ఖా యోనిసో'తిఆది సిద్ధం.

౨. దసాదో సరా.

తత్థాదిమ్హి దస వణ్ణా సరా నామ హోన్తి. తేన క్వత్థో? "సరో లోపో సరే" ౧, ౨౬ ఇచ్చాది.

౩. ద్వేద్వే సవణ్ణా. తేసు ద్వేద్వే సరా సవణ్ణా నామ హోన్తి. తేన క్వత్థో? "వణ్ణపరేన సవణ్ణోపి" ౧, ౨౪.

౪. పుబ్బో రస్సో.

తేసు ద్వీసు యో యో పుబ్బో, సో సో రస్ససఞ్ఞో హోతి. తేసు ఏ.ఓ.సంయోగతో పుబ్బావ దిస్సన్తి. తేన క్వత్థో? "రస్సో వా" ౨,౬౨ ఇచ్చాది.

౫. పరో దీఘో.

తే స్వేవ ద్వీసుయో యో పరో, సో సో దీఘసఞ్ఞో హోతి. తేన క్వత్థో? "యో లో పనిసు దీఘో" ౨,౮౮ ఇచ్చాది.

౬. కాదయో బ్యఞ్జనా.

కకారాదయో వణ్ణా నిగ్గహీతపరియన్తా బ్యఞ్జనసఞ్ఞాహోన్తి. తేన క్వత్థో? "బ్యఞ్జనే దీఘరస్సా" ౧,౩౩ ఇచ్చాది.

౭. పఞ్చ పఞ్చకా వగ్గా.

కాదయో పఞ్చ పఞ్చకా వగ్గ, నామ హోన్తి. తేన క్వత్థో? "వగ్గే వగ్గన్తో" ౧,౪౧ ఇచ్చాది.

౮. బిన్దు నిగ్గహీతం.

య్వాయం వణ్ణో బిన్దుమత్తో, సో నిగ్గహీతసఞ్ఞో హోతి. తేన క్వత్థో? "నిగ్గహీతం" ౧,౩౮ ఇచాది. గరుసఞ్ఞాకరణం అన్వత్థసఞ్ఞత్థం.

౯. ఇయువణ్ణా ఝలా నామస్సన్తే.

నామం పాటిపదికం, తస్సఅన్తే వత్తమానా ఇవణ్ణువణ్ణా ఝలసఞ్ఞా హోన్తి యథాక్కమం. తేన క్వత్థో? "ఝలా వా" ౨,౧౧౧ ఇచ్చాది.

౧౦. పిత్థియం.

ఇత్థియం వత్తమానస్స నామస్స-న్తే వత్తమానా ఇవణ్ణువణ్ణా పసఞ్ఞా హోన్తి. తేన క్వత్థో? యే పస్సివణ్ణస్స" ౨,౧౧౬ ఇచ్చాది.

౧౧. ఘా.

ఇత్థియం వత్తమానస్స నామస్స-న్తే వత్థమానో ఆకారో ఘసఞ్ఞో హోతి. తేన క్వత్థో? "ఘబ్రహ్మాదితే" ౨,౬౦ ఇచ్చాది.

౧౨. గో స్యాలపనే.

ఆలపనే సి గసఞ్ఞో హోతి.

తేన క్వత్థో? "గేవా" ౨,౬౫ ఇచ్చాది.

(సఞ్ఞా)

౧౩. విధిబ్బిసేసనన్తస్స.

యం విసేసనం, తదన్తస్స విధి ఞాతబ్బో "అతో యోనం టాటే" ౨,౪౧ నరానరే.

౧౪. సత్తమియం పుబ్బస్స.

సత్తమీనిద్దేసే పుబ్బస్సేవ కారియం ఞాతబ్బం "సరో లోపో సరే" ౧,౨౬ వేళగ్గం. 'తమహ'న్తీధ కస్మా న హోతి?, సరేతోపసిలేసికాధారో తత్థేతావ వుచ్చతే 'పుబ్బస్సేవ హోతి న పరస్సా'తి.

౧౫. పఞ్చమియం పరస్స.

పఞ్చమీనిద్దేసే పరస్స కారియం ఞాతబ్బం "అతోయోనం టాటే" ౨,౪౧ నరానరే. ఇధ న హోతం 'జన్తుహో అనత్తా'. ఇధ కస్మా న హోతి? ఓసఖ్యో, అనన్తరే కతత్థతాయ న బ్యవహితస్స కారియం.

౧౬. ఆదిస్స.

పరస్స స్సిస్సమానం కారియమాదివణ్ణస్స ఞాతబ్బం "ర సఙ్ఖ్యాతో వా" ౩,౧౦౩ తేరస.

౧౭. ఛట్ఠియన్తస్స.

ఛట్ఠీనిద్దిట్ఠస్స యం కారియం, తదన్తస్స వణ్ణస్స విఞ్ఞేయ్యం "రాజస్సి నామ్హి" ౨,౨౩ రాజినా.

౧౮. ఞానుబన్ధో.

ఞకారో అనుబన్ధో యస్స, సో అన్తస్స హోతి "గోస్సా వఞ" ౧,౩౨ గవాస్సం.

౧౯. టానుబన్ధానేకవణ్ణా సబ్బస్స.

టకారో-నుబన్ధో యస్స, సో-నేకక్ఖరో చాదేసో సబ్బస్స హోతి "ఇమస్సానిత్థియం టే" ౨,౧౨౮ ఏసు, "నామ్హ-నిమి" ౨,౧౨౯ అనేన.

౨౦. ఙకానుబన్ధాద్యన్తా.

ఛట్ఠీనిద్దిట్ఠస్స ఙానుబన్ధకానుబన్ధా ఆద్యన్తా హోన్తి "బ్రూతో తిస్సీఙ" ౬,౩౯ బ్రవీతి, "భూస్స వుక" ౬,౧౭ బభూవ.

౨౧. మానుబన్ధో సరానమన్తా పరో.

మకారో-నుబన్ధో యస్స, సో సరా నమన్తా సరా పరో హోతి "మఞ్చ రుధాదీనం" ౫-౧౯ రున్ధతి.

౨౨. విప్పటిసేధే.

ద్విన్నం సావకాసానమేకత్థప్పసఙ్గే పరో హోతి. యథా ద్విన్నం తిణ్ణం వాపురిసానం సహప్పత్తియం పరో, సో చ (గచ్ఛతి) త్వం చ (గచ్ఛసి, తుమ్హే) గచ్ఛథ. సో చ (గచ్ఛతి,) త్వం చ (గచ్ఛసి,) అహం చ (గచ్ఛామి, మయం) గచ్ఛామ.

౨౩. సఙ్కేతో-నవయవో-నుబన్ధో.

యో నవయవభూతోసఙ్కేతో, సో-నుబన్ధోతి ఞాతబ్బో, "లుపితాదీనమాసిమ్హి" ౨-౫౭ కత్తా.

సఙ్కేతగ్గహణం కిం? పకతియాదిసముదాయస్సానుబన్ధతా మా హోతూతి, అనవయవోహి సముదాయో... సముదాయరూపత్తాయేవ.

అనవయవగ్గహణం కిం? "అతేన" ౨-౧౦౮ జనేన. ఇమినావ లోపస్సావగతత్తా నానుబన్ధలోపాయ వచనమారద్ధం.

౨౪. వణ్ణపరేన సవణ్ణోపి.

వణ్ణసద్దో పరో యస్మా తేన సవణ్ణోపి గయ్హతి సంచ రూపం "యువణ్ణానమేఓ లుత్తా" ౧-౨౯ వాకేరితం, సమోనా.

౨౫. న్తు వన్తుమన్త్వావన్తుతవన్తుసమ్బన్ధీ.

వన్నాదిసమ్బన్ధీయేవన్తు గచ్ఛతి, "స్తన్తూనం న్తో యోమ్హి పఠమే" ౨-౨౧౨। గుణవన్తో.

వన్నాదిసమ్బన్ధీతి కిం? జన్తూ తన్తూ.

(పరిభాసాయో.)

౨౬. సరో లోపో సరే.

సరే సరో లోపనీయో హోతి. తత్రి-మే, సద్ధి-న్ద్రియం, నోహే-తం, భిక్ఖునో-వాదో, సమేతా-యస్మా, అభిభా-యతనం, పుత్తామ-త్థి, అసన్తే-త్థ.

౨౭. పరో క్వచి.

సరమ్హా పరో సరో క్వచి లోపనీయో హోతి. సో-పి, సావ, యతో-దకం, తతో-వ. క్వచీతికిం? సద్ధి-న్ద్రియం, అయమధికారో ఆపరిచ్ఛేదావసానా, తేన నాతిప్పసఙ్గో.

౨౮. న ద్వేవా.

పుబ్బపరసరా ద్వేపి వా క్వచి న లుప్యన్తే, లతా ఇవ, లతే-వ, లతా-వ.

౨౯. యువణ్ణానమేఓ లుత్తా.

లుత్తా సరా పరేసం ఇవణ్ణువణ్ణానం ఏఓ హోన్తి వా యథాక్కమం.

తస్సే-దం, వాతే-రితం, నో-పేతి, వామో-రూ, అతే-వణ్ణేహి, వో-దకం. కథం "పచ్చోరస్మి"న్తి? యోగవిభాగా. వాత్వేవ? తస్సిదం.

లుత్తేతి కిం? లతా ఇవ.

౩౦. యవా సరే.

సరే పరే ఇవణ్ణువణ్ణానం యకారవకారా హోన్తి వా యథాక్కమం. బ్యాకతో, ఇచ్చస్స, అజ్ఝిణముత్తో, స్వాగతం, స్వాపనలానిలం, వాత్వేవ? ఇతి-స్స. క్వచిత్వేవ? యానీ-ధ, సూ-పట్ఠితం.

౩౧. ఏఓనం.

ఏఓనంయవాయోన్తి వా సరే యథాక్కమం. త్యజ్జ తే-జ్జ, స్వాహం సో-హం. క్వచిత్వేవ? పుత్తామ-త్థి, అసన్తే-త్థ.

౩౨. గోస్సా-వఙ.

సరే గోస్స అవజ హోతి. గవా-స్సం. ‘యథరీవ, తథరివే’తి నిపాతావ, ‘భుసామివే’తి ఇవసద్దో ఏవత్థో.

౩౩. బ్యఞ్జనే దీఘరస్సా.

రస్సదీఘానం క్వచి దీఘరస్సా హోన్తి బ్యఞ్జనే. తత్రా-యం, మునీచరే, సమ్మదేవ, మాలభారీ.

౩౪. సరమ్హా ద్వే.

సరమ్హా పరస్స బ్యఞ్జనస్స క్వచి ద్వే రూపాని హోన్తి. పగ్గహో. సరమ్హాతి కిం? తం ఖణం.

౩౫. చతుత్థదుతియేస్వేసం తతియపఠమా.

చతుత్థదుతియేసు పరేస్వేసం చతుత్థదుతియానం తబ్బగ్గే తతియ పఠమా హోన్తి. పచ్చాసత్థ్యా, నిగ్ఘోసో, అక్ఖన్తి, బోజ్ఝఙ్గా, సేతచ్ఛత్తం, దడ్ఢో, నిట్ఠానం, మహద్ధనో, యసత్థేరో, అప్ఫుటం, అబ్భుగ్గతో. ఏస్వీతి కిం? థేరో. ఏసన్తి కిం? పత్థో.

౩౬. ఇతిస్సేవే వా.

ఏవసద్దే పరే ఇతిస్స వో హోతి వా. ఇత్వేవ, ఇచ్చేవ. ఏవేతి కిం? ఇచ్చాహ.

౩౭. ఏఓనమ వణ్ణే.

ఏఓనం వణ్ణే క్వచి అ హోతి వా. దిస్వా యాచక మాగతే, అకరమ్హస తే, ఏస అత్థో, ఏస ధమ్మో, అగ్గమక్ఖాయతి, స్వాతనం , హియ్యత్తనం, కరస్సు. వాత్వేవ? యాచకే ఆగతే ఏసో ధమ్మో. వణ్ణేతి కిం? సో.

౩౮. నిగ్గహీతం.

నిగ్గహీతమాగమో హోతి వా క్వచి. చక్ఖుం ఉదపాది చక్ఖుఉదపాది, పురిమం జాతిం పురిమజాతిం, కత్తబ్బం కుసలం బహుం. అవంసిరోతిఆదీసు నిచ్చం... వవత్థితవిభాసత్తా వాధికారస్స, సామత్థియేనాగమోవ, స చ రస్స సరస్సేవ హోతి... తస్స రస్సానుగతత్తా.

౩౯. లోపో.

నిగ్గహీతస్స లోపో హోతి వా క్వచి. క్యాహం కిమహంసారత్తో సంరత్తో. సల్లే ఖో-గన్తుకామో గన్తుమనోతి, ఆదీసు నిచ్చం.

౪౦. పరసరస్స.

నిగ్గహీతమ్హా పరస్స సరస్స లోపో హోతి వా క్వచి. త్వం-సి త్వమసి.

౪౧. వగ్గే వగ్గన్తో.

నిగ్గహీతస్స ఖో వగ్గే వగ్గన్తో వా హోతి పచ్చాసత్త్యా. తఙ్కరోతి తం కరోతి, తఞ్చరతి తం చరతి, తణ్ఠానం తం ఠానం, తన్ధనం తం ధనం, తమ్పాతి తం పాతి. నిచ్చం పదమజ్ఝే గన్త్వా, క్వచఞ్ఞత్రాపి సన్తిట్ఠతి.

౪౨. యేవహిసు ఞో.

య ఏవ హి సద్దేసు నిగ్గహీతస్స వా ఞో హోతి. యఞ్ఞదేవ, తఞ్ఞేవ, తఞ్హి, వాత్వేవ? యం యదేవ.

౪౩. యే సంస్స.

సంసద్దస్స యం నిగ్గహీతం తస్స వా ఞో హోతి యకారే. సఞ్ఞమో సంయమో.

౪౪. మయదా సరే.

నిగ్గహీతస్స మయదా హోన్తి వా సరే క్వచి. తమహం, తయిదం, తదలం. వా త్వేవ? తం అహం.

౪౫. వనతరగా చాగమా.

ఏతే మయదా చ ఆగమా హోన్తి సరే వా క్వచి. తివఙ్గికం, ఇతో నాయతి, చినిత్వా, తస్మాతిహ, నిరోజం, పుథగేవ, ఇధమాహు, యథయిదం, అత్తదత్థం. వా త్వేవ? అత్తత్థం. 'అతిప్పగో ఖో తావా'తి-పఠమన్తో పగసద్దోవ.

౪౬. ఛా ళో.

ఛసద్దా పరస్స సరస్స ళకారో ఆగమో హోతి వా. ఛళఙ్గం, ఛళాయతనం. వాత్వేవ? ఛఅభిఞ్ఞా.

౪౭. తదమినాదీని.

తదమినాదీని సాధూని భవన్తి. తం ఇమినా తదమినా, సకిం ఆగామీ సకదాగామీ, ఏకం ఇధ అహం ఏకమిదాహం, సంవిధాయ అవహారో సంవిదావహారో, వారినో వాహకో వలాహకో, జీవనస్స మూతో జీమూతో, ఛవస్స సయనం సుసానం, ఉద్ధం ఖమస్స ఉదుక్ఖలం, పిసితాసో పిసాచో, మహియం రవతీతి మయూరో, ఏవమఞ్ఞేపి పయోగతో-నుగన్తబ్బా, పరేసం పిసోదరాదిమిపేదం దట్ఠబ్బం.

౪౮. తవగ్గవరణానం యే చవగ్గబయఞా.

తవగ్గవరణానం క్వచి చవగ్గబయఞా హోన్తి యథాక్కమం యకారే. అపుచ్ఛణ్డతాయ, తచ్ఛం, యజ్జేవం, అజ్ఝత్తం, థఞ్ఞం, దిబ్బం, పయ్యోసనా, పోక్ఖరఞ్ఞో. క్వచిత్వేవ? రత్యా

౪౯. వగ్గలసేహి తే.

వగ్గలసేహి పరస్స యకారస్స క్వచి తే వగ్గలసా హోన్తి.

సక్కతే, పచ్చతే, అట్టతే, కుప్పతే, ఘల్లతే, అస్సతే. క్వచిత్వేవ? క్యాహం.

౨౧౦. హస్స విపల్లాసో.

హస్స విపల్లాసో హోతి యకారే. గుయ్హం.

౨౧౧. వే వా.

హస్స విపల్లాసో హోతి వా వకారే. బవ్హాబాధో బవ్హాబాధో.

౨౧౨. తథానరానం టఠణలా

తథనరానం టఠణలా హోన్తి వా. దుక్కటం, అట్ఠకథా, గహణం, పలిఘో, పలాయతి. వాత్వేవ? దుక్కతం. క్వచిత్వేవ? సుగతో.

౨౧౩. సంయోగాది లోపో.

సంయోగస్స యో ఆదీభూతో-వయవో తస్స వా క్వచి లోపో హోతి. పుప్ఫం-సా జాయతే-గిని.

౨౧౪. విచ్ఛాభిక్ఖఞ్ఞేసు ద్వే.

విచ్ఛాయమాభిక్ఖఞ్ఞే చ యం వత్తతే, తస్స ద్వే రూపాని హోన్తి. క్రియాయ గుణేన దబ్బేన వా భిన్నే అత్థే బ్యాపితుమిచ్ఛా విచ్ఛా. రుక్ఖం రుక్ఖం సిఞ్చతి, గామో గామో రమణీయో, గామే గామే పానీయం, గేహే గేహే ఇస్సరో, రసం రసం భక్ఖయతి, కిరియం కిరియమారభతే.

అత్థియేవా-నుపుబ్బియేపి విచ్ఛా మూలే మూలే థూలా, అగ్గే అగ్గే సుఖుమా, యది హి ఏత్థ మూలగ్గభేదో న సియా, ఆనుపుబ్బియమ్పి న భవేయ్య. మాసకం మాసకం ఇమమ్హా కహాపణా భవన్తానం ద్విన్నం దేహీతి మాసకం మాసకమిచ్చేతస్మా విచ్ఛాగమ్యతే, సద్దన్తరతో పన ఇమమ్హా కహాపణాతి అవధారణం. పుబ్బం పుబ్బం పుప్ఫన్తి, పఠమం పఠమం పచ్చన్తీత్యత్రాపి విచ్ఛావ. ఇమే ఉభో అడ్ఢా కతరా కతరా ఏసం ద్విన్నమడ్ఢతా, సబ్బే ఇమే అడ్ఢా కతమా కతమా ఇమేసం అడ్ఢుతా ఇహాపి విచ్ఛావ. ఆభిక్ఖఞ్ఞం పోనోపుఞ్ఞం పచతి పచతి, పపచతి పపచతి, లునాహి లునాహిత్వేవాయం లునాతి, భుత్వా భుత్వా గచ్ఛతి, పటపటా కరోతి, పటపటాయతి.

౨౧౫. స్యాదిలోపో పుబ్బస్సేకస్స.

విచ్ఛాయమేకస్స ద్విత్తే పుబ్బస్స స్యాదిలోపో హోతి. ఏకేకస్స. కథం మత్థకమత్థకేనాతి? 'స్యాదిలోపో పుబ్బస్సా'తి యోగవిభాగా, నాచాతిప్పసఙ్గో యోగవిభాగా ఇట్ఠప్పసిద్ధీతి.

౨౧౬. సబ్బాదీనం వీతిహారే.

సబ్బాదీనం వీతిహారే ద్వే భవన్తి పుబ్బస్స స్యాదిలోపో చ. అఞ్ఞమఞ్ఞస్స భోజకా, ఇతరీతరస్స భోజకా.

౧౫౭. యావబోధం సమ్భమే.

తురితేనాపాయహేతుపదస్సనం సమ్భమో, తస్మిం సతి వత్థు యావన్తేహి సద్దేహి సో-త్థో విఞ్ఞాయతే, తావన్తో సద్దా పయుజ్జన్తే. సప్పో సప్పో సప్పో, బుజ్ఝస్సు బుజ్ఝస్సు బుజ్ఝస్సు, భిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో భిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో.

౧౫౮. బహులం.

అయమధికారో ఆసత్థపరిసమత్తియా. తేన నాతిప్పసఙ్గో ఇట్ఠప్పసిద్ధి చ.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే వుత్తియం

పఠమో కణ్డో.

౨. దుతియో కణ్డో (స్యాది)

౧. ద్వే ద్వే-కానేకేసు నామస్మా సి యో, అం యో, నా హి, స నం, స్మా హి, స నం, స్మిం సు.

ఏతేసం ద్వే ద్వే హోన్తి ఏకానేకత్థేసు వత్తమానతో నామస్మా. ముని మునయో, మునిం మునయో, మునినా మునీహి, మునిస్స మునీనం, మునిస్మా మునీహి, మునిస్స మునీనం, మునిస్మిం మునీసు, ఏవం కుమారీ కుమారియో, కఞ్ఞా కఞ్ఞాయోతి. ఏతాని సత్త దుకాని సత్త విభత్తియో విభాగో విభతీతి కత్వా, ఏత్థ సిలమితీ-కారా-కారా "కిమంం సిసు" ౨,౨౦౦ తి సంకేతత్థా.

౨. కమ్మే దుతియా.

కరీయతి కత్తు కిరియాయా-భిసమ్బన్ధీయతీతి కమ్మం, తస్మిం దుతియావిభత్తి హోతం. కటం కరోతి, ఓదనం పచతి, ఆదిచ్చం పస్సతి.

'ఓదనో పచ్చతీ'తి ఓదనసద్దతో కమ్మతా నప్పతీయతే, కిఞ్చరహి? ఆఖ్యాతతో. 'కటం కరోతి విపులం దస్సనీయ'న్తి అత్థేవ గుణయుత్తస్స కమ్మతా, ఇచ్ఛితేపి కమ్మత్తావ దుతియా సిద్ధా గావుం పయో దోహతి, గోమన్తం గావం యాచతి, గావమవరున్ధతి వజం, మాణవకం మగ్గం పుచ్ఛతి, గోమన్తం గావం భిక్ఖతే, రుక్ఖమవచినాతి ఫలాని, సిస్సం ధమ్మం బ్రూతే, సిస్సం ధమ్మమనుసాసతీతి. ఏవం అనిచ్ఛితేపి అహిం లఙ్ఘయతి, విసం భక్ఖేతి. యంనేవిచ్ఛితం నాపి అనిచ్ఛితం, తత్థాపి దుతియా సిద్ధా. గామం గచ్ఛన్తో రుక్ఖమూలముపసప్పతి.

పథవిం అధిసేస్సతి, గామమధితిట్ఠతి, రుక్ఖమజ్ఝాసతేతిఅధిసీఠాసానంపయోగే-ధికరణే కమ్మవచనిచ్ఛా, వత్తిచ్ఛాతో హి కారకాని హోన్తి. తం యథా-వలాహకా విజ్జోతతే, వలాహకస్స విజ్జోతతే, వలాహకో విజ్జోతతే, వలాహకే విజ్జోతతే, వలాహకేన విజ్జోతతేతి. ఏవమభినివిసస్స వా ధమ్మమభినివిసతే ధమ్మే వా.

తథా ఉపన్వజ్ఝావసస్సాభోజన నివుత్తివచనస్స గామముపవసతి, గ, మమనువసతి, పబ్బతమధివసతి, ఘరమావసతి. అభోజననివుత్తి వచనస్సాతి కిం? గామే ఉపవసతి, భోజననివుత్తిం కరోతీతి అత్థో. తప్పానాచారేపి కమ్మత్తావ దుతియా సియా నదిమ్పివతి, గామం చరతి, ఏవం 'సచే మం ఆలపిస్సతీ'తిఆదీసుపి. విహితావ పతిధయోగే దుతియా – 'పటిభన్తు తం చున్ద బోజ్ఝఙ్గా'తి. తం పతి బోజ్ఝఙ్గా భాసన్తూతి అత్థో, యదాతు ధాతునాయుత్తో పతి, తదా తేనా-యోగా సమ్బన్ధే ఛట్ఠీవ 'తస్స నప్పటిభాతీ'తి. అక్ఖే దిబ్బతి, అక్ఖేహి దిబ్బతి, అక్ఖేసు దిబ్బతీతి కమ్మకరణాధికరణవచనిచ్ఛా.

౩. కాలద్ధానమచ్చన్తసంయోగే.

కిరియా, గుణ, దబ్బేహి సాకల్లేన కాలద్ధానం సమ్బన్ధో అచ్చన్తసంయోగో. తస్మిం విఞ్ఞాయమానే కాలసద్దేహి అద్ధలద్దేహి చ దుతియా హోతి. మాసమధీతే, మాసం కల్యాణి, మాసం గుళధానా, కోసమధీతే, కోసం కుటిలా నదీ, కోసం పబ్బతో. అచన్తసంయోగేతి కిం? మాసస్స ద్వీహమధీతే, కోసస్సేకదేసే పబ్బతో.

పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా, ఏకం సమయం భగవా, ఇమం రత్తిం చత్తారో మహారాజాతి ఏవమాదీసు కాలవాచీ హి అచ్చన్తసంయోగత్తావ దుతియా సిద్ధా. విభత్తివిపల్లాసేనపి వా బహులంవిధానా.

ఫలప్పత్తియం కిరియాపరిసమత్త్యపవగ్గో, తస్మిం విఞ్ఞాయమానే కాలద్ధానం కిరియాయాచ్చన్తసంయోగే తతియాభిమతా, సాపి కరణత్తావ సిద్ధా 'మాసేనానువాకో-ధీతో, కోసేనానువాకో-ధీతో'తి. అనపవగ్గేతు అసాధకతమత్తాకరణత్తాభావే దుతియావ 'మాసమధీతో-నువాకో, న చానే న గహితో'తి.

కారకమజ్ఝే యే కాలద్ధానవాచినో, తతో సత్తమీపఞ్చమియో అభిమతా 'అజ్జ భుత్వా దేవదత్తో ద్వీహే భుఞ్జిస్సతి, ద్వీహా భుఞ్జిస్సతి, అత్రట్ఠో-యమిస్సానో కోసే లక్ఖం విజ్ఝతి, కోసా లక్ఖం విజ్ఝతీ'తి, తాపీహ సకసకకారకవచనిచ్ఛాయేవ సిద్ధా.

౪. గతి బోధాహార సద్దత్థాకమ్మక భజ్జాదీనం పయోజ్జే.

గమనత్థానం బోధత్థానం ఆహారత్థానం సద్దత్థానమకమ్మకానం భజ్జాదీనఞ్చ పయోజ్జే కత్తరి దుతియా హోతి. సామత్థియా చ పయోజకబ్యాపారేన కమ్మతావస్స హోతీతి పతీయతే. గమయతి మాణవకం గామం, యాపయతి మాణవకం గామం, బోధయతి మాణవకం ధమ్మం, వేదయతి మాణవకం ధమ్మం, భోజయతి మాణ-వకం మోదకం, ఆసయతి మాణవకం మోదకం, అజ్ఝాపయతి మాణవకం వేదం, పాఠయతి మాణవకం వేదం, ఆసయతి దేవదత్తం, సాయయతి దేవదత్తం, అఞ్ఞం భజ్జాపేతి, అఞ్ఞం కోట్టాపేతి, అఞ్ఞం సన్థరాపేతి. ఏతేసమేవాతి కిం? పాచేతి ఓదనం దేవదత్తేన యఞ్ఞదత్తో. పయోజ్జేతి కిం? గచ్ఛతి దేవదత్తో. యదా చరహి గమయతి దేవదత్తం యఞ్ఞదత్తో, తమపరో పయోజేతి, తదా గమయతి దేవదత్తం యఞ్ఞదత్తేనేతి భవితబ్బం ... గమయతిస్సా-గమనత్థత్తా.

౫. హరాదీనం వా.

హరాదీనం పయోజ్జే కత్తరి దుతియా హోతి వా. హారేతి భారం దేవదత్తం దేవదత్తేనేతి వా, అజ్ఝోహారేతి సత్తుం దేవదత్తం దేవదత్తేనేతి వా, కారేతి కటం దేవదత్తం దేవదత్తేనేతి వా దస్సయతే జనం రాజం జనేనేతి వా, అభివాదయతే గురుం దేవదత్తం దేవదత్తేనేతి వా.

౬. న ఖాదాదీనం.

ఖాదాదీనం పయోజ్జే కత్తరి దుతియా న హోతి. ఖాదయతి దేవదత్తేన, ఆదయతి దేవదత్తేన, అవ్హా, పయతి దేవదత్తేన, సద్దాయయతి దేవదత్తేన, కన్దయతి దేవదత్తేన, నాయయతి దేవదత్తేన.

(౧) వహిస్సానియన్తుకే. వాహయతి భారం దేవదత్తేన అనియన్తుకేతి కిం? వాహ-యతి భారం బలీబద్దే.

(౨) భక్ఖిస్సాహిం సాయం. భక్ఖయతి మోదకే దేవదత్తేన. అహింసాయన్తి కిం? భక్ఖయతి బలీబద్దే సస్సం.

౭. ఝాదీహి యుత్తా.

ధీఆదీహి యుత్తతో దుతియా హోతి. ధిరత్థు మం పూతికాయం, అన్తరా చ రాజగహం అన్తరా చ నాలన్దం, సమాధానమన్తరేన, ముచలిన్దమభితో సరమిచ్చాది, ఛట్ఠియాపవాదో-యం.

౮. లక్ఖణిత్థమ్భూతవిచ్ఛాస్వభినా.

లక్ఖణాదీస్వత్థేస్వభినా యుత్తమ్హా దుతియా మహోతి. రుక్ఖమభి విజ్జోతతే విజ్జు, సాధు దేవదత్తో మాతరమభి, రుక్ఖం రుక్ఖమభితిట్ఠతి.

౯. పతిపరీహి భాగే చ.

పతిపరీహి యుత్తమ్హా లక్ఖణాదీసు భాగే చత్థే దుతియా హోతి. రుక్ఖం పతి విజ్జోతతే విజ్జు, సాధు దేవదత్తో మాతరం పతి, రుక్ఖం రుక్ఖం పతి తిట్ఠతి, యదేత్థ మం పతి సియా. రుక్ఖం పరి విజ్జోతతే విజ్జు, సాధు దేవదత్తో మాతరం పరి, రుక్ఖం రుక్ఖం పరి తిట్ఠతి, యదేత్థ మం పరి సియా.

౧౦. అనునా.

లక్ఖణాదీస్వత్థేస్వనునా యుత్తమ్హా దుతియా హోతి. రుక్ఖమను విజ్జోతతే విజ్జు, సచ్చకిరియమను వుట్ఠి పావస్సి, హేతు చ లక్ఖణం భవతి, సాధు దేవదత్తో మాతరమను, రుక్ఖం రుక్ఖమను తిట్ఠతి, యదేత్థ మం అను సియా.

౧౧. సహత్థే.

సహత్థే-నునా యుత్తమ్హా దుతియా హోతి. పబ్బతమను సేనా తిట్ఠతి.

౧౨. హీనే.

హీనత్థే-నునా యుత్తమ్హా దుతియా హోతి. అను సారిపుత్తం పఞ్ఞవన్తో.

౧౩. ఉపేన.

హీనత్థే ఉపేన యుత్తమ్హా దుతియా హోతి. ఉప సారిపుత్తం పఞ్ఞవన్థో.

౧౪. సత్తమ్యాధిక్యే.

ఆధిక్యత్థే ఉపేన యుత్తమ్హా సత్తమీ హోతి. ఉప ఖారియం దోణో.

౧౫. సామిత్తే-ధినా.

సామిభావత్థే-ధినా యుత్తమ్హా సత్తమీ హోతి. అధి బ్రహ్మదత్తే పఞ్చాలా, అధి పఞ్చాలేసు బ్రహ్మదత్తో.

౧౬. కత్తుకరణేసు తతియా.

కత్తరి కరణే చ కారకే తతియా హోతి. పురిసేన కతం, అసినా ఛిన్దతి. పకతియా-భిరూపో, గోత్తేన గోతమో, సుమేధో నామ నామేన, జాతియా సత్తవస్సికోతి భూధాతుస్స సమ్భవా కరణే ఏవ తతియా. ఏవం సమేన ధావతి విసమేన ధావతి, ద్విదోణేన ధఞ్ఞం కిణాతి, పఞ్చకేన పసవో కిణాతీతి.

౧౭. సహత్థేన.

సహత్థేన యోగే తతియా సియా. పుత్తేన సహ గతో, పుత్తేన సద్ధిం ఆగతో, తతియాపి ఛట్ఠీవ అప్పధానే ఏవ భవతి.

౧౮. లక్ఖణే.

లక్ఖణే వత్తమానతో తతియా సియా. తిదణ్డకేన పరిబ్బాజకమద్దక్ఖీ, అక్ఖినా కాణో, తేన హి అఙ్గేన అఙ్గినో వికారో లక్ఖీయతే.

౧౯. హేతుమ్హి.

తక్కిరియా యోగ్గే తతియా సియా. అన్నేన వసతి, విజ్జాయ యసో.

౨౦. పఞ్చమీణే వా.

ఇణే హేతుమ్హి పఞ్చమీ హోతి వా. సతస్మా బద్ధో, సతేన వా.

౨౧. గుణే.

పరఙ్గభూతే హేతుమ్హి పఞ్చమీ హోతి వా. జళత్తా బద్ధో జళత్తేన వా, పఞ్ఞాయ ముత్తో, హుత్వా అభావతోఅనిచ్చా, సఙ్ఖారనిరోధా విఞ్ఞాణనిరోధో.

౨౨. ఛట్ఠీ హేత్వత్థేహి.

హేత్వత్థవాచీహి యోగే హేతుమ్హి ఛట్ఠీ సియా. ఉదరస్స హేతు, ఉదరస్స కారణా.

౨౩. సబ్బాదితో సబ్బా.

హేత్వత్థేహి యోగే సబ్బాదీహి సబ్బా విభత్తియో హోన్తి. కో హేతు, కం హేతుం, కేన హేతునా, కస్స హేతుస్స, కస్మా హేతుస్మా, కస్స హేతుస్స, కస్మిం హేతుస్మిం, కిం కారణం, కేన కారణేన, కిం నిమిత్తం, కేన నిమిత్తేన, కిం పయోజనం, కేన పయోజనేన ఇచ్చేవమాది. హేత్వత్థేహీత్వేవ? కేన కతం.

౨౪. చతుత్థీ సమ్పదానే.

యస్స సమ్మా పదీయతే తస్మిం చతుత్థీ సియా. సఙ్ఘస్స దదాతి. ఆధారవివక్ఖాయం సత్తమీపి సియా సఙ్ఘే దేహి.

౨౩. తాదత్థ్యే.

తస్సే-దం తదత్థం, తదత్థభావే జోతనీయే నామస్మా చతుత్థీ సియా. సీతస్స పటిఘాతాయ, అత్థాయ హితాయ (సుఖాయ) దేవమనుస్సానం, నాలం దారభరణాయ, యూపాయ దారు, పాకాయ వజతీత్వేవమాది.

కస్స సాదుం న రుచ్చభి, మా-యస్మన్తానమ్పి సఙ్ఘభేదో రుచ్చిత్థ, ఖమతి సఙ్ఘస్స, భత్తమస్స నచ్ఛాదేసీతి ఛట్ఠీ సమ్బన్ధవచనిచ్ఛాయం, న చేవం విరోధో సియా సదిసరూపత్తా, ఏవంవిధేసు చ సమ్బన్ధస్స సద్దికానుమతత్తా , కస్స వా త్వం ధమ్మం రోచేసీతి అత్థమత్తే పఠమా.

ఏవమఞ్ఞాపి విధఞ్ఞయ్యా, పరతోపి యథాగమం.

రఞ్ఞో సతం ధారేతి, రఞ్ఞో ఛత్తం ధారేతీతి సమ్బన్ధే ఛట్ఠీ, ఏవం రఞ్ఞో సిలాఘతే, రఞ్ఞో హనుతే, రఞ్ఞో ఉపతిట్ఠతే, రఞ్ఞో సపతే, దేవాపి తస్స పిహయన్తి తాదినో, తస్స కుజ్ఝ మహావీర, యదిహం తస్స పకుప్పేయ్యం, దుహయతి దిసానం మేఘో, యో మిత్తానం న దూభతి, యో అప్పదుట్ఠస్స నరస్స దుస్సతి, క్యాహం అయ్యానం అపరజ్ఝామి, ఇస్సయన్తి సమణానం తిత్థియా, ధమ్మేన నయమానానం కా ఉసూయా రఞ్ఞో భాగ్యమారజ్ఝతి, రఞ్ఞో భాగ్యమిక్ఖతే, తేన యాచితో అయాచితో వా తస్స గావో పటిసుణాతి, గావో ఆసుణాతి, భగవతో పచ్చస్సోసుం, హోతు పతిగిణాతి, హోత్వనుగిణాతి, ఆరోచయామి వో పతివేదయామి వో, ధమ్మం తే దేసేస్సామి, యథా వో భగవా బ్యాకరేయ్య, అలం తే ఇధ వాసేన, కిం తే జటాహి దుమ్మేధ, అరహతి మల్లో మల్లస్సాతి.

జీవితం తిణాయపి న మఞ్ఞమానోతి తాదత్థ్య చతుత్థీ, తిణేన యో అత్థో తదత్థాయపీతి అత్థో, “యో చ సీతఞ్చ ఉణ్హఞ్చ, తిణా భియ్యో న మఞ్ఞతి” తిణమివ జీవితం మఞ్ఞమానోతి సవిసయావ విభత్తియో. సగ్గాయ గచ్ఛతీతి తాదత్థ్యే చతుత్థీ, యో హి సగ్గం గచ్ఛతి తదత్థం తస్స గమనన్తి, కమ్మవచనిచ్ఛాయన్తు దుతియావ సగ్గం గచ్ఛతీతి.

ఆయు భోతో హోతు, చిరం జీవితం, భద్దం కల్యాణం అత్థం పయోజనం, కుసలం అనామయం, హితం పథ్యం సుఖం సాతం భోతో హోతు, సాధు సమ్ముతి మేతస్స, పుత్తస్సావికరేయ్య గుయ్హమత్థం, తస్స మే సక్కో పాతురహోసి, తస్స పహిణేయ్య, భిక్ఖూనం దుతం పాహేసి, కప్పతి సమణానం ఆయోగో, ఏకస్స ద్విన్నం తిణ్ణం వా పహోతి, ఉపమం తే కరిస్సామి, అఞ్జలిం తే పగ్గణ్హామి, తస్స ఫాసు, లోకస్సత్థో, నమో తే పురిసాజఞ్ఞ, సోత్థి తస్స, అలం మల్లో మల్లస్స, సమత్థో మల్లో మల్లస్స, తస్స హితం, తస్స సుఖం, స్వాగతం తే మహారాజాతి సబ్బత్థ ఛట్ఠీ సమ్బన్ధే, ఏవంవిధమఞ్ఞమ్పేవ విఞ్ఞేయ్యం యథాగమం.

౨౮. పఞ్చమ్యవధిస్మా.

పదత్థావధిస్మా పఞ్చమీవిభత్తి హోతి. గామస్మా ఆగచ్ఛతు, ఏవం చోరస్మా భాయతి, చోరస్మా ఉత్తసతి, ఓరస్మా తాయతి, చోరస్మా రక్ఖతీతి, సచే భాయథ దుక్ఖస్స, పమాదే భయదస్సివా, తసన్తి దణ్డస్సాతి ఛట్ఠీ సత్తమియోపి హోన్తేవ సమ్బన్ధాధారవచనిచ్ఛాయం.

అజ్జునా పరాజేతి, పటిపక్ఖే పరాజేతీతి సవిసయావ విభత్తియో. సచే కేవట్టస్స పరజ్జిస్సామీతి ఛట్ఠీపి హోతి సమ్బన్ధవచనిచ్ఛాయం. యవేహి గావో వారేతి, పాపా చిత్తం నివారయే, కాకే రక్ఖతి తణ్డులాతి సవిసయేవ పఞ్చమీ. చిత్తం రక్ఖేథ మేధావీతి దుతియావ దిస్సతి కమ్మత్థే. ఉపజ్ఝాయా అన్తరధాయతి , ఉపజ్ఝాయా అధితే, కామతో జాయతే సోకోతి సవిసయే పఞ్చమీ.

తత్థేవ-న్తరధాయి సు, నటస్స సుణోతి, పదుమం తత్థ జాయేథాతి సత్తమీఛట్ఠియోపి హోన్తేవ సవిసయే. హిమవన్తా పభవతి గఙ్గా, పాణాతిపాతా విరమస్సు ఖిప్పం, అఞ్ఞో దేవదత్తా, భిన్నో దేవదత్తాతి సవిసయేవ పఞ్చమీ. ఏవం ఆరా సో ఆసవక్ఖయా, ఇతరో దేవదత్తా, ఉద్ధం పాదతలా అధో కేసమత్థకా, పుబ్బో గామా, పుబ్బేవ సమ్బోధా, తతో పరం, తతో అపరేన సమయేన, తతుత్తరిన్తి. సమ్బన్ధవచనిచ్ఛాయం ఛట్ఠీపి పురతో గామస్స, దక్ఖిణతో గామస్స, ఉపరి పబ్బతస్స, హేట్ఠా పాసాదస్సాతి. పాసాదమారుయ్హ పేక్ఖతి పాసాదా పేక్ఖతి, ఆసనే ఉపవిసిత్వా పేక్ఖతి ఆసనా పేక్ఖతీతి అవధివచనిచ్ఛాయం పఞ్చమీ.

పుచ్ఛానాఖ్యానేసు కుతో భవం? పాతటలిపుత్తస్మాతి. తథా దేసకాలమానేపి పాటలిపుత్తస్మా రాజగహం సత్త యోజనాని, సత్తసు యోజనేసూతి వా. ఏవం ఇతో తిణ్ణం మాసాన-మచ్చయేనాతి, కిచ్ఛాలద్ధన్తి గుణే పఞ్చమీ. కిచ్ఛేన మే అధిగతన్తి హేతుమ్హి కరణే వా తతియా. ఏవం థోకా ముత్తో, థోకేన ముత్తోతి. థోకం చలతీతి కిరియావిసేసనే కమ్మని దుతియా.

దూరన్తి కత్థయోగేపి సవిసయేవ పఞ్చమీఛట్ఠియో సియుం, దూరం గామస్మా, అన్తికం గామస్మా, దూరం గామస్స, అన్తికం గామస్సాతి, దూరన్తి కత్థేహి తు సబ్బావ సవిసయే సియుం బాధకాభావా దూరో గామో, అన్తికో గామోత్వేవమాది.

కేచి పనాహు 'అసత్తవచనహేతేహి పాటిపదికత్థే దుతియాతతియాపఞ్చమీసత్తమియో, సత్తవచనేహి తు సబ్బావ సవిసయే'తి, తే పనఞ్ఞోహేవ పటిక్ఖిత్తా. దూరం మగ్గో, అన్తికం మగ్గోతి కిరియావిసేసనం... భూధాతుస్స గమ్మమానత్తా. విసుద్ధో లోభనీయేహి ధమ్మేహి, పరిముత్తో సో దుక్ఖస్మా వివిచ్చేవ కామేహి, గమ్భీరతో చ పుథులతో చ యోజనం, ఆయామేన యోజనం, తతో పభుతి, యతో సరామి అత్తానన్తి సవిసయేవ విభత్తియో.

౨౭. అపపరీహి వజ్జనే.

వజ్జనే వత్తమానేహి అపపరీహి యోగే పఞ్చమీ హోతి. అప సాలాయ ఆయన్తి వాణిజా, పరి సాలాయ ఆయన్తి వాణిజా, సాలం వజ్జేత్వాతి అత్థో. వజ్జనేతి కిం? రుక్ఖం పరివిజ్జోతతే విజ్జు. ఆపాటలిపుత్తస్మా వస్సి దేవోతి మరియాదా-భివిధీస్వవధి విసయేవ పఞ్చమీ, వినా పాటలిపుత్తేన సహ వేతి విసేసో, ఏవం యావ పాటలిపుత్తస్మా వస్సి దేవోతి.

౨౮. పటినిధిపటిదానేసు పతినా.

పటినిధిమ్హి పటిదానే చ వత్తమానేన పతినా యోగే నామస్మా పఞ్చమీ విభత్తి హోతి. బుద్ధస్మా పతి సారిపుత్తో, ఘతమస్స తేసస్మా పతి దదాతి, పటినిధిపటిదానేసూతి కిం? రుక్ఖం పతి విజ్జోతతే.

౨౯. రితే దుతియా చ.

రితేసద్దేన యోగే నామస్మా దుతియా హోతి పఞ్చమీ చ. రితే సద్ధమ్మం, రితే సద్ధమ్మా.

౩౦. వినా-ఞ్ఞత్ర తతియా చ.

వినా-ఞ్ఞత్రసద్దేహి యోగే నామస్మా తతియా చ హోతి దుతియా పఞ్చమియో చ. వినా వాతేన, వినా వాతం, వినా వాతస్మా, అఞ్ఞత్ర ఏకేన పిణ్డపాతనీహారకేన, అఞ్ఞత్ర ధమ్మం, అఞ్ఞత్ర ధమ్మా.

౩౧. పుథనానాహి.

ఏతేహి యోగే తతియా హోతి పఞ్చమీ చ. పుథగేవ జనేన, పుథగేవ జనస్మా, జనేన నానా, జనస్మా నానా.

౩౨. సత్తమ్యాధారే.

కిరియాధార భూత కత్తు కమ్మానం ధారణేన యో కిరియాయాధారో తస్మిం కారకే నామస్మా సత్తమీ హోతి. కటే నిసీదతి (దేవదత్తో), థాలియం ఓదనం పచతి, ఆకాసే సకునా, భిలేసు తేలం, గఙ్గాయం వజో.

౩౩. నిమిత్తే.

నిమిత్తత్థే సత్తమీ హోతి. అజినమ్హి హఞ్ఞతే దీపి, ముసావాదే పాచిత్తియం.

౩౪. యబ్భావోభావలక్ఖణం.

యస్స భావో భావన్తరస్స లక్ఖణం భవతి, తతో సత్తమీ హోతి. గావీసు దుయ్హమానాసు గతో, దుద్ధాసు ఆగతో. భావోతి కిం? యో జటాహి సో భుఞ్జతి. భావలక్ఖణన్తి కిం? యో భుఞ్జతి సో దేవదత్తో, "అకాలే వస్సతి తస్స, తాలే తస్స న వస్సతీ"తి విసయసత్తమీ.

౩౫. ఛట్ఠీ చానాదరే.

యస్స భావో భావన్తరస్స లక్ఖణం భవతి, తతో ఛట్ఠీ భవతి సత్తమీ చ అనాదరే గమ్యమానే. "ఆకోటయన్తో సో నేతి, సివిరాజస్స పేక్ఖతో", "మచ్చు గచ్ఛతి ఆదాయ, పేక్ఖమానే మహాజనే".

గున్నం సామీతి సమ్బన్ధే ఛట్ఠీ, గోసు సామీతి విసయసత్తమీ, ఏవం గున్నమిస్సరో, గోస్విస్సరో, గున్నం అధిపతి, గోసు అధిపతి, గున్నం దాయాదో, గోసు దాహాదో, దున్నం సక్ఖి, గోసు సక్ఖి, గున్నం పతిభూ, గోసు పతిభూ, గున్నం పసూతో, గోసు పసూతో, కుసలా నచ్చగీతస్స, కుసలా నచ్చగీతే, ఆయుత్తో కటకరణస్స, ఆయుత్తో కటకరణేతి.

తథాధారవచనిచ్ఛాయం సత్తమీ, భిక్ఖూసు అభివాదేన్తి, ముద్ధని ధుమ్బిత్వా, బాహాసు గహేత్వా, హత్థేసు పిణ్డాయ చరన్తి, పథేసు గచ్ఛన్తి, కదలీసు గజే రక్ఖన్తీతి. ఞాణస్మిం పసన్నోతి విసయసత్తమీ, ఞాణేన పసన్నోతి కరణే తతియా, ఏవం ఞాణస్మిం ఉస్సుక్కో ఞాణేన ఉస్సుక్కోతి.

౩౬. యతో నిద్ధారణం.

జాతిగుణకిరియాహి సముదాయతేకదేసస్స పుథక్కరణం నిద్ధారణం. యతో తం కరీయతి, తతో ఛట్ఠీసత్తమియో హోన్తి. సాలయో సూకధఞ్ఞానం పథ్యతమా, సాలయో సూకధఞ్ఞేసు పథ్యతమా, కణ్హా గావీనం సమ్పన్నఖీరతమా, కణ్హా గావీసు సమ్పన్నఖీరతమా, గచ్ఛతం ధావన్తో సీఘతమో, గచ్ఛన్తేసు ధావన్తో సీఘతమో. సీలమేవ సుతా సేయ్యోతి అవధిమ్హియేవ పఞ్చమీ.

౩౭. పఠమాత్థమత్తే.

నామస్సాభిధేయ్యమత్తే పఠమావిభత్తి హోతి. రుక్ఖో. ఇత్థి పుమా నపుంసకన్తి లిఙ్గమ్పి సద్దత్థోవ, తథా దోణో ఖారీ ఆళ్హకన్తి పరిమాణమ్పి సద్దత్థోవ, ఏకో ద్వే బహవోతి సఙ్ఖ్యాపి సద్దత్థోవ.

౩౮. ఆమన్తణే.

సతో సద్దేనాభిముఖీకరణమామన్తణం. తస్మిం విసయే పఠమా విభత్తి హోతి. భోపురిస, భోక్కత్థి, భో నపుంసక.

౩౯. ఛట్ఠీ సమ్బన్ధే.

కిరియాకారకసఞ్జాతో అస్సేదమ్భావహేతుకో సమ్బన్ధో నామ. తస్మిం ఛట్ఠీ విభత్తి హోతి. రఞ్ఞో పురిసో, సరతి రజ్జస్సాతి సమ్బన్ధే ఛట్ఠీ, రజ్జసమ్బన్ధినిం సతిం కరోతీతి అత్థో, కమ్మవచనిచ్ఛారన్తు దుతియావ సరతి రజ్జం. తథా రజకస్స వత్థం దదాతి, పహరతో పిట్ఠిం దదాతి, బాలో పూరతి పాపస్స, అమచ్చే తాత జానాహి, ధీరే అత్థస్స కోవిదే, దివసస్స తిక్ఖత్తుం, సకిం పక్ఖస్స, పూరం హిరఞ్ఞసువణ్ణస్స కుమ్భన్త్వేవమాది.

కితకప్పయోగే కత్తుకమ్మేసు బహులం సమ్బన్ధవచనిచ్ఛాయం ఛట్ఠీ, సాధు సమ్మతో బహుజనస్స, సుప్పటివిద్ధా బుద్ధానం ధమ్మధాతు, ధమ్మస్స గుత్తో మేధావీ, అమతం తేసం పరిభుత్తం, తస్స భవన్తి వత్తారో, అవిసంవాదకో లోకస్స, అలజ్జీనం నిస్సాయ, చతున్నం మహాభూతానం ఉపాదాయ పసాదోత్వేవమాది.

కత్తుకమ్మవచనిచ్ఛాయన్తు తతియా దుతియాయో చ, సఞ్చత్తో పితరా అహం, సరసి త్వం ఏవరూపిం వాచం భాసితా, భగవన్తం దస్సనాయత్వేవమాది.

౪౦. తుల్యత్థేన వా తతియా.

తుల్యత్థేన యోగే ఛట్ఠీ హోతి తతియా వా, తుల్యో పితు, తుల్యో పితరా, సదిసో పితు, సదిసో పితరా, ఇహ కథం తతియా న హోతి? అజ్జునస్స తులా నత్థి, కేసవస్సుపమా న చేతి, నేతే తుల్యత్థా, కిఞ్చరహి తుల్యానమోపమ్మత్థా.

౪౧. అతో యోనం టాటే.

అకారన్తతో నామస్మా యోనం టాటే హోన్తి యథాక్కమం, టకారా సబ్బదేసత్థా, బుద్ధా బుద్ధే, అతోతి కిం? కఞ్ఞాయో, ఇత్థియో, వధుయో, ఇధ కస్మా న భవతి అగ్గయో. అవిధానసామత్థియా.

౪౨. నినం వా.

అకారన్తతో నామస్మా నినం టాటే వా హోన్తి యథాక్కమం. రూపా, రూపే, రూపాని, అతోత్వేవ అట్ఠీని.

౪౩. స్మాస్మింనం.

అకారన్తతో నామస్మా స్మాస్మిన్నం టాటే వా హోన్తి యథాక్కమం. బుద్ధా బుద్ధస్మా, బుద్ధే బుద్ధస్మిం, అతోత్వేవ అగ్గిస్మా అగ్గిస్మిం.

౪౪. సస్సాయ చతుత్థియా.

అకారన్తతో పరస్స సస్స చతుత్థియా ఆయో హోతి వా. బుద్ధాయ బుద్ధస్స, భియ్యో తాదత్థ్యేయేవాయమాయో దిస్సతే, క్వచిదేవఞ్ఞత్థ, అతోత్వేవ ఇసిస్స, చతుత్థియాతి కిం? బుద్ధస్స ముఖం, అత్తత్థన్తి అత్థసద్దేన సమాసో.

సబ్బాదితోపి స్మాస్మింసానం టాటేఆయా హోన్తేవ... నిరుత్తికారానుమతత్తా బుద్ధవచనే సన్దస్సనవతో చ, తత్రోదముదాహరణం 'అస్మా లోకా పరమ్హా చ, ఉభయా ధంసతే నరో', 'త్యాహం మన్తే పరత్థద్ధో', 'యాయేవ ఖో పనత్థాయ ఆగచ్ఛేయ్యాథో తమేవత్థం సాధుకం మనసికరేయ్యాథో'తి.

౪౫. ఘపతేకస్మిం నాదీనం యయా.

ఘపతో నాదీనమేకస్మిం యయా హోని యథాక్కమం. కఞ్ఞాయ, రత్తియా, ఇత్థియా, ధేనుయా, వధుయా, ఏకస్మిన్తి కిం? కఞ్ఞాహి, రత్తీహి.

౪౬. స్సా వా తేతిమాముహి.

ఘపసఞ్ఞేహి తేతిమాముహి నాదీనమేకస్మింస్సా వా హోతి, తస్సా కతం, తస్సా దీయతే, తస్సా నిస్సటం, తస్సా పరిగ్గహో, తస్సా పతిట్ఠితం, తాయ వా, ఏవం ఏతిస్సా ఏతాయ, ఇమిస్సా ఇమాయ, అముస్సా అముయా, ఏతేహీతి కిం? సబ్బాయ, నాదీనం త్వేవ? సా, ఘపతోత్వేవ? తాహి అమూహి.

౪౭. నంమ్హి నుక ద్వాదీనం సత్తరసన్నం.

ద్వాదీనం సత్తరసన్నం సఙ్ఖ్యానం నుక హోతి నంమ్హి విభత్తిమ్హి, ద్విన్నం చతున్నం, పఞ్చన్నం, ఏవం యావ అట్ఠారసన్నం, ఉకారో ఉచ్చారణత్థో, కకారో అన్తావయవత్థో, తేన నంమ్హి న దీఘో.

౪౮. బసుకతిన్నం.

నమ్హి బహునో కతిస్స చ నుక హోతి, బహున్నం, కతిన్నం.

౪౯. ణ్ణంణ్ణన్నం తితో ఝా.

ఝుసఞ్ఞా తితో నంవచనస్స ణ్ణంణ్ణన్నం హోతి, తిణ్ణం, తిణ్ణన్నం, ఝాతి కిం తిస్సన్నం.

౫౦. ఉభిన్నం.

ఉభా నంవచనస్స ఇన్నం హోతి, ఉభిన్నం.

౫౧. సుఞ సస్స.

నామస్మా సస్స సుఞ హోతి, బుద్ధస్స, ద్విసకారపాఠేన సిద్ధే లాఘవత్థమిదం.

౫౨. స్సంస్సాస్సాయేస్వితరే కఞ్ఞేభిమానమి.

స్సమాదీస్వితరాదీనమి హోతి, ఇతరిస్సం, ఇతరిస్సా, ఏకిస్సం, ఏకిస్సా, అఞ్ఞిస్సం, అఞ్ఞిస్సా, ఏతిస్సం, ఏతిస్సా, ఏతిస్సాయ, ఇమిస్సం, ఇమిస్సా, ఇమిస్సాయ, ఏస్వితి కిం? ఇతరాయ, ఏసన్తి కిం? సబ్బస్సం, సబ్బస్సా.

౫౩. తాయ వా.

స్సమాదీసు తస్సా వా ఇ హోతి, తిస్సం తస్సం, తిస్సా తస్సా, తిస్సాయ తస్సాయ, స్సంస్సాస్సాయేస్విత్వేవ? తాయ.

౫౪. తేతిమాతో సస్స స్సాయ.

తాఏతాఇమాతో సస్స స్సాయో హోతి వా. తస్సాయ తాయ, ఏతిస్సాయ ఏతాయ, ఇమిస్సాయ ఇమాయ.

౫౫. రత్యాదీహి టో స్మినో.

రత్యాదీహి స్మినో టో హోతి వా, రత్తో రత్తియం, ఆదో ఆదిస్మిం.

౫౬. సుహిసుభస్సో.

ఉభస్స సుహిస్వో హోతి. ఉభోసు, ఉభోహి.

౫౭. ల్తుపితాదినమా సిమ్హి.

ల్తుప్పచ్చయన్తానం పితాదీనం చ ఆ హోతి సిమ్హి. కత్తా, పితా. పితు, మాతు, భాతు, మీతు, దుహితు, జామాతు, నత్తు, హోతు, పోతు.

౫౮. గే అ చ.

ళ్తుపితాదీనం అ హోతి గే ఆ చ, భో కత్త, భో కత్తా, భో పిత, భో పితా.

౫౯. అయునం వా దీఘో.

అ ఇ ఉ ఇచ్చేసం వా దీఘో హోతి గే పరే తిలిఙ్గే. భో పురిసా, భో పురిస, భో అగ్గీ, భో అగ్గి, భో భిక్ఖూ, భో భిక్ఖూ.

౬౦. ఘబ్రహ్మాదితే.

ఘతో బ్రహ్మాదితో చ గస్స వా హోతి. భోతి కఞ్ఞే, భోతి కఞ్ఞా, భో బ్రహ్మే, భో బ్రహ్మ, భో ఖత్తే, భో ఖత్త, భో ఇసే, భో ఇసి, భో సఖే, భో సఖ. సఖి సఖీతి ఇత్థియం సిద్ధమేవ. ఆకతిగణో-యం, ఏవమఞ్ఞత్రాపి.

౬౧. నమ్మాదీహి.

అమ్మాదీహి గస్స న హోతి. భోతి అమ్మా, భోతి అన్నా, భోతి అమ్బా.

౬౨. రస్సో వా.

అమ్మాదీనం గే రస్సో హోతి వా. భోతి అమ్మ, భోతి అమ్మా.

౬౩. ఘో స్సం, స్సా, స్సాయం తింసు.

స్సమాదీసు ఘో రస్సో హోతి. తస్సం, తస్సా, తస్సాయ, తం, సభతిం, ఏస్వితి కిం? తాయ, సభాయ.

౬౪. ఏకవచన యోస్వ-ఘోనం.

ఏకవచనే యోసు చ ఘుఓకారన్తవజ్జితా నం నామానం రస్సో హోతి తిలిఙ్గే. ఇత్థిం, ఇత్థియా, ఇత్థియో, వధుం వధుయా, వధుయో, దణ్డిం, దణ్డినా, దణ్డినో, సయమ్భుం, సయమ్భునా, సయమ్భువో, అఘో నన్తి కిం? కఞ్ఞాయ, కఞ్ఞాయో, ఓగ్గహణముత్తరత్థం.

౬౫. గే వా.

అఘోనం గే వా రస్సో హోతి తిలిఙ్గే, ఇత్థి, ఇత్థీ, వధు, వధూ, దణ్డి, దణ్డీ, సయమ్భు, సయమ్భూ. అఘోనంత్వేవ? భోతి కఞ్ఞా, భో గో.

౬౬. సిస్మిం నానపుంసకస్స.

నపుంసకవజ్జితస్స నామస్స సిస్మిం రస్సో న హోతి. ఇత్థీ, దణ్డీ, వధూ, సయమ్భూ. సిస్మిన్తి కిం? ఇత్థిం, అనపుంసకస్సాతి కిం? దణ్డి కులం.

౬౭. గోస్సాగసిహినంసు గావగవా.

గసిహినంవజ్జితాసు విభత్తీసు గోసద్దస్స గావగవా హోన్తి. (గావం, గవం), గావో, గవో, గావేన, గవేన, గావస్స, గవస్స, గావస్మా, గవస్మా, గావే, గవే. అగసిహినంసూతి కిం? భో గో, గో తిట్ఠతి, గోహి, గోనం.

౬౮. సుమ్హి వా.

గోస్స సుమ్హి గావగవా హోన్తి వా. గావేసు, గవేసు, గోసు.

౬౯. గవం సేన.

గోస్స సే వా గవం హోతి సహ సేన. గవం, గావస్స, గవస్స.

౭౦. గున్నం చ నంనా.

నంవచనేన సహ గోస్స గున్నం హోతి గవంచ వా. గున్నం, గవం, గోనం.

౭౧. నాస్సా.

గోతో నాస్స ఆ హోతి వా. గావా, గవా, గావేన, గవేన.

౭౨. గావుమ్హి.

అంవచనే గోస్స గావ్హ వా హోతి. వావ్హం, గావం, గవం. గోస్స గోణాదేసో న కతో... సద్దన్తరత్తా.

౭౩. యం పీతో.

పసఞ్ఞీతో అంవచనస్స యం వా హోతి. ఇత్థియం, ఇత్థిం. పీతోతి కిం? దణ్డిం, రత్తిం.

౭౪. నం ఝీతో.

ఝసఞ్ఞీతో అంవచనస్స నం వా హోతి. దణ్డినం, దణ్డిం. కథం 'బుద్ధం ఆదిచ్చబన్ధున'న్తి? యోగవిభావా. ఝీతి కిం? ఇత్థిం. ఈతి కిం? అగ్గిం.

౭౫. యోనం నోనే పుమే.

ఝీతో యోనం నోనే వా హోన్తి యథాక్కమం పుల్లిఙ్గే. దణ్డీనో, దణ్డినే, దణ్డీ, ఝీతో త్వేవ? ఇత్థియో, పుమేతి కిం? దణ్డీని కులాని.

౭౬. నో.

ఝీతో యోనం నో వా హోతి పుల్లిఙ్గే. దణ్డినో తిట్ఠన్తి, దణ్డినో పస్స, దణ్డీ వా.

౭౭. స్మినో ని.

ఝితో స్మింవచనస్స ని హోతి వా, దణ్డిని, దణ్డిస్మిం, ఝితో త్వేవ? అగ్గిస్మిం.

౭౮. అమ్బ్వాదీహి.

అమ్బుఆదీహి స్మినోని హోతి వా, ఫలం పతతి అమ్బుని, పుప్ఫం యథా పంసుని ఆతపే కతం, వాత్వేవ? అమ్బుమ్హి, పంసుమ్హి.

౭౯. కమ్మాదితో.

కమ్మాదితో స్మినో ని హోతి వా. కమ్మని కమ్మే. కమ్మ, చమ్మ, వేస్మ, భస్మ (అస్మ), బ్రహ్మ, అత్త, ఆతుమ, ఘమ్మ, ముద్ధ. కమ్మాదితోతి కిం? బుద్ధే.

౮౦. నాస్సేనో.

కమ్మాదితో నావచనస్స ఏనో వా హోతి. కమ్మేన, కమ్మనా, చమ్మేన, చమ్మనా, కమ్మాదితోత్వేవ? బుద్ధేన.

౮౧. ఝలా సస్స నో.

ఝలతో సస్స నో వా హోతి. అగ్గినో అగ్గిస్స, దణ్డినో దణ్డిస్స, భిక్ఖునో భిక్ఖుస్స, సయమ్భునో సయమ్భుస్స,

కథం 'యో చ సిస్సో మహాముని' తి? (౩) "ఇతో క్వచి సస్స టానుబన్ధో"తి బ్రహ్మాదీసు పాఠా సస్స ఏ టానుబన్ధో.

౮౨. నా స్మాస్స.

ఝలతో స్మాస్స నా హోతి వా. అగ్గినా అగ్గిస్మా, దణ్డినా దణ్డిస్మా, భిక్ఖునా భిక్ఖుస్మా, సయమ్భునా సయమ్భుస్మా.

౮౩. లా యో నం వో పుమే.

లతో యోనం వో హోతి వా పుల్లిఙ్గే. భిక్ఖవో భిక్ఖూ, సయమ్భువో సయమ్భూపుమేతి కిం? ఆయూని.

౮౪. జన్త్వాదితో నో చ.

జన్త్వాదితో యోనం నో హోతి వో చ వా పుల్లిఙ్గే. జన్తునో, జన్తవో జన్తుయో, గోత్రభునో, గోత్రభువో గోత్రభూ. సహభునో, సహభువో సహభూ.

౮౫. కూతో.

కూపచ్చయన్తతో యోనం నో వా హోతి పుల్లిఙ్గే, విదునో విదూ, విఞ్ఞునో విఞ్ఞూ, సబ్బఞ్ఞునో సబ్బఞ్ఞూ.

౮౬. ధలాపో-ముస్మా.

అముసద్దతో యోనం లోపోవ హోతి పుల్లిఙ్గే, అమూ, పుమేత్వేవ? అముయో అమూని. వోపవాదోయం.

౮౭. న నో సస్స.

అముస్మా సస్స నో న హోతి, అముస్స, నోతి కిం? అముయా.

౮౮. యోలోపనిసు దీఘో.

యోనం లోపే నిసు చ దీఘో హోతి, అట్ఠీ అట్ఠీని, యోలోపనిసూతి కిం? రత్తియో.

౮౯. సునంహిసు.

ఏసు నామస్స దీఘో హోతి. అగ్గీసు, అగ్గీనం, అగ్గీహి.

౯౦. పఞ్చాదీనం చుద్దసన్నమ.

పఞ్చాదీనం చుద్దసన్నం సునంహిస్వ హోతి. పఞ్చసు, పఞ్చన్నం, పఞ్చహి, ఛసు, ఛన్నం, ఛహి, ఏవం యావ అట్ఠరసా.

౯౧. య్వాదో న్తుస్స.

య్వాదీసు న్తుస్స అ హోతి. గుణవన్తా, గుణవన్తం, గుణవన్తే, గుణవన్తేన ఇచ్చాది, య్వా-దోతి కిం? గుణవా తిట్ఠతి.

౯౨. న్తస్స చ ట వంసే.

అంసేసు న్తప్పచ్చయస్స ట హోతి వా న్తుస్స చ. యం యం హి రాజ భజతి సన్తంవాయది వా అసం, కిచ్చా-నకుబ్బస్స కరేయ్య కిచ్చం, హిమవంవ పబ్బతం, సుజాతిమన్తోపి అజాతిమస్స. యోగవిభాగేనాఞ్ఞత్రాపి. చక్ఖుమా అన్ధితా హోన్తి, వగ్గుముదాతీరియా పన భిక్ఖూ వణ్ణవా హోన్తి.

౯౩. యోసు ఝిస్స పుమే.

ఝుసఞ్ఞస్స ఇస్స యోసు వా ట హోతి పుల్లిఙ్గే. అగ్గయో అగ్గీ, ఝుగ్గహణం కిం? ఇకారన్తసముదాయస్స ట మా సియాభి, రత్తియో, ఇగ్గహణం కిం? దణ్డినో, పుమేతి కిం? అట్ఠీని.

౯౪. వేవోసు లుస్స.

లసఞ్ఞస్స ఉస్స వేవోసు ట హోతి. భిక్ఖవే, భిక్ఖవో, వేవోసూతి కిం? జన్తుయో, ఉగ్గహణం కిం? సయమ్భువో.

౯౫. యోమ్హి వా క్వచి.

యోమ్హి క్వచి లసఞ్ఞస్స ఉస్స వా ట హోతి. హేతయో, నన్దన్తి తం కురయో దస్సనేన, అజ్జేవ తం కురయో పాపయతు. వాతి కిం? హేతుయో.

౯౬. పుమాలపనే వేవో.

లసఞ్ఞతో ఉతో యోస్సాలపనే వేవో హోన్తి వా పుల్లిఙ్గే. భిక్ఖవే, భిక్ఖవో భిక్ఖూ, పుమేతి కిం ఆయూని, ఆలపనేతి కిం? జన్తుయో తిట్ఠన్తి, ఉతోత్వేవ? ధేనుయో, సయమ్భువో.

౯౭. స్మాహిస్మింనం మ్హాభిమ్హి.

నామస్మా పరేసం స్మాహిస్మిన్నం మ్హా భిమ్హి వా హోన్తి యథాక్కమం. బుద్ధమ్హా బుద్ధస్మా, బుద్ధేభి బుద్ధేహి, బుద్ధమ్హి బుద్ధస్మిం, బహులాధికారాఅపవాదవిసయేపి, దససహస్సిమ్హి ధాతుయా.

౯౮. సుహిస్వస్సే.

అకారన్తస్స సుహిస్వే హోతి. బుద్ధేసు బుద్ధేహి.

౯౯. సబ్బాదీనం నంమ్హిచ.

అకారన్తానం సబ్బాదీనం ఏ హోతి నంమ్హి సుహిసు చ. సబ్బేసం, సబ్బేసు, సబ్బేహి, సబ్బాదీనన్తి కిం? బుద్ధానం, అస్సేత్వేవ? అమూసం. సబ్బ కతర కతమ ఉభయ ఇతర అఞ్ఞ అఞ్ఞతర అఞ్ఞతమ (౪) "పుబ్బపరా-వరదక్ఖిణుత్తరా-ధరాని వవత్థాయమసఞ్ఞాయం" (పా,౧,౧,౩౪) య త్య త ఏత ఇమ అము కిం ఏక తుమ్హ అమ్హ.

౧౦౦. సంసానం.

సబ్బాదితో నంవచనస్స సంసానం హోన్తి. సబ్బేసం, సబ్బేసానం.

౧౦౧. ఘపా సస్స స్సా వా.

సబ్బాదీనం ఘపతో సస్స స్సా వా హోతి, సబ్బస్సా సబ్బాయ, పగ్గహణముత్తరత్థం.

౧౦౨. స్మినో స్సం.

సబ్బాదీనం ఘపతో స్మినో స్సం వా హోతి, సబ్బస్సం సబ్బాయ, అముస్సం అముయా.

౧౦౩. యం.

ఘపతో స్మినో యం వా హోతి, కఞ్ఞాయం కఞ్ఞాయ, రత్తియం రత్తియా, వధుయం వధుయా, సబ్బాయం సబ్బాయ, అముయం అముయా.

౧౦౪. తిం సభాపరిసాయ.

సభాపరిసాహి స్మినో తిం వా హోతి, సభతిం సభాయ, పరిసతిం పరిసాయ.

౧౦౫. పదాదీహి సి.

ఏహి స్మినో సి హోతి వా, పదసి పదస్మిం, బిలసి బిలస్మిం.

౧౦౬. నాస్స సా.

పదాదీహి నాస్స సా హోతి వా, పదసా పదేన, బిలసా బిలేన.

౧౦౭. కోధాదీహి.

ఏహి నాస్స సా హోతి వా, కోధసా కోధేన, అత్థసా అత్థేన.

౧౦౮. అతేన.

అకారన్తతో పరస్స నావచనస్స ఏనాదేసో హోతి, బుద్ధేన, అతోతి కిం? అగ్గినా.

౧౦౯. సిస్సో.

అకారన్తతో నామస్మా సిస్స ఓ హోతి, బుద్ధో, అతోత్వేవ? అగ్గి.

౧౧౦. క్వచే వా.

అకారన్తతో నామస్మా సిస్స ఏ హోతి వా క్వచి, వనప్పగుమ్బే యథా ఫుస్సితగ్గే. అపవాదవిసయేపి బహులంవిధానా-సుఖే దుక్ఖే . వాతి కిం? వనప్పగుమ్బో క్వచీతి కిం? పక్ఖే సబ్బత్థ మా హోతు.

౧౧౧. అం నపుంసకే.

అకారన్తతో నామస్మా సిస్స అం హోతి నపుంసకలిఙ్గే. రూపం.

౧౧౨. యోనం ని.

అకారన్తతో నామస్మా యోనం ని హోతి నపుంసకే. సబ్బాని రూపాని, నిచ్చవిధానే ఫలం ఏకచ్చాదిసబ్బాదీనం పరమాయం.

౧౧౩. ఝులా వా.

ఝులతో యోనం ని హోతి వా నపుంసకే, అట్ఠీని అట్ఠీ, ఆయూని ఆయూ.

౧౧౪. లోపో.

ఝులతో యోనం లోపో హోతి, అట్ఠీ, ఆయూ, అగ్గీ, భిక్ఖూ, ఝులాత్వేవ? అగ్గయో. పగేవ కస్మా న హోతి? అన్తరఙ్గత్తా అకారస్స.

౧౧౫. జన్తుహేత్వీఘపేహి వా.

జన్తుహేతూహి ఈకారన్తేహి ఘప సఞ్ఞేహి చ పరేసం యోనం వా లోపో హోతి, జన్తూ జన్తుయో, హేతూ హేతుయో, దణ్డీ దణ్డియో, కఞ్ఞా కఞ్ఞాయో, రత్తీ రత్తియో, ఇత్థీ ఇత్థియో, ధేనూ ధేనుయో, వధూ వధుయో.

౧౧౬. యే పస్సివణ్ణస్స.

పసఞ్ఞస్స ఇవణ్ణస్స లోపో హోతి వా యకారే, రత్యో రత్యా, రత్యం, పోక్ఖరఞ్ఞో, పోక్ఖరఞ్ఞా, పోక్ఖరఞ్ఞం, వా త్వేవ? రత్తియో, పస్సాతి కిం? దణ్డియో, ఇవణ్ణస్సాతి కిం? ధేనుయో వధుయో. కథం 'అనుఞ్ఞాతో అహం మత్యా'తి? 'యే పస్సా'తి యోగవిభాగా.

౧౧౭. గసీనం.

నామస్మా గసీనం లోపో హోతి విజ్జన్తరాభావే, భో పురిస, అయం, దణ్డీ.

౧౧౮. అసఙ్ఖ్యేహి సబ్బాసం.

అవిజ్జమానసఙ్ఖ్యేహి పరాసం సబ్బాసం విభత్తీనం లోపో హోతి, చ వా ఏవ ఏవం, ఏతస్మాయేవ లిఙ్గా అసఙ్ఖ్యేహి స్యాద్యుప్పత్తి అనుమీయతే.

౧౧౯. ఏకత్థతాయం.

ఏకత్థీభావే సబ్బాసం విభత్తీనం లోపో హోతి బహులం, పుత్తీయతి, రాజపురిసో, వాసిట్ఠో, క్వచి న హోతి బహులం విధానా-పరన్తపో, భగన్దరో, పరస్సపదం, అత్తనోపదం, గవమ్పతి, దేవానంపియతిస్సో, అన్తేవాసీ, జనేసుతో మమత్తం మామకో.

౧౨౦. పుబ్బస్మామాదితో.

అమాదేకత్థా పుబ్బం యదేకత్థం తతో పరాసం సబ్బాసం విభత్తీనం లోపో హోతి. అధిత్థి. ఇధ న హోతి బహులం

విధానా యథాపత్థియా, యథాపరిసాయ, పుబ్బస్మాతి కిం? గామగతో.

౧౨౧. నాతోమ పఞ్చమియా.

అమాదేకత్థా పుబ్బం యదేకత్థమకారన్తం, తతో పరాసం సబ్బాసం విభత్తీనం లోపో న హోతి, అన్తు, భవత్యపఞ్చమ్యా, ఉపకుమ్భం, అపఞ్చమియాతి కిం? ఉపకుమ్భా ఆనయ.

౧౨౨. వా తతియాసత్తమీనం.

అమాదేకత్థా పుబ్బం యదేకత్థమకారన్తం, తతో పరాసం తతియాసత్థమీనం వా అం హోతి, ఉపకుమ్భేన కతం, ఉపకుమ్భం కతం, ఉపకుమ్భే నిధేహి, ఉపకుమ్భం నిధేహి.

౧౨౩. రాజస్సి నామ్హి.

నామ్హి రాజస్సి వా హోతి, సబ్బదత్తేన రాజినా, వాత్వేవ? రఞ్ఞా.

౧౨౪. సునంహిసూ.

రాజస్స ఊ హోతి వా సునంహిసు, రాజూసు రాజేసు, రాజూనం రఞ్ఞం, రాజూహి రాజేహి.

౧౨౫. ఇమస్సానిత్థియంటే.

ఇమసద్దస్సానిత్థియం టే హోతి వా సునంహిసు, ఏసు ఇమేసు, ఏసం ఇమేసం, ఏసి ఇమేహి, అనిత్థియన్తి కిం? ఇమాసు, ఇమాసం, ఇమాహి.

౧౨౬. నామ్హి నిమి.

ఇమసద్దస్సానిత్థియం నామ్హి అనఇమిఇచ్చాదేసా హోన్తి, అనేన ఇమీనా, అనిత్థియంత్వేవ? ఇమాయ.

౧౨౭. సిమ్హి నపుంసకస్సాయం.

ఇమసద్దస్సానపుంసకస్స అయం హోతి సిమ్హి, అయం పురిసో, అయం ఇత్థీ, అనపుంసకస్సాతి కిం? ఇమం.

౧౨౮. త్యతేతానం తస్స సో.

త్యతేతానమనపుంసకానం తస్స సో హోతి సిమ్హి, స్యో పురిసో, స్యా ఇత్థీ, ఏవం సో, సా, ఏసో, ఏసా, అనపుంసకస్సేత్వేవ? త్యం, తం, ఏతం.

౧౨౯. మస్సాముస్స.

అనపుంసకస్సాముస్స మకారస్స **నో** హోతి సిమ్హి, అసు పురిసో, అసు ఇత్థీ.

౧౩౦. కే వా.

అముస్స మస్స కే వా నో హోతి, అసుకో అముకో, అసుకా అముకా, అసుకం అముకం, అసుకాని అముకాని.

౧౩౧. తతస్స నో తబ్బాసు.

తసద్దస్స తస్స నో వా హోతి సబ్బాసు విభత్తీసు, సే తే నాయో తాయో, నం తం, నాని తాని ఇచ్చాది.

౧౩౨. ట సస్మాస్మింస్సాయస్సంస్సాసంమ్హామ్హిస్వి మస్స చ.

సాదీస్విమస్స తతస్స చ టో వా హోతి, అస్స ఇమస్స, అస్మా ఇమస్మా, అస్మిం ఇమస్మిం, అస్సాయ ఇమిస్సాయ, అస్సం ఇమిస్సం, అస్సా ఇమిస్సా, ఆసం ఇమాసం, అమ్హా ఇమమ్హా, అమ్హి ఇమమ్హి, అస్స తస్స, అస్మా తస్మా, అస్మిం తస్మిం, అస్సాయ తస్సాయ, అస్సం తస్సం, అస్సా తస్సా, ఆసం తాసం, అమ్హా తమ్హా, అమ్హి తమ్హి, స్సాయాదిగ్గహణమాదేసన్తరే మా హోతూతి.

౧౩౩. టే సిస్సిస్మా.

ఇసిస్మా సిస్స టే వా హోతి, 'యో వ్వజ్జ వినయే కచ్ఛం, అత్థధమ్మవిదూ ఇసే', వాత్వేవ? ఇసి.

౧౩౪. దుతియస్స యోస్స.

ఇసిస్మా పరస్స దుతియాయోస్స టే వా హోతి, 'సమణే బ్రాహ్మణే వన్దే, సమ్పన్నచరణే ఇసే', వాత్వేవ? ఇసయో పస్స, దుతియస్సాతి కిం? ఇసయో తిట్ఠన్తి.

౧౩౫. ఏకచ్చాదీహా తో.

అకారన్తేహి ఏకచ్చాదీహి యోనం టే హోతి, ఏకచ్చే తిట్ఠన్తి, ఏకచే పస్స, అతోతి కిం? ఏకచ్చాయో, ఏవం ఏస స పఠమ.

౧౩౬. న నిస్స టా.

ఏకచ్చాదీహి పరస్స నిస్స టా న హోతి, ఏకచ్చాని.

౧౩౭. సబ్బాదీహి .

సబ్బాదీహి పరస్స నిస్స టా న హోతి, సబ్బాని.

౧౩౮. యోనమేట.

అకారన్తేహి సబ్బాదీహి యోనమేట హోతి, సబ్బే తిట్ఠన్తి, సబ్బే పస్స, అతోత్వేవ? సబ్బాయో.

౧౩౯. నాఞ్ఞం చనామప్పధానా.

నామభూతేహి అప్పధానేహి చ సబ్బాదీహి యం వుత్తం, యఞ్చాఞ్ఞం సబ్బాదికారియం, తం న హోతి, తే సబ్బా, తే పియసబ్బా, తే అతిసబ్బా.

౧౪౦. తతియత్థయోగే.

తతియత్థేన యోగే సబ్బాదీహి యం వుత్తం, యఞ్చాఞ్ఞం సబ్బాది కారియం, తం న హోతి, మాసేన పుబ్బానం మాసపుబ్బానం.

౧౪౧. చత్థసమాసే.

చత్థసమాసవిసయే సబ్బాదీహి యం వుత్తం, యఞ్చాఞ్ఞం సబ్బాదికారియం, తం న హోతి, ఇక్ఖిణుత్తరపుబ్బానం, సమాసేతి కిం? అముసఞ్చ తేసఞ్చ దేహి.

౧౪౨. వేట.

ఏత్థసమాసవిసధయ సబ్బాదీహి యధస్సట వుత్తో, తస్స వా హోతి, పుగ్గుత్తరే, పుబ్బుత్తరా.

౧౪౩. పుబ్బాదీహి ఛహీ.

ఏతేహి పుబ్బాదీహి ఛహి సవిసయే ఏట వా హోతి, పుబ్బే పుబ్బా, పరే పరా, అపరే అపరా, దక్ఖిణే దక్ఖిణా, ఉత్తరే ఉత్తరా, అధరే అధరా, ఛహితికిం? యే.

౧౪౪. మనాదీహి స్మింసంనాస్మానం సిసోఓసాసా.

మనాదీహి స్మిమాదీనం సిసోఓసాసా వా హోన్తి యథాక్కమం, మనసి మనస్మిం, మనసో మనస్స, మనో మనం, మనసా మనేన, మనసా మనస్మా, కథం 'పుత్తో జాతో అచేతసో, హిత్వా యాతి సుమేధసో, సుద్ధుత్తరవాససా, హేమకప్పనవాససే'తి? సకత్థేణత్థా. మనతమ తప తేజ సిర ఉర వచ ఓజ రజయస పయ (౬) "సరపయా-యవాసచేతా జలాసయాక్ఖయలోహపటమనేసు".

౧౪౫. సతో సబ భే.

సన్తసద్దస్స సబ భవతి భకారే, సబ్భి.

౧౪౬. భవతో వా భోన్తో గయోనాసే.

భవన్తసద్దస్స భోన్తాదేసో వా హోతి గయోనాసే, భోన్త భవం, భోన్తో భవన్తో, భోతా భవతా, భోతో భవతో, భో ఇతి ఆమన్తణే నిపాతో 'కుతో ను ఆగచ్ఛథ భో తయో జనా', ఏవం భవన్తతి, భద్దేతి సద్దన్తరేన సిద్ధం, సద్ధన్తఇతి దస్స ద్విభావేన.

౧౪౭. సిస్సాగ్గితో ని.

అగ్గిస్మా సిస్స ని యోతి వా, అగ్గిని అగ్గి.

౧౪౮. న్తస్సం.

సిమ్హి న్తప్పచ్చయస్స అం హోతి వా, గచ్ఛం గచ్ఛన్తో.

౧౪౯. భూతో.

భూధాతుతో న్తస్స అం హోతి సిమ్హి నిచ్చం పునబ్బిధానా, భవం.

౧౫౦. మహన్తారహన్తానం టా వా.

సిమ్హి మహన్తారహన్తానం న్తస్స టా వా హోతి, మహా మహం, అరహా అరహం.

౧౫౧. న్తుస్స.

సిమ్హి న్తుస్స టా హోతి, గుణవా.

౧౫౨. అంఒం నపుంసకే.

న్తుస్స అంఒం హోన్తి సిమ్హి నపుంసకే, గుణవం కులం, గుణవన్తం కులం, నపుంసకేతిం కిం? సీలవా భిక్ఖు.

౧౫౩. హిమవతో వా ఓ.

హిమవతో సిమ్హీ న్తుస్స ఓ వా హోతి, హిమవన్తో హిమవా.

౧౫౪. రాజాదియువాదిత్వా.

రాజాదీహియువాదీహి చ సిస్స ఆ హోతి, రాజా, యువా. రాజ బ్రహ్మ సఖ అత్త ఆతుమ (౭) "ధమ్మో వాఙ్ఞత్థే" దళ్హధమ్మా, అస్మ, (౮) "ఇమో భావే" అణిమా, (మహిమా, గరిమా) లఘిమా, యువ సా సువా మఘువ పుమ వత్తహ.

౧౫౫. వాఽమ్హానఙ.

రాజాదీనం యువాదీనం చ ఆనఙ హోతి వా అంమ్హి, రాజానం రాజం, యువానం యువం.

౧౫౬. యోనమానో.

రాజాదీహి యువాదీహి చ యోనం ఆనో వా హోతి, రాజానో యువానో, వా త్వేవ? రాజా రాజే, యువా యువే.

౧౫౭. ఆయోనో చ సఖా.

సఖతో యోన మాయో నో హోన్తి వా ఆనో చ, సఖాయో, సఖినో, సఖానో, వా త్వేవ? సఖా, సఖే.

౧౫౮. టే స్మినో.

సఖతో స్మినో టే హోతి, సఖే, నిచ్చత్థో-యమారమ్భో.

౧౫౯. నోనాసేస్వి.

సఖస్స ఇ హోతి నోనాసేసు, సఖినో, సఖినా, సఖిస్స.

౧౬౦. స్మానంసు వా.

సఖస్స ఇ వా హోతి స్మానంసు, సఖిస్మా సఖస్మా, సఖీనం సఖానం.

౧౬౧. యోస్వంహిసు చారఙ.

సఖస్స ఆరఙ వా హోతి యోస్వంహిసు స్మానంసు చ, సఖారో సఖాయో, సఖారేసు సఖేసు, సఖారం సఖం, సఖారేహి సఖేహి, సఖారా సఖా, సఖస్మా, సఖారానం సఖానం.

౧౬౨. ల్తుపితాదీనమసే.

ల్తుప్పచ్చయన్తానం పితాదీనం చ ఆరఙ హోతీ సతో-ఞ్ఞత్ర, కత్తారో, పితరో, కత్తారం, పితరం, కత్తారా, పితరా, కత్తరి, పితరి, అసేతి కిం? కత్తునో, పితునో.

౧౬౩. నమ్హి వా.

నమ్హి ల్తుపితాదీనుమానఙ వా హోతి, కత్తారానం కత్తూనం, దితరానం పితున్నం.

౧౬౪. ఆ.

నమ్హి ల్తుపితాదీనమా వా హోతీ, కత్తానం కత్తూనం, పీతానం పితున్నం.

౧౬౫. సలోపో.

ల్తుపితాదిహి సస్స లోపో వా హోతి, కత్థు కత్థునో, సకమన్తాతు సకమన్ధాతునో, పీతు పితునో.

౧౬౬. సుహిస్వారఙ.

సుహిసు ల్తుపితాదీనమారజ వా హోతి, కత్తారేసు కత్తూసు, పితరేసు పితూసు, కత్తారేహి కత్తూహి, పితరేహి పీతూహీ.

౧౬౭. నజ్జాయోస్మామ.

యోసు నదిసద్దస్స ఆమ వా హోతి, నజ్జాయో నదియో.

౧౬౮. టి కతిమ్హా.

కతిమ్హా ధయానం టి హోతి, కతి తిట్ఠన్తి, కతి పస్స.

౧౬౯. ట పఞ్చాదీహి చుద్దసహి.

పఞ్చాదీహి చుద్దసహి సంఖ్యాహి యోనం టో హోతి పఞ్చ, పఞ్చ, ఏవం యావ అట్ఠారసా. పఞ్చాదీహీతి కిం? ద్వే, తయో, చత్తారో, చుద్ధసహీతి కిం? ద్వే విసతియో.

౧౭౦. ఉభగోహి టో.

ఉభగోహి యోనం టో హోతి, ఉభో, ఉభో, గావో, గావో, కథం 'ఇమేకరత్తిం ఉభయో వసామా'తి? టోమ్హి యకారాగమో.

౧౭౧. ఆరజ స్మా.

ఆరవాదేసతో యోనం టో హోతి, సఖారో, కత్తారో, పితరో.

౧౭౨. టోటే వా.

ఆరవాదేసమ్హా యోనం టోటే వా హోన్తి యథాక్కమం, సఖారో, సఖారే సఖాయో, టోగ్గహణం లాఘువత్థం.

౧౭౩. టా నాస్మానం.

ఆరవాదేసమ్హా నాస్మానం టా హోతి, కత్తారా, కత్తరా. కూచి వా హోతి బయులాధికారా, ఏతాదిసా సఖారమ్హా.

౧౭౪. టి స్మినో.

ఆరవాదేసమ్హా స్మినో టి హోతి, కత్తరి, వితరి.

౧౭౫. దివాదితో.

దివాదీహి నామేహి స్మినో టి హోతి, దివి, భువి. నిచ్చం వకారాగమో.

౧౭౬. రస్సారజ.

స్మిమ్హి ఆరో రస్సో హోతి, కత్తరి, నత్తరి.

౧౭౭. పితాదీనమనత్వాదీనం.

నత్వాదివజ్జితానం పితాదీనమారో రస్సో హోతి సబ్బాసు విభత్తీసు, పితరో, పితరం, అనుత్వాదీనన్తి కిం? నత్తారో.

౧౭౮. యువాదీనం సుహిస్వానఙ.

సుహిసు యువాదీనం ఆనఙ హోతి, యువానేసు, యువానేహి.

౧౭౯. నోనాసేస్వా.

ఏసు యువాదీనమా హోతి, యువానో, యువానా, యువానే.

౧౮౦. స్మాస్మిన్నం నానే.

యువాదీహి స్మాస్మిన్నం నానే హోన్తి యథాక్కమం, యువానా, యువానే.

౧౮౧. యోనం నోనే వా.

యువాదీహి యోనం నోనే వా హోన్తి యథాక్కమం, యువానో, యువానే, వాతి కిం? యువే పస్స, నోగ్గహణం లాఘవత్థం.

౧౮౨. ఇతో ఞ్ఞత్థే పుమే.

అఞ్ఞపదత్థే వత్తమానా ఇకారన్తతో నామస్మా యోనం నోనే వా హోన్తి యథాక్కమం పుల్లిఙ్గే, తోమరఙ్కుసపాణినో, తోమరఙ్కుసపాణినే, వాత్వేవ? తోమరఙ్కుసపాణయో, అఞ్ఞత్థేతి కిం? పాణయో.

౧౮౩. నే స్మినో క్వచి.

అఞ్ఞపదత్థే వత్థమానా ఇకారన్తతో నామస్మా స్మినో నే హోతి వా క్వచి పుల్లిఙ్గే, కతఞ్ఞుమ్హి చ పోసమ్హి, సీలవన్తే అరియ వుత్తినే, వాత్వేవ? అరియవుత్తిమ్హి, పుమేత్వేవ? అరియవుత్తియా.

౧౮౪. పుమా.

పుమసద్దతో స్మినో యం వుత్తం, తం వా హోతి, పుమానే పుమే.

౧౮౫. నామ్హి.

పుమస్స నామ్హి యం వుత్తం, తం వా హోతి, పుమానా పుమేన.

౧౮౬. సుమ్హి చ.

పుమస్స సుమ్హి యం వుత్తం, తం ఆ చ వా హోతి, పుమానేసు, పుమాసు పుమేసుం.

౧౮౭. గస్సం.

పుమసద్దతో గస్స అం వా హోతి, భో పుమం భో పుమ, భో ఇత్థిపుమం భో ఇత్థిపుమ.

౧౮౮. సాస్సంసే చానఙ.

సాసద్దస్స ఆనఙ హోతి అంసే గే చ, సానం, సానస్స, చభా సాన.

౧౮౯. వత్తహా సనంనం నోనానం.

వత్తహా సనంనం నోనానం హోన్తి యథాక్కమం, వత్తహానో, వత్తహానానం.

౧౯౦. బ్రహ్మస్సు వా.

బ్రహ్మస్స ఉ వా హోతి సనంసు, బ్రహ్మునో బ్రహ్మస్స, బ్రహ్మూనం బ్రహ్మనం.

౧౯౧. నామ్హి.

బ్రహ్మస్స ఉ హోతి నామ్హి, బ్రహ్మునా.

౧౯౨. పుమకమ్మథామద్ధానం వా సస్మాసు చ.

పుమాదినము హోతి వా సస్మాసు నామ్హి చ, పుమునో పుమస్స, పుమునా పుమానా, పుమునా పుమానా, కమ్మునో కమ్మస్స, కమ్మునా కమ్మస్మా, కమ్మునా కమ్మనా, థామునో థామస్స, థామునా థామస్మా, థామునా థామేన, అద్ధునో అద్ధస్స, అద్ధునా అద్ధస్మా, అద్ధునా అద్ధనా.

౧౯౩. యువా సస్సినో.

యువా సస్స వా ఇనో హోతి, యువినో యువస్స.

౧౯౪. నో-త్తాతుమా.

అత్తాతుమేహి సస్స నో హోతి వా, అత్తనో అత్తస్స, ఆతుమనో ఆతుమస్స.

౧౯౫. సుహిసు నక.

అత్తఆతుమానం సుహిసు వా నక హోతి, అత్తనేసు అత్తేసు ఆతుమనేసు ఆతుమేసు, అత్తనేహి అత్తేహి ఆతుమనేహి ఆతుమేహి, కథం 'వేరినేసు'తి? 'నక' ఇతి యోగవిభాగా.

౧౯౬. స్మాస్స నా బ్రహ్మా చ.

బ్రహ్మ అత్తఆతుమేహి చ స్వాస్స నా హోతి, బ్రహ్మునా, అత్తనా, ఆతుమనా.

౧౯౭. ఇమేతానమేనాన్వాదేసే దుతియాయం.

ఇమఏతసద్దానం కథితానుకథనవిసయే దుతియాయమేనాదేసో హోతి, ఇమం భిక్ఖుం వినయమజ్ఝాపయ, అథో ఏనం ధమ్మమజ్ఝాపయ, ఇమే భిక్ఖూ వినయమజ్ఝాపయ, అథో ఏనే ధమ్మమజ్ఝాపయ, ఏవమేతస్స చ యోజనియం.

౧౯౮. కిస్స కో సబ్బాసు.

సబ్బాసు విభత్తిసు కిస్స కో హోతి, కో, ఏక, కా, కాయో, కం, కాని, కేనేచ్చామి.

౧౯౯. కి సస్మింసు వానిత్థియం.

అనిత్థియం కిస్స కి వా హోతి సస్మింసు, కిస్స కస్స, కిస్మిం కస్మిం, అనిత్థియన్తి కిం? కస్సా, కస్సం.

౨౦౦. కిమంసిసు సహ నపుంసకే.

అంసిసు సహ తేహి కింసద్దస్స కిం హోతి నపుంసకే. కిం, కిం, నపుంసకేతి కిం? కో, కం.

౨౦౧. ఇమస్సిదం వా.

అంసిసు సహ తేతి ఇమస్స ఇదం హోతి వా నపుంసకే, ఇదం ఇమం, ఇదం ఇమం.

౨౦౨. అముస్సాదుం.

అంసిసు సహ తేహి అముస్స అదుం హోతి వా నపుంసకే, అదుం అముం, అదుం అముం.

౨౦౩. సుమ్హాముస్సాస్మా.

అమ్హస్స అస్మా హోతి వా సుమ్హి, భత్తిరస్మాసు యా తవ, వా త్వేవ? అమ్హేసు.

౨౦౪. నంమ్హి తిచతున్నమిత్థియం తిస్సచతస్సా.

నంమ్హి తిచతున్నం తిస్సచతస్సా హోన్తి ఇత్థియం యథాక్కమం, తిస్సన్నం చతస్సన్నం, ఇత్థియన్తి కిం? తిణ్ణం చతున్నం.

౨౦౫. తిస్సోచతస్సో యోమ్హి సవిభత్తీనం.

విభత్తిసహితానం తిచతున్నం యోమ్హి తిస్సో చతస్సో హోన్తి ఇత్థియం యథాక్కమం, తిస్సో చతస్సో.

౨౦౬. తీణిచత్తారి నపుంసకే.

యోమ్హి సవిభత్తీనం తిచతున్నం యథాక్కమం తీణిచత్తారి హోన్తి నపుంసకే, తీణి. చత్తారి.

౨౦౭. పుమే తయో చత్తారో.

యోమ్హి సవిభత్తీనం తిచతున్నం తయోచత్తారో హోన్తి యథాక్కమం పుల్లిఙ్గే, తయో, చత్తారో.

౨౦౮. చతురో వా చతుస్స.

చతుసద్దస్స సవిభత్తిస్స యోమ్హి చతురో వా హోతి పుల్లిఙ్గే, చతురో జనా సంవిధాయ, కథం 'చతురో నిమిత్తే నాద్దస్సాసి'న్తి? లిఙ్గవిపల్లాసా.

౨౦౯. మయమస్మామ్హస్స.

యోస్వమ్హస్స సవిభత్తిస్స మయమస్మా వా హోన్తి యథాక్కమం, మయం, అస్మా, అమ్హే.

౨౧౦. నంసేస్వస్మాకంమమం.

నంసేస్వముస్స సవిభత్తిస్స అస్మాకం మమం హోన్తి వా యథాక్కమం, అస్మాకం, అమ్హాకం, మమం మమ.

౨౧౧. సిమ్హ-హం.

సిమ్హి అమ్హస్స సవిభత్తిస్స అహం హోతి, అహం.

౨౧౨. తుమ్హస్స తువంత్వమమ్హి చ.

అంమ్హి సిమ్హి చ తుమ్హస్స సవిభత్తిస్స తువంత్వం హోన్తి యథాక్కమం, తువం, త్వం.

౨౧౩. తయాతయీనం త్వ వా తస్స.

తుమ్హస్స తయాతయీనం తకారస్స త్వ హోతి వా, త్వయా తయా, త్వయి తయి.

౨౧౪. స్మామ్హి త్వమ్హా.

స్వామ్హి తుమ్హస్స సవిభత్తిస్స త్వమ్హా హోతి వా, పత్తా నిస్సం సయం త్వమ్హా, వా త్వేవ? త్వయా.

౨౧౫. న్తన్తూనంన్తోయోఘ్పీ పఠమే.

పఠమే యోమ్హి న్తన్తూనం సవిభత్తీనం న్తోఇచ్చాదేసో వా హోతి, గచ్ఛన్తో, గచ్ఛన్తా, గుణవన్తో గుణవన్తా.

౨౧౬. తం నంమ్హి.

నంమ్హి న్తన్తూనం సవిభత్ధీనం తం వా హోతి, గచ్ఛతం **గచ్ఛన్తానం**, గుణవతం గుణవన్తానం.

౨౧౭. తోతాతితా సస్మాస్మింనాసు.

సాదీసు న్తన్తూనం సవిభత్తీనం తోతాతితా హోన్తి వా యథాక్కమం, గచ్ఛతో గచ్ఛన్తస్స, గుణవతో గుణవన్తస్స, గచ్ఛతా గచ్ఛన్తమ్హా, గుణవతా గుణవన్ధమ్హా, గచ్ఛతి గచ్ఛన్తే, గుణవతి గుణవన్తే, గచ్ఛతా గచ్ఛన్తేన, గుణవతా గుణవన్తేన.

౨౧౮. టటాఅం గే.

గే పరే న్తన్తూనం సవిభత్తీనం టటాఅం ఇచ్చాదేసా హోన్తి, భో గచ్ఛ, భో గచ్ఛా, భో గచ్ఛం, తో గుణవ, భో గుణవా, భో గుణవం.

౨౧౯. యోమ్హి ద్విన్నం దువేద్వే.

యోమ్హీ ద్వీస్స సవిభత్తిస్స దువేద్వే హోన్తి పచ్చేకం, దువే, ద్వే.

౨౨౦. దువిన్నం నంమ్హి వా. నంమ్హి ద్విస్స సవిభత్తిస్స దువిన్నం హోతి వా, దువిన్నం, ద్విన్నం.

౨౨౧. రాజస్స రఞ్ఞం. నంమ్హి రాజస్స సవిభత్తిస్స రఞ్ఞం హోతి వా, రఞ్ఞం రాజానం.

౨౨౨. నాస్మాసు రఞ్ఞా. నాస్మాసు రాజస్స సవిభత్తిస్స రఞ్ఞా హోతి, రఞ్ఞా కతం, రఞ్ఞా నిస్సటం.

౨౨౩. రఞ్ఞో రఞ్ఞస్స రాజినో సే. సే రాజస్స సవిభత్తిస్స రఞ్ఞో రఞ్ఞస్స రాజినో హోన్తి, రఞ్ఞో, రఞ్ఞస్స, రాజినో.

౨౨౪. స్మిమ్హి రఞ్ఞేరాజిని. స్మిమ్హి రాజస్స సవిభత్తిస్స రఞ్ఞే రాజిని హోన్తి, రఞ్ఞే, రాజిని.

౨౨౫. సమాసే వా. సమాసవిసయే ఏతే ఆదేసా రాజస్స వా హోన్తి, కాసిరఞ్ఞా కాసిరాజేన, కాసిరఞ్ఞా కాసిరాజస్మా, కాసిరఞ్ఞో కాసిరాజస్స, కాసిరఞ్ఞే కాసిరాజే.

౨౨౬. స్మిమ్హి తుమ్హామ్హానం తయిమయి. స్మిమ్హి తుమ్హఅముసద్దానం సవిభత్తీనం తయిమయి హోన్తి యథాక్కమం, తయి, మయి.

౨౨౭. అంమ్హి తం మం తవం మమం.

అంమ్హి తుమ్హఅమ్హసద్దానం సవిభత్తీనం తం మం తవం మమం హోన్తి యథాక్కమం, తం, మం, తవం, మమం,

౨౨౮. నాస్మాసు తయామయా.

నాస్మాసు తుమ్హఅమ్హసద్దానం సవిభత్తీనం తయామయా హోన్తి యథాక్కమం, తయా కతం, మయా కతం, తయా నిస్సటం, మయా నిస్సటం.

౨౨౯. తవ మమ తుయ్హం మయ్హం సే.

సే తుమ్హఅమ్హసద్దానం సవిభత్తీనం తవ మమ తుయ్హం మయ్హం హోన్తి యథాక్కమం, తవ, తుయ్హం, మమ, మయ్హం.

౨౩౦. ఙంఙాకం నంమ్హి.

నంమ్హి తుమ్హఅమ్హసద్దానం సవిభత్తీనం ఙంఙాకం హోన్తి పచ్చేకం, తుమ్హం, తుమ్హాకం, అమ్హం, అమ్హాకం, యథాసఙ్ఖ్యమత్ర న వివచ్ఛతే.

౨౩౧. దుతియే యోమ్హి వా.

తుమ్హఅమ్హసద్దానం సవిభత్తీనం పచ్చేకం ఙంఙాకం వా హోన్తి యోమ్హి దుతియే, తుమ్హం, తుమ్హాకం, తుమ్హే, అమ్హం, అమ్హాకం, అమ్హే.

౨౩౨. అపాదాదో పదతేకవాక్యే.

ఇదమధికతం వేదితబ్బం. పజ్జతే-నేనత్థోతి పదం-స్యాద్యన్తం త్యాద్యన్తం చ, పదసమూహో వాక్యం.

౨౩౩. యోనంహిస్వపఞ్చమ్యా వోనో.

అపఞ్చమియా యోనంహిస్వపాదాదో వత్తమానానం పదస్మా పరేసం ఏకవాక్యే ఠితానం తుమ్హామ్హసద్దానం సవిభత్తీనం వోనో హోన్తి వా యథాక్కమం, తిట్ఠథ వో, తిట్ఠథ తుమ్హే, తిట్ఠామ నో, తిట్ఠామ మయం, పస్సతి వో, పస్సతి తుమ్హే, పస్సతి నో, పస్సతి అమ్హే, దీయతే వో, దీయతే తుమ్హం, దీయతే నో, దీయతే అమ్హం, ధనం వో, ధనం తుమ్హం, ధనం నో ధనం అమ్హం, కతం వో, కతం తుమ్హేహి, కతం నో, కతం అమ్హేహి, అపఞ్చమ్యాతి కిం? నిస్సటం తుమ్హేహి, నిస్సటం అమ్హేహి, అపాదాదోత్వేవ? 'బలఞ్చ భిక్ఖూనమనుప్పదిన్నం, తుమ్హేహి పుఞ్ఞం పసుతం అనప్పకం', పదతోత్వేవ? తుమ్హే తిట్ఠథ, ఏకవాక్యేత్వేవ? దేవదత్తో తిట్ఠతి గామే, తుమ్హే తిట్ఠథ నగరే, సవిభత్తీనంత్వేవ? అరహతి ధమ్మో తుమ్హాదిసానం, అరహతి ధమ్మో అమ్హాదిసానం.

౨౩౪. తేమే నాసే.

నామ్హి సే చ అపాదాదో వత్తమానానం పదస్మా పరేసం ఏకవాక్యే ఠితానం తుమ్హామ్హసద్దానం సవిభత్తీనం తేమే వా హోన్తి యథాక్కమం, కతం తే, కతం తయా, కతం మే, కతం మయా, దీయతే తే, దీయతే తవ దీయతే మే, దీయతే మమ, ధనం

తే, ధనం తవ, ధనం మే, ధనం మమ.

౨౩౫. అన్వాదేసే.

కథితానుకథనవిసయే తుమ్హఅమ్హ-సద్దానమాదేసా నిచ్చం భవన్తి పునబ్బిధానా, గామో తుమ్హం పరిగ్గహో, అథో జనపదో వో పరిగ్గహో.

౨౩౬. సపుబ్బా పఠమన్తా వా.

విజ్జమానపుబ్బస్మా పఠమన్తా పరేసం తుమ్హఅమ్హసద్దానమాదేసా వా హోన్తి అన్వాదేసేపి, గామే పటో తుమ్హాకం, అథో నగరే కమ్బలో వో, అథో నగరే కమ్బలో తుమ్హాకం, సపుబ్బాతి కిం? పటో తుమ్హాకం, అథో కమ్బలో వో, పఠమన్తాతి కి? పటో నాగరే తుమ్హాకం, అథో కమ్బలో గామే వో.

౨౩౭. న చ వా హ హేవయోగే.

చాదీహి యోగే తుమ్హఅమ్హసద్దానమాదేసా న హోన్తి, గామో తవ చ పరిగ్గహో, మమ చ పరిగ్గహో, గామో తవ వా పరిగ్గహో, మమ వా పరిగ్గహో, గామో తవ హ పరిగ్గహో, మమ హ పరిగ్గహో, గామో తవాహ పరిగ్గహో, మమాహ పరిగ్గహో, గామో తవేవ పరిగ్గహో, మమేవ పరిగ్గహో, ఏవం సబ్బత్థ ఉదాహరితబ్బం, యోగేతి కిం? గామో చ తే పరిగ్గహో, నగరఞ్చ మే పరిగ్గహో.

౨౩౮. దస్సనత్థే నాలోచనే.

దస్సనత్థేసు ఆలోచనవజ్జితేసు పయుజ్జమానేసు తుమ్హఅమ్హసద్దానమాదేసా న హోన్తి, గామో తుమ్హే ఉద్దిస్సాగతో, గామో అమ్హే ఉద్దిస్సాగతో, అనాలోచనేతి కిం? గామో వో ఆలోచేతి, గామో నో ఆలోచేతి.

౨౯౩. ఆమన్తణం పుబ్బమసన్తంవ. ఆమన్తణం పుబ్బమవిజ్జమానం వియ హోతి తుమ్హామ్హసద్దానమాదేసవిసయే, దేవదత్త తవ పరిగ్గహో, ఆమన్తణన్తి కిం? కమ్బలో తే పరిగ్గహో, పుబ్బమితి కిం? 'మయేతం సబ్బమక్ఖాతం, తుమ్హాకం ద్విజపుఙ్గవా , పరస్స హి అవిజ్జమానత్తే 'అపాదాదో'తి పటిసేధో న సియా. ఇవాతి కిం? సవనం యథా సియా.

౨౪౦. న సామఞ్ఞవచనమేకత్థే.

సమానాధికరణే పరతో సామఞ్ఞవచనమామన్తణమసన్తం వియ న హోతి, మాణవక జటిలక తే పరిగ్గహో. పరస్సావిజ్జమానత్తేపి పుబ్బరూపముపాదాయాదేసో హోతి, సామఞ్ఞవచనన్తి కిం? దేవదత్త మాణవక తవ పరిగ్గహో, ఏకత్థేతి కిం? దేవదత్త యఞ్ఞదత్త తుమ్హం పరిగ్గహో.

౨౪౧. బహూసు వా.

బహూసు వత్తమానమామన్తణం సామఞ్ఞవచనమేకత్థే అవిజ్జమానం వియ వా న హోతి, బ్రాహ్మణా గుణవన్తో తుమ్హాకం పరిగ్గహో, బ్రాహ్మణా గుణవన్తో వో పరిగ్గహో.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే వుత్తియం

స్యాదికణ్డో దుతియో.

(౩) తతియో కణ్డో (సమాసో)

౧. స్యాది స్యాదినేకత్థం.

స్యాద్యన్తం స్యాద్యన్తేన సహేకత్థం హోతీతి ఇదమధికతం వేదితబ్బం, సో చ భిన్నత్థానమేకత్థీభావో సమాసోతి వుచ్చతే.

౨. అసఙ్ఖ్యంవిభత్తి సమ్పత్తి సమీప సాకల్యాభావ యథా పచ్ఛాయుగపదత్థే.

అసఙ్ఖ్యం , స్యాద్యన్తం విభత్యాదీనమత్థే వత్తమానం స్యాద్యన్తేన సహేకత్థం భవతి, తత్థ విభత్యత్థే తావ ఇత్థీసు కథా పవత్తా అధిత్థి. సమ్పత్తి ద్విధా అత్తసమ్పత్తి సమిద్ధి చ, సమ్పన్నం బ్రహ్మం సబ్రహ్మం లిచ్ఛవీనం, సమిద్ధి భిక్ఖానం సుభిక్ఖం. సమీపే కుమ్భస్స సమీపముపకుమ్భం. సాకల్యేసతిణమజ్ఝోహరతి, సాగ్యధీతే. అభావో సమ్బన్ధిభేదా బహువిధో, తత్ర ఇద్ధాభావే-విగతా ఇద్ధి సద్దికానం దుస్సద్దికం, అత్థాభావే-అభావో మక్ఖికానం నిమ్మక్ఖికం, అహిక్కమాభావే-అతిగతాని తిణాని నిత్తిణం, సమ్పత్యాభావే-అతిగతం లహుపావురణం అతిలహుపావురణం, లహుపావురణస్స నాయముపభోగకాలోతి అత్థో. యథా ఏత్థా-నేకవిధో, తత్ర యోగ్గతాయం-అనురూపం సురూపోవహతి, విచ్ఛాయం-అన్వద్ధమాసం, అత్థానతివత్తియం-యథాసత్తి, సదిసత్తే, సదిసో కిఖియా సకిఖి, ఆనుపుబ్బియే-అనుజేట్ఠం, పచ్ఛాదత్థేఅనురథం, యుగపదత్థే-సచక్కం నిధేహి.

౩. యథా న తుల్యే.

యథాసద్దో తుల్యత్థే వత్తమానో స్యాద్యన్తేన సహేకత్థో న భవతి, యథా దేవదత్తో తథా యఞ్ఞదత్తో.

౪. యావావధారణే.

యావసద్దో-వధారణే వత్తమానో స్యాద్యన్తేన సహేకత్థో భవతి, అవధారణ మేత్తకతా పరిచ్ఛేదో, యావామత్తం బ్రాహ్మణే ఆమన్తయ, యావజీవం, అవధారణేతి కిం? యావ దిన్నం తావ భుత్తం, నావధారయామి కిత్తకం మయా భుత్తన్తి.

౫. పయ్యపా బహి తిరో పురే పచ్ఛా వా పఞ్చమ్యా.

పరిఆదయో పఞ్చమ్యన్తేన సహేకత్థా హోన్తి వా, పరిపబ్బతం వస్సి దేవో పరిపబ్బతా, అపపబ్బతం వస్సి దేవో అపపబ్బతా, ఆపాటలిపుత్తం వస్సి దేవో ఆపాటలిపుత్తా, బహిగామం బహి గామా, తిరోపబ్బతం తిరోపబ్బతా, పురేభత్తం పురేభత్తా, పచ్ఛాభత్తం పచ్ఛాభత్తా, వేతాధికారో.

౬. సమీపాయామేస్వను.

అనుసద్దో సామీప్యే ఆయామే చ వత్తమానో స్యాద్యన్తేన సహేకత్థో హోతి వా, అనువనమసని గతా, అనుగఙ్గం బారాణసీ, సమీపాయామేస్వితి కిం? రక్ఖమనువిజ్జోతతే విజ్జు.

౭. తిట్ఠగ్వాదీని.

తిట్ఠగుప్పభుతీని ఏకత్థీభావవిసయే నిపాతీయన్తే, తిట్ఠన్తీ గావో యస్మిం కాలే తిట్ఠగు కాలో, వహగ్గు కాలో. ఆయతీగవం, ఖలేయవం, లూనయవం లూయమానయవమిచ్చాది, చ్యన్తో పేత్థ కేసా కేసి, దణ్డా దణ్డి, తథా వేలాప్పభావనత్థోపి, పాతో నహానం పాతరహానం, సాయం నయానం సాయనహానం, పాతకాలం సాయకాలం, పాతమేఘం సాయమేఘం, పాతమగ్గం సాయమగ్గం.

౮. ఓరే పరి పటి పారే మజ్ఝే హేట్ఠుద్ధాధో-న్తోవాఛట్ఠియా. ఓరాదయో సద్దా ఛట్ఠియన్తేన సహేకత్థా వా హోన్తి, ఏకారన్తత్తం నిపాతనతో, ఓరేగఙ్గం, పరిసిఖరం, పటిసోతం, పారేయమునం, మజ్ఝేగఙ్గం, హేట్ఠాపాసాదం, ఉద్ధగఙ్గం, అధోగఙ్గం, అన్తోపాసాదం, పున వావిధానా 'గఙ్గాఓర' మిచ్చాదీపి హోన్తి.

౯. తం నపుంసకం.

యదేతమతిక్కన్తమేకత్థం , తం నపుంసకలిఙ్గం వేదితబ్బం, తథా చేవోదాహటం, వా క్వచి బహులాధికారా, యథాపరిసం యథాపరిసాయ, సకాయ సకాయ పరిసాయాతి అత్థో.

౧౦. అమాది.

అమాది స్యాద్యన్తం స్యాద్యన్తేన సహ బహులమేకత్థం హోతి గామం గతో గామగతో, ముహుత్తం సుఖం ముహుత్తసుఖం, వుత్తియేవోపపదసమాసే కుమ్భకారో, సపాకో, తన్తవాయో, వరాహరో. న్తమానక్తవన్తూతి వాక్యమేవ, ధమ్మం సుణన్తో, ధమ్మం సుణమానో, ఓదనం భుత్తవా.

రఞ్ఞా హతో రాజహతో, అసినా ఛిన్నో అసిచ్ఛిన్నో, పితుసదిసో, పితుసమో, సుఖసహగతం, దధినా ఉపసిత్తం భోజనం దధిభోజనం, గుళేన మిస్సో ఓదనో గుళోదనో, వుత్తిపదేనేవోపసిత్తాదికిరియాయాఖ్యాపనతో నత్థాయుత్తత్థతా. క్వచి వుత్తియేవ ఉరగో, పాదపో. క్వచి వాక్యమేవ ఫరసునా ఛిన్నవా, దస్సనేన పహాతబ్బా.

బుద్ధస్స దేయ్యం బుద్ధదేయ్యం, యూపాయ దారు యూపాదారు, రజనాయ దోణి రజనదోణి. ఇధ న హోతి సఙ్ఘస్స దాతబ్బం. కథం 'ఏతదత్థో ఏతదత్థా ఏతదత్థ'న్తి? అఞ్ఞపదత్థే భవిస్సతి.

సవరేహి భయం సవరభయం, గామనిగ్గతో, మేథునాపేతో, క్వచి వుత్తియేవ కమ్మజం, చిత్తజం, ఇధ న హోతి రుక్ఖా పతితో.

రఞ్ఞో పురిసో రాజపురిసో. బహులాధికారా న్తమాననిద్ధారియపూరణభావతిత్తత్థేహి న హోతి-మమానుకుబ్బం, మమానుకురుమానో, గున్నం కణ్హా సమ్పన్నఖీరతమా, సిస్సానం పఞ్చమో, పటస్స సుక్కతా, క్వచి హోతేవ-వత్తమానసామీప్యం, కథం 'బ్రాహ్మణస్స సుక్కా దన్తా'తి? సాపేక్ఖతాయ న హోతి. ఇధ పన హోతేవ 'చన్దనగన్ధో, నదిఘోసో, కఞ్ఞారూపం, కాయసమ్ఫస్సో, ఫలరసో'తి, ఫలానం తిత్తో, ఫలానమాసితో, ఫసానం సుహితో.

బ్రాహ్మణస్స ఉచ్చం గేహన్తి సాపేక్ఖతాయ న హోతి, 'రఞ్ఞో పాటలిపుత్తకస్స ధన'న్తి ధనసమ్బన్ధే ఛట్ఠీతి పాటలిపుత్తకేన సమ్బన్ధాభావా న హేస్సతి, 'రఞ్ఞో గో చ అస్సో చ పురిసో చా'తి భిన్నత్థతాయ వాక్యమేవ, 'రఞ్ఞో గవాస్సపురిసా

రాజగవాస్సపురిసా’తి వుత్తి హోతేవేకత్తిభావే.

దానే సోణ్డో దానసోణ్డో, ధమ్మరతో, దానాభిరతో. క్వచి వుత్తియేవ కుచ్ఛిసయో, థలట్ఠో, పఙ్కజం, సరోరుహం. ఇధ న హోతి భోజనే మత్తఞ్ఞుతా, ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా, ఆసనే నిసిన్నో, ఆసనే నిసీదితబ్బం.

౧౧. విసేసనమేకత్థేన.

విసేసనం స్యాన్తం విసేస్సేన స్యాద్యన్తేన సమానాధికరణేన సహేకత్థం హోతి, నీలఞ్చ తం ఉప్పలఞ్చేతి నీలుప్పలం, ఛిన్నఞ్చ తం పరుళ్హఞ్చేతి ఛిన్నపరళ్హం, సత్థీవ సత్థీ, సత్థీ చ సా సామా చేతి సత్థిసామా, సీహోవ సీహో, ముని చ సో సీహో చేతి మునిసీహో, సీలమేవ ధనం సీలధనం.

క్వచి వాక్యమేవ పుణ్ణో మన్తాణిపుత్తో, చిత్తో గహపతి. క్వచి వుత్తియేవ కణ్హసప్పో, లోహితసాలి, విసేసనన్తి కిం? తచ్ఛకో సప్పో, ఏకత్థేనేతి కిం? కాళమ్హా అఞ్ఞో. కథం ‘పత్తజీవికో, ఆపన్నజీవికో, మాసజాతో’తి? అఞ్ఞపదత్థే భవిస్సతి.

౧౨. నఞ.

నఞిచ్చేతం స్యాద్యన్తం స్యాద్యన్తేన సహేకత్థం హోతి, న బ్రాహ్మణో అబ్రాహ్మణో, బహులాధికారతో అసమత్థత్థేహి, కేహిచి హోతి ‘అపునగేయ్యా గాథా, అనోకాసం కారేత్వా, అమూలా మూలం గన్త్వా. ఈసంకళారో, ఈసంపిఙ్గలోతి ‘స్యాది స్యాదినే’తి సమాసో, వాక్యమేవ వాతిప్పసఙ్గాభావా.

౧౩. కుపాదయో నిచ్చమస్యాదివిధిమ్హి.

కుసద్దో పాదయో చ స్యాద్యన్తేన సహేకత్థా హోన్తి నిచ్చం స్యాదివిధివిసయతో-ఇత్థ, కుచ్ఛితో బ్రాహ్మణో కుబ్రాహ్మణో, ఈసకం ఉణ్హం కదుణ్హం, పనాయకో, అభిసేకో, పకరిత్వా, పకతం, దుప్పురిసో, దుక్కటం, సుపురిసో, సుకతం, అభిత్థుతం, అతిత్థుతం, ఆకళారో, ఆబద్ధో.

(౯) “పాదయో గతాద్యత్థే పఠమాయ”. పగతో ఆచరియో పాచరియో, పన్తేవాసీ.

(౧౦) “అచ్చాదయో కన్తాద్యత్థే దుతియాయ”. అతిక్కన్తో మఞ్చమతిమఞ్చో, అతిమాలో.

(౧౧) “అవాదయో కుట్ఠాద్యత్థే తతియాయ”. అవకుట్ఠం కోకిలాయ వనం అవకోకిలం, అవమయూరం.

(౧౨) “పరియాదయో గిలానాద్యత్థే చతుత్థియా”. పరిగిలానో అజ్ఝేనాయ పరియజ్ఝేనో.

(౧౩) “న్యాదయో కన్తాద్యత్థే పఞ్చమియా”.

నిక్ఖన్తో కోసమ్బియా నిక్కోసమ్బి, అస్యాదివిధిమ్హీతి కిం? రుక్ఖం పతి విజ్జోతతే.

౧౪. చీ క్రియత్థేహి.

ఛీప్పచ్చయన్తో కిరియత్థేహి స్యాద్యన్తేహి సహేకత్థో హోతి, మలినీకరియ.

౧౩. భూసనాదరానాదరేస్వలంసాసా.

భూసనాదిస్వత్థే స్వలమాదయో సద్దా కిరియత్థేహి స్యాద్యన్తేహి సహేకత్థా హోన్తి, అలంకరియ, సక్కచ్చ, అసక్కచ్చ. భూసనాదీసూతి కిం? అలంభుత్వా గతో, సక్కత్వా గతో, అసక్కత్వా గతో, పరియత్తం సోభనమసోభనన్తి అత్థో.

౧౬. అఞ్ఞే చ.

అఞ్ఞే చ సద్దా కిరియత్థేహి స్యాద్యన్తేహి సహ బహులమేకత్థా భవన్తి, పురోభూయ, తిరోభూయ, తిరోకరియ, ఉరసికరియ, మనసికరియ, మజ్ఝేకరియ, తుణ్హీభూయ.

౧౭. వానేకఞ్ఞత్థే.

అనేకం స్యాద్యన్తమఞ్ఞస్స పదస్సత్థే ఏకత్థం వా హోతి, బహూని ధనాని యస్స సో బహుధనో, లమ్బా కణ్ణా యస్స సో లమ్బకణ్ణో, వజిరం పాణిమ్హి యస్స సోయం వజిరపాణి, మత్తా బహవో మాతఙ్గా ఏత్థ మత్తబహుమాతఙ్గం వనం, ఆరుళ్హో వానరో యం రుక్ఖం సో ఆరుళ్హవానరో, జితాని ఇన్ద్రియాని యేన సో జితిన్ద్రియో, దిన్నం భోజనం యస్స సో దిన్నభోజనో, అపగతం కాళకం యస్మా పటా సో-యమపగతకాళకో, ఉపగతా దస యేసం తే ఉపదసా, ఆసన్నదసా, అదూరదసా, అధికదసా, తయో దస పరిమాణమేసం తిదసా, కథం దససద్దో సఙ్ఖ్యానే వత్తతే? పరిమాణసద్దసన్నిధానా, యథా పఞ్చ పరిమాణమేసం పఞ్చకా సకునాతి, ద్వే వా తయో వా పరిమాణమేసం ద్వత్తయో వాసద్దత్థే వా ద్వే వా తయో వా ద్వత్తయో.

దక్ఖిణస్సా చ పుబ్బస్సా చ దిసాయ యదన్తరాళం దక్ఖిణపుబ్బా దిసా, దక్ఖిణా చ సా పుబ్బా చాతి వా, సహ పుత్తేనాగతో సపుత్తో, సలోమకో విజ్జమానలోమకోతి అత్థో, ఏవం సపక్ఖకో, అత్థి ఖీరా బ్రాహ్మణీతి అత్థిసద్దో విజ్జమానత్థే నిపాతో, క్వచి గతత్థతాయ పదన్తరానమప్పయోగో, కణ్ఠట్ఠా కాళా అస్స కణ్ఠేకాళో, ఓట్ఠస్స ముఖమివ ముఖమస్స ఓట్ఠముఖో, కేససఙ్ఘాతో చూళా అస్స కేసచూళో, సువణ్ణవికారో అలఙ్కారో అస్స సువణ్ణాలఙ్కారో, పపతితం పణ్ణమస్స పపతితపణ్ణో, పపణ్ణో, అవిజ్జమానా పుత్తా అస్స అవిజ్జమానపుత్తో, న సన్తి పుత్తా అస్స అపుత్తే, క్వచి న హోతి పఞ్చ భుత్తవన్తో అస్స భాతునో పుత్తో అస్స అత్థీతి బహులాధికారతో.

౧౮. తత్థ గహేత్వా తేన పహరిత్వా యుద్ధే సరూపం.

సత్తమ్యన్తం తతియన్తఞ్చ సరూపమనేకం తత్థ గహేత్వా తేన పహరిత్వా యుద్ధే-ఞ్ఞపదత్థే ఏకత్థం వా హోతి, కేసేసు చ కేసేసు చ గహేత్వా యుద్ధం పవత్తం కేసాకేసి, దణ్డేహి చ దణ్డేహి చ పహరిత్వా యుద్ధం పవత్తం దణ్డాదణ్డి, ముట్ఠాముట్ఠి, “చి వీతియారే” (౩-౨౧) తి చి సమాసన్తో, “చిస్మిం” (౩.౬౬) తి అకారో. తత్థ తేనేతి కిం? కాయఞ్చ కాయఞ్చ గహేత్వా యుద్ధం పవత్తం. గహేత్వా పహరిత్వాతి కిం? రథే చ రథే చ ఠత్వా యుద్ధం పవత్తి. యుద్ధేతి కిం? హత్థే చ హత్థే చ గహేత్వా సఖ్యం పవత్తం. సరూపన్తి కిం? దణ్డేహి చ ముసలేహి చ పహరిత్వా యుద్ధ పవత్తం.

౧౯. చత్థే.

అనేకం స్యాద్యన్తం చత్థే ఏకత్థం వా భవతి. సముచ్చయోన్వాచయో ఇతరీతరయోగో సమాహారో చ చ సద్దత్థా, తత్థ సముచ్చయాన్వాచయేసు నేకత్థీభావో సమ్భవతి, తేసు హి సముచ్చయో అఞ్ఞమఞ్ఞనిరపేక్ఖా నమత్తప్పధానానం కత్థచి కిరియావిసేసే చీయమానతా, యథా 'ధవే చ ఖదిరే చ పలాసే చ ఛిన్దా'తి. అన్వాచయో చ యత్థేకో పధానభావేన విధీయతే అపరో చ గుణభావేన, యథా 'భిక్ఖఞ్చర గావో చానయే'తి. ఇతరద్వయే తు సమ్భవతి, తేసు హి అఞ్ఞమఞ్ఞసాపేక్ఖానమవయవభదానుగతో ఇతరీతరయోగో, యథా 'సారిపుత్తమోగ్గల్లానా'తి, అస్సావయవప్పధానత్తా బహువచనమేవ. అఞ్ఞమఞ్ఞసాపేక్ఖానమేవ తిరోహితావయవభేదో సముదాయప్పధానో సమాహారో, యథా 'ఛత్తుపాహన'న్తి, అస్స పన సముదాయప్పధానత్తా ఏకవచనమేవ.

తే చ సమాహారీతరీతరయోగా బహులం విధానా నియతవిసయాయేవ హోన్తి, తత్రాయం విసయవిభాగో నిరుత్థిపిటకాగతో-పాణితూరియయోగ్గసేనఙ్గానం, నిచ్చవేరీనం, సఙ్ఖ్యాపరిమాణ-సఞ్ఞానం, ఖుద్దజన్తుకానం, పచనచణ్డాలానం, చరణసాధారణానం, ఏకజ్ఝాయనపావచనానం, లిఙ్గవిసేసానం, వివిధవిరుద్ధానం దిసానం, నదీనఞ్చ నిచ్చం సమాహారేకత్తం భవతి, తిణరుక్ఖపసుసకునధనధఞ్ఞబ్యఞ్జనజనపదానం వా, అఞ్ఞేసమితరీతరయోగోవ.

పాణ్యఙ్గానం-చక్ఖుసోతం, ముఖనాసికం, హనుగీవం, ఛవిమంసలోహితం, నామరూపం, జరామరణం. తురియఙ్గానం-అలసతాలమ్బరం, మురజగోముఖం, సఙ్ఖదేణ్డిమం, మద్దవికపాణవికం, గీతవాదితం, సమ్మతాలం. యోగ్గఙ్గానం ఫాలపాచనం, యుగనఙ్గలం. సేనఙ్గానం-అసిసత్తితోమరపిణ్డం, అసిచమ్మం, ధనుకలాపం, పహరణావరణం. నిచ్చవేరీనం-అహినకులం, బీళాలమూసికం, కాకోలూకం, నాగసుపణ్ణం. సఙ్ఖ్యాపరిమాణ సఞ్ఞానం-ఏకకదుకం, దుకతికం, తికచతుక్కం, చతుక్కపఞ్చకం, దసేకాదసకం. ఖుద్దజన్తుకానం కీటపటఙ్గం, కున్థకిపిల్లికం, డంసమకసం, మక్ఖికకిపిల్లికం. పచనచణ్డాలానం-ఓరబ్భికసూకరికం, సాకున్తి కమాగవికం, సపాకచణ్డాలం, వేనరథకారం, పుక్కుస ఛవడాహకం. చరణసాధారణానం-అతిసభారద్వాజం, కఠకలాపం, సీలపఞ్ఞాణం, సమథవిపస్సనం, విజ్జాచరణం. ఏకజ్ఝాయనపావచనానం దీఘమజ్ఝిమం, ఏకుత్తరసంయుత్తకం, ఖన్ధకవిభఙ్గం. లిఙ్గవిసేసానం-ఇత్థిపుఖం, దాసిదాసం, చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానప్పచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం, తిణకట్ఠసాఖాపలాసం, 'లాభీ హోతి చీవరపిణ్డపాతసేనా-సనగిలానప్పచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన'న్తిపి దిస్సతి. వివిధవిరుద్ధానం కుసలాకుసలం , సావజ్జానవజ్జం, హీనప్పణీతం, కణ్హసుక్కం, ఛేకపాపకం. దిసానం పుబ్బాపరం, దక్ఖిణుత్తరం, పుబ్బదక్ఖిణం, పుబ్బుత్తరం, అధరుత్తరం, అపరదక్ఖిణం, అపరుత్తరం. నదీనం-గఙ్గాయమునం, మహిసరభు.

తిణవిసేసానం-కాసకుసం కాసకుసా, ఉసీరబీరణం ఉసీరబీరణా, ముఞ్జపబ్బజం ముఞ్జపబ్బజం ముఞ్జపబ్బజా. రుక్ఖవిసేసానం ఖదిరపలాసం ఖదిరపలాసా, వోస్సకణ్ణం ధవాస్సకణ్ణా, పిలక్ఖనిగ్రోధం పిలక్ఖనిగ్రోధా, అస్సత్థకపిత్థనం అస్సత్థకపిత్థనా, సాకసాలం సాకసాలా. పసువిసేసానం-గజగవజం గజగవజా, గోమహిసం గోమహిసా, ఏణేయ్యగోమహిసం ఏణేయ్యగోమహిసా, ఏణేయ్యవరాహం ఏణేయ్యవరాహా, అజేళకం అజేళకా, కుక్కురసూకరం కుక్కురసూకరా, హత్థిగవాస్సవళవం హత్థిగవాస్సవళవా. సకునవిసేసానం-హంసబలావం హంసబలావా, కారణ్డవచక్కవాకం కారణ్డవచక్కవాకా, బకబలాకం బకబలాకా. ధనానం-హిరఞ్ఞసువణ్ణం హిరఞ్ఞసువణ్ణా, మణిసఙ్ఖముత్తావేళురియం మణిసఙ్ఖముత్తావేళురియా, జాతరూపరజతం జాతరూపరజతా. ధఞ్ఞానం-సాలియవకం సాలియవకా, తిలముగ్గమాసం

తిలముగ్గమాసా, నిప్ఫావకులత్థం నిప్ఫావకులత్థా. బ్యఞ్జనానం-సాకసువం సాకసువా, గబ్యమాహిసం గబ్యమాహిసా, ఏణేయ్యవారాహం ఏణేయ్యవారాహా, మిగమాయూరం మిగమాయూరా. జనపదానం-కాసికోసలం కాసికోసలా, వజ్జిమల్లం వజ్జిమల్లా, చేతివంసం చేతివంసా, మచ్ఛసూరసేనం మచ్ఛసూరసేనా, కురుపఞ్చాలం కురుపఞ్చాలా. ఇతరీతరయోగో యథా-చన్దిమసూరియా, సమణబ్రాహ్మణా మాతాపితరో ఇచ్చాది.

ఏతస్మిం ఏకత్థీభావకణ్డే యం వుత్తం పుబ్బం, తదేవ పుబ్బం నిపతతి కమాతిక్కమే పయోజనాభావా. క్వచి విపల్లాసోపి హోతి బహులాధికారతో, దన్తానం రాజా రాజదన్తో, కత్థచి కమం పచ్చానాదరా పుబ్బకాలస్సాపి పరనిపాతో, లిత్తవాసితో, నగ్గముసితో, సిత్తసమ్మట్ఠో, భట్ఠలుఞ్చితో. చత్థే యదేకత్థం తత్థ కేచి పుబ్బపదం బహుధా నియమేన్తి, తదిహ బ్యభిచారదస్సాన న వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

౨౦. సమాహారే నపుంసకం.

చత్థే సమాహారే యదేకత్థం, తం నపుంసకలిఙ్గం భవతి, తథాచేవోదాహటం, కత్థచి న హోతి 'సభాపరిసాయా'తి ఞాపకా, ఆధిపచ్చపరివారో, ఛన్దపారిసుద్ధి, పటిసన్ధిపవత్తియం.

౨౧. సఙ్ఖ్యాది.

ఏకత్థే సమాహారే సఙ్ఖ్యాది నపుంసకలిఙ్గం భవతి, పఞ్చగవం, చతుప్పథం, సమాహారస్సేకత్తా ఏకవచనమేవ హోతి, సమాహారేత్వేవ పఞ్చకాపాలో పూవో, తిపుత్తో.

౨౨. క్వచేకత్తఞ్చ ఛట్ఠియా.

ఛట్ఠియేకత్థే క్వచి నపుంసకత్తం హోతేకత్థఞ్చ, సలభానం ఛాయా సలభచ్ఛాయం, ఏవం సకున్తానం ఛాయా సకున్తచ్ఛాయం, పాసాదచ్ఛాయం పాసాదచ్ఛాయా, ఘరచ్ఛాయం ఘరచ్ఛాయా, అమనుస్ససభాయ నపుంసకేకత్తం భవతి బ్రహ్మసభం, దేవసభం, ఇన్దసభం, యక్ఖసభం, సరభసభం, మనుస్ససభాయం పన ఖత్తియసభా, రాజసభా ఇచ్చేవమాది, క్వచీతి కిం రాజపురిసో.

౨౩. స్యాదీసు రస్సో.

నపుంసకే వత్తమానస్స రస్సో హోతి స్యాదీసు. సలభచ్ఛాయం, స్యాదీసూతి కిం? సలభచ్ఛాయే.

౨౪. ఘపస్సన్తస్సాప్పధానస్స.

అన్తభూతస్స అప్పధానస్స ఘపస్స స్యాదీసు రస్సో హోతి. బహుమాలో పోసో, నిక్కోసమ్బి, అతివామోరు, అన్తస్సాతి కిం? రాజా కఞ్ఞాపియో, అప్పధానస్సాతి కిం? రాజకుమారీ బ్రహ్మబన్ధూ.

౨౫. గోస్సు.

అన్తభూతస్స అప్పధానస్స గోస్స స్యాదీసు ఉ హోతి. చిత్తగు, అప్పధానస్సాత్వేవ? సుగో, అన్తస్సాత్వేవ? గోకులం.

౨౬. ఇత్థియమత్వా.

ఇత్థియం వత్తమానతో అకారన్తతో నామస్మా ఆపచ్చయో హోతి. ధమ్మదిన్నా.

౨౭. నదాదితో వీ.

నదాదీహి ఇత్థియం వీప్పచ్చయో హోతి. నదీ, మహీ, కుమారీ, తరుణీ, వారుణీ, గోతమీ. (౧౪) "గోతోవా" గావీ గో, ఆకతిగణో-యం, కోరో "న్తన్తూనం వీమ్హి తో వా" (౩-౩౬) తి విసేసనత్థో.

౨౮. యక్ఖాదితినీ చ.

యక్ఖాదితో ఇత్థియం ఇనీ హోతి వీచ. యక్ఖినీ యక్ఖీ, నాగినీ నాగీ, సీహినీ సీహీ.

౨౯. ఆరామికాదీహి.

ఆరామికాదితో ఇనీ హోతిత్థియం. ఆరామికినీ, అనన్తరాయికినీ, రాజినీ (౧౫) "సఞ్ఞాయం మానుసో" మానుసినీ, అఞ్ఞత్ర మానుసీ.

౩౦. యువణ్ణేహి నీ.

ఇత్థియమివణ్ణువణ్ణన్తేహి నీ హోతి బహులం. సదాపయతపాణినీ, దణ్డినీ, భిక్ఖునీ, ఖత్తబన్ధునీ, పరచిత్తవిదునీ, మాతుఆదితో కస్మా న హోతి? ఇత్థిప్పచ్చయం వినాపి ఇత్థత్తాభిధానతో.

౩౧. క్తిమ్హాఞ్ఞత్థే.

క్తిమ్హాఞ్ఞత్థేయేవ ఇత్థియం నీ హోతి బహులం. సాహం అహిం సారతినీ, తస్సా ముట్ఠస్సతినియా, సా గావీ వచ్ఛగిద్ధినీ, అఞ్ఞత్థేతి కిం? ధమ్మరతి.

౩౨. ఘరణ్యాదయో.

ఘరణిప్పభుతయో నీప్పచ్చన్తాసాధవో భవన్తి. ఘరణీ, పోక్ఖరణీ, ఈస్స-త్తం నిపాతనా, (౧౬) "ఆచరియా వా య-లోపో చ" ఆచరినీ, ఆచరియా.

౩౩. మాతులాదిత్వానీ భరియాయం.

మాతులాదితో భరియాయమానీ హోతి. మాతులానీ, వారుణానీ, గహపతానీ, ఆచరియానీ, (౧౭) "అభరియాయం ఖత్తియా వా" ఖత్తియానీ ఖత్తియా, నదాదిపాఠా భరియాయన్తు ఖత్తియీ.

౩౪. ఉపమాసంహిత సహిత సఞ్ఞత సహ సఫవామ లక్ఖణాదితూరుతూ.

ఊరుసద్దా ఉపమానాదిపుబ్బా ఇత్థియమూ హోతి. కరభోరూ, సంహితోరూ, సహితోరూ, సఞ్ఞతోరూ, సహోరూ, సఫోరూ, వామోరూ, లక్ఖణోరూ, ఊతియోగవిభాగా ఊ బ్రహ్మబన్ధూ.

౩౫. యువా తి.

యువసద్దతో తి హోతిత్థియం. యువతి.

౩౬. న్తన్తూనం ఈమ్హి తో వా.

ఈమ్హి న్తన్తూనం తో వా హోతి. గచ్ఛతీ గచ్ఛన్తీ, సీలవతీ సీలవన్తీ.

౩౭. భవతో భోతో.

ఈమ్హి భవతో భోతాదేసో హోతి వా. భోతీ భవన్తీ.

౩౮. గోస్సావఙ.

గోసద్దస్స ఈమ్హావఙ హోతి. గావీ.

౩౯. పుథుస్స పథవపుథవా.

ఈమ్హి పుథుస్స పథవపుథవా హోన్తి. పథవీ, పుథవీ, రే పథవీ.

౪౦. సమాసన్త్వ.

సమాసన్త్వ ఇతి చాధికరీయతి.

౪౧. పాపాదీహి భూమియా.

పాపాదీహి పరా యా భూమి తస్సా సమాసన్తో అ హోతి. పాపభూమం, జాతిభూమం.

౪౨. సఙ్ఖ్యాహి.

సఙ్ఖ్యాహి పరా యా భూమి తస్సా సమాసన్తో అ హోతి. ద్విభూమం, తిభూమం.

౪౩. నదీగోదావరీనం.

సఙ్ఖ్యాహి పరాసం నదీగోదావరీనం సమాసన్తో అ హోతి, పఞ్చనదం, సత్తగోదావరం, సఙ్ఖ్యాహిత్వేవ? మహానదీ, నదీగోదావరీనన్తి కిం? దసిత్థి.

౪౪. అసఙ్ఖ్యేహి చాఙ్గుల్యానఞ్ఞాసఙ్ఖ్యత్థేసు.

అసఙ్ఖ్యేహి సఙ్ఖ్యాహి చ పరాయ అఙ్గుల్యా సమాసన్తో అ హోతి నో చే అఞ్ఞపదత్థే అసఙ్ఖ్యత్థే చ సమాసో వత్తతే. నిగ్గతమఙ్గులీహి నిరఙ్గులం, అచ్చఙ్గులం, ద్వే అఙ్గులియో సమాహటా ద్వఙ్గులం, అనఞ్ఞాసఙ్ఖ్యత్థేసూతి కిం? పఞ్చఙ్గులి హత్థో, ఉపఙ్గులి, కథం 'ద్వే అఙ్గులీమానమస్సాతి ద్వఙ్గుల'న్తి? నాత్ర సమాసోఞ్ఞపదత్థే విహితో మత్తాదీనం లోపే కతే తత్థ వత్తతే. అఙ్గులసద్దో వా పమాణవాచి సద్దన్తరం, యథా 'సేనఙ్గులప్పమాణేన అఙ్గులానం సతం పుణ్ణం చతుద్దస వా అఙ్గులానీ'తి.

౪౫. దీఘాహోవస్సేకదేసేహి చ రత్యా.

దీఘాదీహి అసఙ్ఖ్యేహి సఙ్ఖ్యాహి చ పరమస్మా రత్తియా సమాసన్తో అ హోతి. దీఘరత్తం, అహోరత్తం (త్తో), వస్సారత్తం (త్తో), పుబ్బరత్తం, అపరరత్తం, అడ్ఢరత్తం, అతిక్కన్తో రత్తిం అతిరత్తో, ద్వేరత్తీ సమాహటా దిరత్తం (త్తో), వా క్వచి బహులాధికారా ఏకరత్తం (త్తో), ఏకరత్తి, అనఞ్ఞాసఙ్ఖ్యత్థేసుత్వేవ? దీఘరత్తిహేమన్తో, ఉపరత్తి, క్వచి హోతేవ బహులం విధానాయథారత్తం.

౪౬. గోత్వచత్థే చాలోపే.

గోసద్దా అలోపవిసయా సమాసన్తో అ హోతి న చే చత్థే సమాసో అఞ్ఞపదత్థే అసఙ్ఖ్యత్థే చ, రాజగవో, పరమగవో, పఞ్చగవధనో, దసగవం, అలోపేతి కిం? పఞ్చహి గోహి కీతో పఞ్చగు, అచత్థేతి కి? అజస్సగావో, అనఞ్ఞాసఙ్ఖ్యత్థేసుత్వేవ? చిత్తగు, ఉపగు.

౪౭. రత్తిన్దివదారగవచతురస్సా.

ఏతే సద్దా అఅన్తా నిపచ్చన్తే. రత్తో చ దివా చ రత్తిన్దివం, రత్తి చ దివా చ రత్తిన్దివం, దారా చ గావో చ దారగవం, చతస్సో అస్సియో అస్స చతురస్సో.

౪౮. ఆయామేనుగవం.

అనుగవన్తి నిపచ్చతే ఆయామే గమ్యమానే. అనుగవం సకటం, ఆయామేతి కిం? గున్నం పచ్ఛా అనుగు.

౪౯. అక్ఖిస్మాఞ్ఞత్థే. అక్ఖిస్మా సమాసన్తో అ హోతి అఞ్ఞత్థే చే సమాధసా. విసాలక్ఖో, విసాలక్ఖీ.

౫౦. దారుమ్యఙ్గుల్యా.

అఙ్గులన్తా అఞ్ఞపదత్థే దారుమ్హి సమాసన్తో అ హోతి. ద్వఙ్గులందారు, పఞ్చఙ్గులం, అఙ్గులిసదిసావయవం ధఞ్ఞాదీనం విక్ఖేపకం దారుం వుచ్చతే, పమాణే తు పుబ్బే వియ సిద్ధం సఖరాజసద్దా అకారన్తావ, సిస్సోపి న దిస్సతి, గాణ్డీ వధన్వాతి పకతన్తరేన సిద్ధం.

౫౧. చి వీతిహారే.

ఓఘాబ్యతిహారే గమ్యమానే అఞ్ఞపదత్థే వత్తమానతో చి హోతి. కేసాకేసి దణ్డాదణ్డి, చకారో “చిస్మి”న్తి (౩.౬౬) విసేసనత్థో, సుగన్ధి, దుగ్గన్ధీతి పయోగో న దిస్సతే.

౨౨. ల్త్విత్థియూహి కో.

ల్తుప్పచ్చయన్తేహి, ఇత్థియమీకారూకారన్తేహి చ బహులం కప్పచ్చయో హోతి అఞ్ఞపదత్థే. బహుకత్తుకో, బహుకుమారికో, బహుబ్రహ్మబన్ధుకో, బహులన్త్వేవ? సుబ్భూ.

౨౩. వాఞ్ఞతో.

అఞ్ఞేహి అఞ్ఞపదత్థే కో వా బహులం హోతి. బహుమాలకో, బహుమాలో.

౨౪. ఉత్తరపదే. ఏతమధికతం వేదితబ్బం.

౨౫. ఇమస్సిదం.

ఉత్తరపదే పరతో ఇమస్స ఇదం హోతి. ఇదమట్ఠితా, ఇదప్పచ్చయతా, నిగ్గహీతలోపో పస్స చ ద్విభావో.

౨౬. పుం పుమస్స వా. పుమస్స పుం హోతుత్తరపదే విభాసా. పుల్లిఙ్గం, పుమలిఙ్గం.

౨౭. టన్తన్తూనం.

ఏసం ట హోతుత్తరపదే క్వచి వా. భవమ్పతిట్ఠామయం, భగవంమూలకా నో ధమ్మా, బహులాధికారా తరాదీసు చ పగేవ మహత్తరీ, రత్తఞ్ఞూమహత్తం.

౨౮. అ. ఏసం అ హోతుత్తరపదే. గుణవన్తపతిట్ఠో-స్మి.

౨౯. మనాద్యాపాదీనమో మయే చ. మనాదీనమాపాదీనం చ ఓ హోతుత్తరపదే మయే చ. మనోసేట్ఠా, మనోమయా, రజోజల్లం, రజోమయం, ఆపోగతం, ఆపోమయం, అనుయన్తి దిసోదిసం.

౬౦. పరస్స సఙ్ఖ్యాసు.

సఙ్ఖ్యాసుత్తరపదేసు పరస్స ఓ హోతి. పరోసతం, పరోసహస్సం, సఙ్ఖ్యాసూతి కిం? పరదత్తూపజీవినో.

౬౧. జనే పుథస్సు.

జనే ఉత్తరపదే పుథస్స ఉ హోతి. అరియేహి పుథగేవాయం జనోతి పుథుజ్జనో.

౬౨. సో ఛస్సాహాయతనే వా.

అహే ఆయతనే చుత్తరపదే ఛస్స నో వా హోతి. సాహం ఛాహం, సళాయతనం, ఛళాయతనం.

౬౩. ల్తుపితాదీనమారజరజ.

ల్తుప్పచ్చయన్తానం పితాదీనఞ్చ యథాక్కమమారజరజ వా హోన్తుత్తరపదే, సత్థారదస్సనం, కత్తారనిద్దేసో, మాతరపితరో, వాత్వేవ? సత్థుదస్సనం, మాతాపితరో.

౬౪. విజ్జాయోనిసమ్బన్ధానమా తత్ర చత్థే.

ల్తుపితాదీనం విజ్జాసమ్బన్ధీనం యోనిసమ్బన్ధీనం చ తేస్వేవ ల్తుపితాదీసు విజ్జాయోనిసమ్బన్ధిసుత్తరపదేసు చత్థవిసయే ఆ హోతి. హోతాపోతరో మాతాపితరో, ల్తుపితాదీనం త్వేవ? పుత్తభాతరో, తత్రేతి కిం? పితుపితామహా, చత్థేతి కిం? మాతుభాతా, విజ్జాయోనిసమ్బన్ధానన్తి కిం? దాతుభత్తారో.

౬౫. పుత్తే.

పుత్తే ఉత్తరపదే చత్థవిసయే ల్తుపితాదీనం విజ్జాయోని సమ్బన్ధానమా హోతి. పితాపుత్తా, మాతాపుత్తా.

౬౬. చిస్మిం.

చిప్పచ్చయన్తే ఉత్తరపదే ఆ హోతి. కేసాకేసి, ముట్ఠాముట్ఠి.

౬౭. ఇత్థియమ్భాసితపుమిత్థీ పుమేవేకత్థే.

ఇత్థియం వత్తమానే ఏకత్థే సమానాధికరణే ఉత్తరపదే పరే భాసితపుమా ఇత్థీ పుమేవ హోతి. కుమారభరియో, దీఘుజఙ్ఘో, యువజాయో, ఇత్థియన్తి కిం? కల్యాణీ పధానమేసం కల్యాణిప్పధానా, భాసితపుమేతి కిం? కఞ్ఞాభరియో, ఇత్థీతి కిం? గామణికులం దిట్ఠి అస్స గామణిదిట్ఠి, ఏకత్థేతి కిం? కల్యాణియా మాతా కల్యాణిమాతా.

౬౮. క్వచి పచ్చయే.

భాసితపుమిత్థీ పచ్చయే క్వచి పుమేవ మోతి. బ్యత్తతరా, బ్యత్తతమా.

౬౯. సబ్బాదయో వుత్తిమత్తే.

ఇత్థివాచకా సబ్బాదయో వుత్తిమత్తే పుమేవ హోన్తి. తస్సా ముఖం తమ్ముఖం, తస్సం తత్ర, తాయ తతో, తస్సం వేలాయం తదా.

౭౦. జాయాయ జయం పతిమ్హి.

పతిమ్హి పరే జాయాయ జయం హోతి, జయమ్పతీ, ‘జానిపతీ’తి పకతన్తరేన సిద్ధం, తథా ‘దమ్పతీ, జమ్పతీ’తి.

౨౧. సఞ్ఞాయముదోదకస్స.

సఞ్ఞాయముదకస్సుత్తరపదే ఉదాదేసో హోతి. ఉదధి, ఉదపానం.

౨౨. కుమ్భాదీసు వా.

కుమ్భాదీసుత్తరపదేసు ఉదకస్స ఉదాదేసో వా హోతి. ఉదకుమ్భో ఉదకకుమ్భో, ఉదపత్తో ఉదకపత్తో, ఉదబిన్దు ఉదకబిన్దు, ఆకతిగణో-యం.

౨౩. సోతాదీసూలోపో.

సోతాదీసుత్తరపదేసు ఉదకస్స ఉస్స లోపో హోతి. దకసోతం, దకరక్ఖసో.

౨౪. ట నఞ స్స.

ఉత్తరపదే నఞ సద్దస్స ట హోతి. అబ్రాహ్మణో, ఞకారో కిం? కేవలస్స మా హోతు పామనపుత్తో.

౨౫. అన సరే.

సరాదో ఉత్తరపదే నఞ సద్దస్స అన హోతి. అనక్ఖాతం.

౨౬. నఖాదయో.

నఖాదయో సద్దా అనన టాదేసా నిపచ్చన్తే. నాస్స ఖమత్థీతి నఖో, అఖమఞ్ఞం, సఞ్ఞాసద్దేసు చ నిప్ఫత్తిమత్తం యథాకథఞ్చి కత్తబ్బంనాస్స కులమథీతి నకులో, అకులమఞ్ఞం, నఖ నకుల నపుంసకనక్ఖత్త నాక ఏవమాది.

౨౭. నగో వాప్పాణిని.

నగఇచ్చప్పాణిని వా నిపచ్చతే. నగో రుక్ఖో, నగో పబ్బతో, అగో రుక్ఖో, అగో పబ్బతో, అప్పాణినీతి కిం? అగో వసలో సీతేన.

౨౮. సహస్స సో-ఞ్ఞత్థే.

అఞ్ఞపదత్థవుత్థిమ్హి సమాసే ఉత్తరపదే పరే సహస్స సో వా హోతి. సపుత్తో, సహపుత్తో, అఞ్ఞత్థేతి కిం? సహ కత్వా, సహ యుజ్ఝిత్వా.

౨౯. సఞ్ఞాయం.

సహస్సుత్తరపదే సో హోతి సఞ్ఞాయం. సాస్సత్థం, సపలాసం.

౮౦. అప్పచ్చక్ఖే.

అప్పచ్చక్ఖే గమ్యమానే సహస్స నో హోతుత్తరపదే, సాగ్గి కపోతో, సపిసాచా వాతమణ్డలికా.

౮౧. అకాలే సకత్థే.

సకత్థప్పధానస్స సహసద్దస్స అకాలే ఉత్తరపదే నో హోతి. సమ్పన్నం బ్రహ్మం సబ్రహ్మం, సచక్కం నిధేహి, సధురం పాజేహి, అకాలేతి కిం? సహ పుబ్బణ్హం, సహాపరణ్హం.

౮౨. గన్థన్తాధిక్యే.

గన్థన్తే ఆధిక్యే చ వత్తమానస్స సహస్స నో హోతుత్తరపదే. సకలం జోతిమధీతే సముహుత్తం, కాలత్థో ఆరమ్భో, ఆధిక్యే-సదోణా ఖారీ, సమాసకో కహాపణో, నిచ్చత్థోయమారమ్భో.

౮౩. సమానస్స పక్ఖాదీసు వా.

పక్ఖాదీసుత్తరపదేసు సమానస్స నో హోతి వా. సపక్ఖో సమానపక్ఖో, సజోతి సమానజోతి, పక్ఖాదీసూతి కిం? సమానసీలో, పక్ఖ, జోతి, జనపద, రత్తి, పత్తినీ, పత్తీ, నాభి, బన్ధు బ్రహ్మచారీ, నామ, గోత్త, రూప, ఠాన, వణ్ణ, వయో, వచన, ధమ్మ, జాతియ, ఘచ్చ.

౮౪. ఉదరే ఇయే.

ఉదరే ఇయే పరే పరతో సమానస్స నో వా హోతి. సోదరియో, సమానోదరియో, ఇయేతి కిం? సమానోదరతా.

౮౫. రీరిక్ఖకేసు.

ఏతేసు సమానస్స నో హోతి. సరీ, సరిక్ఖో, సరిసో.

౮౬. సబ్బాదీనమా.

రీరిక్ఖకేసు సబ్బాదీనమా హోతి. యాదీ, యాదిక్ఖో, యాదిసో.

౮౭. న్తకిమిమానం టాకీటీ.

రీరిక్ఖకేసు న్తసద్ద కింసద్ద ఇమసద్దానం టాకీటీ హోన్తి యథాక్కమం. భవాదీ, భవాదిక్ఖో, భవాదిసో, కీదీ, కీదిక్ఖో, కీదిసో, ఈదీ, ఈదిక్ఖో, ఈదిసో.

౮౮. తుమ్హామ్హానం తామేకస్మిం.

రీరిక్ఖకేసు తుమ్హామ్హానం తామా హోన్తేకస్మిం యథాక్కమం. తాదీ, తాదిక్ఖో, తాదిసో, మాదీ, మాదిక్ఖో, మాదిసో. ఏకస్మిన్తి కిం? తుమ్హాదీ, అమ్హాదీ, తుమ్హాదిక్ఖో, అమ్హాదిక్ఖో, తుమ్హాదిసో, అమ్హాదిసో.

౮౯. తం మమఞ్ఞత్ర.

రీరిక్ఖకన్తతో అఞ్ఞస్మిం ఉత్తరపదే తుమ్హామ్హానమేకస్మిం తంమం హోన్తి యథాక్కమం, తన్దీపా, మన్దీపా, తంసరణా, మంసరణా, తయ్యోగో, మయ్యోగోతి బిన్దులోపో.

౯౦. వేతస్సేట.

రీరిక్ఖకేస్వేతస్సేట వా హోతి, ఏదీ, ఏతాదీ, ఏదిక్ఖో, ఏతాదిక్ఖో, ఏదిసో, ఏతాదిసో.

౯౧. విధాదీసు ద్విస్స దు.

ద్విస్స దు హోతి విధాదీసు, దువిధో, దుపట్టం ఏవమాది.

౯౨. ది గుణాదీసు.

గుణాదీసు ద్విస్స ది హోతి, ద్విగుణం, దిరత్తి, దిగు ఏవమాది.

౯౩. తీస్వ.

తీసు ద్విస్స అహోతి. ద్వత్తిక్ఖత్తుం, ద్విత్తిపత్తపురా.

౯౪. ఆ సఙ్ఖ్యాయాసతాదో-నఞ్ఞత్థే.

సఙ్ఖ్యాయముత్తరపదే ద్విస్స ఆ హోతి అసతాదో అనఞ్ఞధత్థ. ద్వాదస, ద్వావీసతి ద్వత్తింస, సఙ్ఖ్యాయన్తి కిం? దిరత్తం, అసతాదోతి కిం? దిసతం, దిసహస్సం. అనఞ్ఞత్థేతి కిం? ద్విదసా.

౯౫. తిస్సే.

సఙ్ఖ్యాయముత్తరపదే తిస్స ఏ హోతి అసతాదో అనఞ్ఞత్థే, తేరస, తేవీస, తేత్తింస, సఙ్ఖ్యాయంత్వేవ? తిరత్తం, అసతాదోత్వేవ? తిసతం, అనఞ్ఞత్థేత్వేవ? తిచతుకా.

౯౬. చత్తాలీసాదో వా.

తిస్సే వా హోతి చత్తాలీసాదో, తేచత్తాలాసం తిచత్తాలీసం, తేపఞ్ఞాసం తిపఞ్ఞాసం, తేసట్ఠి తిసట్ఠి, తేసత్తతి తిసత్తతి, తేఅసీతి తియాసీతి, తేనవుతి తినవుతి, అసతాదోత్వేవ? తిసతం.

౯౭. ద్విస్సా చ.

అసతాదో-నఙ్ఞత్థే చత్తాలీసాదో ద్విస్స వా హోతి ఆ చ. ద్వేచత్తాలీసం, ద్వాచత్తాలీసం ద్విచత్తాలీసం, ద్వేపఞ్ఞాసం, ద్వాపఞ్ఞాసం ద్విపఞ్ఞాసం ఇచ్చాది.

౯౮. బాచత్తాలీసాదో.

ద్విస్స బా వా హోతి అచత్తాలీసాదో-నఙ్ఞత్థే. బారస ద్వాదస, బావీసతి ద్వావీసతి, బత్తింస ద్వత్తింస, అచత్తాలీసాదోతి కిం? ద్విచత్తాలీసం.

౯౯. వీసతిదసేసు పఞ్చస్స పణ్ణపన్నా.

వీసతిదసేసు పరేసు పఞ్చస్స పణ్ణపన్నా హోన్తి వా యథాక్కమం. పణ్ణవీసతి పఞ్చవీసతి, పన్నరస్వ పఞ్చదస.

౧౦౦. చతుస్స చుచో దసే.

చతుస్స చుచో హోన్తి వా దససద్దే పరే. చుద్దస, చోద్దస, చతుద్దస.

౧౦౧. ఛస్స సో.

ఛస్స సోఇచ్చయమాదేసో హోతి దససద్దే పరే. సోళస.

౧౦౨. ఏకట్ఠానమా.

ఏకఅట్ఠానం ఆ హోతి దసే పరే. ఏకాదస, అట్ఠారస.

౧౦౩. ర సఙ్ఖ్యాతో వా.

సఙ్ఖ్యాతో పరస్స దసస్స ర హోతి విభాసా. ఏకారస ఏకాదస, బారస ద్వాదస, పన్నరస పఞ్చదస, సత్తరస సత్తదస, అట్ఠారస అట్ఠాదస, పన్నబాదేసేసు నిచ్చం, ఇధ న హోతి చతుద్దస.

౧౦౪. ఛతీహి ళో చ.

ఛతీహి పరస్స దసస్స ళో హోతి రో చ, సోళస సోరస, తేళస తేరస.

౧౦౫. చతుత్థ తతియాన మడ్ఢుడ్ఢతియా.

అడ్ఢా పరేసం చతుత్థతతియానం ఉడ్ఢతియా హోన్తి యథాక్కమం. అడ్ఢేన చతుత్థో అడ్ఢుడ్ఢో, అడ్ఢేన తతియో అడ్ఢతియో, కథం అడ్ఢతేయ్యోతి? సకత్థే ణ్యే ఉత్తరపదవుడ్ఢి.

౧౦౬. దుతియస్స సహ దియడ్ఢదివడ్ఢా.

అడ్ఢా పరస్స దుతియస్స సహ అడ్ఢసద్దేన దియడ్ఢదివడ్ఢా హోన్తి. అడ్ఢేన దుతియో దియడ్ఢో, దివడ్ఢో వా.

౧౦౭. సరే కద కుస్సుత్తరత్థే.

కుస్సుత్తరపదత్థే వత్తమానస్స సరాదో ఉత్తరపదే కదాదేసో హోతి. కదన్నం, కదసనం, సరేతి కిం? కుపుత్తో, ఉత్తరత్థేతి కిం? కుఠద్ధో రాజా.

౧౦౮. కాప్పత్థే.

అప్పత్థే వత్తమానస్స కుస్స కా హోతి ఉత్తరపదత్థే, అప్పకం లవణం కాలవణం.

౧౦౯. పురిసే వా.

కుస్స పురిసే కా హోతి వా. కాపురిసో కుపురిసో, అయమప్పత్తవిభాసా, అప్పత్థే తు పుబ్బేన నిచ్చం హోతి ఈసం పురిసో కాపురిసో.

౧౧౦. పుబ్బాపరజ్జసాయమజ్ఝేహాహస్స ణ్హో.

పుబ్బాదీహుత్తరపదస్స అహస్స ణ్హాదేసో హోతి, పుబ్బణ్హో, అపరణ్హో, అజ్జణ్హో, సాయణ్హో, మజ్ఝణ్హో (పణ్హో).

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే వుత్తియం

సమాసకణ్డో తతియో.

౪. చతుత్థో కణ్డో (ణాది)

౧. ణో వా పచ్చే.

ఛట్ఠియన్తా నామస్మా వా ణప్పచ్చయో హోతి అపచ్చే-భిధేయ్యే, ణకారో వుద్ధ్యత్థో, ఏవమఞ్ఞత్రాపి, వసిట్ఠస్సాపచ్చం వాసిట్ఠో, వాసిట్ఠీ వా, ఓపగవో, ఓపగవీ వా, వేతి వాక్యసమాసవికప్పనత్థం, తస్సాధికారో సకత్థావధి.

౨. వచ్ఛాదితో ణానణాయనా.

వచ్ఛాదీహి అపచ్చప్పచ్చయన్తేహి గోత్తాదీహి చ సద్దేహి ణానణాయనప్పచ్చయా వా హోన్తి అపచ్చే, వచ్ఛానో వచ్ఛాయనో, కచ్చానో కచ్చాయనో, యాగమే కాతియానో, మోగ్గల్లానో మోగ్గల్లాయనో, సాకటానో సాకటాయనో, కణ్హానో కణ్హాయనో ఇచ్చాది.

౩. కత్తికావిధవాదీహి ణేయ్యణేరా.

కత్తికాదీహి విధవాదీహి చ ణేయ్యణేరా వా యథాక్కమం హోన్తి అపచ్చే, కత్తికేయ్యో, వేనతేయ్యో, భాగినేయ్యో ఇచ్చాది , వేధవేరో, బన్ధకేరో, నాళికేరో, సామణేరో ఇచ్చాది.

౪. ణ్యదిచ్చాదీహి.

దితిప్పభుతిహి ణ్యో వా హోతి అపచ్చే, దేచ్చో, ఆదిచ్చో, కోణ్డఞ్ఞో, గగ్గ్యో, భాతబ్యో ఇచ్చాది.

౫. ఆ ణి.

అకారన్తతో ణి వా హోతి అపచ్చే, దక్ఖి, దత్థి, దోణి. వాసవి, వారుణి ఇచ్చాది.

౬. రాజతో ఞ్ఞో జాతియం.

రాజసద్దతో ఞ్ఞో వా హోతి అపచ్చే జాతియం గమ్యమానాయం, రాజఞ్ఞో, జాతియన్తి కిం? రాజాపచ్చం.

౭. ఖత్తా యియా.

ఖత్తసద్దా యఇయా హోన్తి అపచ్చే జాతియం, ఖత్యో, ఖత్తియో, జాతియంత్వేవ? ఖత్తి.

౮. మనుతో స్ససణ.

మనుసద్దతో జాతియం స్ససణ హోన్తి అపచ్చే, మనుస్సో, మానుసో, ఇత్థియం మనుస్సా, మానుసీ, జాతియంత్వేవ? మానవో.

౯. జనపదనామస్మా ఖత్తియా రఞ్ఞో చ ణో.

జనపదస్స యం నామం, తన్నామస్మా ఖత్తియా అపచ్చే రఞ్ఞో చ ణో హోతి, పఞ్చాలో, కోసలో, మాగధో, ఓక్కాకో, జనపదనామస్మాతి కిం? దాసరథి, ఖత్తియాతి కిం? పఞ్చాలస్స బ్రాహ్మణస్స అపచ్చం పఞ్చాలి.

౧౦. ణ్య కురుసివీహి.

కురుసివీహి అపచ్చే రఞ్ఞో చ ణ్యో హోతి. కోరబ్యో, సేబ్యో.

౧౧. ణ రాగా తేన రత్తం.

రాగవాచితతియన్తతో రత్తమిచ్చేతస్మిం అత్థే ణో హోతి, కసావేన రత్తం కాసావం, కోసుమ్భం, యాలిద్దం, రాగాతి కిం? దేవదత్తేన రత్తం వత్థం, ఇధ కస్మా న హోతి? 'నీలం పీత'న్తి, గుణవచనత్తా వినాపి ణేన ణత్థస్సాభిధానతో.

౧౨. నక్ఖత్తేనిన్దుయుత్తేన కాలే.

తతియన్తతో నక్ఖత్తా తేన లక్ఖితే కాలే ణో హోతి, తఞ్చే నక్ఖత్తమిన్దుయుత్తం హోతి, ఫుస్సీ రత్తి, ఫుస్సం అహం, నక్ఖత్తేనేతి కిం? గురునా లక్ఖితా రత్తి. ఇన్దుయుత్తేనేతి కిం? కత్తికాయ లక్ఖితో ముహుత్తో, కాలేతి కిం? ఫుస్సేన లక్ఖితా అత్థసిద్ధి, అజ్జకత్తికాతి కత్తికాయుత్తే చన్దే కత్తికాసద్దో వత్తతే.

౧౩. సా-స్స దేవతా పుణ్ణమాసీ.

సేతి పఠమన్తా అస్సాతి ఛట్ఠ్యత్థే ణో భవతి, యం పఠమన్తం, సా చే దేవతా పుణ్ణమాసీవా, సుగతో దేవతా అస్సాభి సోగతో, మాహిన్దో, యామో, వారుణో, ఫుస్సీ పుణ్ణమాసీ అస్స సమ్బన్ధినీతి ఫుస్సో, మాసో, మాయో, ఫగ్గునో, చిత్తో, వేసాఖో. జేట్ఠమూలో, ఆసళ్హో, సావణో, పోట్ఠపాదో, అస్సయుజో, కత్తికో, మాగసిరో, పుణ్ణమాసీతి కిం? ఫుస్సీ పఞ్చమీ అస్స, పుణ్ణమాసీ చ భతకమాససమ్బన్ధినీ న హోతి... పుణ్ణో మా అస్సన్తి నిబ్బచనా, అతో ఏవ నిపాతనా ణో సాగమో చ, మాససుతియావ న పఞ్చదస రత్తాదో విధి.

౧౪. తమధీతే తం జానాతి కణికా చ.

దుతియన్తతో తమధీతే తం జానాతీతి ఏతేస్వత్థేసు ణో హోతి ణో ణికో చ, బ్యాకరణమధీతే జానాతి వా వేయ్యాకరణో, ఛన్దసో, కమకో, పదకో, వేనయికో, సుత్తన్తికో, ద్వితగ్గహణం పుథగేవ విధానత్థం జాననస్స చ అజ్ఝేనవిసయభావదస్సనత్థం పసిద్ధూపసఙ్గహత్థం చ.

౧౫. తస్స విసయే దేసే.

ఛట్ఠియన్తా విసయే దేసరూపే ణో హోతి, వసాతీనం విసయో దేసో వాసాతో, దేసేతి కిం? చక్ఖుస్స విసయో రూపం, దేవదత్తస్స విసయో-నువాకో.

౧౬. నివాసే తన్నామే.

ఛట్ఠియన్తా నివాసే దేసే తన్నామే ణో హోతి, సివీనం నివాసో దేసో సేబ్యో, వాసాతో.

౧౭. అదూరభవే.

ఛట్ఠియన్తా అదూరభవే దేసే తన్నామే ణో హోతి, విదిసాయ అదూరభవం వేదిసం.

౧౮. తేన నిబ్బత్తే.

తతియన్తా నిబ్బత్తే దేసే తన్నామే ణో హోతి, కుసమ్బేన నిబ్బత్తా కోసమ్బీ నగరీ, కాకన్దీ, మాకన్దీ, సహస్సేన నిబ్బత్తా సాహస్సీ పరిఖా, హేతుమ్హి కత్తరి కరణే చ యథాయోగం తతియా.

౧౯. తమిధత్థి.

తన్తి పఠమన్తా ఇధాతి సత్తమ్యత్థే దేసే తన్నామే ణో హోతి, యన్తం పఠమన్తమత్థి చే, ఉదుమ్బరా అస్మిం దేసే సన్తీతి ఓదుమ్బరో, బాదరో, బబ్బజో.

౨౦. తత్ర భవే.

సత్తమ్యన్తా భవత్థే ణో హోతి, ఉదకే భవో ఓదకో, ఓరసో, జానపదో, మాగధో, కాపిలవత్థవో, కోసమ్బో.

౨౧. అజ్జాదీహి తనో.

భవత్థే అజ్జాదీహి తనో హోతి, అజ్జ భవో అజ్జతనో, స్వాతనో, హియ్యత్తనో.

౨౨. పురాతో ణో చ.

పురాఇచ్చస్మా భవత్థే ణో హోతి తనో చ, పురాణో, పురాతనో.

౨౩. అమాత్వచ్చో.

అమాసద్దతో అచ్చో హోతి భవత్థే, అమచ్చో.

౨౪. మజ్ఝాదిత్విమో.

మజ్ఝాదీహి సత్తమ్యన్తేహి భవత్తే ఇమో హోతి, మజ్ఝిమో, అన్తిమో. మజ్ఝ, అన్త, హేట్ఠా, ఉపరి, ఓర, పార, పచ్ఛా, అబ్భన్తర, పచ్చన్త (పురత్థా, బాహిర).

౨౫. కణణేయ్యణేయ్యకయియా.

సత్తమ్యన్తా ఏతే పచ్చయా హోన్తి భవత్థే, కణ-కుసినా రాయం భవో కోసినారకో, మాగధకో, ఆరఞ్ఞకో విహారో. ణేయ్య-గఙ్గేయ్యో, పబ్బతేయ్యో, వానేయ్యో. ణేయ్యక-కోలేయ్యకో, బారాణసేయ్యకో, చమ్పేయ్యకో, మిథిలేయ్యకోతి ఏయ్యకో. య-గమ్మో, దిబ్బో. ఇయగామియో, ఉదరి-యో, దివియో, పఞ్చాలియో, బోధిపక్ఖియో, లోకియో.

౨౬. ణికో.

సత్తమ్యన్తా భవత్థే ణికో హోతి, సారదికో దివసో, సారదికా రత్తి.

౨౭. తమస్స సిప్పం సీలం పణ్యం పహరణం పయోజనం.

పఠమన్తా సిప్పాదివాచకా అస్సేతిఛట్ఠియత్థేణికో హోతి, వీణావాదనం సిప్పమస్స వేణికో, మోదఙ్గికో, వంసికో, పంసుకూ- లధారణం సీలమస్స పంసుకూలికో, తేచీవరికేవ, గన్ధోపణ్యమస్స గన్ధికో, తేలికో, గోళికో, చాపో పహరణమస్స చాపికో, తోమరికో, ముగ్గరికో, ఉపధిప్పయోజనమస్స ఓపధికం, సాతికం, సాహస్సికం.

౨౮. తం హన్తరహతి గచ్ఛతుఞ్ఛతి చరతి.

దుతియన్తా హన్తీతి ఏవమాదీస్వత్థేసు ణికో హోతి. పక్ఖీహిపక్ఖినో హన్తీతి పక్ఖికో, సాకునికో, మాయూరికో. మచ్ఛేహి-మచ్ఛికో, మేనికో. మిగేహి-మాగవికో హారిణికో, 'సూకరికో'తి ఇకో. సతమరహతీతి సాతికం, సన్దిట్ఠికో, ఏహిపస్సవిధిం అరహతీతి ఏహిపస్సికో, సాహస్సికో, 'సహస్సియో'తి ఇయో. పరదారం గచ్ఛతీతి పారదారికో, మగ్గికో, పఞ్ఞాసయోజనికో. బదరే ఉఞ్ఛతీతి బాదరికో, సామాకికో. ధమ్మం చరతీతి ధమ్మికో, అధమ్మికో.

౨౯. తేన కతం కీతం బద్ధమభిసఙ్ఖతం సంసట్ఠం హతం హన్తి జితం జయతి దిబ్బతి ఖణతి తరతి చరతి వహతి జీవతి.

తతియన్తా కతాదిస్వత్థేసు ణికో హోతి. కాయేన కతం కాయికం, వాచసికం, మానసికం, వాతేన కతో ఆబాధో వాతికో. సతేన కీతం సాతికం, సాహస్సికం, మూలతోవ, దేవదతేన కీతన్తి న హోతి తదత్థాప్పతీతియా. వరత్తాయ బద్ధో వారత్తికో, ఆయసికో, పాసికో. ఘతేన అభిసఙ్ఖతం సంసట్ఠం వా ఘాతికం, గోళికం, దాధికం, మారిచికం. జాలేన హతో హన్తీతి వా జాలికో, బాలీసికో. అక్ఖేహి జితమక్ఖికం, సాలాకికం. అక్ఖేహి జయతి దిబ్బతీతి వా అక్ఖికో. ఖణిత్తియా ఖణతీతి ఖాణిత్తికో, కుద్దాలికో, దేవదత్తేన జితం, అఙ్గుల్యా ఖణతీతి న హోతి తదత్థానవగమా. ఉళుమ్పేన తరతీతి ఓళుమ్పికో, 'ఉళుమ్పికో'తి ఇకో గోపుచ్ఛికో, నావికో. సకటేన చరతీతి సాకటికో, 'రథికో, పరప్పికో'తి ఇకో. ఖన్దేన వహతీతి ఖన్ధికో, అంసికో, 'సీసికో'తి ఇకో. వేతనేన జీవతీతి వేతనికో, 'భతికో, కయికో, విక్కయికో, కయవిక్కయికో'తి ఇకో.

౩౦. తస్స సంవత్తతి.

చతుత్థియన్తా సంవత్తతీతి అస్మిం అత్థే ణికో హోతి, పునబ్భవాయ సంవత్తతీతి పోనోభవికో, ఇత్థియం పోనో భవికా, లోకాయ సంవత్తతీతి లోకికో సుట్ఠు అగ్గోతి సగ్గో, సగ్గాయ సంవత్తతీతి సోవగ్గికో, ససోవక తదమినాదిపాఠా, ధనాయ సంవత్తతీతి ధఞ్ఞం, యో.

౩౧. తతో సమ్భూతమాగతం.

పఞ్చమ్యన్తా సమ్భూతమాగతన్తి ఏతేస్వత్థేసు ణికో హోతి, మాతికో సమ్భూతమాగతం వా మత్తికం, పేత్తికం, ణ్యరియణ -యాపి దిస్సన్తి, సురభితో సమ్భూతం సోరభ్యం, థనతో సమ్భూతం థఞ్ఞం, పితితో సమ్భూతో పేత్తియో, మాతియో, మత్తియో, మచ్చో వా.

౩౨. తత్థ వసతి విదితో భత్తో నియుత్తో.

సత్తమ్యన్తా తత్థ వసతీత్వేవమాదీస్వత్థేసు ణికో హోతి. రుక్ఖమూలే వసతీతి రుక్ఖమూలికో, ఆరఞ్ఞికో, సోసానికో. లోకే విదితో లోకికో. చతుమహారాజేసు భత్తా చాతుమ్మహారాజికా . ద్వారే నియుత్తో దోవారికో దస్సోక తదమినాదిపాఠా, భణ్డాగారికో, ఇకో-నవకమ్మికో, కియోజాతికియో, అన్ధకియో.

౩౩. తస్సిదం.

ఛట్ఠియన్తా ఇదమిచ్చస్మిం అత్థే ణికో హోతి, సఙ్ఘస్స ఇదం సఙ్ఘికం, పుగ్గలికం, సక్యపుత్తికో, నాతిపుత్తికో, జేనదత్తికో, కియే-సకియో, పరకియో, నియే-అత్తనియం, కే- సకో రాజకం భణ్డం.

౩౪. ణో.

ఛట్ఠియన్తా ఇదమిచ్చస్మిం అత్థే ణో హోతి, కచ్చాయనస్స ఇదం కచ్చాయనం బ్యాకరణం, సోగతం సాసనం, మాహిసం మంసాది.

౩౫. గవాదీహి యో.

గవాదీహి ఛట్ఠియన్తేహి ఇదమిచ్చస్మిం అత్థే యో హోతి, గున్నం ఇదం గబ్యం మంసాది, కబ్యం, దబ్బం.

౩౬. పితితో భాతరి రేయ్యణ.

పితుసద్దా తస్స భాతరి రేయ్యణ హోతి, పితు భాతా పేత్తేయ్యో.

౩౭. మాతితో చ భగినియం ఛో.

మాతితో పితితో చ తేసం భగినియం ఛో హోతి, మాతు భగినీ మాతుచ్ఛా, పితు భగినీ పితుచ్ఛా, కథం 'మాతులో'తి "మాతులాదిత్వానీ"తి నిపాతనా.

౩౮. మాతాపితూస్వామహో.

మాతాపితూహి తేసం మాతాపితూసు ఆమహో హోతి, మాతు మాతా మాతామహీ, మాతు పితా మాతామహో, పితు మాతా పితామహీ, పితు పితా పితామహో, న యథాసఙ్ఖ్యం, పచ్చేకాభి సమ్బన్ధా.

౩౯. హితే రేయ్యణ.

మాతాపితూహి హితే రేయ్యణ హోతి, మత్తేయ్యో, పేత్తేయ్యో.

౪౦. నిన్దాఞ్ఞాతప్పపటిభాగరస్సదయాసఞ్ఞాసు కో.

నిన్దాదీస్వత్థేయు నామస్మా కో హోతి, నిన్దాయం-ముణ్డకో, సమణకో. అఞ్ఞాతే-కస్సాయం అస్సోతి అస్సకో, పయోగసామత్థియా సమ్బన్ధివిసేసానవగమోవగమ్యతే. అప్పత్థేతేలకం, ఘతకం. పటిభాగత్థే-హత్థీ వియ హత్థికో, అస్సకో, బలీబద్దకో. రస్సే-మానుసకో, రుక్ఖకో, పిలక్ఖకో. దయాయం-పుత్తకో, వచ్ఛకో. సఞ్ఞాయం-మోరో వియ మోరకో.

౪౧. తమస్సపరిమాణం ణికో చ.

పఠమన్తా అస్సేతి అస్మిం అత్థే ణికో హోతి కో చ తఞ్చే పఠమన్తం పరిమాణం భవతి, పరిమీయతే నేనేతి పరిమాణం, దోణో పరిమాణమస్స దోణికో వీహి, ఖారసతికో, ఖారసహస్సికో ఆసీతికో వయో, ఉపడ్ఢకాయికం బిమ్బోహనం, పఞ్చకం, ఛక్కం.

౪౨. యతేతేహి త్తకో.

యాదీహి పఠమన్తేహి అస్సేతి ఛట్ఠియత్థే త్తకో హోతి, తఞ్చే పఠమన్తం పరిమాణం భవతి, యం పరిమాణమస్స యత్తకం, తత్తకం, ఏత్తకం, ఆవతకే యావతకో, తావతకో (ఏతావతకో).

౪౩. సబ్బా చావన్తు.

సబ్బతో పఠమన్తేహి యాదీహి చ అస్సేతి ఛట్ఠియత్థే ఆవన్తు హోతి, తఞ్చే పఠమన్తం పరిమాణం భవతి. సబ్బం పరిమాణమస్స సబ్బావన్తం, యావన్తం, తావన్తం, ఏతావన్తం.

౪౪. కిమ్హా రతిరీవరీవతకరిత్తకా.

కిమ్హా పఠమన్తా అస్సేతి ఛట్ఠియత్థే రతిరీవరీవతకరిత్తకా హోన్తి, తఞ్చే పఠమన్తం పరిమాణం భవతి, కిం సఙ్ఖ్యానం పరిమాణమేసం కతి ఏతే, కీవ, కీవతకం, కిత్తకం. రీవన్తో సభావతో అసఙ్ఖ్యో.

౪౫. సఞ్జాతం తారకాదిత్వితో.

తారకాదీహి పఠమన్తేహి అస్సేతి ఛట్ఠియత్థే ఇతో హోతి, తే చే సఞ్జాతా హోన్తి, తారకా సఞ్జాతా అస్స తారకితం గగనం, పుప్ఫితో రుక్ఖో, పల్లవితా లతా.

౪౬. మానే మత్తో.

పఠమన్తా మానవుత్తితో అస్సేతి అస్మింఅత్థే మత్తో హోతి, పలం ఉమ్మానమస్స పలమత్తం, హత్థో పమాణమస్స హత్థమత్తం సతం మానమస్స సతమత్తం, దోణో పరిమాణమస్స దోణమత్తం, అభేదోపచారా దోణోతిపి హోతి.

౪౭. తగ్ఘో చుద్ధం.

ఉద్ధమానవుత్తిహో అస్సేతి ఛట్ఠియత్థే తగ్ఘో హోతి మత్తో చ, జణ్ణుతగ్ఘం, జణ్ణుమత్తం.

౪౮. ణో చ పురిసా.

పురిసా పఠమన్తా ఉద్ధమానవుత్తితో ణో హోతి మత్తాదయో చ, పోరిసం, పురిసమత్తం, పురిసతగ్ఘం.

౪౯. అయుభద్వితీహంసే.

ఉభద్వితీహి అవయవవుత్తీతి పఠమన్తేహి అస్సేతి ఛట్ఠియత్థే అయో హోతి. ఉభో అంసా అస్స ఉభయం, ద్వయం, తయం.

౫౦. సఙ్ఖ్యాయ సచ్చుతీసాసదసన్తాయాధికాస్మిం సవసహస్సే డో.

సత్యన్తాయ ఉత్యన్తాయ ఈసన్తాయ ఆసన్తాయ దసన్తాయ చ సఙ్ఖ్యాయ పఠమన్తాయ అస్మిన్తి సత్తమ్యత్థే డో హోతి, సా చే సఙ్ఖ్యా అధికా హోతి, యదస్మిన్తి తఞ్చే సతం సహస్సం సతసహస్సం వా హోతి, వీసతి అధికా అస్మిం సతేతి వీసం సతం, ఏకవీసం సతం, సహస్సం, సతసహస్సం వా, తింసం సతం, ఏకతింసం సతం. ఉత్యన్తాయ-నవుతం సతం సహస్సం సతసహస్సం వా. ఈసన్తాయ చత్తాలీసం సతం, సహస్సం, సతసహస్సం వా. ఆసన్తాయ పఞ్ఞాసం సతం, సహస్సం, సతసహస్సం వా. దసన్తాయఏకాదసం సతం, సహస్సం, సతసహస్సం వా. సచ్చుతీసాసదసన్తాయాతి కిం? ఛాధికా అస్మింసతే. అధికేతి కిం? పఞ్చదసహీనా అస్మింసతే, అస్మిన్తి కిం? వీసత్యధికా ఏతస్మా సతా, సతసహస్సేతి కిం? ఏకాదస అధికా అస్సం వీసతియం.

౫౧. తస్స పూరణేకాదసాదితో వా.

ఛట్ఠియన్థాయేకాదసాదికాయ సఙ్ఖ్యాయ డో హోతి (తస్స) పూరణత్థే విభాసా, సా సఙ్ఖ్యా పూరీయతే యేన తం పూరణం, ఏకాదసన్నం పూరణో ఏకాదసో. ఏకాదసమో, వీసో, వీసతిమో, తింసో, తింసతిమో, చత్తాలీసో, పఞ్ఞాసో.

౫౨. మ పఞ్చాదికతిహి.

ఛట్ఠియన్తాయ పఞ్చాదికాయ సఙ్ఖ్యాయ కతిస్మా చ మో హోతి (తస్స) పూరణత్థే, పఞ్చమో, సత్తమో, అట్ఠమో, కతిమో, కతిమీ.

౫౩. సతాదీనమిచ. సతాదికాయ సఙ్ఖ్యాయ ఛట్ఠియన్తాయ (తస్స) పూరణత్థే మోహోతి సతాదీనమిచాన్తాదేసో, సతిమో, సహస్సిమో.

౫౪. ఛా ట్ఠట్ఠమా.

ఛసద్దా ట్ఠట్ఠమా హోన్తి తస్స పూరణత్థే, ఛట్ఠో, ఛట్ఠమో, ఇత్థియం ఛట్ఠీ, ఛట్ఠమీ, కథం 'దుతియం చతుత్థ'న్తి? "దుతియస్స, చతుత్థ తతియాన"న్తి నిపాతనా.

౩౩. ఏకా కాక్యసహాయే.

ఏకస్మా అసహాయత్థే కఆకీ హోన్తి వా, ఏకకో, ఏకాకీ, ఏకో.

౩౪. వచ్ఛాదీహి తనుత్తే తరో.

వచ్ఛాదీనం సభావస్స తనుత్తే గమ్యమానే తరో హోతి, సుసుత్తస్స తనుత్తే వచ్ఛతరో, ఇత్థియం వచ్ఛతరీ, యొబ్బనస్స తనుత్తే ఓక్ఖతరో, అస్సభావస్స తనుత్తే అస్సతరో, సామత్థియస్స తనుత్తే ఉసభతరో.

౩౫. కిమ్హా నిద్ధారణే రతర రతమా. కింసద్దా నిద్ధారణే రతర రతమా హోన్తి, కతరో భవతం దేవదత్తో, కతరో భవతం కఠో, కతమో భవతం దేవదత్తో, కతమో భవతం కఠో, భారద్వాజానం కతమోసి బ్రహ్మే.

౩౬. తేన దత్తే లియా.

తతియన్తా దత్తే-భిధేయ్యే లఇయా హోన్తి, దేవేన దత్తో దేవలో, దేవియో, బ్రహ్మలో, బ్రహ్మియో, సివా సీవలో, సీవియో, సిస్స దీఘో.

౩౭. తస్స భావకమ్మేసు త్తతాత్తనణ్యణేయ్యణియణియా.

ఛట్ఠియన్తా భావే కమ్మే చ త్తాదయో హోన్తి బహులం, న చ సబ్బే సబ్బతో హోన్తి అఞ్ఞత్ర త్తతాహి, భవన్తి ఏతస్మా బుద్ధిసద్దాభి భావో సద్దస్స పవత్తినిమిత్తం, నీలస్స పటస్స భావో నీలత్తం నీలతాభి గుణో భావో, నీలస్స గుణస్స భావో నీలత్తం నీలతాభి నీలగుణజాతి, గోత్తం గోతాతి గోజాతి, పాచకత్తం, దణ్డిత్తం, విసాణిత్తం, రాజపురిసత్తన్తి క్రియాదిసమ్బన్ధిత్తం, దేవదత్తత్తం, చన్దత్తం, సూరియత్తన్తి తదవత్థావిసేససామఞ్ఞం, ఆకాసత్తం, అభావత్తన్తి ఉపచరితభేదసామఞ్ఞం. త్తన-పుథుజ్జనత్తనం, వేదనత్తనం, జాయత్తనం, జారత్తనం. ణ్య-ఆలస్యం, బ్రహ్మఞ్ఞం, చాపల్యం, నేపుఞ్ఞం, పేసుఞ్ఞం, రజ్జం, ఆధిపచ్చం, దాయజ్జం, వేసమ్మం 'వేసమ'న్తి, కేచి, సఖ్యం, వాణిజ్జం. ణేయ్య-నోచేయ్యం, ఆధిపతేయ్యం. ణగారవం, పాటవం, అజ్జవం, మద్దవం. ఇయ-అధిపతియం, పణ్డితియం, బహుస్సుతియం, నగ్గియం, సూరియం. ణియ-ఆలసియం, కాళుసియం, మన్దియందక్ఖియం, పోరోహితియం, వేయ్యత్తియం. కథం 'రామణీయక'న్తి? సకత్థే కన్తా ణేన సిద్ధం. కమ్మం కిరియా, తత్థ అలసస్స కమ్మం అలసత్తం' అలసతా, అలసత్తనం, ఆలస్యం, ఆలసియం వా, "సకత్థే' (౪.౧౨౨) తి సకత్థేపి, యథాభుచ్చం, కారుఞ్ఞం, పత్తకల్లం, ఆకాసానఞ్చం, కాయపాగుఞ్ఞతా.

౬౦. బ్య వద్ధదాసా వా.

ఛట్ఠియన్తా వద్ధా దాసా చ బ్యో వా హోతి భావకమ్మేసు, వద్ధబ్యం వద్ధతా, దాసబ్యం దాసతా, కథం 'వద్ధవ'న్తి? ణే వాగమో.

౬౧. నణ యువా బో చ వస్స.

ఛట్ఠియన్తా యువసద్దా భావకమ్మేసు నణ వా హోతి తస్స బో చ, యొబ్బనం, వాత్వేవ? యువత్తం, యువతా.

౬౨. అణ్వాదిత్విమో.

అణుఆదీహి ఛట్ఠియన్తేహి భావే వా ఇమో హోతి, అణిమా, లఘిమా, మహిమా, (గరిమా), కసిమా, వాత్వేవ? అణుత్తం అణుతా.

౬౩. భావా తేన నిబ్బత్తే.

భావవాచకా సద్దా తేన నిబ్బత్తే-భిధేయ్యే ఇమో హోతి, పాకేన నిబ్బత్త పాణిమం, సేకిమం.

౬౪. తరతమిస్సికియిట్ఠాతిసయే.

అతిసయే వత్తమానతో హోన్తేతే పచ్చయా, అతిసయేన పాపో పాపతరో, పాపతమో, పాపిస్సికో, పాపియో, పాపిట్ఠో, ఇత్థియం పాపతరా. అతిసయన్తాపి అతిసయప్పచ్చయో, అతిసయేన పాపిట్ఠో పాపిట్ఠతరో.

౬౫. తన్నిస్సితే ల్లో.

దుతియన్తా ల్లప్పచ్చయో హోతి నిస్సితత్థే, వేదం నిస్సితం వేదల్లం, దుట్ఠు నిస్సితం దుట్ఠుల్లం. ఇల్లే-సఙ్ఖారిల్లం.

౬౬. తస్స వికారావయవేసు ణ ణిక ణేయ్యమయా.

పకతియా ఉత్తరమవత్థన్తరం వికారో, ఛట్ఠియన్తా నామస్మా వికారే-వయవే చ ణాదయో హోన్తి బహులం, ణ-ఆయసం బన్ధనం, ఓదుమ్బరం, పణ్ణం, ఓదుమ్బరం భస్మం, కాపోతం మంసం, కాపోతం సత్థి. ణిక-కప్పాసికం వత్థం. ణేయ్య-ఏణేయ్యం మంసం, ఏణేయ్యం సత్థి . కోసేయ్యం వత్థం. మయ-తిణమయం, దారుమయం, నళమయం, మత్తికామయం. "అఞ్ఞస్మి"న్తి (౪.౧౨౧) గున్నం కరీసేపి మయో, గోమయం.

౬౭. జతుతో సణ వా.

ఛట్ఠియన్తా నామస్మా జతుతో వికారావయవేసు సణ వా హోతి. జతునో వికారో జాతుసం జతుమయం. "లోపో"తి (౪.౧౨౩) బహులం పచ్చయలోపోపి ఫలపుప్ఫమూలేసు వికారావయవేసు, పియాలస్స ఫలాని పియాలాని, మల్లికాయ పుప్ఫాని మల్లికా, ఉసిరస్స మూలం ఉసీరం, తం సద్దేన వా తదభిధానం.

౬౮. సమూహే కణ ణ ణికా.

ఛట్ఠియన్తా సమూహే కణ ణ ణికా హోన్తి గోత్తప్పచ్చయన్తా. కణ-రాజఞ్ఞకం, మానుస్సకం, ఉక్ఖాదీహి-ఓక్ఖకం, ఓట్ఠకం, ఓరబ్భకం, రాజకం, రాజపుత్తకం, హత్థికం, ధేనుకం. ణ-కాకం, భిక్ఖం. అచిత్తా ణిక-ఆపూపికం, సంకులికం.

౬౯. జనాదీహి తా.

జనాదీహి ఛట్ఠియన్తేహి సమూహే తా హోతి. జనతా, గజతా, బన్ధుతా, గామతా, సహాయతా, నాగరతా. తాన్తా సభావతో ఇత్థిలిఙ్గా, 'మదనీయ'న్తి కరణే-ధికరణే వా అనీయేన సిద్ధం. 'ధూమాయితత్త'న్తి క్తాన్తా నామధాతుతో క్తేన సిద్ధం.

౭౦. ఇయో హితే.

ఛట్ఠియన్తా హితే ఇయో హోతి. ఉపాదానియం, అఞ్ఞత్రాపి సమానోదరే సయితో సోదరియో.

౭౧. చక్ఖ్వాదితో స్సో.

ఛట్ఠియన్తేహి చక్ఖుఆదీహి హితే స్సో హోతి, చక్ఖుస్సం, ఆయుస్సం.

౭౨. ణ్యో తత్థ సాధు.

సత్తమ్యన్తా తత్థ సాధూతి అస్మిం అత్థే ణ్యో హోతి. సబ్భో, పారిసజ్జో. సాధూతి కుసలో యోగ్గో హితో వా. అఞ్ఞత్రాపి రథం వహతీతి రచ్ఛా.

౭౩. కమ్మా నియ ఞ్ఞా.

సత్తమ్యన్తా కమ్మసద్దా తత్థ సాధూభి అస్మిం అత్థే నియ ఞ్ఞా హోన్తి. కమ్మే సాధు కమ్మనియం, కమ్మఞ్ఞం.

౭౪. కథాదిత్వికో.

కథాదీహి సత్తమ్యన్తేహి తత్థ సాధూతి అస్మిం అత్థే ఇకో హోతి. కథికో, ధమ్మకథికో, సఙ్గామికో పవాసికో, ఉపవాసికో.

౭౫. పథాదీహి ణేయ్యో.

పథాదీహి సత్తమ్యన్తేహి తత్థ సాధూతి అస్మిం అత్థే ణే-య్యో హోతి, పాథేయ్యం సాపతేయ్యం (ఆతిథేయ్యం).

౭౬. దక్ఖిణాయారహే.

దక్ఖిణాసద్దతో అరహత్థే ణేయ్యో హోతి, దక్ఖిణం అరహతీతి దక్ఖిణేయ్యో.

౭౭. రాయో తుమన్తా.

తుమన్తతో అరహత్థే రాయో హోతి. ఘాతేతాయం వా ఘాతేతుం, జాపేతాయం వా జాపేతుం, పబ్బాజేతాయం వా పబ్బాజేతుం.

౭౮. తమేత్థస్సత్థీతి మన్తు.

పఠమన్తా ఏత్థ అస్స అత్థీతి ఏతేస్వత్థేసు మన్తు హోతి. గావో ఏత్థ దేసే, అస్స వా పురిసస్స సన్తీతి గోమా. అత్థీతి వత్తమానకాలోపాదానతో భూతాహి భవిస్సన్తీహి వా గోహి న గోమా. కథం 'గోమా ఆసి, గోమా భవిస్సతీ'తి? తదాపి వత్తమానాహియేవ గోహి గోమా, ఆసి భవిస్సతీతి పదన్తరా కాలన్తరం, ఇతికరణతో విసయనియమో –

పహూతే చ పసంసాయం, నిన్దాయఞ్చాతిసాయనే;
నిచ్చయోగే చ సంసగ్గే, హోన్తిమే మన్తుఆదయో.

గో అస్సోతి జాతిసద్దానం దబ్బాభిధానసామత్థియా మన్త్వాదయో న హోన్తి, తథా గుణసద్దానం 'సేతో పటో'తి, యేసన్తు గుణసద్దానం దబ్బాభిధానసామత్థియం నత్థి, తేహి హోన్తేవ 'బుద్ధిమా, రూపవా, రసవా, గన్ధవా, ఫస్సవా, సద్దవా, రసీ, రసికో, రూపీ, రూపికో, గన్ధీ, గన్ధికో'తి.

౨౯. వన్త్వవణ్ణా.

పఠమన్తతో అవణ్ణన్తా మన్త్వత్థే వన్తు హోతి. సీలవా, పఞ్ఞవా, అవణ్ణాతి కిం? సతిమా బన్ధుమా.

౩౦. దణ్డాదిత్వికఈ వా.

దణ్డాదీహి ఇక ఈ హోన్తి వా మన్త్వత్థే. బహులం విధానా కుతోచి ద్వే హోన్తి, కుతోచేకమేకంవ దణ్డికో దణ్డీ దణ్డవా, గన్ధికో గన్ధీ గన్ధవా, రూపికో రూపీ రూపవా. (౨౮) "ఉత్తమీణేవ ధనా ఇకో", ధనికో, ధనీ ధనవా అఞ్ఞో. (౨౯) "అసన్నిహితే అత్థా", అత్థికో అత్థీ, అఞ్ఞత్ర అత్థవా. (౩౦) "తదన్తా చ", పుఞ్ఞత్థికో, పుఞ్ఞత్థీ, (౩౧) "వణ్ణన్తా ఈయేవ" బ్రహ్మవణ్ణీ, దేవవణ్ణీ, (౩౨) "హత్థదన్తేహి జాతియం", హత్థీ, దన్తీ, అఞ్ఞత్ర హత్థవా దన్తవా. (౩౩) "వణ్ణతో బ్రహ్మచారిమ్హి", వణ్ణీ బ్రహ్మచారీ, వణ్ణవా అఞ్ఞో. (౩౪) "పోక్ఖరాదితో దేసే", పోక్ఖరణీ, ఉప్పలినీ, కుముదినీ, భిసినీ, ముళాలినీ, సాలుకినీ, క్వచాదేసేపి పదుమిపి పదుమినీ పణ్ణం. అఞ్ఞత్ర పోక్ఖరవా హత్థీ, (౩౫) "నావాయికో", నావికో. (౩౬) "సుఖదుక్ఖా ఈ", సుఖీ, దుక్ఖీ. (౩౭) "సిఖాదీహి వా", సిఖీ, సిఖావా, మాలీ, మాలావా, సీలీ, సీలవా, బలీ, బలవా. (౩౮) "బలా బాహూరుపుబ్బా చ", బాహుబలీ, ఊరుబలీ.

౩౧. తపాదీహి స్సీ. తపాదితో మన్త్వత్థే వా స్సీ హోతి. తపస్సీ, యసస్సీ, తేజస్సీ, మనస్సీ, పయస్సీ. వాత్వేవ? యసవా.

౩౨. ముఖాదితో రో. ముఖాదీహి మన్త్వత్థేరో హోతి. ముఖరో, సుసిరో, ఊసరో, మధురో, ఖరో, కుఞ్జరో, నగరం, (౩౯) "దన్తస్సు చ ఉన్నభదన్తే", దన్తురో.

౩౩. తున్ద్యాదీహి భో.

తున్దిఆదీహి మన్త్వత్థే భో వా హోతి. తున్దిభో, వటిభో, వలిభో. వాత్వేవ? తున్దిమా.

౩౪. సద్ధాదిత్వా.

సద్ధాదీహి మన్త్వత్థేఅ హోతి వా. సద్ధో, పఞ్ఞో, ఇత్థియం సద్ధా. వాత్వేవ? పఞ్ఞవా.

౮౫. ణో తపా.

తపా ణో హోతి మన్త్వత్థే. తాపసో, ఇత్థియం తాపసీ.

౮౬. ఆల్వభిజ్ఝాదీహి.

అభిజ్ఝాదిహి ఆలు హోతి మన్త్వత్థే, అభిజ్ఝాలు, సీతాలు, ధజాలు, దయాలు. వాత్వేవ? దయావా.

౮౭. పిచ్ఛాదిత్విలో.

పిచ్ఛాదీహి ఇలో హోతి వా మన్త్వత్థే. పిచ్ఛిలో పిచ్ఛవా, ఫేనిలో ఫేనవా, జటిలో జటావా. కథం 'వాచాలో'తి? నిన్దాయమిలస్సాదిలోపే "పరో క్వచీ"తి (౧-౨౭).

౮౮. సీలాదితో వో.

సీలాదీహి వో హోతి వా మన్త్వత్థే. సీలవో సీలవా, కేసవో కేసవా, (౪౦) "అణ్ణా నిచ్చం" అణ్ణవో. (౪౧) గాణ్డీ రాజీహి సఞ్ఞాయం" గాణ్డీవం ధను, రాజీవం పఙ్కజం.

౮౯. మాయా మేధాహి వీ.

ఏతేహి ద్వీహి వీ హోతి మన్త్వత్థే. మాయావీ, మేధావీ.

౯౦. సిస్సరే ఆమ్యువామీ. ససద్దా ఆమ్యువామీ హోన్తి ఇస్సరే-భిధాయ్యే మన్త్వత్థే. సమస్సత్థీతి సామీ, సువామీ.

౯౧. లక్ఖ్యా ణో అ చ. లక్ఖీసద్దా ణో హోతి మన్త్వత్థే అ చాన్తస్స. ఇకారోవయవో, లక్ఖణో.

౯౨. అఙ్గా నో కల్యాణే.

కల్యాణే గమ్యమానే అఙ్గస్మా నో హోతి మన్త్వత్థే. అఙ్గనా.

౯౩. సో లోమా.

లోమా సో హోతి మన్త్వత్థే. లోమసో, ఇత్థియం, లోమసా.

౯౪. ఇమియా.

మన్త్వత్థే ఇమ ఇయా హోన్తి బహులం. పుత్తిమో, కిత్తిమో, పుత్తియో, కప్పియో, జటియో, హానభాగియో, సేనియో.

౯౫. తో పఞ్చమ్యా. పఞ్చమ్యన్తా బహులం తో హోతి వా. గామతో ఆగచ్ఛతి గామస్మా ఆగచ్ఛతి, చోరతో భాయతి చోరేహి భాయతి, సత్థతో పరిహీనో సత్థా పరిహీనో.

౯౬. ఇతో-తేత్తో కుతో.

తోమ్హి ఇమస్స టి నిపచ్చతే, ఏతస్స ట ఏత, కింసద్దస్స కుత్తఞ్చ. ఇతో ఇమస్మా, అతో ఏత్తో ఏతస్మా, కుతో కస్మా.

౯౭. అభ్యాదీహి. అభిఆదీహి తో హోతి. అభితో, పరితో, పచ్ఛతో హేట్ఠతో.

౯౮. ఆద్యాదీహి. ఆదిప్పభుతీహి తో వా హోతి, ఆదో ఆదితో, మజ్ఝతో అన్తతో, పిట్ఠితో, పస్సతో, ముఖతో, యతోదకం తదాదిత్తం, యం ఉదకం తదేవాదిత్తన్తి అత్థో.

౯౯. సబ్బాదితో సత్తమ్యా త్రత్థా. సబ్బాదీహి సత్తమ్యన్తేహి త్రత్థా వా హోన్తి. సబ్బత్ర సబ్బ. సబ్బస్మిం, యత్ర యత్థ యస్మిం. బహులాధికారా న తుమ్హామ్హేహి.

౧౦౦. కత్థేత్థ కుత్రాత్ర క్వేహిధ.

ఏతేసద్దా నిపచ్చన్తే. కస్మిం కత్థ, కుత్ర, క్వ, ఏతస్మిం, ఏత్థ, అత్ర, అస్మిం ఇహ, ఇధ.

౧౦౧. ధి సబ్బా వా. సత్తమ్యన్తతో సబ్బస్మా ధి వా హోతి. సబ్బధి, సబ్బత్థ.

౧౦౨. యా హిం. సత్తమ్యన్తతో యతో హిం వా హోతి. యహిం యత్ర.

౧౦౩. తా హం చ.

సత్తమ్యన్తతో తతో వా హం హోతి హిం చ. తహం, తహిం, తత్ర.

౧౦౪. కుహిం కహం.

కింసద్దా సత్తమ్యన్తా హిం హం నిపచ్చన్తే కిస్స కుకా చ. కుహిం, కహం. కథం 'కుహిఞ్చన'న్తి? 'చనం' ఇతి నిపాతన్తరం 'కుహిఞ్చీ'తి ఏత్థ చిసద్దో వియ.

౧౦౫. సబ్బేకఞ్ఞయతేహి కాలే దా. ఏతేహి సత్తమ్యన్తేహి కాలే దా హోతి. సబ్బస్మిం కాలే సబ్బదా, ఏకదా, అఞ్ఞదా, యదా, తదా. కాలేతి కిం? సబ్బత్థ దేసే.

౧౦౬. కదా కుదా సదా ధునేదాని.

ఏతే సద్దా నిపచ్చన్తే. కస్మిం కాలే కదా, కుదా, సబ్బస్మిం కాలే సదా, ఇమస్మిం కాలే అధునా, ఇదాని.

౧౦౭. అజ్జ సజ్జ్వపరజ్జ్వేతరహి కరహా.

ఏతేసద్దా నిపచ్చన్తే. పకతిప్పచ్చయో ఆదేసో కాలవిసేసోతి సబ్బమేతం నిపాతనా లబ్భతి, ఇమస్స టో జ్జో జాహని నిపచ్చతే, అస్మిం అహని అజ్జ. సమానస్స సభావో జ్జు చాహని, సమానే అహని సజ్జు. అపరస్మా జ్జు, అపరస్మిం అహని అపరజ్జు. ఇమస్సేతో కాలే రహి చ, ఇమస్మిం కాలే ఏతరహి. కింసద్దస్స కో రహ చానజ్జతనే, కస్మిం కాలే కరహ.

౧౦౮. సబ్బాదీహి పయారే థా.

సామఞ్ఞస్స భేదకో విసేసో పకారో, తత్థ వత్తమానేహి సబ్బాదీహి థా హోతి. సబ్బేన పకారేన సబ్బథా, యథా, తథా.

౧౦౯. కథమిత్థం.

ఏతే సద్దా నిపచ్చన్తే పకారే. కిమిమేహి థం పచ్చయో, కఇత చ తేసం యథాక్కమం, కథం, ఇత్థం.

౧౧౦. ధా సఙ్ఖ్యాహి.

సఙ్ఖ్యావాచీహి పకారే ధా పరా హోతి. ద్వీహి పకారేహి, ద్వే వా పకారే కరోతి ద్విధా కరోతి, బహుధా కరోతి, ఏకం రాసిం పఞ్చప్పకారం కరోతి పఞ్చధా కరోతి, పఞ్చప్పకారమేకప్పకారం కరోతి ఏకధా కరోతి.

౧౧౧. వేకా జ్ఝం.

ఏకస్మా పకరే జ్ఝం వా హోతి. ఏకజ్ఝం కరోతి, ఏకధా, కరోతి.

౧౧౨. ద్వితీహేధా.

ద్వితీహి పకారే ఏధా వా హోతి. ద్వేధా, తేధా, ద్విధా, తిధా.

౧౧౩. తబ్బతి జాతియో.

పకారవతి తంసామఞ్ఞవాచకా సద్దా జాతియో హోతి, పటుజాతియో, ముదుజాతియో.

౧౧౪. వారసఙ్ఖ్యాయ క్ఖత్తుం.

వారసమ్బన్ధినియా సఙ్ఖ్యాయ క్ఖత్తుం హోతి. ద్వే వారే భుఞ్జతి ద్విక్ఖత్తుం దివసస్స భుఞ్జతి. వారగ్గహణం కిం? పఞ్చ భుఞ్జతి. సఙ్ఖ్యాయాతి కిం? పహూతే వారే భుఞ్జతి.

౧౧౫. కతిమ్హా.

వారసమ్బన్ధినియా కతిసఙ్ఖ్యాయ క్ఖత్తుం హోతి, కతి వారే, భుఞ్జథి, కతిక్ఖత్తుం భుఞ్జతి.

౧౧౬. బహుమ్హా ధా చ పచ్చాసత్తియం.

వారసమ్బన్ధినియా బహుసఙ్ఖ్యాయ ధా హోతి క్ఖత్థుం చ, వారానఞ్చే పచ్చాసత్తి హోతి, బహుధా దివసస్స భుఞ్జతి బహుక్ఖత్తుం భుఞ్జతి. పచ్చాసత్తియన్తి కిం? బహువారే మాసస్స భుఞ్జతి.

౧౧౭. సకిం వా.

ఏకం వారమిచ్చస్మిం అత్థే సకిన్తి వా నిపచ్చతే. ఏకవారం భుఞ్జతి సకిం భుఞ్జతి, వాతి కిం? ఏకక్ఖత్తుం భుఞ్జతి.

౧౧౮. సో వీచ్ఛప్పకారేసు.

వీచ్ఛాయం పకారే చ సో హోతి బహులం. వీచ్ఛాయం-ఖణ్డసో, బిలసో. పకారే-పుథుసో, సబ్బసో.

౧౧౯. అభూతతబ్భావే కరాసభూయోగే వికారా చీ.

అవత్థావతో-వత్థన్తరేనాభూతస్స తాయావత్థాయ భావేకరాసభూహి సమ్బన్ధే సతి వికారవాచకా చీ హోతి, అధవలం ధవలం కరోతి ధవలీ కరోతి, అధవలో ధవలో సియా ధవలీ సియా, అధవలో ధవలో భవతి ధవలీ భవతి. అభూత తబ్భావేతి కిం? ఘటం కరోతి, దధి అత్థి, ఘటో భవతి. కరాసభూయోగేతి కిం? అధవలోధవలో జాయతే. వికారాతి కిం? పకతియా మాహోతు, సువణ్ణం కుణ్డలం కరోతి.

౧౨౦. దిస్సన్తఞ్ఞేపి పచ్చయా.

వుత్తతో-ఞ్ఞేపి పచ్చయా దిస్సన్తి వుత్తావుత్తత్థేసు. వివిధా మాతరో విమాతరో, తాసం పుత్తా వేమాతికా-రికణ. పథం గచ్ఛతీతి పథావినో-ఆవీ. ఇస్సా అస్స అత్థీతి ఇస్సుకీ-ఉకీ. ధురం వహతీతి ధోరయ్హో- య్హణ.

౧౨౧. అఞ్ఞస్మిం.

వుత్తతో-ఞ్ఞస్మిమ్పి అత్థే వుత్తప్పచ్చయా దిస్సన్తి. మగధానం ఇస్సరో మాగధో-ధణా. కాసీతి సహస్సం, తమగ్ఘతీతి కాసియో ఇయో.

౧౨౨. సకత్థే.

సకత్థేపి పచ్చయా దిస్సన్తి. హీనకో, పోతకో, కిచ్చయం.

౧౨౩. లోపో.

పచ్చయానం లోపోపి దిస్సతి. బుద్ధే రతనం పణీతం, చక్ఖుం సుఞ్ఞం అత్తేన వా అత్తరియేన వాతి భావప్పచ్చయలోపో.

౧౨౪. సరానమాదిస్సాయువణ్ణస్సాఏఓ ణానుబన్ధే.

సరానమాదిభూతా యే అకారివణ్ణువణ్ణా, తేసం ఆఏఓ హోన్తి యథాక్కమంణానుబన్ధే. రాఘవో, వేనతేయ్యో, మేనికో, ఓళుమ్పికో, దోభగ్గం. ణానుబన్ధేతి కిం? పురాతనో.

౧౨౩. సంయోగే క్వచి.

సరానమాదిభూతా యే అయువణ్ణా, తేసం ఆఏఓ హోన్తి క్వచిదేవ సంయోగవిసయే ణానుబన్ధే. దేచ్ఛో, కోణ్డఞ్ఞో. క్వచీతి కిం? కత్తికేయ్యో.

౧౨౪. మజ్ఝే.

మజ్ఝే వత్తమానానమ్పి అయువణ్ణానం ఆ ఏ ఓ హోన్తి క్వచి. అడ్ఢతేయ్యో, వాసేట్ఠో.

౧౨౫. కోసజ్జాజ్జవ పారిసజ్జ సోహజ్జ మద్దవారిస్సాసభాజఞ్ఞథేయ్య బాహుసచ్చా.

ఏతేసద్దా నిపచ్చన్తేణానుబన్ధే. కుసీ తస్స భావోకోసజ్జం, ఉజునో భావో అజ్జవం, పరిసాసు సాధు పారిసజ్జో, సుహదయోవ సుహజ్జో, తస్స పన భావో సోహజ్జం, ముదునో భావో మద్దవం, ఇసినో ఇదం భావో వా ఆరిస్సం, ఉసభస్స ఇదం భావో వా ఆసభం, ఆజానీయస్స భావో సో ఏవ వా ఆజఞ్ఞం, థేనస్స భావో కమ్మం వా థేయ్యం, బహుస్సుతస్స భావో బాహుసచ్చం, ఏతేసు యమలక్ఖణికం, తం నిపాతనా.

౧౨౬. మనాదీనం సక.

మనాదీనం సక హోతి ణానుబన్ధే. మనసి భవం మానసం, దుమ్మనసో భావో దోమనస్సం, సోమనస్సం.

౧౨౭. ఉవణ్ణస్సావఙ సరే.

సరాదో ణానుబన్ధే ఉవణ్ణస్సావఙ హోతి. రాఘవో, జమ్బవం.

౧౩౦. యమ్హి గోస్స చ.

యకారాదో పచ్చయే గోస్సువణ్ణస్స చ అవఙ హోతి. గబ్యం, భాతబ్యో.

౧౩౧. లోపో-వణ్ణివణ్ణానం.

యకారాదో పచ్చయే అవణ్ణివణ్ణానం లోపో హోతి. దాయజ్జం, కారుఞ్ఞం, ఆధిపచ్చం, దేప్పం. బహులంవిధానా క్వచి న హోతి కిచ్చయం.

౧౩౨. రానుబన్ధే-న్త సరాదిస్స.

అన్తో సరో ఆదిమ్హి యస్సావయవస్స, తస్స లోపో హోతి రానుబన్ధే. కిత్తకం, పేత్తేయ్యం.

౧౩౩. కిసమహతమిమే కస మహా.

కిసస్స మహతో ఇమే కసమహా హోన్తి యథాక్కమం, కసిమా, మహిమా.

౧౩౪. ఆయుస్సాయస మన్తుమ్హి.

ఆయుస్స ఆయసాదేసో హోతి మన్తుమ్హి. ఆయస్మా.

౧౩౫. జో వుద్ధస్సియిట్ఠేసు.

వుద్ధస్స జో హోతి ఇయఇట్ఠేసు, జేయ్యో, జేట్ఠో.

౧౩౬. బాళ్హన్తికపసత్థానం సాధ నేద సా.

ఇయఇట్ఠేసు బాళ్హన్తికపసత్థానం సాధ నేద సా హోన్తి యథాక్కమం. సాధియో, సాధిట్ఠో, నేదియో, నేదిట్ఠో, సేయ్యో, సేట్ఠో.

౧౩౭. కణకనాప్పయువానం.

ఇయఇట్ఠేసు అప్పయువానం కణ కనా హోన్తి యథాక్కమం. కణియో కణిట్ఠో, కనియో కనిట్ఠో.

౧౩౮. లోపో వీ మన్తు వన్తూనం.

వీ మన్తు వన్తూనం లోపో హోతి ఇయఇట్ఠేసు. అతిసయేన మేధావీ మేధియో, మేధిట్ఠో, అతిసయేన సతిమా సతియో, సతిట్ఠో, అతిసయేన గుణవా గుణియో, గుణిట్ఠో.

౧౩౯. డే సతిస్స తిస్స.

డేపరే సత్యన్తస్స తికారస్స లోపో హోతి, వీసం సతం, తింసం సతం.

౧౪౦. ఏతస్సేట త్తకే.

త్తకే పరే ఏతస్స ఏట హోతి. ఏత్తకం.

౧౪౧. ణికస్సియో వా.

ణికస్స వా ఇయో హోతి, సక్యపుత్తియో, సక్యపుత్తికో.

౧౪౨. అధాతుస్స కా-స్యాదితో ఘే-స్సి.

ఘే పరే అధాతుస్స యో కకారో, తతో పుబ్బస్స అకారస్స బహులం ఇ హోతి సచే ఘో న స్యాదితో పరో హోతి. బాలికా, కారికా, అధాతుస్సాతి కిం? సకా, కేతి కిం? నన్దనా, అస్యాదితోతి కిం? బహుపరిబ్బాజకా మధురా, బహుచమ్మికాతి కకారేన స్యాదినో బ్యవహితత్తా సిద్ధం, ఘేతి కిం? బాలకో, అస్సాతి కిం? బహుకత్తుకా సాలా.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే వుత్తియం

ణాదికణ్డో చతుత్థో.

౫. పఞ్చమో కణ్డో (ఖాది)

౧. తిజ మానేహి ఖ సా ఖమా వీమంసాసు.

ఖన్తియం తిజా వీమంసాయం మానా చ ఖసప్పచ్చయా హోన్తి యథాక్కమం, తితిక్ఖా, వీమంసా, తితిక్ఖతి, వీమంసతి. ఖమావీమంసా, సూతి కిం? తేజనం, తేజో, తేజయతి, మాననం, మానోమానేతి.

౨. కితా తికిచ్ఛాసంసయేసు ఛో.

తికిచ్ఛాయం సంసయే చ వత్తమానా కితా ఛో హోతి. తికిచ్ఛా, విచికిచ్ఛా, తికిచ్ఛతి, విచికిచ్ఛతి. అఞ్ఞత్ర నికేతో, సంకేతో, కేతనం, కేతో, కేతయతి.

౩. నిన్దాయం గుప బధా బస్స భో చ.

నిన్దాయం వత్తమానేహి గుప బధేహి ఛో హోతి బస్స భో చ. జిగుచ్ఛా, బీభచ్ఛా, జిగుచ్ఛతి, బీభచ్ఛతి, అఞ్ఞత్ర గోపనం, గోపో, గోపేతి, బధకో.

౪. తుంస్మా లోపో చిచ్ఛాయం తే.

తుమన్తతో ఇచ్ఛాయమత్థే తే ఖసఛా హోన్తి బహులం, లోపో చ తుంపచ్చయస్స హోతి సుతత్తా, బుభుక్ఖా, జిగీసాం, జిఘుచ్ఛా, బుభుక్ఖతి, జిగీసతి జిఘుచ్ఛతి. ఇధ కస్మా న హోతి 'భోత్తుమిచ్ఛతీ'తి? పదన్తరేనాభిధానా. తుంస్మాతి కిం? భోజనమిచ్ఛతి. ఇచ్ఛాయన్తి కిం? భుఞ్జితుం గచ్ఛతి. కథం 'కూలం విపతి సతీ'తి? యథా కూలం పతితు మిచ్ఛతీతి వాక్యం హోతి, ఏవం వుత్తిపి హోస్సతి. వాక్యమేవ చరహి కథం హోతి? లోకస్స తథా వచనిచ్ఛాయ.

౫. ఈయో కమ్మా.

ఇచ్ఛాకమ్మతో ఇచ్ఛాయమత్థే ఈయప్పచ్చయో హోతి. పుత్తమిచ్ఛతి పుత్తీయతి. కమ్మాతి కిం? అసినేచ్ఛతి. ఇధ కస్మా న హోతి 'రఞ్ఞోపుత్తమిచ్ఛతీ'తి? సాపేక్ఖత్తా, న హి అఞ్ఞమపేక్ఖమానో అఞ్ఞేన సహేకత్థిభావమనుభవితుం సక్కోతి. ఇధాపి చరహి న సియా 'అత్తనో పుత్త మిచ్ఛతీ'తి? నేవేత్థ భవితబ్బం, న హి భవతి 'అత్తనో పుత్తీయతీ'తి, కథం చరహి పుత్తస్స అత్తనియతా-వగమ్యతే ? అఞ్ఞస్సాసుతత్తా ఇచ్ఛాయ చ తబ్బిసయత్తా.

౬. ఉపమానాచారే.

కమ్మతో ఉపమానా ఆచారత్థే ఈయో హోతి. పుత్తమి-వా-చరతి పుత్తీయతి మాణవకం, ఉపమానాతి కిం? పుత్తమాచరతి.

౭. ఆధారా.

ఆధారతూ-పమానా ఆచారత్థే ఈయో యోతి. కుటియమివా-చరతి కుటీయతీ పాసాదే, పాసాదీయతి కుటియం భిక్ఖు.

౮. కత్తుతాయో.

కత్తుతూ-పమానా ఆచారత్థే ఆయో హోతి. పబ్బతో ఇవాచరతి పబ్బతాయతి.

౯. య్వత్థే.

కత్తుతో అభూతతబ్భావే ఆయో హోతి బహులం. భుసాయతి, పటపటాయతి, లోహితాయతి, కత్తుతోత్వేవ? (అభుసం) భుసం కరోతీహి, ఇహ కస్మా న హోతి 'భుసీ భవతీ'తి? వుత్తత్థతాయ.

౧౦. సద్దాదీని కరోతి.

సద్దాదీహి దుతియన్తేహి కరోతీతి అస్మిం అత్థే ఆయో హోతి. సద్దాయతి, వేరాయతి, కలహాయతి, ధూపాయతి.

౧౧. నమోత్వ-స్సో.

నమోఇచ్చస్మా కరోతీతి అస్మిం అత్థే అస్సో హోతి. నమస్సతి తథాగ్తం.

౧౨. ధాత్వత్థే నామస్మి.

నామస్మా ధాత్వత్థే బహులమిహోతి. హత్థినా అతిక్కమతి అతిహత్థయతి, వీణాయ ఉపగాయతి ఉపవీణయతి, దళ్హం కరోతి వినయం దళ్హయతి, విసుద్ధా హోతి రత్తి విసుద్ధయతి, కుసలం పుచ్ఛతి కుసలయతి.

౧౩. సచ్చాదీహాపి.

సచ్చాదీహి ధాత్వత్థే ఆపి హోతి. సచ్చాపేతి, అత్థాపేతి, వేదాపేతి, సుక్ఖాపేతి, సుఖాపేతి, దుక్ఖాపేతి.

౧౪. క్రియత్థా.

అయమధికారో ఆసత్థపరిసమత్తియా. క్రియా అత్థో యస్స సో క్రియత్థో ధాతు.

౧౫. చురాదితో ణి.

చురాదీహి క్రియత్థేహి సకత్థే ణి పరో హోతి బహులం. ణకారో వుద్ధ్యత్థో, ఏవమఞ్ఞత్రాపి, చోరయతి, లాళయతి, కథం 'రజ్జం కారేతీ'తి? యోగవిభాగతో.

౧౬. పయోజకబ్యాపారే ణాపి చ.

కత్తారం యో పయోజయతి, తస్స బ్యాపారే క్రియత్థా ణిణాపీ హోన్తి బహులం, కారేతి, కారాపేతి. నను చ కత్తాపి కరణాదీనం పయోజకోతి తంబ్యాపారేపి ణిణాపీ పాపుణన్తి? పయోజకగ్గహణసామత్థియా న భవిస్సన్తి చురాదీహి విసుం వచనసామత్థియా చ. అతో భియ్యో ణాపియేవ, ణియేవువణ్ణతో, ద్వయమేవఞ్ఞేహి.

౧౭. క్యో భావకమ్మేస్వ-పరోక్ఖేసు మాన న్త త్యాదీసు. భావకమ్మవిహితేసు పరోక్ఖావజ్జితేసు మానన్తత్యాదీసు పరేసు క్యో హోతి క్రియత్థా. న్తగ్గహణముత్తరత్థం, కకారో అవుద్ధ్యత్థో ఏవముత్తరత్రాపి. ఠీయమానం, ఠీయతే, సూయమానం, సూయతే, అపరోక్ఖేసు మానన్తత్యాదీసూతి కిం? బభూవ దేవదత్తేన, బిభిద కుసులో. భిజ్జతే కుసులో సయమేవాతి 'భిజ్జతే'తి సవనా కమ్మతా-వగమ్యతే, 'సయమేవా'తి సవనతో కత్తుతా, కత్తుతావచనిచ్ఛాయన్తు 'భిన్దతి కుసులో అత్తాన'న్తి భవతి, ఏవమఞ్ఞమ్పి యథాగమమనుగన్తబ్బం. 'అపరోక్ఖేసు మానన్తత్యాదీసూ'తి అయమధికారో ఆ 'తనాదిత్వో'తి ౫.౨౬. అపిచ ఏతే క్యాదయో త్యాదీసు పరభూతేసు కత్తుకమ్మభావ విహితేసు క్యలాదీనం విధానతో తేస్వేవ విఞ్ఞాయన్తీతి అకమ్మకేహి ధాతూహి కత్తుభావేసు, సకమ్మకేహి కత్తుకమ్మేసు, కమ్మావచనిచ్ఛాయం భావే చ భవన్తీతి వేదితబ్బా. యస్స పన ధాతుస్స కిరియా కమ్మమపేక్ఖతే, సో సకమ్మకో, యస్స తు కిరియా కత్తుమత్తమపేక్ఖతే, స్వాకమ్మకోతి ఞాతబ్బం.

౧౮. కత్తరి లో.

క్రియత్థతో అపరోక్ఖేసు కత్తువిహితమాన న్తత్యాదీసు లో హోతి. లకారో, "ఞిలస్సే"తి ౫-౧౬౩ విసేసనత్థో. పచమానో, పచన్తో, పచతి.

౧౯. మం చ రుధాదీనం.

రుధాదితో కత్తువిహితమానన్త త్యాదీసు లో హోతి మం చ అన్తసరా పరో. మకారో-నుబన్ధో, అకారో ఉచ్చారణత్థో. రున్ధమానో, రున్ధన్తో, రున్ధతి.

౨౦. ణిణాప్యాపీహి వా.

ణిణాప్యాపీహి కత్తువిహితమానన్త త్యాదీసు లో హోతి విభాసా, ఓరయన్తో, చోరేన్తో, కారయన్తో, కారేన్తో, కారాపయన్తో, కారాపేన్తో, సచ్చాపయన్తో, సచ్చాపేన్తో, చోరయతి, చోరేతి, కారయతి, కారేతి, కారాపయతి, కారాపేతి, సచ్చాపయతి, సచ్చాపేతి. వవత్థితవిభాసత్థో-యం వాసద్దో, తేన మానే నిచ్చం, చోరయమానో, కారయమానో, కారాపయమానో, సచ్చాపయమానో.

౨౧. దివాదీహి యక.

దివాదీహి లవిసయే యక హోతి. దిబ్బన్తో, దిబ్బతి.

౨౨. తుదాదీహి కో.

తుదాదీహి లవిసయే కో హోతి. తుదమానో, తుదన్తో, తుదతి.

౨౩. జ్యాదీహి క్నా.

జిఆదీహి లవిసయే క్నా హోతి. జినన్తో, జినాతి. కథం ‘జయన్తో’ జయతీ, తి? భూవాదిపాఠా.

౨౪. క్యాదీహి క్ణా.

కీఆదీహి లవిసయే క్ణా హోతి. కిణన్తో, కిణాతి.

౨౫. స్వాదీహి క్ణో.

సుఆదీహి లవిసయే క్ణో హోతి. సుణమానో, సుణన్తో, సుణోతి. కథం సుణాతీతి? క్యాదిపాఠా.

౨౬. తనాదిత్వో.

తనాదితో లవిసయే ఓ హోతి. తనోతి.

౨౭. భావకమ్మేసు తబ్బా-నీయా.

తబ్బఅనీయా క్రియత్థా పరే భావకమ్మేసు బహులం భవన్తి. కత్తబ్బం, కరణీయం, కత్తబ్బో కటో, కరణీయో. బహులాధికారా కరణాదీసుపి భవన్తి, సినానీయం చుణ్ణం, దానీయో బ్రాహ్మణో, సమ్మావత్తనీయో గురు, పవచనీయో ఉపజ్ఝాయో, ఉపట్ఠానీయో సిస్సో.

౨౮. ఘ్యణ.

భావకమ్మేసు క్రియత్థా పరో ఘ్యణ హోతి బహులం. వాక్యం, కారియం, చేయ్యం, జేయ్యం.

౨౯. ఆస్సే చ.

ఆతోఘ్యణ హోతి భావకమ్మేసు, ఆస్స ఏ చ. దేయ్యం.

౩౦. వదాదీహి యో.

వదాదీహి క్రియత్థేహి యో హోతి బహులం భావకమ్మేసు. వజ్జం, మజ్జం, గమ్మం. (౪౨) “భుజాన్నే”, భోజ్జో ఓదనో, భోజ్జా యాగు, భోగ్గమఞ్ఞం.

౩౧. కిచ్చ ఘచ్చ భచ్చ భబ్బ లేయ్యా.

ఏతే సద్దా యప్పచ్చయన్తా నిపచ్చన్తే.

౩౨. గుహాదీహి యక.

గుతాదీహి క్రియత్థేహి భావకమ్మేసు యక హోతి. గుయ్హం, దుయ్హం, సిస్సో. సిద్ధా ఏవేతే తబ్బాదయో పేసాతిసగ్గపత్తకాలేసుపి గమ్యమానేసు సామఞ్ఞేనవిధానతో, త్వయా ఖలు కటో కత్తబ్బో, కరణీయో, కారియో, కిచ్చో, ఏవం త్వయా కటో కత్తబ్బో, భోతా కటో కత్తబ్బో, భోతో హి పత్తో కాలో కటకరణే. ఏవం ఉద్ధమోహుత్తికేపి వత్తమానతో పేసాదీసు సిద్ధా ఏవ. తథా అరహే కత్తరి సత్తివిసిట్ఠే చ పతీయమానే ఆవస్సకాధమీణతావిసిట్ఠే చ భావాదో సిద్ధా, ఉద్ధంముహుత్తతో-భోతా కటో కత్తబ్బో, భోతా రజ్జం కత్తబ్బం. భవం అరహో, భోతా సారో వహితబ్బో, భవం సక్కో, భోతా అవస్సం కటో కత్తబ్బో, భోతా నిక్ఖో దాతబ్బో.

౩౩. కత్తరి ల్తుణకా.

కత్తరి కారకే క్రియత్థా ల్తుణకా హోన్తి బహులం. పరితా, పాఠకో. బహులమిత్త్యేవ? పాదేహి హరీయతీతి పాదహా-రకో , గలే చుప్పతేతి గలేచోపకో. సిద్ధోవ ల్తు, అరహే సీలసాధుధమ్మేసు చ సామఞ్ఞవిహితత్తా, భవం ఖలు కఞ్ఞాయ పరిగ్గహితా, భవమేతం అరహతి. సీలాదీసు-ఖల్వపి ఉపాదాతా కుమారకే, గన్తా ఖేలం, ముణ్డయితారో సావిట్ఠాయనా వధుం కతపరిగ్గహం.

౩౪. ఆవీ.

క్రియత్థా ఆవీ హోతి బహులం కత్తరి. భయదస్సావీ. అప్పవిసయతఞ్ఞాపనత్థం భిన్నయోగకరణం, సామఞ్ఞవిహితత్తా సీలా దీసు చ హోతేవ.

౩౫. ఆసింసాయమకో.

ఆసింసాయం గమ్యమానాయం క్రియత్థా అకో హోతి కత్తరి. జీవతూతి జీవకో, నన్దతూతి నన్దకో, భవతూతి భవకో.

౩౬. కరా ణనో.

కరతో కత్తరి ణనో హోతి. కరోతీతి కారణం, కత్తరీతి కిం? కరణం.

౩౭. హాతో వీహికాలేసు.

హాతో వీహిస్మిం కాలే చ ణనో హోతి కత్తరి. హాయనా నామ విహయో, హాయనో సంవచ్ఛరో, వీహికాలేసూతి కిం? హాతా.

౩౮. విదా కూ.

విదస్మా కూ హోతి కత్తరి. విదూ, లోకవిదూ.

౩౯. వితో ఞాతో.

విపుబ్బా ఞాఇచ్చస్మా కూ హోతి కత్తరి. విఞ్ఞూ. వితోతి కిం? పఞ్ఞా.

౪౦. కమ్మా.

కమ్మతో పరా ఞాఇచ్ఛస్మా కూ హోతి కత్తరి. సబ్బఞ్ఞూ, కాలఞ్ఞూ.

౪౧. క్వచణ.

కమ్మతో పరా క్రియత్థా క్వచి అణ హోతి కత్తరి. కుమ్భకారో, సరలావో, మన్తజ్ఝాయో, బహులాధికారా ఇధ న హోతి ఆదిచ్చం పస్సతి, హిమవన్తం సుణోతి, గామం గచ్ఛతి. క్వచీతి కిం? కమ్మకరో.

౪౨. గమా రూ.

కమ్మతో పరా గమా రూ హోతి కత్తరి. వేదగూ పారగూ.

౪౩. సమానఞ్ఞ భవన్త యాదితూ-పమానా దిసా కమ్మే రీరిక్ఖకా.

సమానాదీహి యాదీహి చోపమానేహి పరా దిసా కమ్మకారకే రీరిక్ఖకా హోన్తి. సమానో వియ దిస్సతీతి సదీ సదిక్ఖో సదిసో. అఞ్ఞాదీ అఞ్ఞాదిక్ఖో అఞ్ఞాదిసో. భవాదీ భవాదిక్ఖో భవాదిసో. యాదీ యాదిక్ఖో యాదిసో. త్యాదీ త్యాదిక్ఖో త్యాదిసో. సమానాదీహీతి కిం? రుక్ఖో వియ దిస్సతి. ఉపమానాతి కిం? సో దిస్సతి. కమ్మేతి కిం? సో వియ పస్సతి. రకారా అన్తసరాదిలోపత్థా, కకారో ఏకారాభావత్థో.

౪౪. భావకారకేస్వ-ఘణ ఘకా.

భావే కారకే చ క్రియత్థా అ ఘణ ఘ కా హోన్తి బహులం. అ-పగ్గహో, నిగ్గహో, కరో, గరో, చయో, జయో, రవో, భవో, పచో, వచో, అన్నదో, పురిన్దదో, ఈసక్కరో, దుక్కరో, సుకరో. ఘణ-భావే పాకో, చాగో, భావో, కారకేపి సఞ్ఞాయం తావ పజ్జతేనేనాతి పాదో, రుజతీతి రోగో, విసతీతి వేసో, సరతి కాలన్తరన్తి సారో థిరంసో, దరీయన్తే ఏతేహీతి దారా, జీరయతి ఏతేనాతి జారో, అసఞ్ఞాయమ్పి దాయో దత్తో, లాభో లద్ధో, ఘ-వకో, నిపకో, క-పియో, ఖిపో, భుజో, ఆయుధం.

౪౫. దాధాత్వి.

దాధాహి బహులమి హోతి భావకారకేసు. ఆది, నిధి, వాలమి.

౪౬. వమాదీయ్యథు.

వమాదీహి భావకారకేస్వథు హోతి. వమథు, వేపథు, (అవథు, సయథు).

౪౭. క్వి.

క్రియత్థా క్వి హోతి బహులం భావకారకేసు. కకారో కానుబన్ధకారియత్థో, అభిభూ, సయమ్భూ, భత్తగ్గం, (దానగ్గం) సలాకగ్గం, సభా, పభా.

౪౮. అనో.

క్రియత్థా భావకారకేస్వనో హోతి. గమనం, దానం, సమ్పదానం, అపాదానం, అధికరణం, చలనో, జలనో, కోధనో, కోపనో, మణ్డనో, భూసనో.

౪౯. ఇత్థియమణ త్తి క యక యా చ.

ఇత్థిలిఙ్గే భావే కారకే చ క్రియత్థా అఆదయో హోన్తి అనో చ బహులం. అ తితిక్ఖా, వీమంసా, జిగుచ్ఛా, పిపాసా, పుత్తియా ఈహా భిక్ఖా, ఆపదా, మేధా, గోధా, ణకారా, హారా, తారా, ధారా, ఆరా, క్తి-ఇట్ఠి, సిట్ఠి, భిత్తి, భత్తి, తన్తి భూతి, క-గుహా, రుజా, ముదా, యక-విజ్జా, ఇజ్జా, య-సేయ్యా, సమజ్జా, పబ్బజ్జా, పరిచరియా, జాగరియా, అనకారణా, హారణా, వేదనా, వన్దనా, ఉపాసనా.

౫౦. జాహాహి ని.

జాహాఇచ్చేతేహి ని హోతిత్థియం. జాని, హాని.

౫౧. కరా రిరియో.

కరతో రిరియో హోతిత్థియం. కరణం కిరియా. కథం 'క్రియా'తి? "క్రియాయం"తి నిపాతనా.

౫౨. ఇకితీ సరూపే.

క్రియత్థస్స సరూపే-భిధేయ్యే క్రియత్థా పరే ఇకితీ హోన్తి, వచి, యుధి, పచతి, 'అకారో కకారో'తి ఆదీసు కారసద్దేన సమాసో, యథా ఏవకారోతి.

౫౩. సీలాభిక్ఖఞ్ఞా-వస్సకేసు ణీ.

క్రియత్థా ణీ హోతి సీలాదీసు పతీయమానేసు, ఉణ్హభోజీ, ఖీరపాయీ, అవస్సకారీ, సతన్దాయీ.

౫౪. థావరిత్తర భఙ్గుర భిదుర భాసుర భస్సరా.

ఏతే సద్దా నిపచ్చన్తే సీలే గమ్యమానే.

౫౫. కత్తరి భూతే క్తవన్తు క్తావీ.

భూతే-త్థే వత్తమానతో క్రియత్థా క్తవన్తుక్తావీ హోన్తి కత్తరి. విజితవా, విజితావీ, భూతేతి అధికారో యావ "ఆహారత్థా"తి (౫-౬౦).

౫౬. క్తోభావకమ్మేసు.

భావే కమ్మే చ భూతే క్తో హోతి. ఆసితం భవతా. కతో కటో భవతా.

౫౭. కత్తరి చారమ్భే.

క్రియారమ్భే కత్తరి క్తో హోతి యథాపత్తఞ్చ. పకతో భవం కటం, పకతో కటో భవతా, పసుత్తో భవం, పసుత్తం భవతా.

౫౮. ఠా-స వస సిలిస సీ రుహ జర జనీహి.

ఠాదీహి కత్తరి క్తో హోతి యథాపత్తఞ్చ. ఉపట్ఠితో గురుం భవం, ఉపట్ఠితో గురు భోతా, ఉపాసితో గురుం భవం, ఉపాసితో గురు భోతా, అనువుసితో గురుం భవం, అనువుసితో గురు భోతా, ఆసిలిట్ఠో గురుం భవం, ఆసిలిట్ఠో గురు భోతా, అధిస్సితో ఖటోపికం భవం, అధిస్సితా ఖటోపికా భోతా, ఆరళ్హో రుక్ఖం భవం, ఆరుళ్హో రుక్ఖో భోతా, అనుజిణ్ణో వసలిం దేవదత్తో, అనుజిణ్ణా వసలీ దేవదత్తేన, అనుజాతో మాణవకో మాణవికం, అనుజాతా మాణవికా మాణవకేన.

౫౯. గమనత్థాకమ్మకాధారే చ.

గమనత్థతో అకమ్మకతో చ క్రియత్థా ఆధారే క్తో హోతి కత్తరి చ యథాపత్తఞ్చ, ఇదమేసం యాతం, ఇహ తే యాతా, ఇహ తేహి యాతం, అయం తేహి యాతో పథో, ఇదమేసమాసితం, ఇహ తే ఆసితా, ఇహతేహి ఆసితం, 'దేవో చే వుట్ఠో సమ్పన్నా సాలయో'తి కారణసామగ్గీసమ్పత్తి ఏత్థాభిమతా.

౬౦. ఆహారత్థా.

అజ్ఝోహారత్థా ఆధారే క్తో హోతి యథాపత్తఞ్చ, ఇదమేసం భుత్తం, ఇదమేసం పీతం, ఇహ తేహి భుత్తం, ఇహ తేహి పీతం, ఓదనో తేహి భుత్తో పీతముదకం, అకత్తత్థో యోగవిభాగో, కథం 'పీతా గావో'తి? పీతమేసం విజ్జతీతి పీతా, బాహులకా వా, 'పస్సిన్నో'తి యా ఏత్థ భూతకాలతా, తత్ర త్తో, ఏవం రఞ్ఞం మతో రఞ్ఞం ఇట్ఠో, రఞ్ఞం బుద్ధో, రఞ్ఞం పూజితో, ఏవం సీలితో, రక్ఖితో, ఖన్తో, ఆకుట్ఠో, రుట్ఠో, రుసితో, అభిబ్యాహటో, దయియో, హట్ఠో, కన్తా, సంయతో, అమతో, 'కట్ఠ'న్తి భూతతాయమేవ హేతునో, ఫలం త్వత్ర భావి.

౬౧. తుం తాయే తవే భావే భవిస్సతి క్రియాయం తదత్థాయ.

భవిస్సతి అత్థే వత్తమానతో క్రియత్థా భావే తుం తాయే తవే హోన్తి క్రియాయం తదత్థాయం పతీయమానాయం. కాతుం గచ్ఛతి, కత్తాయే గచ్ఛతి, కాతవే గచ్ఛతి, ఇచ్ఛతి భోత్తుం కామేతి భోత్తున్తి ఇమీనావ సిద్ధం, పునబ్బిధానే త్విహాపి సియా 'ఇచ్ఛన్తో కరోతీ'తి, ఏవం సక్కోతి భోత్తుం, జానాతి భోత్తుం, గిలాయతి భోత్తుం, ఘుటతే భోత్తుం, ఆరభతే భోత్తుం, లభతే భోత్తుం, పక్కమతి భోత్తుం, ఉస్సహతి భోత్తుం, అరహతి భోత్తుం, అత్థి భోత్తుం, విజ్జతి భోత్తుం, వట్ట తిభోత్తుం, కప్పతి భోత్తున్తి. తథా పారయతి భోత్తుం, పహు భోత్తుం, సమత్థో భోత్తుం, పరియత్తో భోత్తుం, అలం భోత్తున్తి భవతిస్స సబ్బత్థ సమ్భవా. తథా కాలో భోత్తుం. సమయో భోతుం, వేలా భోతున్తి, యథా భోత్తుంమనో, సోత్తుం సోతో, దట్ఠుం చక్ఖు, యుజ్ఝితుం ధను, వత్తుం జళో, గన్తుమనో, కత్తుమలసోతి, ఉచ్చారణన్తు వత్తాయత్తం. భావేతి కిం? కరిస్సామీతి గచ్ఛతి, క్రియాయన్తి కిం? భిక్ఖిస్సం ఇచ్ఛస్స జటా, తదత్థాయన్తి కిం? గచ్ఛిస్సతో తే భవిస్సతి భత్తం భోజనాయ.

౬౨. పటిసేధే-లంఖలూనం తున త్వాన త్వా వా.

అలం ఖలుసద్దానం పటిసేధత్థానం పయోగే తునాదయో వా హోన్తి భావే. అలం సోతున, ఖలు సోతున, అలం సుత్వాన, ధలు సుత్వాన, అలం సుత్వా, ఖలు సుత్వా, అలం సుతేన, ఖలు సోతేన, అలం ఖలూనన్తి కిం? మా హోతు, పటిసేధేతి కిం? అలఙ్కారో.

౬౩. పుబ్బేకకత్థుకానం.

ఏకో కత్తా యేసం బ్యాపారానం, తేసు యో పుబ్బో, తదత్థతో క్రియత్థా తునాదయో హోన్తి భావే, సోతున యాతి, సుత్వాన, సుత్వా వా, ఏకకత్తుకానన్తికిం? భుత్తస్మిం దేవదత్తే యఞ్ఞదత్తో వజతి, పుబ్బాతి కిం? భుఞ్జభి చ పచతి చ. 'అప్పత్వా నదిం పబ్బతో అతిక్కమ్మ పబ్బతం నదీ'తి భూధాతుస్స సబ్బత్థ సమ్భవా ఏకకత్తుకతా పుబ్బకాలతా చ గమ్యతే. 'భుత్వా భుత్వా గచ్ఛతీతి' ఇమినావ సిద్ధం ఆభిక్ఖఞ్ఞన్తు ద్విబ్బచనావగమ్యతే. కథం 'జీవగ్గాహం అగాహయి, కాయప్పచాలకం గచ్ఛన్తీ'తి ఆది? ఘణన్తేన క్రియావిసేసనేన సిద్ధం యథా 'ఓదనపాకం సయతీ'తి.

౬౪. న్తో కత్థరి వత్తమానే.

వత్తమానత్థే వత్తమానతో క్రియత్తా న్తో హో తి కత్తరి, తిట్ఠన్తో.

౬౫. మానో.

వత్తమానత్థే వత్తమానతో క్రియత్థా మానో హోతి, కత్తరి. తిట్ఠమానో.

౬౬. భావకమ్మేసు.

వత్తమానత్థే వత్తమానతో క్రింయత్థా భావే కమ్మేచ మానో హోతి. ఠీయమానం, పచ్చమానో ఓదనో.

౬౭. తే స్సపుబ్బానాగతే.

అనాగతత్థే వత్తమానతో క్రియత్థా తేన్తమానా స్సపుబ్బా హోన్తి. ఠస్సన్తో, ఠస్సమానో, ఠీయిస్సమానం, పచ్చిస్సమానో ఓదనో.

౬౮. ణ్వాదయో.

క్రియత్థా పరే బహులం ణ్వాదయో హోన్తి. చారు, దారు.

౬౯. ఖఛసాన మేకస్సరోది ద్వే.

ఖఛసప్పచ్చయన్తానం క్రియత్థానం పఠమేకస్సరం సద్దరూపం ద్వే భవతి. తితిక్ఖా, జిగుచ్ఛా, వీమంసా.

౨౦. పరోక్ఖాయఞ్చ.

పరోక్ఖాయం పఠమేకస్సరం సద్దరూపం ద్వే భవతి. జగామ, చకారో అనుత్తసముచ్చయత్థో, తేనఞ్ఞత్రాపి యథాగమం, జహాతి, జహితబ్బం, జహితుం, దద్దల్లతి, చఙ్కమతి. 'లోలుపో, మోమూహోతి ఓత్తం తదమినాదిపాఠా.

౨౧. ఆదిస్మా సరా.

ఆదిభూతా సరా పరమేకస్సరం ద్వే హోతి, అసిసిసతి, ఆదిస్మాతి కిం? జజగార, సరాతి కిం? పపాచ.

౨౨. న పున.

యం ద్విభూతం, న తం పున ద్విత్తమాపజ్జతే, తితిక్ఖిసతి, జిగుచ్ఛిసతి.

౨౩. యథిట్ఠం స్యాదినో.

స్యాద్యన్తస్స యథిట్ఠమేకస్సరమాదిభూతమఞ్ఞం వా యథాగమం ద్విత్తపజ్జతే, పుపుత్తీయిసతి, పుతిత్తీయిసతి, పుత్తీయియిసతి.

౨౪. రస్సో పుబ్బస్స.

ద్విత్తే పుబ్బస్స సరో రస్సో హోతి. దదాతి.

౨౫. లోపో-నాదిబ్యఞ్జనస్స.

ద్విత్తే పుబ్బస్సాదితో-ఞ్ఞస్స బ్యఞ్జనస్స లోపో హోతి. అసిసిసతి.

౨౬. ఖఛసేస్విస్సి.

ద్విత్తే పుబ్బస్స అస్స ఇ హోతి ఖఛసేసు. పిపాసతి, జిఘుంసతి, ఖఛసేసూతి కిం? జహాతి, అస్సాతి కిం? బుభుక్ఖతి.

౨౭. గుపిస్సుస్స.

ద్విత్తే పుబ్బస్స గుపిస్స ఉస్స ఇ హోతి ఖఛసేసు, జిగుచ్ఛతి.

౨౮. చతుత్థదుతియానం తతియపఠమా.

ద్విత్తే పుబేసం చతుత్థదుతియానం తతియపఠమా హోన్తి. బుభుక్ఖతి, చిచ్ఛేద.

౨౯. కవగ్గహానం చవగ్గజా.

ద్విత్తే పుబ్బేసం కవగ్గహానం చవగ్గజా హోన్తి యథాక్కమం. చుకోప, జహాతి.

౮౦. మానస్స వీ పరస్స చ మం.

ద్విత్తే పుబ్బస్స మానస్స వీ హోతి పరస్స చ మం, వీమంసతి.

౮౧. కితస్సాసంసయే తి వా.

సంసయనో-ఞ్ఞస్మిం వత్తమానస్స ద్విత్తే పుబ్బస్స కితస్స వా తి హోతి. తికిచ్ఛతి, చికిచ్ఛతి, అసంసయేతి కిం? విచికిచ్ఛతి.

౮౨. యువణ్ణానమేఓ పచ్చయే.

ఇవణ్ణువణ్ణన్తానం క్రియత్థానం ఏఓహోన్తి యథాక్కమం పచ్చయే. చేతబ్బం, నేతబ్బం, సోతబ్బం, భవితబ్బం.

౮౩. లహుస్సుపన్తస్స.

లహుభూతస్స ఉపన్తస్స యువణ్ణస్స ఏఓ హోన్తి యథాక్కమం. ఏసితబ్బం, కోసితబ్బం, లహుస్సాతి కిం? ధూపితా, ఉపన్తస్సాతి కిం? రున్ధతి.

౮౪. అస్సా ణానుబన్ధే.

ణకారానుబన్ధే పచ్చయే పరే ఉపన్తస్స అకారస్స ఆ హోతి. కారకో.

౮౫. న తే కానుబన్ధనాగమేసు.

తే ఏఓఆ కానుబన్ధే నాగమే చ న హోన్తి. చితో, సుతో, దిట్ఠో, పుట్ఠో, నాగమే 'వనా'దినా (౧.౪౫) చినితబ్బం, చినితుం, సుణితబ్బం, సుణితుం పాపుణితబ్బం, పాపుణితుం, ధునితబ్బం, ధునితుం, ధుననం, ధునయితబ్బం, ధునాపేతబ్బం, ధునయితుం ధునాపేతుం, ధునయనం, ధునాపనం, ధునయతి, ధునాపేతి, పీనేతబ్బం, పీనయితుం, పీననం, పీనితుం, పీనయతి, సునోతి, సినోతి, దునోతి, హినోతి, పహిణిథబ్బం, పహిణితుం, పహిణనం.

౮౬. వా క్వచి.

తే క్వచి వా న హోన్తి కానుబన్ధనాగమేసు. ముదితో, రుదితం, రోదితం.

౮౭. అఞ్ఞత్రాపి.

కానుబన్ధనాగమతో-ఞ్ఞస్మిమ్పి తే క్వచి, ను హోన్తి. ఖిపకో, పనూదనం, వధకో.

౮౮. ప్యే సిస్సా.

సిస్స ఆ హోతి ప్యాదేసే, నిస్సాయ.

౮౯. ఏఓనమయవా సరే.

సరే పరే ఏఓనం అయఅవా హోన్తి. జయో, భవో, సరతి కిం? జేతి, అనుభోతి.

౯౦. ఆయావా ణానుబన్ధే.

ఏఓనం ఆయావా హోన్తి సరాదో ణానుబన్ధే. నాయయతి, భావయతి, ‘సయాపేత్వా’తిఆదీసు రస్సత్తం.

౯౧. ఆస్సాణాపిమ్హి యుక.

ఆకారన్తస్స క్రియత్థస్స యుక హోతి ణాపితో-ఞ్ఞస్మిం ణానుబన్ధే. దాయకో, ణానుబన్ధేత్వేవ? దానం, అణాపిమ్హీతి కిం? దాపయతి.

౯౨. పదాదీనం క్వచి.

పదాదీనం యుక హోతి క్వచి. నిపజ్జితబ్బం, నిపజ్జితుం నిపజ్జనం, పమజ్జితబ్బం, పమజ్జితుం, పమజ్జనం, క్వచీతి కిం? పాదో.

౯౩. మం వా రుధాదీనం.

రుధాదీనం క్వచి మం వా హోతి. రున్ధితుం, రుజ్ఝితుం, క్వచిత్వేవ? నిరోధో.

౯౪. క్విమ్హి లోపో-న్తబ్యఞ్జనస్స.

అన్తబ్యఞ్జనస్స లోపో హోతి క్విమ్హి. భత్తం గసన్తి గణ్హన్తి వా ఏత్థాతి భత్తగ్గం.

౯౫. పరరూపమయకారే బ్యఞ్జనే.

క్రియత్థానమన్తబ్యఞ్జనస్స పరరూపం హోతి యకారతో-ఞ్ఞస్మిం బ్యఞ్జనే. భేత్తబ్బం, బ్యఞ్జనేతి కిం? భిన్దితబ్బం, అయకారేతి కిం? భిజ్జతి.

౯౬. మనానం నిగ్గహీతం.

మకారనకారన్తానం క్రియత్థానం నిగ్గహీతం హోతి అయకారే బ్యఞ్జనే. గన్తబ్బం, జఙ్ఘా, బ్యఞ్జనేత్వేవ? గమనం, అయకారేత్వేవ? గమ్యతే.

౯౭. న బ్రూస్సో.

బ్రూస్స ఓ న హోతి బ్యఞ్జనే. బ్రూమి, బ్యఞ్జనేత్వేవ? అబ్రవి.

౯౮. కగా చజానం ఘానుబన్ధే.

ఘానుబన్ధే చకారజకారన్తానం క్రియత్థానం కగా హోన్తి యథాక్కమం. వాక్యం, భాగ్యం.

౯౯. హనస్స ఘాతో ణానుబన్ధే.

హనస్స ఘాతో హోతి ణానుబన్ధే. ఆఘాతో.

౧౦౦. క్విమ్హి ఘో పరిపచ్చ-సమోహి.

పయ్యాదీహి పరస్స హనస్స ఘో హోతి క్విమ్హి. పలిఘో, పటిఘో, అఘం రస్సత్తం నిపాతనా, సఙ్ఘో, ఓఘో.

౧౦౧. పరస్స ఘం సే.

ద్విత్తే పరస్స హనస్స ఘం హోతి సే. జిఘంసా.

౧౦౨. జిహరానం గీ.

ద్విత్తే పరేసం జితరానం గీ హోతి సే. విజిగీసా, జిగీసా.

౧౦౩. ధాస్స హో.

ద్విత్తే పరస్స ధాస్స హ హోతి. దహతి.

౧౦౪. ణిమ్హి దీఘో దుసస్స.

దుసస్స దీఘో హోతి ణిమ్హి. దుసితో. ణిమ్హీతి కిం? దుట్ఠో.

౧౦౫. గుహిస్స సరే.

గుహిస్స దీఘో హోతి సరే. నిగూహనం సరేతి కిం? గుయ్హం.

౧౦౬. ముహబహానఞ్చ తే కానుబన్ధే-త్వే.

ముహబహానం గుహిస్స చ దీఘో హోతి తకారాదో కానుబన్ధే త్వానత్వావజ్జితే, మూళ్హో, బాళ్హో, గూళ్హో, తేతి కిం? ముయ్హతి, కానుబన్ధేతి-కిం? ముయ్హితబ్బం, అత్వేతి కిం? ముయ్హిత్వాన, ముయ్హిత్వా, 'తే కానుబన్ధే-త్వే'తి అయమధికారో యావ "సాసస్స సిస్వే"తి -౧౧౭.

౧౦౭. వహస్సుస్స.

వహస్స ఉస్స దీఘో హోతి తే కానుబన్ధే త్వానత్వావజ్జితే. వూళ్హో.

౧౦౮. ధాస్స హి.

ధా=ధారణేతీమస్స హి హోతి తే కానుబన్ధే త్వానత్వావజ్జితే. నిహితో, నిహితవా.

౧౦౯. గమాదిరానం లోపో-న్తస్స.

గమాదీనం రకారన్తానం చ అన్తస్స లోపో హోతి తే కానుబన్ధే త్వానత్వావజ్జితే. గతో, ఖతో, హతో, మతో, తతో, సఞ్ఞతో, రతో, కతో, తేత్వేవ? గమ్యతే, కానుబన్ధేత్వేవ? గన్తబ్బం, అత్వేత్వేవ? గన్త్వాన, గన్త్వా.

౧౧౦. వచాదీనం వస్సుట వా.

వచాదీనం వస్స వా ఉట హోతి కానుబన్ధే-త్వే. ఉత్తం, వుత్తం, ఉట్ఠం, వుట్ఠం, 'అత్వేత్వేవ? వత్వాన, వత్వా.

౧౧౧. అస్సు.

వచాదీనమస్స ఉ హోతి కానుబన్ధే-స్వే. వుత్తం, వుట్ఠం.

౧౧౨. వద్ధస్స వా.

వద్ధస్స అస్స వా ఉ హోతి కానుబన్ధే త్వే. వుద్ధో. వద్ధో. అత్వేత్వేవ? వద్ధిత్వాన, వద్ధిత్వా, కథం 'వుత్తీ'తి? "వుత్తిమత్తే"తి ౩-౬౯. నిపాతనా, 'వత్తీ'తి హోతేవ యథాలక్ఖణం.

౧౧౩. యజస్స యస్స టియీ.

యజస్స యస్స టియీ హోన్తి కానుబన్ధే-త్వే. ఇట్ఠం, యిట్ఠం, అత్వేత్వేవ? యజిత్వాన, యజిత్వా.

౧౧౪. ఠాస్సి.

ఠాస్సి హోతి కానుబన్ధే-త్వే. ఠితో, అత్వేత్వేవ? ఠత్వాన, ఠత్వా.

౧౧౫. గాపానమీ.

గాపానమీ హోతి కానబన్ధే-త్వే. గీతం, పీతం, అత్వేత్వేవ? గాయిత్వా నిచ్చం యాగమో, పాస్స తు పీత్వాతి బహులాధికారా.

౧౧౬. జనిస్సా.

జనిస్స ఆ హోతి కానుబన్ధే-త్వే. జాతో. అత్వేత్వేవ? జనిత్వా.

౧౧౭. సాసస్స సిస వా.

సాసస్స సిస వా హోతి కానుబన్ధే-త్వే. సిట్ఠం, సత్థం, సిస్సో, సాసియో అత్వేత్వేవ? అనుసాసిత్వాన.

౧౧౮. కరస్సా తపే.

కరస్స ఆ హోతి తవే. కాతవే.

౧౧౯. తుంతునతబ్బేసు వా.

తుమాదీసు వా కరస్సా హోతి. కాతుం కత్తుం, కాతున కత్తున, కాతబ్బం కత్తబ్బం.

౧౨౦. ఞాస్స నే జా.

ఞాధాతుస్స జా హోతి నకారే. జానితుం, జానన్తో, నేతి కిం? ఞాతో.

౧౨౧. సకాపానం కుకకూ ణే.

సకఆపానం కుకకుఇచ్చేతే ఆగమా హోన్తి ణకారే. సక్కుణన్తో, పాపుణన్తో, సక్కుణోతి, పాపుణోతి, ణేతి కిం? సక్కోతి, పాపేతి.

౧౨౨. నితో చిస్స ఛో.

నిస్మా పరస్స చిస్స ఛో హోతి. నిచ్ఛయో.

౧౨౩. జరసదానమీమ వా.

జరసదానమన్తసరా పరో ఈమ హోతి విభాసా. జీరణం, జీరతి, జీరాపేతి, నిసీదితబ్బం, నిసీదనం, నిసీదితుం, నిసీదతి, వాతి కిం? జరా, నిసజ్జా, 'ఈమ వా'తి యోగవిభాగా అజ్ఝోసమ్పి, అహీరథ, సంయోగాది లోపోత్థస్స.

౧౨౪. దిసస్స పస్స దస్స దస ద దక్ఖా.

దిసస్స పస్సాదయో హోన్తి విభాసా. విపస్సనా, విపస్సితుం, విపస్సతి, సుదస్సీ, పియదస్సీ, ధమ్మదస్సీ, సుదస్సం, దస్సనం, దస్సేతి, దట్ఠబ్బం. దట్ఠా, దట్ఠుం, దుద్దసో, అద్దస, అద్దా, అద్దం, అద్దక్ఖి, దక్ఖిస్సతి, వాత్వేవ? దిస్సన్తి బాలా.

౧౨౫. సమానా రో రీరిక్ఖకేసు.

సమానసద్దతో పరస్స దిసస్స ర హోతి వా రీవిక్ఖకేసు. సరీ, సదీ, సరిక్ఖో, సదిక్ఖో, సరిసో, సదిసో.

౧౨౬. దహస్స దస్స డో.

దహస్స దస్స డో హోతి వా. డాహో, దాహో, డహతి, దహతి.

౧౨౭. అనఘుణ స్వాపరీహి ళో.

ఆపరీహి పరస్స దహస్స దస్స ళో హోతి అనఘుణసు. ఆళహనం, పరిళాహో.

౧౨౮. అత్యాదిన్తేస్వత్థిస్స భూ.

త్యాదిన్తవజ్జితేసు పచ్చయేసు 'అస=భువి'ఇచ్చస్స భూ హోతి. భవితబ్బం. ఆదేసవిధానమసస్సాప్పయోగత్థమేతస్మిం విసయే, ఏతేన కత్థచి కస్సచి ధాతుస్స అప్పయోగాపి ఞాపితో హోతి. అత్యాదిన్తేసూతి కిం? అత్థి, సన్తో, అత్థిస్సాతి కిం? అస్సతిస్స మా హోతు.

౧౨౯. అఆస్సాఆదీసు.

అఆదో, ఆఆదో, స్సాదో చ అత్థిస్స భూ హోతి. బభూవ, అభవా, అభవిస్సా, భవిస్సతి.

౧౩౦. న్తమానన్తియియుంస్వాదిలోపో. న్తాదిసూత్థిస్సాదిలోపో హోతి. సన్తో, సమానో, సన్తి, సన్తు, సియా, సియుం, ఏతేస్వీతి కిం? అత్థి.

౧౩౧. పాదితో ఠాస్స వా ఠహో క్వచి.

పాదీహి కిరియావిసేసజోతకేహి సద్దేహి పరస్స ఠాస్స క్వచి ఠహో వా హోతి. సణ్ఠహన్తో సన్తిట్ఠన్తో. సణ్ఠహతి, సన్తిట్ఠతి. ప పరా అప సం అను అవ ఓ ని దు వి అధి అపి అతిసు ఉ అభి పతి పరి ఉప ఆ పాదీ. క్వచీతి కిం? సణ్ఠితి.

౧౩౨. దాస్సియజ.

పాదితో పరస్స దాస్స ఇయజ హోతి క్వచి. అనాదియిత్వా, సమాదియతి, క్వచిత్వేవ? ఆదాయ.

౧౩౩. కరోతిస్స ఖో.

పాదితో పరస్స కరస్స క్వచి ఖ హోతి. సఙ్ఖారో, సఙ్ఖరీయతి, కరస్సాతి అవత్వా కరోతిస్సాతి వచనం తిప్హి చ వికరణుప్పత్తిఞాపేతుం.

౧౩౪. పురాస్మా.

పురా ఇచ్చస్మా నిపాతా పరస్స కరస్స ఖ హోతి. పురక్ఖత్వా, పురేక్ఖారో-ఏత్తం తదమినాదిపాఠా.

౧౩౫. నితో కమస్స.

నిస్మా పరస్స కమస్స క్వచి ఖ హోతి, నిక్ఖమతి, క్వచిత్వేవ? నిక్కమో.

౧౩౬. యువణ్ణానమియఙువఙ సరే.

ఇవణ్ణువణ్ణత్తానం క్రియత్థానమియజవజ హోతి సరే క్వచి. వేదియతి, బ్రువన్తి, సరేతి కిం? నివేదేతి, బ్రూతి, క్వచిత్వేవ? జయతి, భవతి.

౧౩౭. అఞ్ఞాదిస్సాసీ క్యే.

ఞాదితో-ఞ్ఞస్స ఆకారన్తస్స క్రియత్థస్స ఈ హోతి క్యే. దీయతి, అఞ్ఞాదిస్సాతి కిం? ఞాయతి, తాయతిం.

౧౩౮. తనస్సా వా.

తనస్స ఆ హోతి వా క్యే. తాయతే, తఞ్ఞతే.

౧౩౯. దీఘో సరస్స.

సరన్తస్స క్రియత్థస్స దీఘో హోతి క్యే, చీయతే, సూయతే.

౧౪౦. సానన్తరస్స తస్స ఠో.

సకారన్తతో క్రియత్థా పరస్సా-నన్తరస్స తకారస్స ఠ హోతి. తుట్ఠో, తుట్ఠవా, తుట్ఠబ్బం, తుట్ఠి, అనన్తరస్సాతి కిం? తుస్సిత్వా.

౧౪౧. కసస్సిమ చ వా.

కసస్మా పరస్సానన్తరస్స తస్స ఠ హోతి కసస్స వా ఇమ చ. కిట్ఠం, కట్ఠం, అనన్తరస్సాత్వేవ? కసితబ్బం.

౧౪౨. ధస్తోత్రస్తా.

ఏతే సద్దా నిపచ్చన్తే.

౧౪౩. పుచ్ఛాదితో.

పుచ్ఛాదీహి క్రియత్థేహి పరస్సానన్తరస్స తకారస్స ఠ హోతి. పుట్ఠో, భట్ఠో, యిట్ఠో, అనన్తరస్సాత్వేవ? పుచ్ఛిత్వా.

౧౪౪. సాస వస సంస ససా థో.

ఏతేహి పరస్సానన్తరస్స తస్స థ హోతి, సత్థం, వత్థం, పసత్థం, సత్థం. కథమనుసిట్ఠో (వుట్ఠో) తి? 'తథనరానం టట్ఠణలా' ౧-౫౨ తి ట్ఠో, అనన్తరస్సాత్వేవ? సాసితుం.

౧౪౫. ధో ధహభేహి.

ధకారహకారభకారన్తేహి క్రియత్థేహి పరస్సానన్తరస్స తస్స ధ హోతి. వుద్ధో, దుద్ధం, లద్ధం.

౧౪౬. దహా ఢో.

దహా పరస్సానన్తరస్స తస్స ఢ హోతి. దడ్ఢో.

౧౪౭. బహస్సుమ చ.

బహా పరస్సానన్తరస్స తస్స ఢో హోతి, బహస్సుమ చ ఢసన్నియోగేన. బుడ్ఢో.

౧౪౮. రుహాదీహి హో ళ చ.

రహాదీహి పరస్సానన్తరస్స తస్స హ హోతి ళో చాన్తస్స. ఆరుళ్హో, గూళ్హో, వూళ్హో, బాళ్హో, (ఓగాళ్హో), అనన్తరస్సాత్వేవ? ఆరోహితుం.

౧౪౯. ముహా వా.

ముహా పరస్సానన్తరస్స తస్స హ హోతి వా ళో చాన్తస్స హసన్నియోగేన. మూళ్హో, ముద్ధో.

౧౫౦. భిదాదితో నో క్తక్తవన్తూనం.

భిదాదితో పరేసం క్తక్తవన్తూనం తస్స నో హోతి. భిన్నో భిన్నవా, ఛిన్నో ఛిన్నవా, ఛన్నో ఛన్నవా, ఖిన్నో ఖిన్నవా, ఉప్పన్నో ఉప్పన్నవా, సిన్నో, సిన్నవా, సన్నో సన్నవా, పీనో పీనవా, సూనో సూనవా, దీనో దీనవా, డీనో డీనవా, లీనో లీనవా, లూనో లూనవా, క్తక్తవన్తూనన్తి కిం? భిత్తి, ఛిత్తి, భేత్తుం, ఛేత్తుం.

౧౫౧. దాత్విన్నో.

దాతో పరేసం క్తక్తవన్తూనం తస్స ఇన్నో హోతి. దిన్నో, దిన్నవా.

౧౫౨. కిరాదీహి ణో.

కిరాదీహి పరేసం క్తక్తవన్తూనం తస్సానన్తరస్స ణ హోతి, కిణ్ణో కిణ్ణవా, పుణ్ణో పుణ్ణవా, ఖీణో ఖీణవా.

౧౫౩. తరాదీహి రిణ్ణో.

తరాదీహి పరేసం క్తక్తవన్తూనం తస్స రిణ్ణో హోతి. తిణ్ణో తిణ్ణవా, జిణ్ణో జిణ్ణవా, చిణ్ణో చిణ్ణవా.

౧౫౪. గో సజ్జాదీహి.

భఞ్జాదీహి పరేసం క్తక్తవన్తూనం తస్సానన్తరస్స గ హోతి. భగ్గో భగ్గవా, లగ్గో లగ్గవా, నిముగ్గో నిముగ్గవా, సంవిగ్గో సంవిగ్గవా.

౧౩౩. సుసా ఖో.

సుసా పరేసం క్తక్తవన్తూనం తస్స ఖో హోతి. సుక్ఖో సుక్ఖవా.

౧౩౬. పచా కో.

పచా పరేసం క్తక్తవన్తూనం తస్స కో హోతి. పక్కో పక్కవా.

౧౩౭. ముచా వా.

ముచా పరేసం క్తక్తవన్తూనం తస్స కో వా హోతి. ముక్కో ముత్తో, ముక్కవా ముత్తవా. 'సక్కో'తి ణ్వాదీసు సిద్ధం, క్తక్తవన్తూసు సత్తో, సత్తావాత్వేవ హోతి.

౧౩౮. లోపో వడ్ఢా క్తిస్స.

వడ్ఢా పరస్స క్తిస్స తస్స లోపో హోతి. వడ్ఢి.

౧౩౯. క్విస్స.

క్రియత్థా పరస్స క్విస్స లోపో హోతి, అభిభూ.

౧౬౦. ణిణాపీనం తేసు.

ణిణాపీనం లోపో హోతి తేసు ణిణాపీసు. కారేన్తం పయోజయతి కారేతి కారాపయతి.

౧౬౧. క్వచి వికరణానం.

వికరణానం క్వచి లోపో హోతి. ఉదపాది, హన్తి.

౧౬౨. మానస్స మస్స.

క్రియత్థా పరస్స మానస్స మకారస్స లోపో హోతి క్వచి. కరాణో, క్వచీతి కిం? కురుమానో.

౧౬౩. ఊలస్సే.

ఇలానమే హోతి క్వచి. గహేత్వా, అదేన్తి, క్వచిత్వేవ? వపిత్వా.

౧౬౪. ప్యో వా త్వాస్స సమాసే.

త్వాస్స వా ప్యో హోతి సమాసే. పకారో "ప్యే సిస్సా" తి ౩-౮౮ విసేసనత్థో. అభిభూయ, అభిభవిత్వా, సమాసేతి కిం? పత్వా, క్వచాసమాసేపి బహులాధికారా 'లతం దన్తేహి ఛిన్దియ'.

౧౬౫. తుంయానా.

క్త్వాస్స వా తుంయానా హోన్తి సమాసే క్వచి. అభిహట్టుం అభిహరిత్వా, అనుమోదియాన అనుమోదిత్వా, అసమాసేపి బహులాధి కారా, దట్ఠుం దిస్వా, ఏసమప్పవిసయతాఞాపనత్థో యోగవిభాగో.

౧౬౬. హనా రచ్చో.

హనస్మా పరస్స క్త్వాస్స రచ్చో వా హోతి సమాసే. ఆహచ్చ, ఆహనిత్వా.

౧౬౭. సాసాధికరా చచరిచ్చా.

సాసాధీహి పరా కరా పరస్స క్త్వస్స చచరిచ్చా హోన్తి యథాక్కమం. సక్కచ్చ సక్కరిత్వా, అసక్కచ్చ అసక్కరిత్వా, అధికిచ్చ అధికరిత్వా.

౧౬౮. ఇతో చ్చో.

ఇఇచ్చస్మా పరస్స క్త్వాస్స చ్చో వా హోతి. అధిచ్చ అధీయిత్వా, సమేచ్చ సమేత్వా.

౧౬౯. దిసా వానవా స చ.

దిసతో క్త్వాస్స వానవా హోన్తి వా దిసస్స చ స కారో తంసన్నియోగేన. సస్స సవిధానం పరరూపబాధనత్థం. దిస్వాన, దిస్వా పస్సిత్వా, కథం 'నాదట్ఠా పరతో దోస'న్తి? ఞాపకా త్వాస్స వలోపో, ఏవం 'లద్ధా ధన'న్తి ఆదీసు.

౧౭౦. ఞి బ్యఞ్జనస్స.

క్రియత్థా పరస్స బ్యఞ్జనాదిప్పచ్చయస్స ఞి వా హోతి. భుఞ్జితుం భోత్తుం, బ్యఞ్జనస్సాతి కిం? పాచకో.

౧౭౧. రా నస్స ణో.

రన్తతో క్రియత్థా పరస్స పచ్చయనకారస్స ణో హోతి. అరణం, సరణం.

౧౭౨. న న్తమానత్యాదీనం.

రన్తతో పరేసం న్తమానత్యాదీనం నస్స ణో న హోతి, కరోన్తో, కురుమానో, కరోన్తి.

౧౭౩. గమయమిసాసదిసానం వా చ్ఛఙ.

ఏతేసం వా చ్ఛఙ హోతి న్తమానత్యాదీసు. గచ్ఛన్తో గచ్ఛమానో గచ్ఛతి, యచ్ఛన్నో యచ్ఛమానో యచ్ఛతి, ఇచ్ఛన్తో ఇచ్ఛమానో ఇచ్ఛతి అచ్ఛన్తో అచ్ఛమానో అచ్ఛతి, దిచ్ఛన్తో దిచ్ఛమానో దిచ్ఛతి, వాతి కిం? గమిస్సతి, వవత్థితవిభాసా-యం, తేనాఞ్ఞేసు చ క్వచి-ఇచ్ఛితబ్బం ఇచ్ఛా ఇచ్ఛితుం, అచ్ఛితబ్బం అచ్ఛతుం, అఞ్ఞేసఞ్చ యోగవిభాగా-పపేచ్ఛతి.

౧౭౪. జరమరానమీయజ.

ఏతేసమీయజ వా హోతి న్తమానత్యాదీసు. జీయన్తో జీరన్తో, జీయమానో జీరమానో, జీయతి జీరతి, మీయన్తో మరన్తో, మీయమానో మరమానో, మీయతి మరతి.

౧౭౫. ఠాపానం తిట్ఠ పివా.

ఠాపానం తిట్ఠపివా హోన్తి న్తమానత్యాదీసు. తిట్ఠన్తో, తిట్ఠమానో, తిట్ఠతి, పివన్తో, పివమానో, పివతి, వాత్వేవి? ఠాతి, పాతి.

౧౭౬. గమవదదానం ఘమ్మవజ్జదజ్జా.

గమాదీనం ఘమ్మాదయో వా హోన్తి న్తమానత్యాదీసు. ఘమ్మన్తో, గచ్ఛన్తో, వజ్జన్తో వదన్తో, దజ్జన్తో దదన్తో.

౧౭౭. కరస్స సోస్స కుబ్బకురుకయిరా.

కరస్స సఓకారస్స కుబ్బాదయో వా హోన్తి న్తమానత్యాదీసు. కుబ్బన్తో కయిరన్తో కరోన్తో, కుబ్బమానో కురుమానో కయిరమానో, కరాణో, కుబ్బతి కయిరతి కరోతి, కుబ్బతే కురుతే, కయిరతే, వవత్థితవిభాసత్తా వాధికారస్స భియ్యో మానపరచ్ఛక్కేసు కురు, క్వచిదేవ పుబ్బఛక్కే 'అగ్ఘం కురుతు, నో భవం, సోస్సాతి వుత్తత్తా కత్తరియేవిమే.

౧౭౮. గహస్స ఘేప్పో.

గహస్స వా ఘేప్పో హోతి న్తమానత్యాదీసు. ఘేప్పన్తో, ఘేప్పమానో, ఘేప్పతి, వాత్వేవ? గణ్హాతి.

౧౭౯. ణో నిగ్గహీతస్స.

గహస్స నిగ్గహీతస్స ణో హోతి. గణ్హితబ్బం, గణ్హితుం, గణ్హన్తో.

ఇతిమోగ్గల్లానే బ్యాకరణే వుత్తియం

ఖాదికణ్డో పఞ్చమో.

౬. ఛట్ఠో కణ్డో (త్యాది)

౧. వత్తమానే తి అన్తి సి థ మి మ తే అన్తే సే వ్హే ఏ మ్హే.

వత్తమానే ఆరద్ధాపరిసమత్తే అత్థే వత్తమానతో క్రియత్థా త్యాదయో హోన్తి. గచ్ఛతి, గచ్ఛన్తి, గచ్ఛసి గచ్ఛథ, గచ్ఛామి గచ్ఛామ, గచ్ఛతే గచ్ఛన్తే, గచ్ఛసే గచ్ఛవ్హే, గచ్ఛే గచ్ఛామ్హే. కథం 'పురే అధమ్మో దిప్పతి, పురా మరామీ'తి? వత్తమానస్సేవవత్తుమిట్ఠత్తా తంసమీపస్స తగ్గహణేన గహణా, పురేపురాసద్దేహి వా అనాగతత్తావగమే తదా తస్స వత్తమానత్తా, కాలబ్యత్తయో వా ఏసో, భవన్తేవ హి కాలన్తరేపి త్యాదయో బాహులకా 'సన్తేసు పరిగూహామి, మా చ కిఞ్చి ఇతో అదం' 'కాయస్స భేదా అభిసమ్పరాయం, సహబ్యతం గచ్ఛతి వాసవస్స, 'అనేకజాతిసంసారం సన్ధావిస్సం' అతివేలం న మస్సిస్స'న్తి.

౨. భవిస్సతి స్సతి స్సన్తి స్ససి స్సథ స్సామి స్సామ స్సతే స్సన్తే స్ససే స్సవ్హే స్సం స్సామ్హే.

భవిస్సతి అనారద్ధే అత్థే వత్తమానతో క్రియత్థా స్సత్యాదయో హోన్తి. గమిస్సతి గమిస్సన్తి, గమిస్ససి గమిస్సథ, గమిస్సామి గమిస్సామ, గమిస్సతే గమిస్సన్తే, గమిస్ససే గమిస్సవ్హే, గమిస్సం గమిస్సామ్హే.

౩. నామే గరహావిమ్హయేసు.

నామసద్దే నిపాతే సతి గరహాయం విమ్హయే చ గమ్యమానే స్సత్యాదయో హోన్తి. ఇమే హి నామ కల్యాణధమ్మా పటిజానిస్సన్తి, న హి నామ భిక్ఖవే తస్స మోఘపురిసస్స పాణేసు అనుద్దయా భవిస్సతి, కథం హి నామ సో భిక్ఖవే మోఘపురిసో సబ్బమత్తికామయం కుటికం కరిస్సతి? తత్థ నామ త్వం మోఘపురిస మయా విరాగాయ ధమ్మే దేసితే సరాగాయ చేతేస్ససి? అత్థి నామ తాత సుదిన్న ఆభిదోసికం కుమ్మాసం పరిభుఞ్జిస్ససి, అత్థియేవిహాపి నిన్దావగమో. విమ్హయే-అచ్ఛరియం వత భో అబ్భుతం వత భో సన్తేన వత భో పబ్బజితా విహారేన విహరన్తి, యత్ర హి నామ సఞ్ఞీ సమానో జాగరో పఞ్చమత్తాని సకటసతాని నిస్సాయ నిస్సాయ అభిక్కన్తాని నేవ దక్ఖతి న పన సద్దం సోస్సతి, అచ్ఛరియం అన్ధో నామ పబ్బతమారోహిస్సతి, బధిరో నామ సద్దం సోస్సతి.

౪. భూతే ఈఉం ఓత్థ ఇం మ్హా ఆ ఊ సే వ్హం అ మ్హే.

భూతే పరిసమత్తే అత్థే వత్తమానతో క్రియత్థా ఈ ఆదయో హోన్తి. అగమీ అగముం, అగమో అగమిత్థ, అగమిం అగమిమ్హా , అగమా అగమూ, అగమిసే అగమివ్హం, అగమ అగమిమ్హే. భూతసామఞ్ఞవచనిచ్ఛాయమనజ్జతనేపి 'సువో అహోసి ఆనన్దో'.

౫. అనజ్జతనే ఆ ఊ ఓ త్థ అ మ్హా త్థ త్థుం సే వ్హం ఇం మ్హసే.

అవిజ్జమానజ్జతనే భూతే-త్థే వత్తమానతో క్రియత్థా ఆఆదయో హోన్తి.

ఆఞాయ్యా చ ఉట్ఠానా, ఆఞాయ్యా చ సంవేసనా;

ఏసజ్జతనో కాలో, అహరుభతద్ధరత్తం వా.

అగమా అగమూ, అగమో, అగమత్థ, అగమ అగమమ్హా, అగమత్థ అగమత్థుం, అగమసే అగమవ్హం, అగమిం అగమమ్హసే. అజ్జపదత్థో కిం? అజ్జ హియ్యో వా అగమాసి.

౬. పరోక్ఖే అ ఉ ఏ త్థ అ మ్హ త్థ రే త్థో వ్హో ఇ మ్హే.

అపచ్చక్ఖే భూతానజ్జతసే-త్థే వుత్తమానతో క్రియాత్థా అ ఆదయో హోన్తి. జగామ జగము, జగమే జగపిత్థ, జగమ జగమిమ్హ, జగమిత్థ జగమిరే, జగమిత్థో జగమివ్హో, జగమి జగమిమ్హే. మూళ్హవిక్ఖిత్తబ్యాసత్తచిత్తేన అత్తనాపి క్రియాకతాభినిబ్బత్తితకాలే-నుపలద్ధా సమానా ఫలేనా-నుమీయమానా పరోక్ఖావ వత్థుతో, తేనుత్తమవిసయేపి పయోగసమవో.

౭. ఏయ్యాదో వాతిపత్తియం స్సా స్సం సు స్సే స్సథ స్సం స్సామ్హా స్సథ స్సింసు సస్సే స్సవ్హే స్సిం స్సామ్హసే.

ఏయ్యాదో విసయే క్రియాతిపత్తియం స్సాదయో హోన్తి విభాసా. విధురప్పచ్చయోపనిపాతతో కారణవేకల్లతో వా క్రియాయాతిపతనమనిప్ఫత్తి క్రియాతిపత్తి, ఏతే చ స్సాదయో సామత్థియాతీతానాగతేస్వేవ హోన్తి న వత్తమానే తత్ర... క్రియాతిపత్యసమ్భవా, సచే పఠమవయే పబ్బజ్జం అలభిస్సా అరహా అభవిస్సా, దక్ఖిణేన చే అగమిస్సా న సకటం పరియా భవిస్సా, దక్ఖిణేన చే అగమిస్సంసు, అగమిస్సే అగమిస్సథ, అగమిస్సం అగమిస్సామ్హా, అగమిస్సథ అగమిస్సింసు, అగమిస్ససే అగమిస్సవ్హే, అగమిస్సిం అగమిస్సామ్హసే, న సకటం పరియాభవిస్సా, వాతికిం? దక్ఖిణే న చే గమిస్సతి న సకటం పరియా భవిస్సతి.

౮. హేతుఫలేస్వేయ్య ఏయ్యుం ఏయ్యాసి ఏయ్యాథ ఏయ్యామి ఏయ్యామ ఏథ ఏరం ఏథో ఏయ్యవ్హో ఏయ్యం ఏయ్యామ్హే.

హేతుభూతాయం ఏలభూతాయఞ్చ క్రియాయం వత్తమానతో క్రియత్థా ఏయ్యాదయో వా హోన్తి, సచే సఙ్ఖారా నిచ్చా భవేయ్యుం న నిరుజ్ఝేయ్యుం, దక్ఖిణేన చే గచ్ఛేయ్య న సకటం పరియాభవేయ్య, దక్ఖిణేన చే గచ్ఛేయ్యుం, గచ్ఛేయ్యాసి గచ్ఛేయ్యాథ, గచ్ఛేయ్యామి గచ్ఛేయ్యామ, గచ్ఛేథ గచ్ఛేరం, గచ్ఛేథో గచ్ఛేయ్యవ్హో, గచ్ఛేయ్యం గచ్ఛేయ్యామ్హే, న సకటం పరియ్యాభవేయ్య, భవనం గమనం చ హేతు, అనిరుజ్ఝనం అపరియాభవనం చ ఫలం, ఇహ కస్మా న హోతి 'హన్తీహి పలాయతి, వస్సతీతి ధావతి, హనిస్సతీతి పలాయిస్సతీ'తి? ఇతి సద్దేనేవ హేతుహేతుమన్తతాయ జోతితత్తా, వాతి కిం? దక్ఖిణేన చే గమిస్సతి న సకటం పరియాభవిస్సతి.

౯. పఞ్హపత్థనావిధీసు.

పఞ్హో=సమ్పుచ్ఛనం సమ్పధారణం నిరూపణం కారియానిచ్ఛయనం పత్థనా=యాచనం ఇట్ఠాసిం భనఞ్చ, విధి=విధానం నియోజనం క్రియాసు బ్యాపారణా, సా చ దువిధావ సాదరానాదరవసేన... విసయభేదేన భిన్నాయపి తదుభయానతివత్తనతో, ఏతేసు పఞ్హాదీసు క్రియత్థతో ఏయ్యాదయో హోన్తి, పఞ్హో - కిమాయస్మా వినయం పరియాపుణేయ్య? ఉదాహు ధమ్మం, గచ్ఛేయ్యం వాహం ఉపోసథం న వా గచ్ఛేయ్యం, పత్థనాయం-లభేయ్యా-హం భన్తే భగవతో సన్తికే పబ్బజ్జం లభేయ్యం ఉపసమ్పదం, పస్సేయ్యం తం వస్ససతం అరోగం, విధిమ్హి-భవం పత్తం పచేయ్య, భవం

పుఞ్ఞం కరేయ్య, ఇహ భవం భుఞ్జేయ్య, ఇహ భవం నిసీదేయ్య, మాణవకం భవం అజ్ఝాపేయ్య, అనుఞ్ఞాపత్తకాలేసుపి సిద్ధావ... తత్థాపి విధిప్పతీతితో, అనుఞ్ఞాయం-ఏవం కరేయ్యాసి, పత్తకాలే-కటం కరేయ్యాసి, పత్తో తే కాలో కటకరణే, యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం సఙ్ఘో ఉపోసథం కరేయ్య, ఏతస్స భగవా కాలో ఏతస్స సుగత కాలో యం భగవా సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేయ్య, పేసనేపిచ్ఛన్తి 'గామం త్వం భణే గచ్ఛేయ్యాసి'.

౧౦. తు అన్తు హి థ మి మ తం అన్తం స్సు వ్హో ఏ ఆమసే.

పఞ్హాదీస్వేతే హోన్తి క్రియత్థతో. గచ్ఛతు గచ్ఛన్తు, గచ్ఛాహి గచ్ఛథ, గచ్ఛామి గచ్ఛామ, గచ్ఛతం గచ్ఛన్తం, గచ్ఛస్సు గచ్ఛవ్హో, గచ్ఛే, గచ్ఛామసే, పఞ్హే-కిన్ను ఖలు భో బ్యాకరణమధీయస్సు, పత్థనాయం-దదాహి మే, జీవతు భవం, విధిమ్హి-కటం కరోతు భవం, పుఞ్ఞం కరోతు భవం, ఇహ భవం భుఞ్జతు, ఇహ భవం నిసీదతు, ఉద్దిసతు భన్తే భగవా భిక్ఖూనం పాతిమోక్ఖం, పేసనే-గచ్ఛ భణే గామం, అనుమతియం - ఏవం కరోహి, పత్తకాలే-కాలో-యం తే మహావీర ఉప్పజ్జ మాతుకుచ్ఛియం.

౧౧. సత్యరహేస్వేయ్యాదీ.

సత్తియం అర హత్థే చ క్రియత్థా ఏయ్యాదయో హోన్తి. భవం ఖలు రజ్జం కరేయ్య, భవం సత్తో అరహో.

౧౨. సమ్భావనే వా.

సమ్భావనే గమ్యమానే ధాతునా వుచ్చమానే చ ఏయ్యాదయో హోన్తి విభాసా. అపి పబ్బతం సిరసా భిన్దేయ్య, క్రియాతిపత్తియన్తు స్సాదీ-అసనియాపి హతో నాపతిస్సా, సమ్భావేమి సద్దహామి అవకప్పేమి భుఞ్జేయ్య భవం భుఞ్జిస్సతి భవం అభుఞ్జి భవం, క్రియాతిపత్తియన్తు స్సాదీ-సమ్భావేమి నాభుఞ్జిస్సా భవం.

౧౩. మాయోగే ఈఆఆదీ.

మా యోగే సతి ఈఆదయో ఆఆదయో చ వా హోన్తి. మా సు పునపి ఏవరూపమకాసి, మా భవం అగమా వనం, వాత్వేవ? మా తే కామగుణే భమస్సు చిత్తం, మా త్వం కరిస్ససి, మా త్వం కరేయ్యాసి, అసకకాలత్థోయమారమ్భో, బుద్ధో భవిస్సతీతి పదన్తరసమ్బన్ధేనానాగతకాలతా పతీయతే, ఏవం కతో కటో స్వే భవిస్సతి, భావి కిచ్చమాసీతి.

లునాహి లునాహిత్వేవాయం లునాతి, లునస్సు లునస్సుత్వేవాయం లునా-తీతి త్యాదీనమేవేతం మజ్ఝిమపురిసేకవచనానమాభిక్ఖఞ్ఞే ద్విబ్బవచనం, ఇదం వుత్తం హోతి 'ఏవ మేస తురితో అఞ్ఞేపి నియోజేన్తోవియ కిరియం కరోతీ'తి, ఏవం లునాథ లునాథత్వేవాయం లునాతి, లునవ్హో లునవ్హోత్వేవాయం లునాతి, తథా కాలన్తరేసుపి లునాహి లునాహిత్వేవాయం అలుని, అలునా, ఉలావ, లునిస్సతీతి, ఏవం స్సుమ్హి చ యోజనీయం, తథా సముచ్చయేపి మఠమట, విహారమటేత్వేవాయమటతి, మఠమటస్సు, విహారమటస్సుత్వేవాయమటతి, బ్యాపారభేదే తుసామఞ్ఞవచనస్సేవ బ్యాపకత్తా అనుప్పయోగో భవతి, ఓదనం భుఞ్జ, యాగుం పివ, ధానా ఖాదేత్వేవాయ-మజ్ఝోహరతి.

౧౪. పుబ్బపరచ్ఛక్కానమేకానేకేసు తుమ్హామ్హసేసేసు ద్వే ద్వే మజ్ఝిముత్తమపఠమా.

ఏకానేకేసు తుమ్హామ్హసద్దవచనీయేసు తదఞ్ఞసద్దవచనీయేసు చ కారకేసు పుబ్బచ్ఛక్కానం పరచ్ఛక్కానం మజ్ఝిముత్తమపఠమా ద్వే ద్వే హోన్తి యథాక్కమం క్రియత్థా, ఉత్తమసద్దో-యం సభావతో తతియదుకే రుళ్హో, త్వం గచ్ఛసి, తుమ్హే గచ్ఛథ, త్వం గచ్ఛసే, తుమ్హే గచ్ఛవ్హే, అహం గచ్ఛామి, మయం గచ్ఛామ, అహం గచ్ఛే, మయం గచ్ఛామ్హే, సో గచ్ఛతి, తే గచ్ఛన్తి, సో గచ్ఛతే, తే గచ్ఛన్తే, సామత్థియా లద్ధత్తా అప్పయుజ్జమానేసుపి తుమ్హామ్హసేసేసు భవన్తి. గచ్ఛసి, గచ్ఛథ, గచ్ఛసే, గచ్ఛవ్హే, గచ్ఛామి, గచ్ఛామ, గచ్ఛే, గచ్ఛామ్హే, గచ్ఛతి, గచ్ఛన్తి, గచ్ఛతే, గచ్ఛన్తే.

౧౩. ఆఈస్సాదీస్వఞ వా.

ఆఆదో ఈఆదో స్సా ఆదో చ క్రియత్థస్స వా అఞ హోతి. ఞకారో-నుబన్ధో, అగమా, గమా, అగమీ, గమీ, అగమిస్సా, గమిస్సా.

౧౬. అఆదీస్వాహో బ్రూస్స.

బ్రూస్స ఆహో హోతి అఆదీసు. ఆహ, ఆహు.

౧౫. భూస్స వుక.

అఆదీసు భూస్స వుక హోతి. కకారో-నుబన్ధో, ఉకారో ఉచ్చారణత్థో, బభూవ.

౧౭. పుబ్బస్స అ.

అఆదీసు ద్విత్తే పుబ్బస్స భూస్స అ హోతి, బభూవ.

౧౯. ఉస్సంస్వాహా వా.

ఆహాదేసా పరస్స ఉస్స అంసువా హోతి. అహంసు, ఆహు.

౨౦. త్యన్తీనం టటూ.

ఆహా పరేసం తిఅన్తీనం టటూ హోన్తి. టకారా సబ్బాదేసత్థా, ఆహ, ఆహు, అతోయేవ చ ఞాపకా తిఅన్తీసు చ బ్రూస్సా-హో.

౨౧. ఈఆదో వచస్సోమ.

ఈఆదీసు వచస్స ఓమ హోతి. మకారో-నుబన్ధో, అవోచ, ఈఆదోతి కిం? అవచా.

౨౨. దాస్స దం వా మిమేస్వద్విత్తే.

అద్విత్తే వత్తమానస్స దాస్స దం వా హోతి మిమేసు. దమ్మి దేమి, దమ్మ దేమ, అద్విత్తేతి కిం? దదామి దదామ.

౨౩. కరస్స నోస్స కుం.

కరస్స సఓకారస్స కుం వా హోతి మిమేసు. కుమ్మి కుమ్మ, కరోమి కరోమ.

౨౪. కా ఈఆదీసు.

కరస్స సఓకారస్స కా హోతి వా ఈఆదీసు. అకాసి అకరి, అకంసు అకరింసు, అకా అకరా.

౨౫. హాస్స, చాహఙ స్సేన.

కరస్స నోస్స హాస్స చ ఆహఙ వా హోతి స్సేన సహ. కాహతి కరిస్సతి, అకాహా అకరిస్సా, హాహతి హాయిస్సతి, అహాహా అహాయిస్సా.

౨౬. లభవసచ్ఛిదభిదరుదానం చ్ఛఙ.

లభాదీనం చ్ఛఙ వా హోతి స్సేనసహ. అలచ్ఛా అలభిస్సా, లచ్ఛతి లభిస్సాతి, అవచ్ఛా అవసిస్సా, వచ్ఛతి వసిస్సతి, అచ్ఛేచ్ఛా అచ్ఛిన్దిస్సా, ఛేచ్ఛతి ఛిన్దిస్సతి, అభేచ్ఛా అభిన్దిస్సా, భేచ్ఛతి భిన్దిస్సతి, అరుచ్ఛా అరోదిస్సా, రుచ్ఛతి రోదిస్సతీ , అఞ్ఞస్మిమ్పి ఛిదస్స వా చ్ఛఙ యోగవిభాగా, అచ్ఛేచ్ఛుం అచ్ఛన్దింసు, అఞ్ఞోసఞ్చ గచ్ఛం గచ్ఛిస్సం.

౨౭. భుజ ముచ వచ విసానం క్ఖఙ.

భుజాదీనం క్ఖఙ వా హోతి స్సేన సహ. అభోక్ఖా అభుఞ్జిస్సా, భోక్ఖతి భుఞ్జిస్సతి, అమోక్ఖా అముఞ్చిస్సా, మోక్ఖతిముఞ్చిస్సతి, అవక్ఖా అవచిస్సా, వక్ఖతి వచ్చిస్సతి, పావేక్ఖా పావిసిస్సా, పవేక్ఖతి పవిసిస్సతి, విసస్సా-ఞ్ఞస్మిమ్పి వా క్ఖఙ యోగవిభాగా పావేక్ఖి, పావిసి.

౨౮. ఆఈఆదీసు హరస్సా.

ఆఆదో ఈఆదో అ హరస్స ఆ హోతి వా. అహా అహరా, అహాసి అహరి.

౨౯. గమిస్స.

ఆఆదో ఈఆదో అ గమిస్స ఆ హోతి వా. అగా అగమా, అగా అగమీ.

౩౦. డంసస్స చ ఞ్ఛఙ.

డంసస్స గమిస్స చ ఞ్ఛఙ వా హోతి ఆఈఆదీసు. అడఞ్ఛా అడంసా, అడఞ్ఛి అడంసీ, అగఞ్ఛా అగచ్ఛా, అగఞ్ఛి అగచ్ఛీ.

౩౧. హూస్స హేహేహిహోహి స్సత్యాదో.

హూస్స హేఆదయో హోన్తి స్సత్యాదో. హేస్సతి, హేహిస్సతి, హోహిస్సతి.

౩౨. ఞానాసు రస్సో.

క్ణాక్నాసు క్రియత్థస్స రస్సో హోతి. కిణాతి, ధునాతి.

౩౩. ఆ ఈ ఊ మ్హా స్సా స్సమ్హానం వా.

ఏసం వా రస్సో హోతి. గమ గమా, గమి గమీ, గము గమూ, గమిమ్హ గమిమ్హా, గమిస్స గమిస్సా, గమిస్సమ్హ గమిస్సమ్హా.

౩౪. కుసరుహేహీస్స ఛి.

కుసా రుహా చ పరస్స ఈస్స ఛి వా హోతి. అక్కోచ్ఛి అక్కోసి, అభిరుచ్ఛి అభిరుహి.

౩౫. అ ఈ స్సాఆదీనం బ్యఞ్జనస్సిఞ.

క్రియత్థా పరేసం అఆదీనం ఈఆదీనం స్సఆదీనఞ్చ-బ్యఞ్జనస్స ఇఞ హోతి విభాసా. బభువిత్థ, అభవిత్థా, అనుభవిస్సా, అనుభవిస్సతి అనుభోస్సతి హరిసతి హస్సతి, ఏతేసన్తి కిం? భవతి, బ్యఞ్జనస్సాతి కిం? బభూవ.

౩౬. బ్రూతో తిస్సీఞ.

బ్రూతో పరస్స తిస్స ఈఞ వా హోతి. బ్రవీతి, బ్రూతి.

౩౭. క్యస్స.

క్రియత్థా పరస్స క్యస్స ఈఞ వా హోతి. పచీయతి, పచ్చతి.

౩౮. ఏయ్యాథ స్సే అ ఆ ఈథానం ఓ, అ, అం, త్థ, త్థో, వ్హోక.

ఏయ్యాథాదీనం ఓఆదయో వా హోన్తి యథాక్కమం. తుమ్హే భవేయ్యాథో భవేయ్యాథ, త్వం అభవిస్స అభవిస్సే, అహం అభవం అభవ, సో అభవిత్థ అభవా, సో అభవిత్థో, అభవీ, తుమ్హే భవథవ్హో భవథ, ఆసహచరితోవ అకారో గయ్హతే, థో పన-స్తే నిద్దేసా త్వాదిసమ్బన్ధీయేవ, తస్సేవ వా నిస్సితత్తా, నిస్సయకరణమ్హి హి సుత్తకారాచిణ్ణం.

౩౯. ఊంస్సిం స్వంసు.

ఊమీచ్చస్స ఇంసు అంసు వా హోన్తి. అగమింసు, అగమంసు, అగముం.

౪౦. ఏఓత్తా సుం.

ఏఆదేసతో ఓఆదేసతో చ పరస్స ఉమిచ్చస్స సుం వా హోతి. నేసుం, నయింసు, అస్సోసుం, అస్సుం, ఆదేసత్తాఖ్యాపనత్థంత్తగ్గహణం.

౪౧. హూతో రేసుం.

హూతో పరస్స ఉమిచ్చస్స రేసుం వా హోతి. అహేసుం, అహవుం.

౪౨. ఓస్స అ ఇ త్థ త్థో.

ఓస్స అఆదయో వా హోన్తి. త్వం అభవ, అభవి, అభవిత్థ, అభవిత్థో అభవో.

౪౩. సి.

ఓస్స సి వా హోతి. అహోసి త్వం అహువో.

౪౪. దీఘా ఈస్స.

దీఘతో పరస్స ఈస్స సి వా హోతి. అకాసి అకా, అదాసి అదా.

౪౫. మ్హాత్థానముఇ.

మ్హాత్థానమ్హుఇ వా హోతి. అగమ్హుమ్హా అగమిమ్హా, అగముత్థ అగమిత్థ.

౪౬. ఇంస్స చ సిఇ.

ఇమిచ్చస్స సిఇ వా తోతి మ్హాత్థానఞ్చ బహులం. అకాసిం అకరిం, అకాసిమ్హా అకరిమ్హా అకాసిత్థ అకరిత్థ.

౪౭. ఏయ్యుంస్సుం.

ఏయ్యుమిచ్చస్స ఇం వా హోతి. గచ్ఛుం గచ్ఛేయ్యుం.

౪౮. హిస్స-తో లోపో.

అతో పరస్స హిస్స లోపో వా హోతి. గచ్ఛ గచ్ఛాహి, అతోతి కిం? కరోహి.

౪౯. క్యస్స స్సే.

క్యస్స వా లోపో హోతి స్సే. అన్వభవిస్సా అన్వభూయిస్సా, అనుభవిస్సతి అనుభూయిస్సతి.

౫౦. అత్థితేయ్యాదిచ్ఛన్నం స సు స సథ సం సామ.

అస=భువిచ్చస్మా పరేసం ఏయ్యాదిచ్ఛన్నం సాదయో హోన్తి యథాక్కమం. అస్స, అస్సు, అస్స, అస్సథ, అస్సం, అస్సామ.

౫౧. ఆదిద్విన్నమియాఇయుం.

అత్థితేయ్యాదిచ్ఛన్నం ఆదిభూతానం ద్విన్నం ఇయా ఇయుం హోన్తి యథాక్కమం. సియా, సియుం.

౫౨. తస్స థో.

అత్థితో పరస్స తకారస్స థో హోతి. అత్థి, అత్థు.

౫౩. సిహిస్వట.

అత్థిస్స అట హోతి సిహిసు, టో సబ్బాదేసత్థో. అసి అహి.

౫౪. మిమానం వా మ్హిమ్హా చ.

అత్థిస్మా పరేసం మిమానం మ్హిమ్హా వా హోన్తి, తంసన్నియోగేనఅత్థిస్స అట చ. అమ్హి అస్మి, అమ్హ అస్మ.

౫౫. ఏసు సి.

ఏసు మిమేసు అత్థిస్స సకారో హోతి. అస్మి అస్మ, పరరూపబాధనత్థం.

౫౬. ఈఆదో దీఘో.

అత్థిస్స దీఘో హోతి ఈఆదిమ్హి. ఆసి, ఆసుం, ఆసి, ఆసిత్థ, ఆసిం, ఆసిం మ్హా.

౫౭. హిమిమేస్వస్స.

అకారస్స దీఘో హోతి హిమిమేసు. పచాహి, పచామి, పచామ, ముయ్హామి.

౫౮. సకా ణాస్స ఖ ఈఆదో.

సకస్మా క్ణాస్సఖోహోతి ఈఆదీసు. అసక్ఖి, అసక్ఖింసు.

౫౯. స్సే వా.

సకస్మా క్ణస్సఖో వా హోతి స్సే. సక్ఖిస్సా సక్కుణిస్సా, సక్ఖిస్సతి, సక్కుణిస్సతి.

౬౦. తేసు సుతో క్ణోక్ణానం రోట.

తేసు ఈఆదిస్సేసు సుతో పరేసం క్ణోక్ణానం రోట వా హోతి. అస్సోసి అసుణి, అస్సోస్సా అసుణిస్సా, సోస్సతి సుణిస్సతి.

౬౧. ఞాస్స సనాస్స నాయో తిమ్హి. సనాస్స ఞాస్స నాయో వా హోతి తిమ్హి. నాయతి, జానాతి.

౬౨. ఞామ్హి జం.

ఞాదేసే సనాస్స ఞాస్స జం (వా) హోతి. జఞ్ఞా (జానేయ్య).

౬౩. ఏయ్యాస్సియాఞా వా.

ఞాతో ఏయ్యాస్స ఇయాఞా హోన్తి వా. జానియా, జఞ్ఞా జానేయ్య.

౬౪. ఈస్సత్యాదీసు క్నాలోపో.

ఈఆదో స్సత్యాదో చ ఞాతో క్నాలోపో వా హోతి. అఞ్ఞాసి అజాని, ఞస్సతి జానిస్సతి.

౬౫. స్సస్స హి కమ్మే.

ఞాతో పరస్స స్సస్స హి వా హోతి కమ్మే. పఞ్ఞాయిహితి పఞ్ఞాయిస్సతి.

౬౬. ఏతిస్మా.

ఏతిస్మా పరస్స స్సస్స హి హోతి వా. ఏహితి ఏస్సతి.

౬౭. హనా ఛఖా.

హనా స్సస్స ఛఖా వా హోన్తి. హఞ్ఛామి హనిస్సామి, పటిహఙ్ఖామి పటిహనిస్సామి.

౬౮. హాతో హ.

హాతో పరస్స స్సస్స హ హోతి వా. హాహతి జహిస్సతి.

౬౯. దక్ఖ ఖ హేహి హోహీహి లోపో.

దక్ఖాదీహి ఆదేసేహి పరస్స స్సస్స లోపో వా హోతి. దక్ఖతి దక్ఖిస్సతి, సక్ఖతి సక్ఖిస్సతి, హేహితి హేహిస్సతిహోహితి హోహిస్సతి.

౭౦. కయిరేయ్యస్సేయ్యుమాదీనం.

కయిరా పరస్స ఏయ్యుమాదీనం ఏయ్యస్స లోపో హోతి. కయిరుం, కయిరాసి, కయిరాథ, కహిరామి, కయిరామ.

౭౧. టా.

కయిరా పరస్స ఏయ్యస్స టా హోతి. సో కయిరా.

౭౨. ఏథస్సా.

కయిరా పరస్స ఏథస్స ఆ హోతి. కయిరాథ.

౭౩. లభా ఇం ఈనం థం థా వా.

లభస్మా ఇంఈఇచ్చేసం థంథా హోన్తి వా. అలత్థం అలభిం, అలత్థ అలభి.

౭౪. గురుపుబ్బా రస్సా రే న్తేన్తీనం.

గురుపుబ్బస్మా రస్సా పరేసం న్తేన్తీనం రే వా హోతి. గచ్ఛరే గచ్ఛన్తి, గచ్ఛరే గచ్ఛన్తే, గమిస్సరే గమిస్సన్తి, గమిస్సరే గమిస్సన్తే, గురుపుబ్బాతి కిం? పచ, రస్సాతి కిం? హోన్తి.

౭౫. ఏయ్యేయ్యాసేయ్యన్నం టే.

ఏయ్యాదీనం టే వా హోతి. సో కరే కరేయ్య, త్వం కరే కరేయ్యాసి, అహం కరే కరేయ్యం.

౭౬. ఓవికరణస్సు పరచ్ఛక్కే.

ఓవికరణస్స ఉ హోతి పరచ్ఛక్కే విసయే. తనుతే.

౭౭. పుబ్బచ్ఛక్కే వా క్వచి.

ఓవికరణస్స ఉ హోతి వా క్వచి పుబ్బచ్ఛక్కే. వనుతి వనోతి.

౭౮. ఏయ్యామస్సేము చ.

ఏయ్యామస్సేము వా హోతి ఉ చ. భవేమ్ము, భవేయ్యాము భవేయ్యామ.

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే వుత్తియం

త్యాదికణ్డో ఛట్ఠో.

౭. సత్తమో కణ్డో (ణ్వాది)

“బహులం” (౧.౨।౮) “క్రియత్థా”తి (౨.౧౪) చ సబ్బత్థ వత్థతే.

౧. చర దర కర రహ జన సన తల సాద సాధ కసాస చటాయ వాహి ణు.

చర-గతిభక్ఖణేసు, దర-దరణే, కర-కరణే, రహ-చాగే, జన-జననే, సన-సమ్భత్తియం, తల-పతిట్ఠాయం, సాద-అస్సాదనే, సాధ-సంసిద్ధియం, కస-విలేఖనే, అస-ఖేపనే, చట-భేదనే, అయ-ఇతి గమనత్థో దణ్డకో ధాతు, వా-గతిగన్ధనేసు, ఏతేహి క్రియత్థేహి బహులం ణు హోతి. “అస్సా ణానుబన్ధే”తి (౨.౮౪) ఉపన్తస్స అస్స ఆ, చరతి హదయే మనుఞ్ఞభావేనాతి చారు=సోభనం. దరీయతీతి దార=కట్ఠం. కరోతీతి కారు=సిప్పీ, మఘు వా, విసుకమ్మో చ. రహతి చన్దాదీనం సోభావిసేసం నాసేతీతి రాహు=అసురిన్దో. జాయతి గమనాగమనం అనేనాతిజాను=జఙ్ఘోరూనం సన్ధి. సనేతి అత్తని భత్తిం ఉప్పాదేతీతి సాను=గిరిప్పదేసో. తలన్తి పతిట్ఠహన్తి ఏత్థ దన్తాతి తాలు=వదనేకదేసో. సా దీయతి అస్సాదీయతీతి సాదు=మధురం. సాధేతి అత్తపరహితన్తి సాధు=సజ్జనో. కసీయతీతి కాసు=ఆవాటో, అసతి సీఘభావేన పవత్తతీతి ఆసు=సీఘం. చటతి భిన్దతి అమనుఞ్ఞభావన్తి చాటు=మనుఞ్ఞో. అయన్తి పవత్తన్తి సత్తా ఏతేనాతి ఆయు=జీవితం. “అస్సా ణాపిమ్హి యుక” ఇతి (౨.౯౧) యుక- వాతి గచ్ఛతీతి వాయు-వాతో.

౨. భర మర చర తర అర గర హన తన మన భమ కిత ధన బంహ కమ్బుమ్బ చక్ఖ భిక్ఖ సంకిన్దన్ద యజ పటాణాస వస పస పంస బన్ధా ఉ.

భర-భరణే, మర-పాణచాగే, చర-గతిభక్ఖణేసు, తర తరణే, అర-గమనే, గర ఘర-సేచనే, గిరాతి వా నిపాతనా అకారో, హన-హిం సాయం, తన-విత్థారే, మన-ఞాణే, భమ-అనవట్ఠానే, కిత-నివాసే, ధన-సద్దే, బంహ బ్రహ బ్రూహ-వుద్ధియం, కమ్బ-సంవరణే, అమ్బ-సద్దే, చక్ఖ ఇక్ఖ దస్సనే, భిక్ఖ-యాచనే, సంకసఙ్కాయం, ఇన్ద-పరమిస్సరియే, అన్ద-బన్ధనే, యజ-దేవపూజాయం, అట పట-గమనథా, అణ-సద్దత్థో, అస-ఖేపనే, వస-నివాసే, పసబాధనే, పంస-నాసనే, బన్ధ-బన్ధనే, ఏతేహి క్రియత్థేహి ఉ హోతి. భరతీతి భర=భత్తా. మరతి రూపకాయేన సహేవాతి మరు=దేవో, నిజ్జలదేసో చ. చరీయతి భక్ఖీయతీతి చరు=హబ్యపా కో. తరన్తి అనేనాతి తరు=రుక్ఖో. అరతి సూనభావేన ఉద్ధం గచ్ఛతీతి అరు=వణో. గరతి సిఞ్చతి, గిరతి వమతి వా సిస్సేసు సినేహన్తి గరు=ఆచరియో. హనతి ఓదనాదీసు వణ్ణవిసేసం నాసేతీతి హను=వదనేకదేసో. తనోతి సంసార దుక్ఖన్తి తను-సరీరం. మఞ్ఞతి సత్తానం హితాహితన్తి మను=పజాపతి. భమతి చలతీతి భము=నయనో పతిట్ఠానం. కేతతి ఉద్ధం గచ్ఛతి, ఉపరి నివసతీతి వా కేతు=ధజో. ధనతి సద్దం కరోతీతి ధను=చాపో. బంహ ఇతి నిద్దేసా ఉమ్హి నిచ్చం నిగ్గహీతలోపో, బంహతి వుద్ధిం గచ్ఛతీతి బహు=అనప్పకం. కమ్బతి సంవరం కరోతీధి కమ్బు=వలయో, సఙ్ఖో చ. అమ్బతి నాదంకరోతీతి అమ్బు=వారి. చక్ఖతి రూపన్తి చక్ఖు=నయనం. భిక్ఖతీతి భిక్ఖు=సమణో. సంకిరతీతి సంకు=సూలం. ఇన్దతి నక్ఖత్తానం పరమిస్సరియం పవత్తేతీతి ఇన్దు=చన్దో. అన్దన్తి బన్ధన్తి సత్తా ఏతాయాతి అన్దు=సఙ్ఖలికా. యజన్తి అనేనాతి యజు=వేదో. పటతి బ్యత్తభావం గచ్ఛతీతి పటు=విచక్ఖణో. అణతి సుఖుమభావేన పవత్తతీతి అణు=సుఖుమో, వీహిభేదో చ. అసన్తి పవత్తన్తి సత్తా ఏతేహీతి అసవో=పాణా. సుఖం వసన్త్యనేనాతి వసు=ధనం. పసీయతి బాధీయతి సామికేహీతి పసు. చతుప్పదో. పంసతి సోభావిసేసం నాసేతీతి పంసు=రేణు. బన్ధీయతి సినేహభావేనాతి బన్ధు=ఞాతి.

౩. బన్ధా ఊ వధో చ.

బన్ధ-బన్ధనే తిమస్మా ఊ హోతి, బన్ధస్స వధాదేసో చ. పఞ్చహి కామగుణేహి అత్తని సత్తే బన్ధతీతి వధూ-సుణిసా, ఇత్థీచ.

౪. జమ్బ్వాదయో.

జమ్బ్వాఆదయో సద్దాఊపచ్చయన్తా నిపచ్చన్తే, నిపాతనం అప్పత్తస్స పాపనం పత్తస్స పటిసేధో చ. జనిస్మా ఊ, బుకాగమో, "మనానం నిగ్గహీత"న్తి (౫.౯౬) నస్స నిగ్గహీతం, "వగ్గే వగ్గన్తో"తి (౧.౪౧) నిగ్గహీతస్స మో, జాయతి, జనీయతీ వా జమ్బూ=రుక్ఖో. భమిస్స అమలోపో, భమతి కమ్పతీతి భూ=భము. కరోతిస్మా ఊ, తస్స కన్ధుఞ చ, "పరరూపమయకారే బ్యఞ్జనే"తి (౫.౯౫) ధాత్వన్తస్స బ్యఞ్జనస్స పరరూపత్తం, రుధిరుప్పాదం కరోతీతి కక్కన్ధూ=బదరీ. లమ్బ-అవసంసనే , ఆపుబ్బో, సంయోగాదిలోపదీఘరస్సా, ఆలమ్బతి అవసంసతీతి అలాబూ=తుమ్బి. సర-గతి హింసాచిన్తాసు, ఊమ్హి అభుక అబుక చ, సరతి గచ్ఛతీతి సరభూ=ఏకా మహానదీ. సరతి పాణే హింసతీతి సరబూ=ఖుద్దజన్తుకవిసేసో. చమఅదనే, చమతి భక్ఖతి నివాపన్తి చమూ=సేనా. తన-విత్థారే, తనోతి సంసారదుక్ఖన్తి తను=సరీరం, ఏవమఞ్ఞోపి పయోగతో దట్ఠబ్బా.

౫. తపుస వి ధ కుర పుథ ముదా కు.

తప-సన్తాపే, ఉస-దాహే, విధ-వేధనే, కుర-సద్దే, పుథ పథ-విత్థారే, ముద-తోసే, ఏతేహి కు, హోతి. కకారోనుబన్ధో "న తే కానుబన్ధనాగమేసూ"తి (౫.౮౫) ఏఓనమభావత్థో. తప ఇతి నిద్దేసతోవ అస్స ఇత్తం, తాపీయతీతి తిపు=లోహవిసేసో. ఉసతి దాహం కరోతీతి ఉసు=సరో. వేధతి రంసీహి తిమిరన్తి విధు=చన్దో. కురతి కిచ్చాకిచ్చం వదతీతి కురు=రాజా, కురవో=జనపదో. పుథతి మహన్తభావేన పత్థిరతీతి పుథు=విత్థిణ్ణో, మోదనం, ముదీయతీతి వా ముదు=అథద్ధో.

౬. సిన్ధాదయో.

సిన్ధు ఆదయో కుపచ్చయన్తా నిపచ్చన్తే. సన్ద-పస్సవనే, అస్స ఇత్తం, ధోచాన్తా దేసో నిపాతనా, సన్దతి పస్సవతీతి సిన్ధు=నది, వహిసుపన్తస్స దీఘాదిబత్తే, బాధిస్స వాన్తహత్తే చ, వహన్త్యనేనాతి బాహు, బాధతి ఉపద్దవే వారేతీ తి వా బాహు=భుజో. రంఘు-గమనే, నిగ్గహీతలోపో, రఙ్ఘతి పవత్తహి రాజధమ్మేతి రఘు=రాజా. విద-లాభే, నకారాగమో, వస్స బో, విన్దత్యనేన నన్దనన్తి బిన్దు=కణికా. మన-ఞాణే, నస్స ధో, మఞ్ఞతి ఞాయతి మధురన్తి మధు=మధుకరీహి కతమధు, రప లప జప జప్ప-వచనే, అస్సఇత్తం, రపతి జప్పతి మన్తన్తీ రిపు=పచ్చామిత్తో. సస-గతి హిం సాపాణనేసు, అస్స ఉత్తం, ససతి జీవతీతి సుసు=యువా. అర గమనే, అస్సఉత్త మూత్తఞ్చ, అరతి మహన్తభావం గచ్ఛతీతి ఉరు=మహా, అరతినేనాతి ఊరు-సత్థి. ఖణ-అవదారణే, ఆ పుబ్బో అనలోపో, ఆఖనతీతి ఆఖు=ఉన్దూరో. తరతరణే, తస్స థో, తరతీతి థరు=ఖగ్గావయవో. లంఘు-గతి సోసనేసు ఘస్స వా హత్తం, నిగ్గహీతలోపో చ, లఙ్ఘతి పవత్తతి లఘుభావేనాతి లఘు లహూ ఏకత్థా, (భంజ-ఓమద్దనే, ప-పుబ్బో, జస్స గత్తం, పభఞ్జతి విసేసేనాతి పభఙ్గు=భఙ్గురో.) ఠా-గతినివత్తియం, సుపుబ్బో, ఠాతి పవత్తతి సున్దరభావేనాతి సుట్ఠు=సోభనం, దుపుబ్బో ఠాతి పవత్తతి అసున్దరభావేనాతి దుట్ఠు=అసోభనం. ఏవమఞ్ఞోపి విఞ్ఞేయ్యా.

౭. ఇ.

క్రియత్థా బహులం ఇ హోతి, అభ-ఖేపనే, అసీయతి ఖిపీయతీతి అసి=ఖగ్గో. కస-విలేఖనే, కసీయతే కసి=కసనం. మస-ఆమసనే, మసీయతీతి మసి=మేళా. కు-సద్దే ఓ అవాదేసా, కవతి కథేభీతి కవి=కబ్బకారో. రుసద్దే, రవతి గజ్జతీతి రవి=ఆదిచ్చో. సప్ప-గమనే, సప్పతి పవత్తతీతి సప్పి=ఘుతం. గన్థ-గన్థనే, "త థ న రానం ట ఠ ణలా"తి (౧.౨౫౹) నథానం ణఠా, గన్థేతీతి గణ్ఠి=పబ్బో, గణ్ఠిచ. రాజ-దిత్తియం, రాజతి పవత్తతీతి రాజి=పాళి. కల-సఙ్ఖ్యానే, కలీయతి పరిమీయతీతి కలి=పాపం. బల-పాణనే, బలన్తి జీవన్తి అనేనాతి బలి=కరో. ధన-సద్దే, ధనతి నదతీతి ధని=సద్దో. అచ్చ అఞ్చ-పూజాయం, అచ్చీయతి పూజీయతీతి అచ్చి=జాలా. వల వల్ల-సంవరణే, వలనం సంకోచనం వలి=ఉదరాదీసు పలి, వల్లీయన్తి సంవరీయన్తి సత్తా ఏతాయాతి వల్లి=లతా. విమ్హి వలీ వల్లీతిపి హోతి, సోయేవత్థో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౮. దధ్యాదయో.

దధిఆదయో సద్దా ఇపచ్చయన్తా నిపచ్చన్తే. ధా-ధారణే, ద్విభావో నిపాతనా, ఘుతమాదధాతీతి దధి=గోర సవిసేసో. అంహ-గమనే, నిగ్గహీతలోపో, అంహతి గచ్ఛతీతి అహి=సప్పో. కమ్ప చలనే, సంయోగాదిలోపో, కమ్పతి చలతీతి కపి=వానరో. మన-ఞాణే, అస్స ఉత్తం, మనతి జానాతీతి ముని=సమణో. నస్స ణత్తం, మనతి మహగ్ఘభావం గచ్ఛతీతీ మణి=రతనం. ఇక్ఖ చక్ఖ-దస్సనే, ఇస్స అత్తం ఇక్ఖతి అనేనాతి అక్ఖి=నయనం. కమపవిక్ఖేపే, అస్స ఇత్తం, కమతి యాతీతి కిమి=ఖుద్దజన్తుకవిసేసో. తర తరణే, తిత్తిరాదేసో, తురితో తరతి యాతీతి తిత్తిరి=పక్ఖివిసేసో. కీళ-విహారే, ఈస్స ఏత్తం, కీళనం కేళి=కీళా. ఉసిస్మా ఇస్స ఖలుఞ, ఉసతి దహతీ ఉక్ఖలి=భాజనం, ఏవమఞ్ఞేపి.

౯. యువణ్ణుపన్తా కి.

ఇవణ్ణుపన్తేహి చ ఉవణ్ణుపన్తేహి చ క్రియత్థేహి బహులం కి హోతి. కకారో-నుబన్ధో, ఇస సిస-ఇచ్ఛాయం, సివం ఇచ్ఛతీతి ఇసి=తపస్సీ. గిర-నిగిరణే, గిరతి పసవతి ఛవిమంససారభూతం భేసజ్జాదిన్తి గిరి=సేలో. సుచ-సోచనే. సోచనం సుచి=సోచేయ్యం, రుచ-అభిలాసే రుచన్తి ఏతాయాతి రుచి=ఆభిలాసో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౦. వప వర వస రస నభ హర హన పణా ఇణ.

వప-బీజనిక్ఖేపే, వర-వరణసమ్భత్తీసు, వస-నివాసే, రస-అస్సాదనే, నభ-హింసాయం, హర హరణే, హన హింసాయం, పణ-బ్యవహారథుతిసు, ఏతేహి ఇణ హోతి. వపన్తి ఏతాయాతి వాపి=జలాసయో. వారేన్తి ఏతేనాతి వారి=జలం. వసన్తి ఏతాయాతి వాసి=తచ్ఛక భణ్డం. రసీయతి అస్సాదనవసేన సమో సరీయతీతి రాసి=సమూహో. నభతి హింసతీతి నాభి=సరీరావయవో. హారేతీతి హారి=మనుఞ్ఞం. "హనస్స ఘాతో ణానుబన్ధే" (౫.౯౯) తి హనస్స ఘాతో, హనన్తి ఏతేనాతి ఘాతి=పహరణం, పణతి వోహరతీతి పాణి, పణతి వోహరతి ఏతేనాతి వా పాణి=కరో.

౧౧. భూగమా ఈణ.

భూ-సత్తాయం, అమ గమ-గమనే ఏతేహి ఈణ హోతి భవిస్సతి కాలే. భవిస్సతీతి భావీ=భవిస్సమానో. గమిస్సతీతి గామీ=గమిస్సామానో.

౧౨. తన్దలక్ఖా ఈ.

తన్ద-ఆలసియే, లక్ఖ-దస్సనఙ్కేసు, ఏతేహి ఈ హోతి. తన్దనం తన్దీ=ఆలస్యం, లక్ఖీయన్తి సత్తా ఏతాయాతి లక్ఖీ=సిరీ.

౧౩. గమా రో.

గమిస్మా రో హోతి. "రానుబన్ధేన్తసరాదిస్సా"తి (౪.౧౩౨) అమలోపో, గచ్ఛతీతి గో=పసు.

(ఇతి సరపచ్చయవిధానం).

౧౪. ఇ భీ కా కరార వక సక వాహి కో.

ఇ-అజ్ఝేన గతీసు, భీ-భయే, కా గా-సద్దే, కర-కరణే, అర-గమనే, కుక వక-ఆదానే, సక-సత్తియం, వా-గతిబన్ధనేసు, ఏతేహి కపచ్చయో హోతి. ఏతి పవత్తతీతి ఏతో=అసహాయో. భాయన్తి ఏతస్మాతి భేకో=మణ్డూకో. కాయతి సద్దం కరోతీతి కాకో=వాయసో. కరోతి వణ్ణకన్తి కక్కో=వణ్ణవిసేసో, పిసితదబ్బఞ్చ. అరతి యాతీతి అక్కో=సూరో, విటపివిసేసో చ. వకతి ఓదనం ఆదదాతీతి వక్కం=దేహకోట్ఠాసవిసేసో, సక్కతీతి సక్కో-దేవిన్దో, సమత్థో చ. వాతి బన్ధతి ఏతేనాతి వాకో=వక్కలం.

౧౫. ఈకాదయో.

ఈకాదయో కపచ్చయన్తా నిపచ్చన్తే. ఊహ-వితక్కే, హలోపో నిపాతనా ఊహీయతి విచినీయతీతి ఊకా-ఓకోదనీ. ఉన్ద కిలేదనే, సంయోగాది లోపో, అక చ. ఉన్దతి ద్రవం కరోతీతి ఉదకం=జలం. భీ-భయే, ఏత్తాభావో, భాయన్తి ఏతస్మాతి భీకో=భీరు. సక-సత్తియం, ఉపన్తస్సి, సక్కోతి ధారేతున్తి సిక్కా=ఉపకరణవిసేసో. హా-చాగే, హీయతి సాధూహి జహీయతీతి హాకో=కోధో. సమ్బ-మణ్డనే, కస్స ఉఞ , సమ్బతి ఉదకం మణ్డేతీతి సమ్బుకో=జలజన్తువిసేభో. పుథ పథ-విత్థారే, ఓత్తాభావో, కస్స ఉఞ, పుథతి పత్థరతి అత్తనో బాలభావన్తి పుథుకో=బాలో. సుచ-సోకే, సోచన్తి ఏతేనాతి సుక్కం=సమ్భవో, సేతఞ్చ. చి-చయే, ఉపపుబ్బో, ఏత్తాభావో, ఉపచినన్తీతి ఉపచికా=వమ్మిక కారా. కమ్ప-చలనే, కమ్పిస్స పం, కమ్పతి చలతీతి పఙ్కో=కద్దమో. ఉస-దాహే, ఉసతీతి ఉక్కా=జాలా. కస్స ముఞ, ఉసతి దహతీభి ఉమ్ముకం=అలాతం. వమ-ఉగ్గిరణే, కస్స మిఞ, వమీయతీతి వమ్మికో=ఉపచికాకతో చయో, మస-ఆమసనే, సస్స త్థఞ, మసీయతి పేమేనాతి మత్థకం=సీసం, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౬. భీత్వా నకో.

భీ-భయే తీమస్మా ఆనకో హోతి. భాయన్తి ఏతస్మాకి భయానకో=భయజనకో.

౧౭. సిఙ్ఘా ఆణికాటకా.

సిఙ్ఘ-ఘాయనేతీమస్మా ఆణిక ఆటకా హోన్తి. "ఇత్థియమత్వా"తి ౬౩.౨౬౦ ఆ, సిఙ్ఘయతి పస్సవతీతి సిఙ్ఘాణికా=నాసాస్సవో. సిఙ్ఘతి ఏకీభావం యాతీతి సిఙ్ఘాటకం=వీథిచతుక్కం.

౧౮. కరాదిత్వకో.

కర-కరణే, సర-గతిహింసాచిన్తాసు, నర-నయే, తరతరణే, వర-వరణ సమ్భత్తీసు, జన-జననే, కర-దిత్తి గతికన్తీసు, కట-మన్దనే, కుర-సద్దే, ధు-అభిత్థవే, ఏవమాదీహి అకో హోతి. కరీయతీతి కరకో=కమణ్డలు. కరోతీతి కరకా=వస్సోపలా. సరతి ఉదకమేత్థాతి సరకో=పానభాజనం. నరన్తి పాపుణన్తి సత్తా ఏత్థాతి నరకో=నిరయో. తరన్త్యనేనాతి తరకో=తరణం. వారేతీతివరకో=వరణో, ధఞ్ఞవిసేసో చ. జనేతీతి జనకో=పితా. కనతి దిబ్బతీతి కనకం=సువణ్ణం. కటతి మద్దతి రిపవోతి కటకం=నగరం. కురతీతి కోరకో=కలికా. ధవీయతీతి ధవకో-గుచ్ఛో.

౧౯. బల పతేహ్యాకో.

బల-పాణనే, పత పథ-గమనే, ఏతేహి ఆకో హోతి. బలతి జీవతీతి బలాకా=పక్ఖివిసేసో. పతతి యాతీతి పతాకా=ధజో.

౨౦. సామాకాదయో.

సామాకఆదయో ఆకన్తా నిపచ్చన్తే. సా-తను కరణావసానేసు, సాస్స ముక, సాతి దేహం త నుం కరోతీతి సామాకో=తిణధఞ్ఞం. పా-పానే, ఇనజ, పివతి రత్తన్తి పినాకో=మహిస్సరధను. గు-సద్దే, "యువణ్ణాన మియజవజ సరే"తి (౫.౧౩౬) ఉవజ, గవతి నదతి ఏతేనాతి గువకో=పూగఫలం. అట పట-గమనత్థా, పటతి యాతీతి పటాకా=వేజయన్తీ. సల పిల పల హుల-గమనత్థా, సలతి యాతీతి సలాకా=వేజ్జోపకరణదబ్బం. విద-ఞాణే, విదతి జానాతీతి విదాకో=విద్వా. పణబ్యవహారథుతీసు అస్స ఇత్తం, ఊక చ, పణీయతి వోహరీయతీతి పిఞ్ఞాకో=తిలకక్కో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౨౧. విచ్ఛాలగమముసా కికో.

విచ్ఛా-గమనే , అల=బన్ధనే, అమ గమ-గమనే, ముస-థేయ్యే, ఏతేహి కికో హోతి. విచ్ఛతి యాతీతి విచ్ఛికో=కీటో. అలతి బన్ధతి ఏతేనాతి అలికం=అసచ్చం. గచ్ఛతీతి గమికో=గన్తా. ముసాతి నిద్దేసా దీఘో, ముసతి థేనేతీతి మూసికో=ఉన్దూరో.

౨౨. కింకణికాదయో.

కింకణికాదయో సద్దా కికన్తా నిపచ్చన్తే. కణఇతి దణ్డకో ధాతు సద్దత్థో, కస్స ద్విత్తం, అస్స ఇత్తం, నిగ్గహీతాగమో చ, కణతి సద్దం కరోతీ కింకణికా=ఘణ్డికా. ముద-తోసే, దస్స ద్విత్తం, ముదన్తి ఏతమయాతి ముద్దికా=అఙ్గులియావేట్ఠనం, ఫలవిసేసో అ. మహీయతి పూజీయతీతి మహికా=హిమం. కల-సఙ్ఖ్యానే, కలీయతి పరిమీతయతీతి కలికా=కోరకో. సప్ప-గమనే, అస్స ఇత్తం. సప్పతి గచ్ఛతీతి సిప్పికా=జలజన్తువిసేసో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౨౩. ఇసా కీకో.

ఇస సింస-ఇచ్ఛాయం, ఇచ్ఛస్మా కీకో హోతి. ఇచ్ఛీయతీతి ఇసీకా=తూలనిస్సయో.

౨౪. కమపదా ఞుకో.

కమ-ఇచ్ఛాయం, పద-గమనే, ఏతేహి ణుకో హోతి. “ణిణాపీన”న్తి (౫.౧౬౦) యోగవిభాగా ణిలోపో. కామేతీతి కాముకో=కామయితా . పజ్జతి యాతి ఏతాయాతి పాదుకా=పాదోపకరణం.

౨౫. మణ్డసలా ణూకో.

మణ్డ-భూసనే, సల-గమనత్థో దణ్డకో ధాతు, ఏతేహి ణూకో హోతి. మణ్డేతి జలం భూసేతీతి మణ్డూకో=భేకో, సలతి గోచరత్త ముపయాతీతి సాలూకం=ఉప్పలకణ్డో.

౨౬. ఉలూకాదయో.

ఉలూకాదయో సద్దా ణూకన్తా నిపచ్చన్తే. ఉల-గవేసనే, ఓత్తాభావో నిపాతనా, ఉలతి గవేసతీతి ఉలూకో=కోసియో. మన=ఞాణే, నస్స ధత్తం, మఞ్ఞతీతి మధూకో=రుక్ఖో. జల-దిత్తియం, జలతీతి జలూకా=లోహితపో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౨౭. కసా సకో.

కస-విలేఖనేతీమస్మా సకో హోతి. కసతీతి కస్సకో=కసికమ్మకారో.

౨౮. కరా తికో.

కరోతిస్మా తికో హోతి. కరోన్తి కీళం ఏత్థాతి కత్తికో=బాహులో.

౨౯. ఇసా ఠకన.

ఇస సింస-ఇచ్ఛాయం, ఇచ్చస్మా ఠకన హోతి. ఇచ్ఛీయతీతి ఇట్ఠకా=మత్తికావికారో.

౩౦. సమా ఖో.

సమ-ఉపసమఖేదేసు , ఏతస్మా ఖో హోతి. సమేతి ఉపసమేతీతి సఙ్ఖో=కమ్బు.

౩౧. ముఖా దయో.

ముఖ ఆదయో ఖన్తా నిపచ్చన్తే. ము-బన్ధనే, ఓత్తాభావో నిపాతనా, మునన్తి బన్ధన్తి ఏతేనాతి ముఖం=లపనం. సి-సేవాయం, ఏత్తా భావో నిపాతనా, సయన్తి ఏత్థ ఊకా కుసుమ-దయో చాతి సిఖా=చూళా. విపుబ్బస్స సిస్స, విసతిస్స వా, విసేసేన సయన్తి ఏత్థ, పవిసన్తీతి విసిఖా=రచ్ఛా. కన-దీత్తి గతి కన్తీసు, నిపుబ్బో, అనభాగలోపో, కనతి దిబ్బతీతి నిక్ఖో=సువణ్ణవికారో. మయఇతి గమనత్థో దణ్డకో ధాతు, ఖస్స ఊఞ, మయతి యాతీతి మయూఖో-కిరణో. లూ-ఛేదనే, ఓత్థాభావో, లునాతి ఛిన్దతి సోభన్తి లూఖో=అసినిద్ధో. అర-గమనే, అరన్తి యన్తి ఏతేనాతి అక్ఖో=సకటావయవా, పాసకో చ. యస-పయతనే, యస్సతి పయతతి బలిమాహరణత్థాయాతి యక్ఖో=అమనుస్సో, రుహ-జననే, రుహతి జాయతీతి రుక్ఖో=పాదపో, ఉస-దాహే, ఉసతి దహతి కామగ్గినాతి ఉక్ఖో=బలీబద్దో. సహ-మరిసనే ‘హలోపో, సహతి అత్తని కతాపరాధం ఖమతీతి సఖా=సహాయో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౩౨. అజ వజ ముద గద గమా గక.

అజ వజ-గమనే, ముద-తోసే, గద-వచనే, అమ గమ-గమనే, ఏతేహి గక హోతి. అజతి గచ్ఛతి సేట్ఠభావన్తి అగ్గో-సేట్ఠో . వజతి సమూహత్తం గచ్ఛతీతి వగ్గో=సమూహో. ముదన్తి ఏతేనాతి ముగ్గో=ధఞ్ఞవిసేసో. గదతీతి గగ్గో=ఇసి. "మనానం నిగ్గహీత"న్తి (౧.౯౬) మస్స నిగ్గహీతం, గచ్ఛతీతి గఙ్గా=సురాపగా.

౩౩. సిఙ్గాదయో.

సిఙ్గఆదయో సద్దా గకఅన్తా నిపచ్చన్తే. సీ-సయే, నిగ్గహీతాగమో, రస్సత్తఞ్చ, సయతి పవత్తతి మత్థకేతి సిఙ్గం=విసాణం. ఫుర-చలనే, లిముజ, ఫురతి చలతీతి ఫులిఙ్గో=జలితఙ్గా రావయవో. చల-కమ్పనే, ఉపుబ్బో, చలస్స చాలిం, ఉచ్చలతి కమ్పతీతి ఉచ్చాలిఙ్గో=సుక్కకీటో, కల-సద్దే, ఇముక, కలతి అభినాదం కరోతి బహురఙ్గతాయా తి కలిఙ్గో=దక్ఖిణాపథో. భమ-అనవట్ఠానే, అస్స ఇత్తం, భమతీతి భిఙ్గో=భమరో. పట అట-గమనే, పటిస్స అముక, అక చ. పటతి పతన్తో గచ్ఛతీతి పటఙ్గో, పటగో=సలభో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౩౪. అగా గి.

అగ-కుటిలగమనేతీమస్మా గి హోతి. అగతి కుటిలో హుత్వా గచ్ఛతీతి అగ్గి=పావకో.

౩౫. యావలా గు.

యా-పాపుణనే, వల వల్ల-సంవరణే, ఏతేహి గు హోతి. యాతీతి యాగు=పేయ్యా. వలీయతి సంవరీయతీతి వగ్గు=మనుఞ్ఞో.

౩౬. ఫేగ్గాదయో.

ఫేగ్గు ఆదయో గుఅన్తా నిపచ్చన్తే. ఫల-నిప్ఫత్తియం, అస్స ఏత్తం, ఫలతి నిట్ఠానం గచ్ఛతీతి ఫేగ్గు=అసారో. భర-భరణే, రలోపో. భరతీతి భగు=ఇసి. హి-గతియం, నిగ్గహీతాగమో, హినో తి పవత్తతీతి హిఙ్గు=రామఠజం. కమ-ఇచ్ఛాయం, కామీయతీతి కఙ్గు=ధఞ్ఞవిసేసో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౩౭. జనా ఘో.

జన-జననేతీమస్మా ఘో హోతి. "మనానం నిగ్గహీత"న్తి (౧.౯౬) నస్స నిగ్గహీతం, జాయతి గమనమేతాయాతి జఙ్ఘా=పాణ్యఙ్గవిసేసో.

౩౮. మేఘాదయో.

మేఘఆదయో ఘన్తా నిపచ్చన్తే. మిహ-సేచనే, హలోపో, మేహతి సిఞ్చతీతి మేఘో=అమ్బుదో. ముహ-ముచ్ఛాయం, హలోపో, ముయ్హన్తి సత్తా ఏత్థాతి మోఘో=తుచ్ఛో. సీ-సయే, ఏత్తాభావో, సేతి లహు హుత్వా పవత్తతీతి సీఘం=ఆసు.

అహ-భస్మీకరణే, నిపుబ్బో, హలోపదీఘా, నిదహతీతి నిదాఘో=గిమ్హో. మహీస్స హలోపో, మహీయతి పూజీయతీతి మఘా=నక్ఖత్తం, ఏవమఞ్ఞోపి.

(ఇతి కవగ్గపచ్చయవిధానం).

౩౯. చుసరవరా చో.

చు-చవనే, సర-గతి హింసా చిన్తాసు, వర-వరణ సమ్భత్తీసు, ఏయేహి చో హోతి. చవతి రుక్ఖాతి చోచం=ఉపభుత్తఫల-విసేసో . సరతి ఆయతిం దుక్ఖం హింసతీతి సచ్చం=అవితథం. వారేతి సుఖన్తి వచ్చం=గూథో.

౪౦. మరా చుఈచీ చ.

మర-పాణచాగే తీమస్మా చుఈచీ హోన్తి చో చ. మరణం మచ్చు=మరణం. మారేతి అన్ధకారం వినాసేతీతి మరీచి=రంసి, మిగతణ్హికా చ. మరతీతి మచ్చో=సత్తో.

౪౧. కుస పసా ఛిక.

కుస-అక్కోసే, పస-బాధనే, ఏతేహి ఛిక హోతి. కుసీయతి అక్కోసీయతీతి కుచ్ఛి=ఉదరం. పసీయతి బాధీయతి ఏత్థాతి పచ్ఛి=భాజనవిసేసో.

౪౨. కస ఉసా ఛుక.

కస-విలేఖనే, ఉస-దాహే, ఏతేహి ఛుక హోతి. కసన్తి విలేఖన్తి ఏత్థాతి కచ్ఛు=పామం. ఉసతి దహతి సన్తాపన్తి ఉచ్ఛు=రసాలో.

౪౩. అస మస వద కుచ కచా ఛో.

అస-ఖిపనే, మస-ఆమసనే, వద-వచనే, కుచ-సంకోచనే, కచ-బన్ధనే, ఏతేహి ఛో హోతి. అసతి ఛిపతీతి అచ్ఛో=భల్లూకో. మసతి జలన్తి మచ్ఛో=మీనో. వదతీతి వచ్ఛో=సేలకో. కుచీయతి సంకోచీయతీతి కోచ్ఛో=భద్దపీట్ఠం. కచీయతి బన్ధీయతీతి కచ్ఛో=తనుపదేసో, అనూపో చ.

౪౪. గుచ్ఛాదయో.

గుచ్ఛఆదయో ఛన్తా నిపచ్చన్తే. గుప-గోపనే, ఓత్తాభావో, గోపీయతీతి గుచ్ఛో=థవకో. తుస-తుట్ఠిమ్హి, తుసన్తి ఏతేనాతి తుచ్ఛం=ముసా. పుస-పోసనే, పోసన్తి తనుమనేనాతి పుచ్ఛో=వాలధి, ఏవమఞ్ఞోపి.

౪౫. అరా జు ఇట చ.

అర-గమనేతీమస్మా జు హోతి, అరిస్స ఉట చ. టకారో సబ్బాదేసత్థో, అరతి అకుటిలభావేన పవత్తతీతి ఉజు=అవఙ్కో.

౪౬. రజ్జాదయో.

రజ్జుఆదయో జుఅన్తా నిపచ్చన్తే. రుధ-ఆవరణే, ఉస్స అత్తం, రున్ధన్తి ఏతేనాతి రజ్జు-యోత్తం. మన-ఞాణే, అమఞ్ఞిత్థాతి మఞ్జు=మఞ్జులం, ఏవమఞ్ఞేపి.

౪౭. గిధా ఝుక.

గిధ-అభికఙ్ఖాయమిచ్చస్మా ఝుక హోతి. గేధతీతి గిజ్ఝో=పక్ఖివిసేసో.

౪౮. వఞ్ఝాదయో.

వఞ్ఝాఆదయో ఝుక అన్తా నిపచ్చన్తే. వన-యాచనే, వనోతి అత్తానం అనుభవితుం యాచతీతి వఞ్ఝో=అఫలరుక్ఖో, వఞ్ఝా=అపసవా ఇత్థీ, అస్స ఇత్తం విఞ్ఝో=పబ్బతో, సంజ-సఙ్గే, నిగ్గహీతలోపో, సజ్జియతీతి సజ్ఝం=రజతం, ఏవమఞ్ఞేపి.

౪౯. కమయజా ఞో.

కమ-ఇచ్ఛాయం , యజ-దేవపూజాసఙ్గతికరణదానేసు, ఏతేహి ఞో హోతి, మస్స నిగ్గహీతవగ్గన్తా, కామీయతీతి కఞ్ఞా=కుమారీ. జస్స పరరూపత్తం, యజన్త్యనేనాతి యఞ్ఞో=యాగో.

౫౦. పుఞ్ఞం.

పునాతి పుణతిస్మా వా ఞోఓత్తాభావో చ నిపచ్చన్తే. పునాతి, పుణతి సున్దరత్తం కరోతీతి వా పుఞ్ఞం=కుసలం.

౫౧. అర హోఞ్ఞో హోస్స హిర చ.

అర-గమనే, హా-చాగే, ఏతేహి అఞ్ఞో హోతి, హోస్స హిరఞ్చాదేసో. అరీయతే గమ్యతేతి అరఞ్ఞం=వనం. జహాతి సత్తానం హీనత్తన్తి హిరఞ్ఞం=ధనం, సువణ్ణఞ్చ.

(ఇతి చవగ్గపచ్చయవిధానం).

౫౨. కిర తరా కీటో.

కిర-వికిరణే, తర-తరణే, ఏతేహి, కీటో హోతి. సోభేతుమేత్థ రతనాని వికిరీయన్తీతి కిరీటం=మకుటం. తరఇతి నిద్దేసా అస్స ఇత్తం, తరన్తి యన్తి సురూపత్త మనేనాతి తిరీటం=వేట్ఠనం.

౫౩. సకాదీహ్యటో.

సక-సత్తియం, కస-గమనే, కర-కరణే, మక్క ఇతి సుత్తియో ధాతు, దేవ-దేవనే, కమ-ఇచ్ఛాయం, ఏవమాదిహి అటో హోతి. సణ్ణోతి భారం వహితున్తి సకటో=యానం. అకసి నిరోజత్తం అగమీతి కసటం=నిరోజం. కరోతి అమనాపన్తి కరటో=కాకో

. మక్కతి చలతీతి మక్కటో=వానరో. దేవీయతి పూజీయతీతి దేవటో=ఇసి. కమతి ఇచ్ఛతి ఆరోహత్థన్తి కమటో=వామనో.

౨౹౪. మకుటావాట కవాట కుక్కుటా.

ఏతే సద్దా నిపచ్చన్తే. మంకిస్మా ఉటో, నిగ్గహీతలోపో చ, మంకేతి సోభేతీతి మకుటం=కిరీటం. అవతిస్మా ఆటణ, అవ్యతే ఖఞ్ఞతేతి ఆవాటో=కాసు. కు-సద్దేతీమస్మా ఆటో, ఓఅవాదేసా యథాయోగం, కవతి రవతీతి కవాటం=ద్వారపిధానం. కుక వక-ఆదానేతీమస్మా కుటక, కుకతి గోచరమాదదాతీతి కుక్కుటో=తమ్బచూళో.

౨౹౫. కముస కుస కసా ఠో.

కమ-ఇచ్ఛాయం, ఉస-దాహే, కుస-అక్కోసే, కస-గమనే, ఏతేహిఠో హోతి, నిగ్గహీతవగ్గన్తా, ఓదనాదీని కామేతీతి కణ్ఠో=గలో. ఓక్కపరరూపాదీని, ఓదనాదీసు ఉణ్హేన ఉసీయతీ తి ఓట్ఠో=దన్తచ్ఛదో, కరభో చ. కుసీయతి అక్కోసీయతీతి కోట్ఠో=ధఞ్ఞనిలయో. కసతి యాతి వినాసన్తి కట్ఠం=దారు.

౨౹౬. కుట్ఠాదయో.

కుట్ఠఆదయో సద్దా ఠన్తా నిపచ్చన్తే. కుసిస్మా ఠో, ఓత్తాభావో చ, కుసీయతి అక్కోసీయతీతి కుట్ఠం=ఛవిరోగో. కుణ-సద్దే, పరరూపాభావో ఓత్తాభావో చ, కుణతి నదతీతి కుణ్ఠో=అతిఖిణో, కుణీయతి అక్కోసీయతీతి కుణ్ఠో= ఛిన్నహత్థపాదాదికో . దంసిస్స దా, దంసతి ఏతాయాతి దాఠా=దన్తవిసేసో. కమిస్స అక చ. కామీయాతి దీనేతీతి కమఠో=భిక్ఖాభాజనం, వామనో, కుమ్మో చ. ఫస్సిస్స ఫుటో, ఫస్సీయతీతి ఫుట్ఠో=ఫస్సో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౨౹౭. వర కరా అణ్డో.

వర-వరణే, కర-కరణే, ఏతేహి అణ్డో హోతి. అత్తని పేఫం వారయతీతి వరణ్డో=ముఖరోగో. కరీయతీతి కరణ్డో=భణ్డవిసేసో.

౨౹౮. మనన్తా డో.

మకార నకారన్తేహి క్రియత్థేహి బహులం డప్పచ్చయో హోతి. సమ-ఉపసమే, సమనం సణ్డం=సమూహో. కమ-పదవిక్ఖేపే, కమతి యాతీతి కణ్డో=సరో, పరిచ్ఛేదో చ, దమ-దమనే, దమన్త్యనేనాతి దణ్డో=నిగ్గహో. అమ గమ-గమనే, అమన్తి ఉప్పజ్జన్తి ఏత్థాతి అణ్డో=పక్ఖిపసవో, కోసో చ. గచ్ఛతి సూనభావన్తి గణ్డో=బ్యాధి, వదనేకదేసో చ. రము-కీళాయం, రమన్తి ఏత్థాతి రుణ్డా=విధవా. మన-ఞాణే, మఞ్ఞన్తి ఏతేనాతి మణ్డో=ఓదనాదినిస్సావో. ఖన ఖణ=అవదారణే, ఖఞ్ఞతీతి ఖణ్డో=ఉచ్ఛువికార విసేసో. లమ-హింసాయం, లమతి హింసతి సుచిభావన్తి లణ్డో=వచ్చం, ఏవమఞ్ఞోపి.

౨౹౯. కుణ్డా దయో.

కుణ్డఆదయో డన్తా నిపచ్చన్తే. కమ మన తనానం అస్స ఉత్తం, కామీయతీతి కుణ్డం=భాజనం. మఞ్ఞతి హితాహితన్తి ముణ్డో= ఛిన్నకేసో . తనోతి ఏతేనాతి తుణ్డం=లపనం. ఈర-ఖేపే, ఏరంఆదేసో. ఈరతి కమ్పతీతి ఏరణ్డో=బ్యగ్ఘపుచ్ఛో, సి-

సేవాయం, సిస్స ఖముక, సుగన్ధం సేవతీతి సిఖణ్డో=చూళా, ఏవమఞ్ఞోపి.

౬౦. తిజ కస తస దక్ఖా కిణో జస్స ఖో చ.

తిజ-నిసానే, కస-గమనే, తస-పిపాసాయం, దక్ఖ-వుద్ధియం, ఏతేహి కిణో హోతి, జస్స ఖో చ, తేజయిత్థాతి తిఖిణం=నిసితం. కసతి పవత్తతీతి కసిణం=అసేసం. తసనం తసిణా=తణ్హా. దక్ఖతి వుద్ధిం గచ్ఛతి ఏతాయాతి దక్ఖిణా=కుసలం.

౬౧. వీఆదితో ణి.

వీ-తన్తసన్తానే, సి-సేవాసం, సూ-పస్సవనే, దు-గమనే, కీ-దబ్బవినిమయే, సా-తనుకరణావసానేసు, ఏవమాదీహి ణి హోతి. వీయతీతి వేణి=కేసకలాపో. సేవనం సేణి=సజాతీనం కారూనం సమూహో. నిపుబ్బో, నిసేవీయతీతి నిసేణి=సోపానం. సవతి పస్సవతీతి సోణి=కటి. దవతి వహతీతి దోణి=కట్ఠమ్బువాహనీ, నావా చ. నదాదిపాఠా విమ్హి సోణీ దోణీ తిపి హోతి. కయనం, కీయతే ఏతాయాతి వా కేణి=కయో సాతి దుక్ఖం తనుం కరోతీతి సాణి=తిరోకరణీ, ఏవమఞ్ఞోపి.

౬౨. గహాదీహ్యణి.

గహ-ఉపాదానే, అర-గమనే, ధర-ధారణే, సర-గతియింసా చిన్తాసు, తర-తరణే, ఏవమాదీహి అణిప్పచ్చయో హోతి. గణ్హాతీతి గహణి=అసితాదిపాచకో అగ్గి. అరీయతి గమీయతీతి అరణి=అగ్గిమన్థనకట్ఠం . ధారేతీతి ధరణి=మహీ. సరీయతి గమీయతీతి భరణి=మగ్గో. తరన్త్యనేనాతి తరణి=నావా, సూరియో చ.

౬౩. రీవీభాహి ణు.

రీ-పస్సవనే, వీ వా-గమనే, భా-దిత్తియం, ఏతేహిణు హోతి. రీయతి పస్సవతీతి రేణు=రజో. వేతి పవత్తతీతి వేణు=వేళు. భాతి దిబ్బతీతి భాణు=రంసి.

౬౪. ఖాణ్వా దయో.

ఖాణుఆదయో ణుఅన్తా నిపచ్చన్తే. ఖణ ఖన-అవదారణే, ణస్స ఆ, ఖఞ్ఞతి అవదారీయతీతి ఖాణు=ఛిన్నసాఖో రుక్ఖో. జన-జననే, నస్స వా ఆత్తం, జాయతి గమన మనేనాతి జాణు, జణ్ణు=జఙ్ఘోరూనం సన్ధి. హర-హరణే, ఏక, హారీయతీతి హరేణు=గన్ధదబ్బ, ఏవమఞ్ఞోపి.

౬౫. క్వాదితో ణో.

కు-సద్దే, సు-సవనే, దు-గమనే, వర-వరణే, కర-కరణే, పణ-బ్యవహారథుతిసు, తా-పాలనే, లీ-నిలీయనే, ఏవమాదీహి ణో హోతి. కవతి నదతి ఏత్థాతి కోణో=అస్సి, వీణాదివాదనదణ్డో చ. సుణోతీతి సోణో=సునఖో, నరో చ. దవతి పవత్తతీతి దోణో=పరిమాణవిసేసో. విరూపత్త వారేతీతి వణ్ణో=నీలాది. సవనం కరోతీతి కణ్ణో=సవనం. పణీయతి వోహరీయతీతి పణ్ణో=పలాసో. లాయతీతి తాణం=రక్ఖా. నిలీయన్తి ఏత్థాతి లేణం=నిలీయనట్ఠానం.

౬౬. సువీహి ణక.

సు-సవనే , వీ-తన్తసన్తానే, ఏతేహి ణక హోతి. సుణోతీతి సుణో=సునఖో. వీయతీతి వీణా=వల్లకీ.

౬౭. తిణాదయో.

తిణఆదయో ణకన్తా నిపచ్చన్తే. తిజ-తేజనే, జలోపో, తేజేతి ఏతేనాతి తిణం=బీరణాది. లీ లిహ సాద క్లేదానం లో లవా, లీయతి రసతో సబ్బత్థ అల్లీయతీతి లోణం లవణం, లేహీయతీతి లోణం లవణం, సాదీయతీతి లోణం లవణం, క్లేదయతీతి లోణం లవణం, గమిస్స ఓ, గచ్ఛతీతి గోణో=గో. హర-హరణే, ణస్సిఙ్కి, హారీయతీతి హరిణో=మిగో. ఈర-కమ్పనే, రస్సత్తం, ణస్స ఇచ, అత్తనో లూఖభావే సమ్పత్తే ఈరతి కమ్పతీతి ఇరిణం=ఊసరం. ఘు-అభిత్థవే, దీఘో, అభిత్థవీయతీతి ఘూణం=నగరం, ఘూణో=ఘురత్థమ్భో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౬౮. రవణ వరణ పూరణా దయో.

రవణ వరణ పూరణా దయో అణప్పచ్చయేన సిద్ధా. రవతీతి రవణో=కోకిలో. వారేతీతి వరణో=పాకారో. పూరీయతే అనేనాతి పూరణో=పరిపూరీ.

(ఇతి టవగ్గపచ్చయవిధానం).

౬౯. పావసా అతి.

పా-రక్ఖణే, వస-నివాసే, ఏతేతి అతి హోతి. పుబ్బసరలోపో, పాతి రక్ఖతీతి పతి=సామీ, వసన్తి ఏత్థాతి వసతి=గేహం.

౭౦. ధా హి సి తన జన జర గమ సచా తు.

ధా-ధారణే , హి-గతియం, తన-విత్థారే, జన-జననే, జర-వయో-హానియం, అమ గమ-గమనే, సచ-సమవాయే, ఏతేహి తు హోతి. ధారేతీతి ధాతు=గేరుకాది. హినోతి పవత్తాతి ఫలం ఏతేనాతి హేతు=కారణం, సేవీయతి జనేహీతి సేతు=బన్ధతి (పద్ధతి). తఞ్ఞతేతి తన్తు=సుత్తం. జనీయతే కమ్మకిలేసేహీతి జన్తు, జాయతి కమ్మకిలేహీతి వా జన్తు=సత్తో. జీరతీతి జత్తు=అంససన్ధి. గచ్ఛతీతి గన్తు=గమికో, సచతి సమేతీతి సత్తు=యవాదిచుణ్ణం.

౭౧. అరిస్సుట చ.

అర-గమనేతీమస్మా తు హోతి, అరిస్స ఉట ఆదేసోచ. అరతి పవత్తతీతి ఉతు=హేమన్తాది,

౭౨. పిత్వాదయో.

పితుఆదయో సద్దా తుఅన్తా నిపచ్చన్తే. పా-రక్ఖణే, ఆస్స ఇత్తం, పాతి రక్ఖతీతి పితా=జనకో. పాతిస్సేవాదిస్స మో, పాయేతీతి మాతా=జననీ. భా-దిత్తియం, భాతీతి భాతా=సోదరియో. ధా-ధారణే, ఆస్స ఈత్తం, ధారీయతీతి ధీతా=పుత్తీ. దుహ-పపూరణే, ఓత్తాభావో, తుస్స ఇచ్చిచ. దుహతి పసవే పపూరేతీతి దుహితా=పుత్తీ. జన-జననే, అస్స ఆత్తం, మా

చాన్తాదేసో. పపుత్తే జనేతీతి జామాతా=దుహితుపతి. నహ-బన్ధనే, నహీయతి బన్ధీయతి పేమేనాతి నత్తా-పపుత్తో. హు-హావనే, హావతి పూజేతీతి హోతా=యఞ్ఞకో. పూ-పవనే, పునాతి ఆయతిం భవం పవిత్తం కరోతీతి పోతా=సోయేవ.

౭౩. జన కరా రతు.

జన-జననే, కర-కరణే, ఏతేహి రతు హోతి, రకారో అన్తసరాదిలోపత్థో. జాయతీతి జతు=లాఖా. కరీయతీతి కతు=సయూపో యఞ్ఞో.

౭౪. సకా ఉన్తో.

సక-సత్తియమిచ్చస్మా ఉన్తో హోతి. సక్కోతీతి సకున్తో=పక్ఖీ.

౭౫. కపా ఓతో.

కప-అచ్ఛాదనే ఇచ్చస్మా ఓతో హోతి. కపతీతి కపోతో=పారేవతో. టో తస్స వా హోతి కపోటో=సోయేవ.

౭౬. వసాదీహ్యన్తో.

వస-నివాసే, రుహ-జననే, భద్ద-కల్యాణే, నన్ద-సమిద్ధియం, జీవ-పాణధారణే, ఏవమాదీతి అన్తో హోహి. వసన్తి ఏతస్మిం కాలే కీళాపసుతాతి వసన్తో=ఉతు. రుహతి జాయతీతి రుహన్తో=రుక్ఖో, ఏవంనామకో మిగరాజా చ. భద్దిస్స సంయోగాదిలోపో, భజతి కల్యాణధమ్మన్తి భదన్తో=పబ్బజితో. నన్దతి ఏతాయాతి నన్దన్తీ=సఖీ, నదాదిపాఠా వీ, ఏవముపరి చ. జీవన్తి ఏతాయాతి జీవన్తీ=ఓసధి. సవతీతి సవన్తీ=నదీ. రోదాపేతీతి రోదన్తీ=ఓసధి. అవతి రక్ఖతీతి అవన్తీ=జనపదో.

౭౭. హిసీనం ముక చ.

హి-గతియ, సీ-సయే, ఏతేహి అన్తో హోతి ముక చ. కకారో అన్తావయవత్థో, హిమం హినోతి పవత్తతి ఏతస్మిన్తి హేమన్తో=ఉతు, సయన్తి ఏత్థ ఊకా కుసుమాదయో చాతి సీమన్తో=కేసమగ్గో.

౭౮. హర రుహ కులా ఇతో.

హర-హరణే, రుహ-జననే, కుల-పత్థారే, ఏతేతి ఇతో హోతి. అత్తనో సినేహం హరతీతి హరితో=వణ్ణవిసేసో. రుహతీతి రోహితో=మచ్ఛవిసేసో. రుహతి సరీరే బ్యాపనవసేనాతి రోహితం, రస్స లత్తే లోహితం=రుధిరం. అత్తనో గుణం కులతి పత్థరతీతి కోలితో=దుతియగ్గసావకో, ఏవం నామకో మరు చ.

౭౯. భరాదీహ్యతో.

భర రంజ యజ పచ ఏవమాదీహి అతో హోతి. భరతీతి భరతో=నటో. నిగ్గహీతలోపో, రజ్జన్తి ఏత్థాహి రజతం=సజ్ఝం. యజితబ్బోతి యజతో=అగ్గి. పచతీతి పచతో=సూపకారో.

౮౦. కిరా దీహ్యాతక.

కిర-వికిరణే, అల-బన్ధనే, చిల-వసనే, ఏవమాదీహి ఆతక హోతి, కిరతీతి కిరాతో=సవరో, రస్స లక్కే కి- లాతో=సోవ . అలతీతి అలాతం=ఉమ్మకం. చిలతీతి చిలాతో=మలచ్ఛజాతి.

౮౧. అమాదీహ్యత్తో.

అమ మా వర కలాదీహి అత్తో హోతి. అమతి కాలన్తరం పవత్తతీతి అమత్తం=భాజనం. పుబ్బసరలోపో, మానం మత్తం=పమాణం పరిచ్ఛేదో చ. వరన్తునేనాతి వరత్తా=యోత్తం. కలతి పరిచ్ఛిన్దతీతి కలత్తం=భరియా.

౮౨. వాదీహి తో.

వా-గమనే, తా-పాలనే, తన-విత్థారే, దమ-ఉపసమే, అ-మగమనే, సి-సేవాయం, సు-సవనే, పూ పవనే, గుప-గోపనే, యుజ-సంయమే, గహ-ఉపాదానే, అత-సాతచ్చగమాన, ఖిప-పేరణే, ఏవమాదీహి తో హోతి. వాయతీతి వాతో=వాయు. తాయతీతి తాతో=పితా. తనుతేతి తన్తం=తన్తవో. దమతీతి అన్తో=దసనో. అమతి యాతీతి అన్తో=ఓసానం, కోట్ఠాససమీపావయవా చ. సేవీయతీతి సేతో=ధవలో. సుణన్తునేనాతి సోతం=సవనం. సవతీతి సోతో=జలప్పవాహో. పునీయతీతి పోతో=బాలో. గోపీయతీతి గోత్థం=కలాది. యోజన్త్యనేనాతి యోత్తం=రజ్జు. మమాయన్తేహి గయ్హతీతి గత్తం=సరీరం. అబాధం నిరన్తరం అతతి పవత్తతీతి అత్తా=మనాది. ఖిపీయతి ఏత్థాతి ఖేత్తం=కేదారం.

౮౩. ఘరాదీహి తక.

గర ఘుర-సేచనే, సి-సేవాయం, దూ-పరితాపనే, మిద-సినేహే, చిత-సఞ్చేతనే, పుస-పోసనే, విద-లాభే, ఏవమాదీహి తక ౪ హోతి, ఘురతి సిఞ్చతీతి ఘుతం=సప్పి. సేవీయతీతి సితో=సేతో. దుబ్బచత్తా దూయతి పరితాపేతీతి దూతో=పేసరకారో. మిజ్జతి సినేహతీతి మిత్తో=సుహదయో. చిన్తేతీతి చిత్తం=విఞ్ఞాణం చిత్తకమ్మాది చ. పోసీయతీతి పుత్తో=అత్తజో. విన్దన్తి పీతి మనేనాతి విత్తం=ధనం. వర-వరణసమ్భత్తీసు, వరణం వత్తం=బ్రహ్మచరియాది.

౮౪. నేత్తాదయో.

నేత్తఆదయో తక పరా నిపచ్చన్తే. నీ-పాపనే, ఏత్తం, తుక చ నిపాతనా. నయతి పాపేతీతి నేత్తం=నయనం, నేతా చ. కర-కర-ణే, అస్సు, కరణం కుత్తం=కిరియా. కమిస్స అస్సు, కమతి యాతీతి కున్తో=ఆవుధవిసేసో. రమ-కీళాయం, సుపుబ్బో, సుస్సనిచ్చం దీఘో. సుట్ఠు రమణం, సుట్ఠు రమతీతి వా సూరతో=సుఖసంవాసో. మిహిస్సఇస్సు, మిహతి సిఞ్చతీతి ముత్తం=పస్సావో. పాల=రక్ఖణే ఆస్స రస్సత్తం, ఇచ. పాలీయతీతి పలితం=కేసలోమానం జరాయ కతం సేతత్తం, సద్ధాదిత్తా అకారే తం యస్స అత్థి సో పలితో=పుమా, పలితా=ఇత్థీ. ష్మిస్స సి, మిహి చ, ష్మాయనం సితం=మన్దహసితం, ష్మాయనం మిహితం=తదేవ, కుస-అక్కోసే తస్స ఈఞ, కుసీయతి అక్కోసీయతీతి కుసీతో=అలసో, సి=బన్ధనే, దీఘో, సేన్తి బన్ధన్తి ఘరావాసం ఏతాయాతి సీతా=నఙ్గలలేఖా, ఏవమఞ్ఞోపి.

౮౫. సమాదీహ్యథో.

సమ-ఉపసమే , దర-దరణే, దమ-ఉపసమే, కిలమ క్లమ-గేలఞ్ఞే, సప-అక్కోసే, వస-నివాసే, ఆపుబ్బో, ఏవమాదీహి అథో హోతి. సమేతీతి సమథో=సమాధి. దరణం దరథో=పీళా. దమనం దమథో=దమో. కిలమనం కిలమథో=పరిస్సమో. సపనం సపథో=సచ్చకరణం. ఆవసన్తి ఏత్థాతి ఆవసథో=ఘరం.

౮౬. ఉపవసా వస్సోట చ.

ఉపపుబ్బా వసతిస్మా అథో హోతి, వస్స ఓట చాదేసో. ఉపవసన్తి ఏత్థాతి ఉపోసథో=తిథివిసేసో, నవమహత్థి కులఞ్చ.

౮౭. రమా థక.

రమతిస్మా థక హోతి, కానుబన్ధకరణసామత్థియా అత కారాదోపి మలోపో. రమన్తి కీళన్తి ఏతేనాతి రథో=సన్దనో.

౮౮. తిత్థాదయో.

తిత్థఆదయో థకపరా నిపచ్చన్తే. తర-తరణే, అస్స ఇత్తం, పరరూపాది, తరన్త్యనేనాతి తిత్థం=నజ్జాదిం యేనావతరన్తి తం. సిచ-రక్ఖణే, సేచతీతి సిత్తం=మధుచ్ఛిట్ఠం. హస-హసనే, హసన్త్యనేనాతి హత్థో=కరో, నక్ఖత్తాఞ్చ. గాయతీతి గాథా=పజ్జవిసేసో. అరన్తి పవత్తన్త్యనేనాతి అత్థో=ధనం. రోగం తుదతి పీళేతీతి తుత్థం=ఓసధం. యు-మిస్సనే, దీఘో, యవతీతి యూ- థో=సజాతికానం తిరచ్ఛానానంసమూహో. గుప-గోపనే, దీఘో, పలోపో, పటికూలత్తా గోపీయతీతి గూథో=వచ్చం, ఏవమఞ్ఞోపి.

౮౯. వస మస కుసా థు.

వస-నివాసే, మస-ఆమసనే, కుస-అక్కోసే, ఏతేహి థు హోతి. వసన్తి ఏత్థాతి వత్థు=పదత్థో. దధిం ఆమసతీతి మత్థు=దధిమణ్డో. కుసీయతి అక్కోసీయతి భేర వనాదత్తాతి కోత్థు=సిగాలో.

౯౦. సక వసా థి.

సక-సత్తియం, వస-నివాసే, ఏతేహి థి హోతి. సక్కోతి గన్తుమనేనాతి సత్థి=ఊరు. వసీయతి అచ్ఛాదీయతీతి వత్థి=నాభియా అధో.

౯౧. వీతో థిక.

వీ వా-గమనేతీమస్మా థిక హోతి. వీయన్తి గచ్ఛన్తి ఏతాయాతి వీథి=ఆవలి.

౯౨. సారిస్మా రతి.

సారిస్మా ణ్యన్తా రథి హోతి. సారేతీతి సారథి=రథ-వాహో.

౯౩. తా-తా ఇథి.

తా-పాలనే, అత-సాతచ్చగమనే, ఏతేహి ఇథి హోతి. తాయతి పాలేతీతి తిథి=పటిపదాది, అతతి గచ్ఛతీతి అతిథి=అబ్భాగతో.

౯౪. ఇసా థీ.

ఇసతిస్మా థీ హోతి. ఇచ్ఛతి ఇచ్ఛీయతీతి వా ఇత్థీ=నారీ.

౯౫. రుద ఖుద ముద మద ఛిద సూద సప కమా దక.

ఏతేహి దక హోతి. రుదతీతి రుద్దో=ఉమాపతి. రస్స లత్తే లుద్దో=నేసాదో. ఖుదతి అసహతీతి ఖుద్దో=నీచో. మోదన్తి ఏతాయాతి ముద్దా=సక్ఖరమఙ్గులియం. మజ్జన్తి అస్మిన్తి మద్దో=జనపదో. ఛిజ్జతీతి ఛిద్దం=రన్ధం. ఊస్స రస్సత్తం, సూదతి సామికేహి భతిం పక్ఖరతీతి సుద్దో=వసలో. సపన్తునేనాతి సద్దో=సోతవిసయో. కామీయతీతి కన్దో=మూలవిసేసో.

౯౬. కున్దాదయో.

కున్దఆదయో దకఅన్తా నిపచ్చన్తే. కమిస్స అస్సు, కామీయతీతి కున్దో=పుప్ఫవిధసనో, మణిస్స మన, మఞ్ఞతేతి మన్దో=జళో. వుణాతిస్స బున, వుణీయతి సంవరీయతీతి బున్దో=మూలప్పదేసో. నిన్ద-గరహాయం, నలోపో, నిన్దీయతీతి నిద్దా=సోప్పం. ఉన్ద-కిలేదనే, నలోపో, ఉన్దతి కిలేదతీతి ఉద్దో=జలబిళాలో. సంపుబ్బస్స ఉన్దిస్స చ, సమ్మా ఉన్దతి కిలేదతీతి సముద్దో=సాగరో. పుల-మహత్తహింసాఞాణేసు, ఇముఞ, పులతి హింసతీతి పులిన్దో=సవరో. ఏవం-మఞ్ఞోపి.

౯౭. దదా దు.

దద-దానేతీమస్మా దు హోతి. దుక్ఖం దదాతీహి దద్దు=కుట్ఠవిసేసో.

౯౮. ఖనాన దమ రమా ధో.

ఖన ఖణ-అవదారణే, అన-పాణనే, దమ-ఉపసమే, రమ-కీళాయం, ఏతేహి ధో హోతి. ఞాణేన ధఞ్ఞతేతి ఖన్ధో=రాసి. అనతి జీవతి ఏతేనాతి అన్ధో=అచక్ఖుకో. దమేతబ్బోతి దన్ధో=జళో, రమన్తి ఏత్థ సప్పాదయోతి రన్ధం=ఛిద్దం.

౯౯. ముద్ధా దయో.

ముద్ధఆదయో ధన్తా నిపచ్చన్తే. ముద-తోసే, ఓత్తాభావో, మోదన్తి ఏత్థ ఊకాతి ముద్ధా=మత్థకో. అర-గమనే, అరన్తి యన్తి ఏత్థాతి అద్ధా=మగ్గో, కాలో చ, అద్ధం=ఉపద్ధం. గిధ-అభి కఙ్ఖాయం, ఇస్స అత్తం, గేధతీతి గద్ధో=గిజ్ఝో. విధ-వేధనే, ఏత్తాభావో, పరివజ్జతీతి విద్ధం=విమలం, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౦౦. సీతో ధుక.

సేతిస్మా ధుక హోతి. సయన్తి ఏతాయాతి సీధు=సురావిసేసో.

౧౦౧. వరారకరతరదరయమఅజ్జమిథసకా కునో.

వర-వరణసమ్భత్తీసు, అర-గమనే, కర-కరణే, తర-తర-ణే దర-విదారణే, యమ-ఉపరమే, అజ్జ సజ్జ-అజ్జనే, మిథ-సఙ్గమే, సక-సత్తియం, ఏతేహి కునో హోతి. "రా నస్స ణో"తి (౫-౧౭౧) నస్స ణత్తం, వారేతీతి వరుణో=ఏవంనామకో ఇసి, దేవరాజా, పాదపో చ. అరతి గచ్ఛతీతి అరుణో=సూరియో, తస్స సారథి చ. పరదుక్ఖే సతి సాధూనం హదయకమ్మనం కరోతీతి కరుణా=దయా. బాలభావం అతరీతి తరుణో=యువా. "ణిణాపిన"న్తి (౫.౧౬౦) యోగవిభాగా ణిలోపో, విదారేతీతి దారుణో=కక్ఖళో. యమేతి పావం నాసేతీతి యమునా=ఏకా మహానదీ. అజ్జతి ధనసఞ్చయం కరోతీతి అజ్జునో=రాజా, రుక్ఖవిసేసో చ. మిథో సఙ్గమో మిథునం=పుమిత్థియుగళం. సక్కోతీతి సకునో=పక్ఖీ. నదాదిపాఠా ఈమ్హి=సకునీ. "తథనరానంటట్ఠణలా"తి (౧-౨౭) వా ణత్తే=సకుణో, సకుణి.

౧౦౨. అజా ఇనో.

అజ వజ-గమనే తీమస్మా ఇనో హోతి. అజతి విక్కయం యాతీతి అజినం=చమ్మం.

౧౦౩. విపినాదయో.

విపినఆదయో ఇనన్తా నిపచ్చన్తే. వప-బీజనిక్ఖేపే, అస్స ఇత్తం, వపన్తి ఏత్థాతి విపినం=వనం. సుప-సయే, సుపన్తి ఏతేనాతి సుపినం=నిద్దా, సుపన్తేన దిట్ఠఞ్చ. తుద-బ్యథనే, దస్స హో, తుదతి సత్తే పీళేతీతి తుహినం=హిమం. కప్ప-సామత్థియే, కప్పతి రిపవో విజేతుం సమత్థేతీతి కప్పినో=రాజా. కమ-పదవిక్ఖేపే, అస్స ఉత్తం, కమన్తి ఏత్థ మీనాదయో పవిసన్తీతి కుమినం=మచ్ఛబన్ధనోపకరణవిసేసో. దా-దానే, దేన్తి ఏతస్మిన్తి దినం=దివసో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౦౪. కిరా కనో.

కిరతిస్మా కనో హోతి. నస్స ణో, కిరన్తి వికిరన్తీతి కిరణా=రంసియో.

౧౦౫. దీ జిఇమీహి నక.

దీ-ఖయే, జి-జయే, ఇ-అజ్ఝేనగతీసు, మీ-హింసాయం, ఏతేహి నక హోతి. అదేసి ఖయమగమాసీతి దీనో=నిద్ధనో. పఞ్చమారే అజినీతి జినో=బుద్ధో. ఏసి ఇస్సరత్తమగమాసీతి ఇనో=సామీ. మీయతే హింసీయతేతి మీనో=మచ్ఛో.

౧౦౬. సిధావీవాహి నో.

సి-బన్ధనే, ధా-ధారణే, వీ వా-గమనే, ఏతేహి నో హోతి. సేతి బన్ధతీతి సేనో=ససాదనో సేనా=చమూ. ధారేతీతి ధానా=భజ్జితయవో. వేతి పవత్తతీతి వేనో=హీనజాతి. సత్తేసు వాతి పవత్తతీతి వానం=తణ్హా.

౧౦౭. ఊనాదయో.

ఊనఆదయో నన్తా నీపచ్చన్తే. ఊహ-వితక్కే, హలోపో, ఊహనం ఊనో=అపుణ్ణో. హి-గతియం, దీఘత్తం, హిసి హీనత్తమగమీతి హీనో=నిహీనో. చి-చయే, దీఘత్తం, చయన్తి ఏత్థ రతనానీతి చీనో=జనపదో. హనిస్స జఘో, హఞ్ఞతీతి జఘనం=కటి. ఠాస్స థే ఠాతి పవత్తతీతి థేనో=చోరో. ఉన్దిస్స ఓదో, ఉన్దీయతీతి ఓదనో=అన్నం. అన్నం. రంజిస్స నిగ్గహీతలోపో, అక చ, రంజతే అనేనాతి రజనం=రాగో. రఞ్జన్తి ఏత్థాతి రజనీ=రత్తి. పదిస్స జునుక , పజ్జతి గచ్ఛతీతి పజ్జున్నో=ఇన్దో, మేఘో చ. గమిస్స గజ, గచ్ఛన్తి ఏత్థ విహఙ్గాదయోతి గగనం=అన్తలిక్ఖం, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౦౮. వీ పతా తనో.

వీ వా-గమనే, పత పథ-గమనే, ఏతేహి తనో హోతి. వేతి పవత్తతి ఏతేనాతి వేతనం=భతి. పతన్తి ఏత్థాతి పత్తనం=నగరం.

౧౦౯. రమా తనక.

రమ కీళాయమిచస్మా తనక హోతి. “గమాదిరానం లోపోన్తస్సా”తి (౫.౧౮౯) మలోపో, రమన్తి ఏత్థాతి రతనం=మణి ఆదీ, హత్థమత్తఞ్చ.

౧౧౦., సూ భాహి నుక,

సూ-పసవే, భా-దిత్తియం, ఏతేహి నుక హోతి. పసవీయతీతి సూను=పుత్తో. భాతి దిబ్బతీతి భాను=సూరియో.

౧౧౧. ధాస్సే చ.

ధా-ధారణేతీమస్మా నుక హోతి, ధాస్స ఏ చ. ధారేతీతి ధేను=గావీ.

౧౧౨. వత్తా టావ ధమాసేహ్యని.

వత్త-వత్తనే, అట-గమనత్థో, అవ-రక్ఖణే, ధమ-సద్దే, అస-ఖేపనే, ఏతేహి అని హోతి. వత్తన్తి ఏతేనాతి వత్తని=తసరదణ్డం. వీథ్మి వత్తనీ=పన్థో. అటతే గమ్మతేతి అటని= మఞ్చఙ్గో . సత్తే అవతి రక్ఖతీతి అవని=మహీ. ధమన్తి ఏతేన వీణాదయోతి ధమని=సిరా. దణ్డత్థాయ అసీయతే ఖిపీయతేతి అసని=కులిసం.

౧౧౩. యుతో ని.

యు-మిస్సనేతీమస్మా ని హోతి. యవన్తి సత్తా అనేన ఏతీభావం గచ్ఛన్తీతి యోని=భగం, అణ్డజాదియోని చ.

(ఇతి తవగ్గపచ్చయవిధానం).

౧౧౪. చమాప పా వపా పో.

చమ-అదనే, అప-పాపుణనే, పా-రక్ఖణే, వప-బీజనిక్ఖేపే, ఏతేహి పో హోతి. చమన్తి అదన్తి ఏత్థాతి చమ్పా=నగరం, అపేసి ఈసకమత్తమగమాసీతి అప్పం=అబహు. అపాయం పాతి రక్ఖతీతి పాపం-కిబ్బిసం. వపన్తి ఏత్థాతి వప్పో=కేదారం.

౧౧౫. యు థు కూనం దీఘో చ.

యు-మిస్సనే, థు-అభిత్థవే, కు-సద్దే, ఏతేహి పో హోతి, ఏతేసం దీఘో చ. దీఘవిధానసామత్థియా ఓత్తాభావో. యవన్తి సహ వత్తన్తి ఏత్థాతి యూపో=యఞ్ఞయట్ఠి, పాసాదో చ. థవీయతీతి థూపో=చేతియం. కవన్తి నదన్తి ఏత్థాతి కూపో=ఉదపానో.

౧౧౬. ఖిప సుప నీసూ పూహి పక.

ఖిప-పేరణే, సుప-సయే, నీ-నయే, సూ-పసవే, పూ-పవనే, ఏతేహి పక హోతి. ఖపతి ఖయం గచ్ఛతీతి ఖిప్పం=సీఘం. సుపన్తి ఏత్థ సునఖాదయోతి సుప్పం=పప్ఫోటనం. నయన్తి ఏతస్మా ఫలన్తి నిపో=రక్ఖో. సవతి రుచిం జనేతీతి సూపో=బ్యఞ్జనవిసేసో. పవీయతి మరిచజీరకాదీహి పవిత్తం కరీయతీతి పూపం=ఖజ్జకం.

౧౧౭. సిప్పాదయో.

సిప్పఆదయో పకఅన్తా నిపచ్చన్తే. సపిస్స అస్సఇత్తం, సపతి అనేనాతి సిప్పం=కలా. వపిస్స అస్సి, విజ్జం వపతీతి విప్పో=బ్రాహ్మణో. వస్స బో, వపతి బహి నిక్ఖమతి హదయజ్ఝతసోకేనాతి బప్పం=అస్సు. ఛుప-సమ్ఫస్సే, ఉస్సే, ఛుపతి అనేనాతి ఛేప్పం=నఙ్గుట్ఠం. రుప=రుప్పనే, పలోప దీఘా, రుప్పతి వికారమాపజ్జతీతి రూపం-భూతభూతికం, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౧౮. సాసా అపో.

సాస అనుసిట్ఠియమిచ్చస్మా అపో హోతి. సాసీయన్తి ఏతేనాతి సాసపో=వీహివిసేసో.

౧౧౯. విటపాదయో.

విటపఆదయో అపన్తా నిపచ్చన్తే. వట-వేట్ఠనే, అస్స ఇత్తం, వటతి వేట్ఠతి ఏతేనాతివిటపో=గుమ్బవిసేసో, కుథ-పూతిభావే, థస్స ణో, అకుథి పూతిభావమగమీతి కుణపో=మతకో. మణ్డ=భూసనే, మణ్డేతి జనం, మణ్డీయతి జనేహీతి వా మణ్డపో=జనాలయో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౨౦. గుపా ఫో.

గుపిస్మా ఫో హోతి. గోపీయతీతి గోప్ఫో=చరణగణ్ఠి.

౧౨౧. గరసరాదీహి బో.

గరసరాదీహి బో హోతి. గరతి అఞ్ఞే అనేన పీళేతీతి గబ్బో=అభిమానో. సరతి పవత్తతీతి సబ్బో=సకలో. ఫలకామేహి జనేహి అమీయతి గమీయతీతి అమ్బో=చూతో. పుత్తేన అమీయతి గమీయతీతి అమ్బా=మాతా.

౧౨౨. నిమ్బాదయో.

నిమ్బఆదయో బన్తా నిపచ్చన్తే. నమిస్స అస్సి, నమతి ఫలభారేనాతి నిమ్బో=అరిట్ఠో. వమిస్స వస్స బిత్తం. పిత్తాదయో వమతి ఉగ్గిరతీతి బిమ్బం=సరీరం. కుసిస్స అముక, తిత్తేన కుసీయతి అక్కోసీయతీతి కోసమ్బో=రుక్ఖో. కదతిస్స అముక, కదన్తి ఏతేన ద్వారాదీనీతి కదమ్బో=రుక్ఖో. కుటిస్స ఉముక, జనేహి కోటీయతి పవత్తీయతీతి కుటుమ్బం=చతుప్పదో, ఖేత్తం, ఘరం, కలత్తం, దాసా చ. కణ్డిస్స కుడు. తణ్డులాదయో అనేన కణ్డన్తి పరిచ్ఛిన్దన్తీతి కుడుబో=మానం, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౨౩. దరా బి.

దర విదారణేతీమస్మా బి హోతి. ఓదనాదీని దారేన్తి జతాయాతి దబ్బి=కటచ్ఛు, వీమ్హి దబ్బీ.

౧౨౪. కర సర సల కల వల్ల వసా అభో.

కర-కరణే, సర-గతి హింసాచిన్తాసు, సల-గమనత్థో, కల-సఙ్ఖ్యానే, వల వల్ల-సంవరణే, వస-నివాసే, ఏతేహి అభో హోతి. కరోతీతి కరభో=ఓట్ఠో, పాణిప్పదేసో చ. సరతి గచ్ఛతీతి సరభో=మిగవిసేసో. సలతి గచ్ఛతీతి సలభో=పటఙ్గో . కలీయతి పరిమీయతి వయసాతి కలభో=హత్థిపోతకో. తదమినాదిపాఠా ళత్తే కళభో=సోవ. వల్లేతి సంవరణం కరోతీతి వల్లభో=పియో. వసన్త్యనేనాతి వసభో=పుఙ్గవో.

౧౨౫. గదా రభో.

గదతిస్మా రభో హోతి. గదతీతి గద్రభో=ఖరో.

౧౨౬. ఉసరాసా కభో.

ఉస-దాహే, రాస-సద్దే, ఏతేహి కభో హోతి. ఉసతి పటిపక్ఖే దహతీతి ఉసభో=సేట్ఠో. రాసతి నదతీతి రాసభో=గద్రభో.

౧౨౭. ఇతో భక.

ఇ ఇతిస్మా భక హోతి. ఏతి గచ్ఛతీతి ఇభో=హత్థీ.

౧౨౮. గరావా భో.

గర ఘుర-సేచనే, అవ-రక్ఖనే, ఏతేహి భో హోతి. గరతి బహి నిక్ఖమనవసేన సిఞ్చతీతి గబ్భో=పసవో, ఓవరకో చ. అవతి సత్తే రక్ఖతీతి అబ్భం=మేఘో.

౧౨౯. సోబ్భాదయో.

సోబ్భఆదయో భన్తా నిపచ్చన్తే. సదతిస్స అస్స ఓత్తం, సీదన్తి ఏత్థాతి సోబ్భం=వివరం, సోబ్భో=జలాసయవిసేసో. కమిస్స అస్సు, కామీయతీతి కుమ్భో=దసమ్బణమత్తో, ఘటో చ. (కేన జలేన ఉమ్భీయతి పూరీయతీతి వా కుమ్భో=ఘటో.) కుసిస్స ఉముక, కుసతి అవ్హాయతీతి కుసుమ్భం=మహారజనం. కుసుమ్భో=కనకం, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౩౦. ఉస కుస పద సుఖా కుమో.

ఉసాదీహి కుమో హోతి. ఉసతి దహతీతి ఉసుమం=ఉణ్హం. కుసతి అవ్హాయతీతి సుకుమం=పుప్ఫం. పజ్జతి దేవపూజాదిం యాతీతి పదుమం=పఙ్కజం. సుఖయతీతి సుఖుమ=అణు.

౧౩౧. వటుమాదయో.

వటుమఆదయో కుమన్తా నిపచ్చన్తే. వజిస్స-న్తస్స టో, వజన్తి ఏత్థాతి వటుమం=పథో. సిలిసస్స లిస్స, సిలిస్సతీతి సిలేసుపం=సేమ్హం. కమిస్స కుఙ్కాదేసో, కామీయతీతి కుఙ్కుమం=కస్మీరజం, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౩౨. గుధా ఉమో.

గుధ పరివేట్ఠనేతీమస్మా ఉమో హోతి. గుధతి పరివేట్ఠతీతి గోధుమో=ధఞ్ఞవిసేసో.

౧౩౩. పఠ చరా అమిమా.

పఠతిచరతిస్మా అమ ఇమా హోన్తి యథాక్కమం. పట్ఠీయతి ఉచ్చారీయతి ఉత్తమభావేనాతి పఠమం=సేట్ఠం. చరతి హీనత్తం యాతీతి చరిమం=పచ్ఛిమం.

౧౩౪. హిధూహి మక.

హి-గతియం , ధూ-కమ్పనే, ఏతేహి మక హోతి. హినోతి పవత్తీతి హిమం=తుహినం. ధునాతి కమ్పతీతి ధూమో=అగ్గిపసవో.

౧౩౫. భీతో రీసనో చ.

భీ-భయేతీమస్మా రీసనో హోతి మకచ. అన్తసరాదిలోపో, భాయన్తి ఏతస్మాతి భీసనో=భయానకో. భీమో=సోవ.

౧౩౬. ఖీ సు వీ యా గాహి సా లూ ఖు హు మర ధర ఘుర జమామ సమా మో.

ఖీ-ఖయే. సు-సవనే, వీ-తన్తసన్తానే, యా-పాపుణనే, గా-సద్దే, హి-గతియం, సా-తనుకరణావసానేసు, లూ-ఛేదనే, ఖు-సద్దే, హు-హవనే, మర-పాణచాగే, ధర-ధారణే, కర-కరణే, ఘుర-సేచనే, జమ-అదనే, అమ గమ-గమనే, సమ-ఉపమే, ఏతేహి ధాతూహి మో హోతి. ఖేపనం నిరుపద్దవకరణతాయ ఖేమో=నిరుపద్దవో. సునోతీతి సోమో=చన్దో. వాయన్తి ఏతేనాతి వేమో=తన్తవాయోపకరణం. యాతీతి యామో=దినస్స ఛట్ఠో భాగో, అట్ఠమో వా. గాయన్తి ఏత్థాతి గామో=సంవసథో. హినోతి పవత్తతీతి హేమం=సువణ్ణం. సాతి సున్దరత్తం తనుం కరోతీతి సామో=కాళో. లూయతేతి లోమం=తనురుహం. ఖూయతే

ఉత్తమభావేనాతి ఖోమం=అతసి. హవనం, హూయతే వా హోమం=హుతి. మరన్త్యనేనాతి మమ్మం=యస్మిం తాళితే న జీవతి తం. అత్తానం ధారేన్తే అపాయే వట్టదుక్ఖే చ అపతమానే కత్వా ధారేతీతి ధమ్మో=పరియత్యాది . కరణం, కరీయతీతి వా కమ్మం=సుఖదుక్ఖఫలాది. సేదో పఘ్గరతి అనేనాతి ఘమ్మో=నిదాఘో. జమేతి అభక్ఖి తబ్బం అదతీతి జమ్మో=నిహీనో, అనిసమ్మకారీ చ. అమేతి పేమేన పుత్తకేసు పవత్తతీతి అమ్మా=మాతా. సమేన్తి అనేనాతి సమ్మా=పియసముదాచారో.

౧౩౭. అస్మాదయో.

అస్మఆదయో మన్తా నిపచ్చన్తే, పరరూపాదీనమభావో నిపాతనా. అస-ఖేపనే, అస్సతేతి అస్మా=పాసాణో. భస-భస్మీకరణే, భసతి పక్ఖరతీతి భస్మా=ఛారికా. ఉస-దాహే, ఉసతి దహతీతి ఉస్మా=తేజోధాతు. విస-పవిసనే, పవిసన్తి ఏత్థాతి వేస్మం=ఘరం. భీ-భయే, మస్స సుఞ, భాయన్తి ఏతస్మాతి భేస్మా=భయానకో. అసతిస్స ధఇ, అస్సతి జనేహి చజీయతీతి అధమో=నిహీనో. కరోతిస్స అస్స ఉత్తం, కరోతీతి కుమ్మో=కచ్ఛపో. ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౩౮. నీతో మి.

నయతిస్మా మి హోతి. నయతీతి నేమి=చక్కన్తం.

౧౩౯. ఊమి భూమినిమి రస్మి.

ఏతేసద్దా మిఅన్తా నిపచ్చన్తే. ఊహ-వితక్కే, హలోపో, ఊహన్తి వితక్కేన్తి ఏతేనాతి ఊమి=తరఙ్గో. భూ-సత్తాయం ఓత్తాభావో, భవన్తి ఏత్థాతి భూమి=మహీ. ని-పాపనే, ఏత్తాభావో, సుగతిం నేతి పాపేతీతి నిమి=రాజా. రస-అస్సాదనే, పరరూపాభావో, రసన్తి సత్తా ఏతాయాతి రస్మి=రజ్జు.

(ఇతి పవగ్గపచ్చయవిధానం).

౧౪౦. మాఛాహి యో.

మా-మానే-ఛా-ఛాదనే , ఏతేహి యో హోతి. మేతి పరిమేతి అఞ్ఞేన ఉత్తమేన గుణేన అత్తనో అగుణన్తి మాయా=సన్తదోస పటిచ్ఛాదన లక్ఖణా. ఛేతి ఛిన్దతి సంసయన్తి ఛాయా=పటిబిమ్బం.

౧౪౧. జనిస్స జా చ.

జనిస్మా యో హోతి, జనిస్స జా చ, జనేతీతి జాయా=భరియా.

౧౪౨. హదయా దయో.

హదయఆదయో యన్తా నిపచ్చన్తే. హరిస్స దఇ, హరతీతి హదయం=చిత్తం, మనోధాతు మనోవిఞ్ఞాణధాతు నిస్సయో చ, తనిస్సఅక, అత్తని పేమం తనోతీతి తనయో=పుత్తో. సరతిస్స సురి, సరతి గచ్ఛతీతి సూరియో=ఆదిచ్చో. హరతిస్స

మ్మిఙ, సుఖమాహరతీతి హమ్మియం=ముణ్డచ్ఛదనపాసాదో. కస-గమనే, కసస్స అలక, అస్స ఇ చ, కసతి వుద్ధిం యాతీతి కిసలయం=పల్లవం, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౪౩. ఖీ సి సి నీ సీ సు వీ కుసూహి రక.

ఖీ-ఖయే, సి-సేవాయం, సి-బన్ధనే, నీ-పాపనే, సీ-సయే, సు-సవనే, వీ వా-గమనే, కు-సద్దే, సూ-పసవే, ఏతేహి రక హోతి. ఖయతి దుహనేనాతి ఖీరం=పయో. కుసుమాదీహి సేవీయతీతి సిరో=ముద్ధా. సేతి సరీరం బన్ధతీతి సిరా=దేహబన్ధనీ. నేతి, పరేహివానీయతీతి నీరం=జలం. సయతీతి సీరో=హలం. అనిట్ఠఫల- దాయకత్తం సవతీతి సురా=మదిరా. సుణోతి ఉత్తమగీతాదిన్తి సురో=దేవో. వేతి ఉత్తమభావం యాతీతి వీరో=విక్కన్తో. కవతి నదతీతి కురం=భత్తం. భయట్టితానం పఠమకప్పియానం సూరత్తం పసవతీతి సూరో=సూరియో, విక్కన్తో చ.

౧౪౪. హి చి దు మినం దీఘో చ.

హి-గతియం, చి-చయే, దు-గతియం, మి-పక్ఖేపనే, ఏతేహి రక హోతి, దీఘో చాన్తస్స. హినోతి పవత్తతీతి హీరం=తాలహీరాది. చయతీతి చీరం=వక్కలం. దూయతి దుక్ఖేన గమీయతీతి దూరం=అనాసన్నం. మీయతే పక్ఖిపీయతేతి మీరో=సముద్దో.

౧౪౫. ధా తానమీ చ.

ధా-ధారణే, తా-పాలనే, ఏతేహి రక హోతి, ఈ చాన్తాదేసో. ధారేతీతిధీరో=ధితిమా. జలం తాయతీతి తీరం=తటం.

౧౪౬. భద్రాయో.

భద్రఆదయో రకఅన్తా నిపచ్చన్తే. భద్ద-కల్యాణే, దలోపో పరరూపాభావో, భజీయతీతి భద్రం=కల్యాణం. భీ-భయే, నదాదిపాఠా వీ, భాయన్తి ఏతాయాతి భేరీ=దున్దుభి. చిత-సఞ్చేతనే, విపుబ్బో, విచిన్తితబ్బన్తి విచిత్రం=నానాకారం, యా-పాపుణనే, రస్స తుఞ, గమనం యాత్రా=యానం. గుప-గోపనే, ఉస్స ఓ, పస్స తఞ్చ గోపీయతీతి గోత్రం=కులాది, భస-భస్మీకరణే, రస్స తుఞ, భసతి భక్ఖం కరోతి తోయాతి భస్తా-కమ్మారగగ్గరీ. ఉస=దాహే, సలోపో, నోకేన తాళితే ఉసతి దహతీతి ఉరో=సరీరేకదేసో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౪౭. మన్దక్ఖ ససాస మథ చతా ఉరో.

మన్ద-జళత్తే , అక్ఖ-లక్ఖణే, సస-గతిహింసాపాణనేసు, అస-ఖేపనే, మథ మన్థ-విలోళనే, చత-యాచనే, ఏతేహి ఉరో హోతి. అమన్ది అసున్దరత్తా జళత్థమగమీతి మన్దురా=వాజిసాలా. అక్ఖీయతి లక్ఖీయతీతి అక్ఖరో=బీజపసవో. ససతి హింసతీతి ససురో=జయమ్పతీనం పితా. అసీయిత్థాతి అసురో=దానవో, అరీహి మథీయతి ఆలోళీయతీతి మథురా=నగరం. చతీయతీతి చతురో=దక్ఖో.

౧౪౮. విధురాదయో.

విధురఆదయో ఉరన్తా నిపచ్చన్తే. విధ-వేధనే, ఏత్తాభావో, వేధతి హింసతీతి విధురో=విరుద్ధో. ఉన్ద-కిలేదనే, ఉన్దతి కిలేదతీతి ఉన్దురో=ఆఖు. మంక-మణ్డనే, నిగ్గహీతలోపో, మజ్కతి అనేన అత్తానం అలఙ్కరోతీతి మకురో=ఆదాసో, రథో, కక్కో, మచ్ఛో చ. కుక వక-ఆదానే, కస్స ద్విత్తం. కుకతి సలాదయో ఆదదాతీతి కుక్కురో=సా. మజ్జ-మజ్జల్యే, అమజ్జి పసత్థమగమీతి మజ్జరో=మచ్ఛవిసేసో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౪౯. తిమ రుహ రుధ బధ మద మన్ద వజాజ రుచ కసా కిరో.

తిమ-తేమనే, రుహ-జననే, రుధ-ఆవరణే, బధ-బాధనే, మదఉమ్మాదే, మన్ద-మోదనథుతిజళత్తేసు, వజ అజ-గమనే, రుచ-దిత్తియం, కస-గమనే, ఏతేహి కిరో హోతి. తేమేతీతి తిమిరం=అన్ధకారం, ఆపో చ. రుహతి పవత్తతీతి రుహిరం=లోహితం. జీవితం రున్ధతీతి రుధిరం=తదేవ. బాధీయతీతి బధిరో=సోతవికలో. జనా మజ్జన్తి ఏతాయాతి మదిరా=సురా. మోదన్తి ఏత్థాతి మన్దిరం= ఘరం . వజతీతి వజిరం=కులిసుం. అజన్తి గచ్ఛన్తీ ఏత్థాతి అజిరం=అఙ్గణం ఘరవిసయోకాసో చ. రోచతీతి రుచిరం=మనుఞ్ఞం. కసీయతి దుక్ఖేన గమీయతీతి కసిరం=కిచ్ఛం.

౧౫౦. థిరాదయో.

థిరఆదయో కిరన్తా నిపచ్చన్తే. ఠా-గతినివత్తియం, ఠస్స థత్తం, ఠాతి పవత్తతీతి థిరం=చిరట్ఠాయీ. ఇస సింస-ఇచ్ఛాయం, నిగ్గహీతలోపో, ఇచ్ఛీయతీతి సిసిరో=ఉతువిసేసో. అద ఖాద-భక్ఖనే, ఆస్స రస్సత్థం, ఖాదీయతి పాణకేహీతి ఖదిరో=దన్తధావనో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౫౧. దద గరేహి దురభరా.

దద-దానే, గర ఘుర-సేచనే, ఏతేహి యథాక్కమం దురభరా హోన్తి. అన్తానం దదాతీతి దద్దురో=భేకో. గరతి సిఞ్చతీతి గబ్భరం=గుహా.

౧౫౨. చర దర జర గర మరేహి తే.

చరాదీహి ధాతూహి తే చరాదయో హోన్తి యథాక్కమం. చరగతిభక్ఖనేసు చరన్తి ఏత్థాతి చచ్చరం=వీథిచతుక్కం, అఙ్గణఞ్చ, దర-విదారణే, దరీయతీతి దద్దరం=వాదిత్తం, భేరీ చ. జర-వయోహానియం, అజరీతి జజ్జరో=జిణ్ణో. గర ఘుర-సేచనే, గరతి సిఞ్చతీతి గగ్గరో=భిన్నస్సరో, హంసస్సరో చ. మర-పాణచాగే, మరతీతి మమ్మరో=సుక్ఖపణ్ణం, పత్థపణ్ణానం సద్దో చ.

౧౫౩. పీతో క్వరో.

పీ-తప్పనేతీమస్మా క్వరో హోతి. అప్పిణీతి పీవరం=థూలం.

౧౫౪. చీవరాదయో.

చీవరఆదయో క్వరన్తా నిపచ్చన్తే. చినాతిస్స దీఘుత్తం. చీయతీతి చీవరం=కాసావం. సమ-ఉపసమే, నదాదిత్తా వీ, పరిళాహం సమేతీతి సంవరీ=రత్తి. ధాస్స ఈ, జాలకుమినాదీని ధారేతీతి ధీవరో=కోట్టో, తాయతిస్స ఈ, యేన కేనచి అత్తానం తాయతీతి తీవరో=హీనజాతి. నయతిస్సీ, నయన్తి ఏత్థ సత్తాతి నీవరం=ఘరం, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౩౩. కుతో క్రిరో.

కు-సద్దేతీమస్మా క్రిరో హోతి. కవతి నదతీతి కురరో=పక్ఖీ, ఇత్థియం వీమ్హి కురరీ.

౧౩౬. వసాసా ఛరో.

వస-నివాసే, అస-ఖేపనే, ఏతేహి ఛరో హోతి. వసన్తి ఏత్థాతి వచ్ఛరో=వస్సో. సంపుబ్బో, సంవసన్తి ఏత్థాతి సంవచ్ఛరో=సోవ. అసతి విస్సజ్జేతీతి అచ్ఛరా=దేవకఞ్ఞా, అఙ్గులిఫోటనఞ్చ.

౧౩౭. మసా ఛేరో చ.

మస-అమసనేతీమస్మా ఛేరో హోతి ఛరో చ. తఞ్ఞాయ పరామసనం మచ్ఛేరం=సకసమ్పత్తినిగుహనం, మచ్ఛరం=తదేవ.

౧౩౮. ధూ వాతో సరో.

ధునాతి వాతీహి సరో హోతి. ధునాతీతి ధూసరో=లూఖో ఈసంపణ్డు చ. వాతి గచ్ఛతీతి వాసరో=దివసో.

౧౩౯. భమాదీహ్యరో.

భమ తస మన్ద కన్దాదీహి అరో హోతి. భమతీతి భమరో=మధుకరో. తసతి తన్తం గణ్హాతీతి తసరో=సుత్తవేట్ఠనో. మన్దన్తి మోదన్తి ఏత్థాతి మన్దరో=పబ్బతో. కన్దతి అవ్హాయతీతి కన్దరో=దరీ. దివస్స ఏత్తం, దేవన్తి కీళన్తి ఏతేనాతి దేవరో=పతిరో భాతా.

౧౬౦. వదిస్స బదచ.

వదతిస్మా అరో యోతి, వదతిస్స బదాదేసో చ. వదన్తి ఏతేనాతి బదరో=కక్కన్ధూఫలం. వీమ్హి బదరీ=కక్కన్ధూ.

౧౬౧. వద జనానం రజచ.

వద జనేహి అరో హోతి, రజ చాన్తాదేసో. వదతీతి వరరో=మూళో వరరం=థూలం. జాయతీతి జరరం=ఉదరం.

౧౬౨. పచిస్సిరజచ.

పచతిస్మా అరో హోతి ఇరజచాన్తాదసో. పచన్తి ఏతేనాతి పిఠరో=థాలీ.

౧౬౩. వకా అరణ.

వక కుక-ఆదానేతిమస్మా అరణహోతి. వకేతి ఆదదాతి ఏతాయాతి వాకరా=మిగబన్ధనీ.

౧౬౪. సిఙ్గ్యఙ్గాగ మజ్జకలాలా ఆరో.

సిఙ్గీఇతి నామధాతు, అఙ్గ-గమనత్థో, అగ-కుటిలగమనే, మజ్జసంసుద్ధియం, కల-సఙ్ఖ్యానే, అల-బన్ధనే, ఏతేహి ఆరో హోతి. విజ్ఝనత్థేన సిఙ్గం వియ సిఙ్గం=నాగరికభావసఙ్ఖాతస్స కిలేససిఙ్గస్సేతం నామం, తంకరోతి సిఙ్గం వా పయుత్తం, తం కరోతి రాగీసు పభవతీతి వా, "ధాత్వత్థే నానామస్మీ"తి (౫.౧౨) ఇ, పుబ్బ సరలోపో, సిఙ్గి, తతో ఆరో, "సరోలోపో సరే"తి (౧.౨౬) ఇలోపో, పుబ్బే "విప్పటిసేధే"తి (౧.౨౨) అనిట్ఠప్పటిసేధో, ఏత్థ హి ఆరతో అఞ్ఞత్థ సావకాసపుబ్బసరలోపోవ, ఇపచ్చయతో అఞ్ఞత్థ చ, సిఙ్గారో=కిలేససిఙ్గకరణం, విలాసోతి వుత్తం హోతి. అఙ్గతి వినాసం గచ్ఛతీతి అఙ్గారో=దడ్ఢకట్ఠం. అగన్తి గచ్ఛన్తి ఏత్థాతి అగారం=ఘరం. లీహసేన అత్తనో సరీరం మజ్జతి నిమ్మలత్తం కరోతీతి మజ్జారో=బిళారో. కలాతి నిద్దేసా లస్స ళత్తం, ఏతేన గుణం కలీయతి పరిమీయతీతి కళారో=పిఙ్గలో. దీఘత్తం అలతి బన్ధతీతి అళారో=వఙ్కో విసాలో చ.

౧౬౫. కమిస్సస్సు చ.

కమ-ఇచ్ఛాయమిచ్చస్మా ఆరో హోతి, అస్స ఉ చ. కామీయతీతి కుమారో=బాలో.

౧౬౬. భిఙ్గారాదయో.

భిఙ్గారప్పభుతయో ఆరన్తా నిపచ్చన్తే. భర=భరణే, భరణం ధారణం పోసనఞ్చ, ధారణత్థస్స భరతిస్స భిఙ్గాదేసో, భరతి దధాతి ఉదకన్తి భిఙ్గారో=హేమభాజనం. క్లేద క్లిద-అల్ల భావే, ల లోపో, క్లేదయతీతి కేదారం=ఖేత్తం, (కే జలే సతి దారో విదారణమస్సాతి వా కేదారం=తదేవ, బహులాధికారా సత్తమియా న లోపో.) విద-లాభేతీమస్మా కుపుబ్బా ఆరో దస్స ళత్తం ఇస్స ఏత్తాభావో సమాసే కుస్స ఓ చ నిపచ్చన్తే, కుం పథవిం విన్దతి తత్రుప్పన్నత్తాయాతి కోవిళారో=దిగుణపత్తో.

౧౬౭. కరా మారో.

కరోతిస్మా మారో హోతి. లోహకిచ్చం కరోతీతి కమ్మారో=లోహకారో.

౧౬౮. పుస సరేహి ఖరో.

పుస సరేహి ఖరో హోతి. పోసీయతి జలేనాతి పోక్ఖరం=పదుమం. సరతి వికారం గచ్ఛతీతి సక్ఖరా=ఉచ్ఛువికారో.

౧౬౯. సర వస కలా కీరో వస్సుట చ.

ఏతేహి కీరో హోతి వస్స ఉట చ. సరీయతీతి సరీరం=దేహో. వసన్తి వాసం కరోన్తి ఏతేనాతి ఉసీరం=బీరణమూలం. అనేన ధూలాది కలీయతి పరిమీయతితి కలిరో=అఙ్కురో.

౧౭౦. గమ్భీరాదయో.

గమ్భీరఆదయో కీరన్తా నిపచ్చన్తే. గమిస్స భుక, మలోపో వా, పథవిం, భిన్దిత్వా గచ్ఛతి పవత్తతీతి గమ్భీరో, గభీరో= అగాధో , కులిస్స లస్స ళో, పాదే కులతి పత్థరతీతి కుళీరో=కక్కటో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౭౧. ఖజ్జ వల్ల మసా ఊరో.

ఖజ్జ-మజ్జనే, వల వల్ల-సంవరణే, సమ-ఆమసనే, ఏతేహి ఊరో హోతి, ఖజ్జీయతీతి ఖజ్జూరో, పీమ్హి ఖజ్జూరీ=రుక్ఖవిసేసో. వల్లీయతి సంవరీయతీతి వల్లూరో=సుక్ఖమంసో. మసీయతీతి మసూరో=వీహివిసేసో.

౧౭౨. కప్పూరాదయో.

కప్పూరఆదయో ఊరన్తా నిపచ్చన్తే. తుట్ఠిముప్పాదేతుం కప్పతి సక్కోతీతి కప్పూరం=ఘనసారో. కరోతిస్స అస్సు, కిబ్బిసం కరోతీతి కురూరో=పాపకారీ. పస-బాధనే, పసతి పీళేతీతి పసూరో=దుట్ఠో, బ్యఞ్జనం, ఏవంనామకో చ, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౭౩. కఠ చకా ఓరో.

కఠ-కిచ్ఛజీవనే, చక-పరివితక్కనే, ఏతేహి ఓరో హోతి. కఠతి కిచ్ఛేన జీవతీతి కఠోరో=థద్ధో. చకతి పరివితక్కేతీతి చకోరో=పక్ఖివిసేసో.

౧౭౪. మోరాదయో.

మోరఆదయో ఓరన్తా నిపచ్చన్తే. మీ-హింసాయం, ఈలోపో, మయతి హింసతీతి మోరో=మయూరో. కస-గమనే, అస్సి , కసతి గచ్ఛతీతి కిసోరో=పఠమవయో అస్సో. మహీయతి పూజీయతీతి మహోరో=వమ్మికో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౭౫. కుతో ఏరక.

కు-సద్దేతీమస్మా ఏరక హోతి. "యువణ్ణానమియఙువఙ సరే"తి (౫.౧౩౬) ఉవఙ, కవతి నదతీతి కువేరో=వేస్సవణో.

౧౭౬. భూ సూహి రిక.

భూసత్తాయం, సూ-పసవనే, ఏతేహి రిక హోతి. భవతీతి భూరి=పహూతం, జీమ్హి భూరీ=మేధా. సవతి హితం పసవతీతి సూరి=విచక్ఖణో.

౧౭౭. మీ కసీ నీహి రు.

మీ-హింసాయమిచ్చస్మా, కపుబ్బా సయతిస్మా, నయతిస్మా చ రు హోతి. రంసీహి అన్ధకారం మీయతి హింసతీతి మేరు=సిరేరు, కే జలే సయతి పవత్తతీతి కసేరు=తిణవిసేసో. అత్తనిస్సితే సున్దరత్తం నేతి పాపేతీతి నేరు=పబ్బతో.

౧౭౮. సినా ఏరు.

సినా-సోచేయ్యేతీమస్మా ఏరు హోతి. సినాతి సుచిం కరోతీతి సినేరు=పబ్బతరాజా.

౧౭౯. భీ రుహి రుక.

భీ-సయే, రు-సద్దే, ఏతేహి రుక హోతి. భాయన్తి ఏతస్మాతి భీరు=భయానకో. రవతీతి రురు=మిగో.

౧౮౦. తమా బూలో.

తమ-భూసనేతీమస్మా బూలో హోతి. ముఖం తమేతి భూసేతీతి తమ్బూలం=ముఖభూసనం.

౧౮౧. సితో లకవాలా.

సి-సేవాయమిచ్చస్మా లకవాలఇచ్చేతే పచ్చయా హోన్తి. సత్తేహి సేవీయతీతి సిలా=పాసాణో, సేలో=పబ్బతో. జలం సేవతీతి సేవాలో=జలతిణం.

౧౮౨. మఙ్గ కమ సమ్బ సబ సక వస పిస కేవ కల పల్ల కఠ పట కుణ్డ మణ్డా అలో.

మఙ్గ-మఙ్గల్యే, కమ-ఇచ్ఛాయం, సమ్బ-మణ్డనే, సబఇతి అస్సేవ కతమలోపస్స నిద్దేసో, సక-సత్తియ, వస-నివాసే, పిసగమనే, కేవ-సేవనే, కల-సఙ్ఖ్యానే, పల్ల-గమనే, కఠ కిచ్ఛజీవనే, పట-గమనత్థో, కుణ్డ-దాహే, మణ్డ-భూసనే, ఏతేహి అలో హోతి. మఙ్గన్తి సత్తా ఏతేన వుద్ధిం గచ్ఛన్తీతి మఙ్గలం=పసత్థం. కామీయతీతి కమలం-పఙ్కజం. సమ్బతి మణ్డేతీతి సమ్బలం=పాథేయ్యం. సబలం=విసభాగ వణ్ణవన్తం. సక్కోతి వత్తున్తి సకలం=సబ్బం. వసతీతి వసలో=సుద్దో. పియభావం పిసతి గచ్ఛతీతి పేసలో=పియసీలో. కేవతి పవత్తతీతి కేవలం=సకలం. కలీయతి పరిమీయతి ఉదకమేతేనాతి కలలం=అపత్థిన్నం, పల్లతి ఆగచ్ఛతి ఉదకమేతస్మాతి పల్లలం=అప్పోదకో సరో. కఠన్తి ఏత్థ దుక్ఖేన యన్తీతి కఠలం=కపాలఖణ్డం, పటతి వుద్ధిం గచ్ఛతీతి పటలం=సమూ- హో . ఘంసేన కుణ్డతి దహతీతి కుణ్డలం=కణ్ణాభరణం. మణ్డీయతి పరిచ్ఛేదకరణవసేన భూసీయతీతి మణ్డలం=సమన్తతో పరిచ్ఛిన్నం.

౧౮౩. ముసా కలో.

ముసతిస్మా కలో హోతి. ముసతి ఏతేనాతి ముసలో=అయోగ్గో.

౧౮౪. థలాదయో.

థలఆదయో కలన్తా నిపచ్చన్తే. ఠస్స థో, పుబ్బసరలోపో, తిట్ఠన్తి ఏత్థాతి థలం=ఉన్నతప్పదేసో. పా-పానే, ఉపుబ్బో, ద్విభావసరలోపా, ఉదకం పివతీతి ఉప్పలం=కువలయం. పతిస్స పాటం, పతతి గచ్ఛతి పరిపాకన్తి పాటలం=ఫలం, తమ్బవణ్ణం కుసుమఞ్చ. బంహిస్స నిగ్గహీతలోపో, బంహతి వుద్ధిం గచ్ఛతీతి బహలం=ఘనం. చుపిస్స ఉస్స అత్తం, చుపతి ఏకత్థ న తిట్ఠతీతి చపలో=అనవట్ఠితో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౮౫. కులా కాలో చ.

కుల-పత్థారేతీమస్మా కాలో హోతి కలో చ. కులతి అత్తనో సిప్పం పత్థరతీతి కులాలో=కుమ్భకారో. కులతి పక్ఖే పసారేతీతి కులలో=పక్ఖిజాతి.

౧౮౬. ముళాలాదయో.

ముళాలఆదయో కాలన్తా నిపచ్చన్తే. మీల-నిమీలనే, ఉత్తళతాని, ఉద్ధటమత్తే నిమీలతీతి ముళాలం=భిసం. బల-పాణనే, ఇత్త- ళత్తాని , మూసికాదిఖాదనేన బలతి జీవతీతి బిళాలో=మజ్జారో. కప్పిస్స సంయోగాదిలోపో, కప్పన్తి జీవికం ఏతేనాతి కపాలం=ఘటాదిఖణ్డం. పీ తప్పనే. “యువణ్ణానమియఙువఙ సరే”తి (౩.౧౩౬) ఇయఙ, అత్తనో ఫలేన సత్తే సన్తప్పేతీతి పియాలో-రుక్ఖో. కుణ-సద్దే, వాతసముట్ఠితా వీచిమాలా ఏత్థ కుణన్తి నదన్తీతి కుణాలో=ఏకో మహాసరో. విస-పవిసనే, పవిసన్తి ఏత్థాతి వ్యాలో=విత్థిణ్ణో. పల-గమనే, వాతేన పలతి గచ్ఛతీతి పలాలం=సస్సానముపనీతధఞ్ఞానం నాళపత్తాని. సరతిస్స సిగో, ససాదయో సరతి హింసతీతి సిగాలో=కోత్థు, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౮౭. చణ్డ పతా ణాలో.

చణ్డ-చణ్డిక్యే, పత పథ-గమనే, ఏతేహి ణాలో హోతి. చణ్డేతి పీళేతీతి చణ్డాలో=మాతఙ్గో, పతతి అధోగచ్ఛతీతి పాతాలం=రసాతలం.

౧౮౮. మాదితో లో.

మా-మానే, ఇ-అజ్ఝేనగతీసు, పీ-తప్పనే, దూ-పరితాపే, ఏవమాదీహి లో హోతి. మీయతి పరిమీయతీతి మాలా=పన్తి. ఏతి గచ్ఛతీతి ఏలా=సుఖుమేలా. పిణేతి తప్పేతి ఏత్థాతి పేలా=ఆసిత్తకూపధానం. దూయతి పరితాపేతీతి దోలా=కీళనయానకం. కలసఙ్ఖ్యానే, కలనం కల్లం=యుత్తం.

౧౮౯. అన సల కల కుక సర మహ ఇలో.

అన-పాణనే, సల-గమనే, కల-సఙ్ఖ్యానే, కుక వక-ఆదనే, సర-కితపే, అరహ మహ-పూజాయం, ఏతేహి ఇలో హోతి. అనతి పవత్తతీతిఅనిలో=మాలుతో. సలతి గచ్ఛతీతి సలిలం=జలం. కలతి పవత్తతీతి కలిలం=గహనం. కుకతి అత్తనో నాదేన సత్తానం మనం గణ్హాతీతి కోకిలో=పరపుట్ఠో. సరతి వఞ్చేతీతి సరిలో=సరో. మహీయతి పూజీయతీతి మయిలా=ఇత్థీ.

౧౯౦. కుటా కిలో.

కుట-కోటిల్యేతీమస్మా కిలో హోతి. అకుటి కుటిలత్తమగమీతి కుటిలో=వఙ్కో.

౧౯౧. సిథిలాదయో.

సిథిలఆదయో కిలన్తా నిపచ్చన్తే. సహ ఖమాయం, సహిస్స సిథత్తం, సహితుమలన్తి సిథిలం=అదళ్హం. కమ్పిస్స సంయోగాదిలోపో, పరదుక్ఖే సతి కమ్పతీతి కపిలో=ఇసి. కబ-వణ్ణే, బస్స పో, అకబి నీలాదివణ్ణత్తమగమీతి కపిలో=వణ్ణవిసేసో. మథిస్స మిథో, మథీయతీతి మిథిలా=పురీ, ఏవమఞ్ఞోపి.

౧౯౨. చట కణ్డ వట్ట పుథా కులో.

చట-భేదనే, కణ్డ-ఛేదనే, వట్ట-వత్తనే, పుథ పథ-విత్థారే, ఏతేహి కులో హోతి. చటతి మిత్తే భిన్దతీతి చటులో=చాటుకారీ. కణ్డీయతి ఛిన్దీయతీతి కణ్డులో=రుక్ఖో. వట్టతీతి వట్టులో=పరిమణ్డలో. అపత్థరీతి పుథులో=విత్థారో.

౧౯౩. తుములాదయో.

తుములఆదయో కులన్తా నిపచ్చన్తే. తమ ఖేదనే, అస్సు, అతమి విత్థిణ్ణత్తమగమీతి తుములో=పత్థటో. తమిస్స డుక, తమీయతి వికారమాపాదీయతీతి తణ్డులో=వీహిసారో. నిపుబ్బస్స చినాతిస్స ఇలోపో, అత్థికేహి నిచీయతేతి నిచులో=హిజ్జలో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౯౪. కల్ల కప తక్క పటా ఓలో.

కల్ల-సద్దే, కప-అచ్ఛాదనే, తక్క-వితక్కే, పట-గమనే, ఏతేహి ఓలో హోతి. వాతవేగేన సముద్దతో ఉట్ఠహిత్వా కల్లతి నదతీతి కల్లోలో=మహావీచి. కపతి దన్తే అచ్ఛాదతీతి కపోలో=వదనేకదేసో. తక్కీయతీతి తక్కోలం=కోలకం. పటతి బ్యాధిమేతేన గచ్ఛతీతి పటోలో=తిత్తకో.

౧౯౫. అఙ్గా ఉలోలీ.

అఙ్గ-గమనత్థో, ఏతస్మా ఉలఉలీ హోన్తి. అఙ్గన్తి ఏతేన జానన్తీతి అఙ్గులం=పమాణం. అఙ్గతి ఉగ్గచ్ఛతీతి అఙ్గులి=కరసాఖా.

౧౯౬. అఞ్జాలి.

అఞ్జ-బ్యత్తి మక్ఖన గతి కన్తీసు, ఏతస్మా అలి హోతి. అఞ్జేతి భత్తిమనేన పకాసేతీతి అఞ్జలి=కరపుటో.

౧౯౭. ఛదా లి.

ఛద-సంవరణే, ఏతస్మా లి హోతి. ఛాదేతీతి ఛల్లీ=సకలికా.

౧౯౮. అల్ల్యాదయో.

అల్లిఆదయో లిఅన్తా నిపచ్చన్తే. అర-గమనే, అరతి పవత్తతీతి అల్లి=రుక్ఖో. నయతిస్స ఏత్తాభావో, అత్తికేహి నీయతీతి ౪ నీలి, జీమ్హి నీలీ=గచ్ఛజాతి. "సరమ్హా ద్వే"తి (౧.౩౪) లస్స ద్విభావే రస్సత్తే చ నిల్లీతిపి హోతి. పాలిస్స పా, పాలేతి రక్ఖతీతి పాలి, జీమ్హి పాలీ=పన్తి. పాలిస్స పలో, పాలేతి రక్ఖతీతి పల్లి=కుటి. చుద-చోదనే, ఓత్తాభావో, చోదీయతీతి చుల్లి=ఉద్ధనం, ఏవమఞ్ఞేపి.

౧౯౯. పిలాదీహ్యావో.

పిల-వత్తనే, పల్ల-గమనే, పణ-బ్యవహారథుతీసు, ఏవమాదీహి అవో హోతి. పిల్యతేతి పేలవో=లహు. పల్లతీతి పల్లవో=కిసలయం. పణీయతీతి పణవో=ముదఙ్గో. ఏవమఞ్ఞోపి.

౨౦౦. సాళవాదయో.

సాళవఆదయో అవన్తా నిపచ్చన్తే. సల-గమనత్థో, ఉపన్తస్స దీఘో ళత్తఞ్చ నిపాతనా. సలతి పవత్తతీతి సాళవో=అభిసఙ్ఖతం బదరాదిఫలఖాదనీయం. కిత-నివాసే, ఏత్తాభావో, కేతతీతి కితవో=జూతకారో, చోరో చ. మూ-బన్ధనే, ఊస్స రస్సత్తం, తుఞ చావస్స, మునాతి బన్ధతీతి ముతవో=చణ్డాలో. వల వల్ల-సంవరణే, ళత్తం, వలతి, వల్యతేతి వావళవా=తురఙ్గకన్తా. ముర-సంవేళనే, మురీయతీతి మురవో=ముదఙ్గో, ఏవమఞ్ఞోపి.

౨౦౧. సరా ఆవో.

సరతిస్మా ఆవో హోతి. సరతి పవత్తతీతి సరావో=భాజనవిసేసో.

౨౦౨. అల మల బిలా ఙువో.

అల-బన్ధనే , మల మల్ల-ధారణే, బిల-భేదనే, ఏతేహి ఙువో హోతి. లతాహి అలీయతీతి ఆలువో=గచ్ఛజాతి. మలతి ధారేతీతి మాలువో=పత్తలతా. బిలతి భిన్దతీతి బేలువో=రుక్ఖో.

౨౦౩. గాత్వీ వో.

కా గా-సద్దేతీమస్మా ఈవో హోతి. గాయన్తి ఏతాయాతి గీవా=గలో.

౨౦౪. సుతో క్వత్వా.

సు-సవనేతీమస్మా క్వ క్వా హోన్తి. సుణాతీతి సువో=కీరో. సువా=సుణో.

౨౦౫. విద్వా.

విదతిస్మా క్వా పరరూపాభావో అ నిపచ్చన్తే. విదతి జానాతీతి విద్వా=విదూ.

౨౦౬. ధుతో రేవో.

ధు-అభిత్థవే, ఏతస్మా రేవో హోతి. ధవతి సిఞ్చతీతి ధేవో=ఫుసితం.

౨౦౭. సమా రివో.

సమ-ఉపసమే, ఏతస్మా రివో హోతి. సమేతి ఉపసమేతీతి సివో=ఉమాపతి, సివా=సిగాలో, సివం=సన్తి.

౨౦౮. ఛదా రవి.

ఛద-సంవరణే , ఏతస్మా రవి హోతి. ఛాదేతీతి ఛవి=జుతి.

౨౦౯. పూర తిమా కిసో రస్సో చ.

పూర-పూరణే, తిమ-తేమనే, ఏతేహి కిసో హోతి ఊస్స రస్సో చ. పూరేతీతి పురిసో=పుమా. (పురే ఉచ్చట్ఠానే సేతి పవత్తతీతి వా పురిసో=సోవ.) తేమేతీతి తిమిసం=తమో.

౨౧౦. కరా ఈసో.

కరోతిస్మా ఈసో హోతి. కరీయతీతి కరీసం=గూథం.

౨౧౧. సిరీసాదయో.

సిరీసఆదయో ఈసన్తా నిపచ్చన్తే. సరతిస్స అస్సి, సప్పదట్ఠకాలాదీసు సరీయతీతి సిరీసో=రుక్ఖో. పూరిస్స రస్సత్తం, పూరేతీతి పురీసం=గూథం. తలిస్స దీఘో, తలతి సత్తానం పతిట్ఠానం భవతీతి తాలీసం=ఓసధివిసేసో, ఏవమఞ్ఞేపి.

౨౧౨. కరా రిబ్బిసో.

కరోతిస్మా రిబ్బిసో హోతి. కరీయతీతి కిబ్బిసం=పాపం.

౨౧౩. ససాస వస విస హన వన మనాన కమా సో.

సస-గతి హింసా విస్సస పాణనేసు, అస-ఖేపనే, వస-నివాసే, విస-పవిసనే, హన-హిం సాయం, వన సన-సమ్భత్తియం, మన-ఞాణే, అన-పాణనే, కమ-ఇచ్ఛాయం, ఏతేహి సో హోతి, ససన్తి జీవన్తి సత్తా ఏతేనాతి సస్సం=కలమాది, అసతి ఖిపతీతి అస్సో=హయో . వసన్తి ఏత్థాతి వస్సం=సంవచ్ఛరో. విసతీతి వేస్సో=తతియవణ్ణో. హఞ్ఞతేతి హంసో=సితచ్ఛదో. వనోతి పత్థరతీతి వంసో=సన్తానో, వేళు చ. మఞ్ఞతేతి మంసం=పిసితం, అనతి జీవతి ఏతేనాతి అంసో=ఏకాట్ఠానో, భుజసిరో చ. కామీయతీతి కంసో=పరిమాణం.

౨౧౪. ఆమి ధు కు సీతో సక.

ఆపుబ్బో మి-పక్ఖేపే, ధు-అభిత్థవే కు-సద్దే, సీ-సయే, ఏతేహి సక హోతి. ఆమీయతి అన్తో పక్ఖిపీయతీతి ఆమిసం=భక్ఖం. ధవీయతీతి ధుసో=వీహితచో. కవతి వాతేన నదతీతి కుసో=తిణవిసేసో. సయన్తి ఏత్థ ఊకాతి సీసం=ముద్ధా, కాలతిపు చ.

౨౧౫. ఫస్సాదయో.

ఫస్సఆదయో సకఅన్తా నిపచ్చన్తే. ఫుస-సమ్ఫస్సే, ఉస్సత్థం, ఫుసతీతి ఫస్సో=కాయవిఞ్ఞాణవిసయో. ఫుస్సో=నక్ఖత్తం. పుస పోసనే, పోసీయతీతి పుస్సం=ఫలవిసేసో. భూ-సత్తాయం, భూస్స రస్సో, అభవీతి భుసం=తుచ్ఛధఞ్ఞం, అంకిస్స ఉక, అఙ్కేతి అనేన అఞ్ఞోతి అఙ్కుసో=గజపతోదో. ఫాయ-వుద్ధియం, పపుబ్బో, యలోపో, ఫాయతి వుద్ధిం గచ్ఛతీతి

పప్ఫాసం=దేహకోట్ఠాసవిసేసో. కలిస్మా సస్స మాఞ, కులిస్మా చ, కలీయతి పరిమీయతీతి కమ్మాసో=సబలో, కమ్మాసం=పాపం. కులతి పత్థరతీతి కుమ్మాసో=భక్ఖవిసేసో. మనిస్స జూక, మఞ్ఞతి సధనత్తం ఏతాయాతి మఞ్జూసా=కట్ఠపేళా. పీస్స యూక, పిణేతీతి పీయూసం=అమతం. కుల-సంవరణే, ఇక, కులీయతి సంవరీయతీతి కులిసం=వజిరం . బల-సంవరణే, ఇక, లస్స ళత్తఞ్చ, బలతి ఏతేన మచ్ఛే గణ్హాతీతి బళిసో=మచ్ఛవేధనం. మహిస్స ఏక, మహీయతీతి మహేసీ=కతాభిసేకా పధానిత్థీ, ఏవమఞ్ఞేపి.

౨౧౬. సుతో ణిసక.

సుణాతిస్మా ణిసక హోతి. సుణాతీతి సుణిసా=పుత్తభరియా.

౨౧౭. వేతాత యు పనాల కల చమా అసో.

వేత-సుత్తియో ధాతు, అత-సాతచ్చగమనే, యు-మిస్సనే, పనథుతియం, అల-బన్ధనే, కల-సఙ్ఖ్యానే, చమ-అదనే, ఏతేహి అసో హోతి. వేతతి పవత్తతీతి వేతసో=వానీరో. అతతి వాతేరితో నిచ్చం వేధత్తం యాతీతి అతసో=వనప్పతివిసేసో వీహ్మి అభసీ=గచ్ఛవిసేసో. యవీయతి మిస్సీయతీతి యవసో=పసుఘాసో. పఞ్ఞతే థవీయతేతి పనసో=కణ్డణీఫలో. అలీయతి బన్ధియతీతి అలసో=మన్దకారీ. కలీయతీతి కలసో=కుమ్భో. చమతి అదతి అనేనాతి చమసో=హోమభాజనం.

౨౧౮. వయ దివ కర కరేహ్యాసణసకపాసకసా.

వయత్యాదీహి అసణఆదయో హోన్తి యథాక్కమం. వయతి గచ్ఛతీతి వాయసో=కాకో. దిబ్బన్తి ఏత్థాతి దివసో=దినం. కరీయతీతి కప్పాసో=సుత్తసమ్భవో. కిబ్బిసం కరోతీతి కక్కసో=ఫరుసో.

౨౧౯. సస మస దంసాసా సు.

ససాదీహి సు హోతి. ససతి జీవతీతి సస్సు=జయమ్పతీనం మాతా. మసీయతీతి మస్సు=పురిసముఖే పవద్ధలోమాని. "లోపో"తి (౧.౩౯) నిగ్గహీతలోపో, దంసీయతి బన్ధమనేనాతి దస్సు=చోరో. అసీయతి ఖిపీయతీతి అస్సు=బప్ఫో.

౨౨౦. విదా దసుక.

విదిస్మా దసుక హోతి. విదతి జానాతీతి విద్దసు=విద్వా.

౨౨౧. ససా రీహో.

ససతిస్మా రీహో హోతి. ససతి హింసతీతి సీహో=కేసరీ.

౨౨౨. జీవామా హో వమా చ.

జీవ-పాణధారణే, అమ-గమనే, ఏతేహి హో హోతి, వమా చాన్తాదేసా యథాక్కమం, ఆదేసవిధానం పన పరరూపబాధనత్థం. "బ్యఞ్జనే దీఘరస్సా"తి (౧.౩౯) రస్సత్తం, జీవన్తి ఏతాయాతి జివ్హా=రసనా. అమతి పవత్తతీతి అమ్హం=అస్మా. పపుబ్బే అమతి పవత్తతీతి పమ్హం=పఖుమం.

౨౨౩. తణ్హాదయో.

తణ్హాఆదయో హన్తా నిపచ్చన్తే. తస-పిపాసాయం, సస్స ణత్తం, ఏవముపరి చ, తసతి పాతుమిచ్ఛతి ఏతాయాతి తణ్హా=లో భో. కస-విలేఖనే, కసతీతి కణ్హో=కాళో. జుత-దిత్తియం, తస్స ణత్తం, ఓత్తాభావో చ, జోతేతీతి జుణ్హా=చన్ద- పభా . మీలిస్స ళో, నిమీలన్త్యనేన అక్ఖీనీతి మీళ్హం-గూథం. గాహిస్స ళో, గయ్హతీతి గాళ్హం, దహిస్స ళో, దహతీతి దళ్హం, బహిస్స ళో, దీఘో చ, బహతి వుద్ధిం వచ్ఛతీతి బాళ్హం, ఏతే తయో దళ్హత్థా. గమిస్స అస్సి, గచ్ఛతీతి గిమ్హో-నిదాఘో. పటకలానం అక చ, పటతి యాతీతి పటహో=భేరివిసేసో. కలీయతి పరిమీయతి అనేన సూరభావోతి కలహో=వివాదో. కటవరానం ఆక, కటన్తి ఏత్థ ఓసధాదిం మద్దన్తీతి కటాహో=భాజనవిసేసో. వరీయతీతి వరాహో=సూకరో. లునాతిస్స ఓ, లునాతి ఏతేనాతి లోహం=అయాది. ఏవమఞ్ఞేపి.

౨౨౪. పణుస్సహా హిహీ ణోళజ చ.

పణా ఉపుబ్బసహా చ హిహీ హోన్తి యథాక్కమం, ణఓళజ చాన్తాదేసా, ఆదేసవిధానసామత్థియా పరరూపాభావో, పణీయతి వోహరీయతీతి పణ్హి=పాదస్స పచ్ఛాభాగో. ఉస్సహతీతి ఉస్సోళ్హీ-వీరియం.

౨౨౫. ఖీ మి పీ చు మా వాకాహి ళో ఉస్స వా దీఘో చ.

ఖీ-ఖయే, మి-పక్ఖేపే, పీ-తప్పనే, చు-చవనే, మా-మానే, వీ వా-గమనే, కా గా-సద్దే, ఏతేహి ళో హోతి, ఉకారస్స వా దీఘో చ. ఖీయతీతి ఖేలో=లాలా. మీయతి పక్ఖిపీయతీతి మేళా=మసి. పిణేతీతి పేళా=భాజనవిసేసో. చవతీతి చూళా=సిఖా. చోళో=పిలోతికో. మీయతి పరిమీయతీతి మాళో=ఏకకూటసఙ్గహితో అనేకకోణవన్తో పటిస్సయవిసేసో. వాతి గచ్ఛతీతి వాళో=చణ్డమిగో. కాయతి ఫరుసం వదతీతి కాళో=కణ్హో, వీమ్హి కాళీ=కణ్హా.

౨౨౬. గుతో ళక చ.

గు-సద్దేతీమస్మా ళక హోతి ళో చ. గవతి పవత్తతి ఏతేనాతి గుళో=ఉచ్ఛువికారో. గోళో=లకుణ్డకో.

౨౨౭. పజ్జళాదయో.

పజ్జళఆదయో ళక అన్తా నిపచ్చన్తే. ఖఞ్జ-గతివేకల్లే, పజ్జఆదేసో, అఖఞ్జి గతివేకల్లమాపజ్జీతి పజ్జళో=పీఠసప్పీ. కరోతిస్మా ళస్స ఖఞ, కిబ్బిసం కరోతీతి కక్ఖళో=కురూరో. కుకతిస్స కుక, కుక్యతి పాపకారీహి ఆదీయతీతి కుక్కుళం=సజ్కు సంకిణ్ణో సోబ్భో. కుక్కుళో=థుసగ్గీ. మంకిస్స ఉక, బిన్దు లోపో చ, మంకేతి వనం మణ్డేతీతి మకుళో=అవికసితకుసుమం.

౨౨౮. పాతో ళి.

పాతిస్మా ళి హోతి. అత్థం పాతి రక్ఖతీతి పాళి=తన్తి.

౨౨౮. వీతో ళు.

వీతిస్మా ళు హోతి. వేతి పవత్తతీతి వేళు=వేణు.

(ఇతి అవగ్గపచ్చయవిధానం).

ఇతి మోగ్గల్లానే బ్యాకరణే వుత్తియం

ణ్వాదికణ్డో సత్తమో.

సుత్తం ధాతు గణో ణ్వాది, నామలిఙ్గానుసాసనం;
యస్స తిట్ఠతి జీవ్హగ్గే, స బ్యాకరణకేసరీ.

సమత్తా చాయం మోగ్గల్లానవుత్తి

సత్తహి భాణవారేహి.

౧. యస్స రఞ్ఞో పభావేన, భావితత్తయమాకులం;
అనాకులం దులద్ధీహి, పాపభిక్ఖూహి సబ్బసో.

౨. లఙ్కాయ మునిరాజస్స, సాసనం సాధు సణ్ఠికం;
పుణ్ణచన్దసమాయోగా, వారిధీవ వివద్ధతే.

౩. పరక్కమభుజే తస్మిం, సద్ధాబుద్ధిగుణోదితే;
మనువంసద్ధజాకారే, లఙ్కాదీపం పసాసతి.

౪. మోగ్గల్లానేన థేరేన, ధీమతా సుచివుత్తినా;
రచితం యం సువిఞ్ఞేయ్య-మసన్దిద్ధ’మనాకులం.

౫. అసేసవిసయబ్యాపి, జినబ్యప్పథ నిస్సయం;
సద్దసత్థ’మనాయాస-సాధియం బుద్ధివద్ధనం.

౬. తస్స వుత్తి సమాసేన, విపులత్థపకాసనీ;
రచితా పున తేనేవ, సాసనుజ్జోతకారినాతి.

మోగ్గల్లానబ్యాకరణం నిట్ఠితం.